МАТЕРІАЛИ

VI
Міжнародної науково-практичної конференції

«Сучасний політичний стан в Україні та розвиток статистики й обліку в умовах глобалізації, загострення енергетичних проблем»

16-17 квітня 2018 року

Присвячується 100-річчю
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара
(1918-2018 р.р.)

м. Дніпро
2018

УДК 621.3:311](477)(062.552)
С 89

С 89 «Сучасний політичний стан в Україні та розвиток статистики й обліку в умовах глобалізації, загострення енергетичних проблем»: Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 16-17 квітня 2018 р.). – Д. : ЛІРА, 2018. – 290 с.
ISBN 978-966-981-013-7

У збірнику представлено тези наукових докладів VI Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасний політичний стан в Україні та розвиток статистики й обліку в умовах глобалізації, загострення енергетичних проблем»: Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 16-17 квітня 2018 р.) Досліджено статистичне оцінювання сталого розвитку та проблеми використання інформаційних систем в статистиці, обліку, оподаткуванні та аудиті. Значну увагу приділено проблемам енергозберігаючих технологій та енергоменеджменту. У науковій праці розглядаються політико-інституційні проблеми взаємодії влади та соціального середовища. Матеріал супроводжується необхідними статистичними аналітичними даними, ілюстраціями. Даний збірник доповідей має науково-практичне значення й розраховано на магістрів, аспірантів економічних, технічних спеціальностей, викладачів, наукових працівників та менеджерів, які займаються дослідженнями проблем розвитку статистики, обліку, оподатування та аудиту в умовах глобалізації й енергозбереження в Україні та світі.

УДК 621.3:311](477)(062.552)

ISBN 978-966-981-013-7 ©

Організаційний комітет конференції:

Поляков М. В. – *член-кор. НАНУ, ректор Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, голова оргкомітету;*

Лутак В.А. – *головний спеціаліст департаменту Вищої освіти Міністерства освіти і науки України;*

Рембиш В. – *д.е.н., професор, декан Університету фінансів і управління м. Варшава (Польща);*

Дімітров І. *– д.е.н., професор кафедри економіки та управління університету професора доктора Асена Златарова, м. Бургас (Болгарія);*

Радослав Д. *– PhD, доцент кафедри світової економіки та європейської інтеграції Лодзинського університету (Польща);*

Давід Ш. – *доцент кафедри організаційних поведінок і маркетингу Університету Міколая Коперніка в Торуні (Польща);*

Почиталіна І. В. *– начальник Головного управління статистики у Дніпропетровській області;*

Гринько Т.В. *– д.е.н., професор, в.о. декана економічного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;*

Єлісєєва О. К. *– д.е.н., професор, зав. кафедри статистики, обліку та економічної інформатики Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;*

Третяк О. А. *– д.політ.н, зав. кафедри політології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;*

Іщенко І. В. *– д.політ.н., зав. кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;*

Накашидзе Л. В. *– директор Науково-дослідного інституту енергетики при Дніпровському національному університету імені Олеся Гончара, к.т.н., старший науковий співробітник;*

Гільорме Т.В. *– к.е.н., доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;*

Касян С. Я. *– к.е.н., доцент кафедри економічної теорії та маркетингу Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;*

Славіна О. В. *– к.політ.н, старший викладач кафедри політології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;*

Азарова А.О. *– к.т.н., професор, заступник декана факультету менеджменту та інформаційної безпеки з наукової роботи та міжнародного співробітництва Вінницького Національного Технічного Університету;*

Лесько О.Й. *– к.е.н., зав. каф. економіки підприємства і виробничого менеджменту Вінницького Національного Технічного Університету;*

Тодор Радев *– PhD, Президент Варненского Університету Менеджменту, Болгарія;*

Гога Бушашвілі *– проректор з міжнародних відносин Міжнародного Чорноморського університету, Грузія;*

Анжела Нікуліна *– PhD з математики, доцент, проректор з міжнародних відносин, Національний університет, Молдова.*

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ В СТАТИСТИЦІ, ОБЛІКУ, ОПОДАТКУВАННІ ТА АУДИТІ

Бернєвек А.Д., Єлісєєва О. К.
ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ ПРАЦІВНИКАМ В БЮДЖЕТНІЙ УСТАНОВІ 16
Ющенко Н. Л.
АЛЬТЕРНАТИВНЕ «1С» ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ 18
Азарова А.О., Лозан Б. О.
АНАЛІЗ ПЕРЕВАГ ТА НЕДОЛІКІВ СУЧАСНИХ ПРОГРАМНИХ ЗАСОБІВ АВТОМАТИЗАЦІЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КАДРАМИ 20
Яровенко Т. С., Каплун І. О.
ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ 22
Бєлозерцев В. С., Деркач Д. В.
ОБЛІК ДОХОДІВ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ 24
Бондаренко Н. М., Мушин І.М.
ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УКРАЇНІ ТА ЄС 25
Пошивалова О. В.
ПОБУДОВА ЕКОНОМЕТРІЧНОЇ МОДЕЛІ РИНКУ ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ 28
Тарлопов І. О., Шостак Ю.П.
ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ 30
Єлісєєва О. К., Різченко Н. В.
ОСОБЛИВОСТІ ВИПЛАТ ПРАЦІВНИКАМ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ 32
Азарова А. О., Присяжнюк М. В.
АНАЛІЗ ПЕРЕВАГ ТА НЕДОЛІКІВ ІСНУЮЧИХ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ 34
Гоготова К. М., Бєлозєрцев В. С.
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА 36
Бабуріна Ю. О., Бєлозерцев В. С.
ПРОБЛЕМИ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ЩОДО ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЗА УМОВ НЕПОВНОЇ ІНФОРМАЦІЇ 38
Запотоцька П.Ю., Тарлопов І. О.
НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ІНТЕРНЕТ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ 40

Георгієва Є. А., Гільорме Т. В.
АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ 42
Заботнов А. А., Яровенко Т. С.
ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ЗАПАСІВ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ 44
Гордєєва-Герасимова Л. Ю., Гринько І. С.
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ 46
Мушин І.М., Гордєєва-Герасимова Л. Ю.
ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ERP-СИСТЕМ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ 47
Гринько І.С., Харакоз Л. В.
ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНУ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА 49
Кухтіна О.С., Бондаренко Н. М.
УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ 51

СЕКЦІЯ 2. ПОЛІТИКО-ІНСТИТУЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ ТА СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

Микитчук Н.М.
РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ ДОНОРСЬКОЇ ДОПОМОГИ У РОЗВИТКУ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ АЗІЇ 54
Іщенко І. В., Авдєєва І.Д.
АНАЛІЗ ПЕРЕБІГУ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ 56
Грачевська Т.О.
ІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ 58
Бабкіна О.В., Іщенко І.В.
ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ САМОЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ 60
Никитченко О. А., Двуреченська О. С.
МІСЦЕ ПРОВІДНИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ США У ФОРМУВАННІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ 61
Нікіфорова Л. О.
РЕОРГАНІЗАЦІЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ ТА СТРАХОВОЇ МЕДИЦИНИ ЯК ІНКЛЮЗИВНОГО ІНСТИТУТУ В УКРАЇНІ 63
Чикар О. В., Іщенко І. В.
ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ 64
Головко І. К.
ДИПЛОМАТІЯ МІСТ ЯК СКЛАДОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ СУЧАСНОЇ МІЖНАРОДНОЇ СИСТЕМИ 66

Двуреченська О. С.
КОНСУЛЬТАЦІЇ ЯК ПРОВІДНИЙ МЕХАНІЗМ ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ НАТО 68
Іщенко І.В.
ДЕМОКРАТИЧНИЙ ТРАНЗИТ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА МОЖЛИВОСТІ 69
Міхейченко М. А.
ПРОБЛЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЧАСТІ НАСЕЛЕННЯ У ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ СУЧАСНОСТІ: ДО ПРАКТИКИ ГРОМАДСЬКОГО ЗАЛУЧЕННЯ 71
Петров П. Г.
ШЛЯХИ ВПЛИВУ ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ НА СЕРЕДОВИЩЕ ПРИ ФОРМУВАННІ ІМІДЖУ ДЕРЖАВИ 73
Руда Л.П., Причепа І. В., Вознюк В. П.
СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ВАЖЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ 74
Фаріна О. В., Іщенко І.В.
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ – КРОК ДО ВІДКРИТОГО, ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА 75
Білоножко В.М., Іщенко І. В.
ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ 77
Третяк О. А.
ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОЇ СФЕРИ 79
Тупиця О. Л.
ПРОФСПІЛКИ І СУЧАСНА СОЦІАЛ-ДЕМОКРАТІЯ: НАПРЯМИ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ 80
Токовенко О. С.
ЕПІСТЕМОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПОЛІТИКО-КУЛЬТУРНОГО ПРОЦЕСУ 81

СЕКЦІЯ 3. ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Лень А.В., Гільорме Т. В.
ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИПЛАТ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ 84
Хапіліна К. О., Єлісєєва О.К.
КОНКУРЕНТНОСПРОМОЖНІСТЬ ТОВ «ЛУНАПАК» НА РИНКУ КАРТОНОЇ УПАКОВКИ 86
Оразмухаммедов М.С., Бондаренко Н. М.
ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ 88

Махінько В. В., Бєлозерцев В. С.
ПОРІВНЯННЯ МІЖНАРОДНИХ ТА НАЦІОНАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ З ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ 90
Панченко О.Д.
ПРОЦЕС ПОБУДОВИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ 92
Васильєва В. Г. Семенюк Д. Ю.
ВИЗНАННЯ ДОХОДІВ ЗА НАЦІОНАЛЬНИМИ ТА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ:СПІЛЬНІ ТА ВІДМІННІ РИСИ 93
Данилова В.Є., Гільорме Т. В.
РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ, ЯК ОДНОГО ІЗ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТІЖНИХ ІНСТРУМЕНТІВ 95
Ксензовець А. П., Бондаренко Н. М.
ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ: СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ 97
Приходько А. Є., Єлісєєва О. К.
ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ПРОДУКЦІЇ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ ТОВ «АПФ «ВОРОНЦОВСЬКЕ»» 99
Фесенко В. В., Мигаль Ю. І.
МЕТОДИКА ОБЛІКУ І ФОРМУВАННЯ ВАРТОСТІ ІМПОРТОВАНОЇ ПРОДУКЦІЇ 101
Тростянська К. М., Пасько А. М.
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА 103
Снопко Т.В., Бондаренко Н. М.
ВІДОБРАЖЕННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ В ОБЛІКОВІЙ ПОЛІТИЦІ ПІДПРИЄМСТВА 105
Солонець Д.Є., Гордєєва-Герасимова Л. Ю.
ОСНОВНІ НАПРЯМИ НАДАННЯ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ 107
Романова О. В., Солонець Д. Є.
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ 109
Астаф'єва А.О., Бондаренко Н. М.
ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕДЕКТРОННОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ПДВ 111
Моїсеєнко Д.Ю., Гордєєва-Герасимова Л.Ю.
ПРОБЛЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ 113
Гергель К. Ю., Бондаренко Н.М.
СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ 115
Ніколаєва А.В., Харакоз Л. В.
ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОЦІНКА ТОВАРНИХ ЗАПАСІВ 117

Госало В. А., Бондаренко Н. М.
ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ 118
Сітенко В. О., Романова О.В.
ДО ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНКИ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ І ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ 120
Моїсеєнко Д. Ю., Харакоз Л.В.
ПОНЯТТЯ ТА ОЦІНКА НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ 122
Ведмеденко Ю. В., Бондаренко Н. М.
ФОРМУВАННЯ ЯКІСНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БАЗИ ЩОДО ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ 124
Попова Т.В., Тростянська К.М.
ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ РУХУ БІОЛОГІЧНИХ АКТИВІВ З ГМО 126
Мандрика Д.М., Тростянська К.М.
ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ АВТОТРАНСПОРТНОГО ПІДПРИЄМСТВА 129

СЕКЦІЯ 4. БІЗНЕС АНАЛІТИКА, ЛОГІСТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТИ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ЗА УМОВ НЕПОВНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Dziuba Radosław, Kasian Y. Serhii
INFRASTRUKTURA MIĘDZYNARODOWA LOGISTYCZNA UNII EUROPEJSKIEJ I UKRAINY A SYSTEM BIZNES-ANALITYCZNY 132
Ligerko Yulia, Beschastna Darya
STATUS AND PROSPECTS OF INDUSTRIAL DEVELOPMENT IN UKRAINE 133
Мороз О. В., Карачина Н. П., Семцов В. М., Острий І. Ф.
НОВІ АСПЕКТИ СТАТИСТИЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНИХ ФАКТОРІВ РЕАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ 135
Дучинська Н. І., Лакей І.М.
МІЖНАРОДНЕ МАРКЕТИНГОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМЕРЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ: ІННОВАЦІЙНО-ПОВЕДІНКОВІ АСПЕКТИ 138
Kachura Kyrylo, Sarychev Kyrylo, Beschastna Darya
FEATURES OF DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES IN UKRAINE 140
Йоненко С.Ю., Яковенко В. С.
ПРОГНОЗУВАННЯ ДИНАМІКИ ПОКАЗНИКІВ ПАСАЖИРОПОТОКІВ В УКРАЇНІ 141
Жижела А. В., Тростянська К. М.
АНАЛІЗ СТАНУ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ 144

Покутинський Р. О., Паршин О.Ю., Бесчастна Д.О.
ОБГРУНТУВАННЯ СИСТЕМИ ІНДИКАТОРІВ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ 146
Басс Ю.А., Щербенко А.С.
АНАЛІЗ РИНКУ ПРАЦІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ 148
Іотова К. О., Нетудихата А. С., Бесчастна Д. О.
УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКІ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ: АНАЛІЗ ТА ТЕНДЕНЦІЇ 150
Хомяк Д. К., Яковенко В.С.
ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ BUSINESS INTELLIGENCE У БІЗНЕС СЕРЕДОВИЩІ 152
Бесчастна Г. О.
ВИЗНАЧЕННЯ РЕЙТИНГІВ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ, ЯК СТРАХОВИХ ПАРТНЕРІВ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ 154
Берідзе Т. М.
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ З ПОЗИЦІЇ ТЕОРІЇ ВИРОБНИЧИХ СИСТЕМ 157
Столєтова І.Г., Кутова Н. Г.
ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ 159
Бобирь О.І.
КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАБІЛІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ І ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ 161
Гончар І. А., Пальян З.О.
АНАЛІЗ РОЗВИТКУ РИНКУ ЕЛЕКТРОМОБІЛІВ В УКРАЇНІ 163
Tarlopov I., Kachura K., Pokutynsky R.
STATISTICAL ANALYSIS OF INDICATORS OF ENTERPRISES DEVELOPMENT IN UKRAINE 165
Лопуга Г. В.
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СПОРТУ ТА ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ 167
Вітка Н.Є., Калита Р. В.
МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ 169

СЕКЦІЯ 5. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ЕКОНОМІКИ ПОЛІТИКИ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

Gerasymenko Sergiy
METODY STATYSTYCZNE W OCENIE POWABU INWESTYCYJNEGO 173
Підорич О.Г.
ОРГАНІЗАЦІЯ І ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СТАТИСТИЧНОГО СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗІ СТАТИСТИКИ СПОЖИВЧИХ ЦІН ТА МЕТОДОЛОГІЯ РОЗРАХУНКУ ІНДЕКСУ СПОЖИВЧИХ ЦІН 175

Сєрова І. А.
СПЕЦИФІКА ВИБІРКОВИХ ОБСТЕЖЕНЬ В ДОСЛІДЖЕННІ ЦІН 179
Лутчин Н. П.
СТАТИСТИЧНЕ ВИВЧЕННЯ ЧИННИКІВ ВПЛИВУ НА ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО В УКРАЇНІ 180
Цепур О.П., Єлісєєва О.К.
ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ РЕКЛАМНОЇ КОМПАНІЇ В УКРАЇНІ 182
Мазуренко О. К., Чічун Л.О.
ПОЗІЦІОНУВАННЯ УКРАЇНИ У ЗАГАЛЬНОМУ РЕЙТИНГУ ПОРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ 184
Москальчук Ю.Г., Азарова А. О.
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІНВЕСТУВАННЯ У ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ 186
Лутчин Н. П., Ясінська Х. Р.
ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ 187
Падалко Л.Г., Бесчастна Д.О.
CRM-СИСТЕМИ ЯК СУЧАСНА ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ 190

СЕКЦІЯ 6. ПРОБЛЕМИ ОЦІНЮВАННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Панасенко І. В.
ЧИННИКИ ЕКОНОМІЧНОГО РОСТУ В ОСВІТІ 193
Демедюк О. Р., Азарова А.О.
АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНИХ ПРОГРАМНИХ ЗАСОБІВ УПРАВЛІННЯ МОТИВАЦІЄЮ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ 195
Ахновська І.О.
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ 197
Шепель Т. О., Яковенко В. С.
ОСОБЛИВОСТІ І ПЕРЕВАГИ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ ПРОСУВАННІ ТОВАРУ НА РИНОК 199
Писаренко К. М., Азарова А. О.
ОЦІНКА СПОЖИВЧОГО КАПІТАЛУ БРЕНДУ 201
Петькова Є.І., Бесчастна Д. О.
СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ РОСЛИННИЦТВА В ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ 203
Вітка Н. Є., Бесчастна Д. О., Правікова В. Ю.
СУЧАСНА ГЕНДЕРНА ПРОБЛЕМАТИКА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ 204
Стороженко О.О., Романова О.В.Бесчастна Д.О.
РОЛЬ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ 206
Рудова А. В., Вітка Н. Є.
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ФІТНЕС ПОСЛУГ В УКРАЇНІ 209

СЕКЦІЯ 7. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ, АУДИТУ, ОПОДАТКУВАННЯ ТА КОНТРОЛЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Borkowski Stanisław, Kasian Y. Serhii
INNOWACYJNE POŁĄCZENIE NAUKI LOGISTYCZNEJ Z PRODUKCJĄ: ZAOSZCZĘDZANIE ZASOBÓW ENERGETYCZNYCH 212

Афіміна Є.М., Гільорме Т. В.
ПЕРСОНАЛ, ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ РЕСУРС ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ 213

Ващаєв С. С., Мазуренко В. О.
ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ 215

Калюжна А.В., Гільорме Т.В.
АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ В УКРАЇНІ 218

Samoilov Pavlo, Sazonets Olga
HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS ROLE IN REGIONAL INNOVATION ECOSYSTEMS, EU BEST PRACTICE 220

Михалочкіна М. О., Гільорме Т.В.
АНАЛІЗ ДИНАМІКИ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ 222

Енгельс І.О.
ВПЛИВ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЕНЕРГОСПОЖИВАННЯ 224

Новицька Н.С., Гільорме Т.В.
АСПЕКТИ АУДИТОРСЬКОЇ ПЕРЕВІРКИ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ 226

Квасній Л. Г., Щербан О. Я.
ПРОБЛЕМА СВІТОВОГО ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В УКРАЇНІ 229

Васильєва О. О., Гільорме Т.В.
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В УМОВАХ НЕПОВНОЇ ІНФОРМАЦІЇ 230

Ніколаєва А.В., Гордєєва-Герасимова Л. Ю.
ЕНЕРГОМЕНЕДЖМЕНТ ЯК ШЛЯХ ДО ЗАОЩАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ТА МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ 232

Прохватило О. О., Гільорме Т. В.
ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ АУДИТОРСЬКИХ ПРОЦЕДУР ПРИ ПЕРЕВІРЦІ РОЗРАХУНКІВ З КРЕДИТОРАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ 234

Хроленко Н.Л., Гільорме Т. В.
ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИ 236

Костюк Т. А., Яровенко Т. С.
ХАРАКТЕРИСТИКА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ЯК ОБЛІКОВОЇ КАТЕГОРІЇ 238
Єлісєєв Є. Ю., Гільорме Т.В.
РОЛЬ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ 239
Фаринович І.В.
ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ФАКТОРИНГОМ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ 241
Хазан П.В.
ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНОГО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ НА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ РІВНІ 243
Єлісєєва О.К., Багдасарьян К. А.
СУЧАСНА ПАРАДИГМА ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО РЕСУРСУ 245
Екзархова Е. А., Вітка Н. Є.
ENERGY EFFICIENT TECHNOLOGIES – BASIS OF INDUSTRIAL DEVELOPMENT OF UKRAINE 247

СЕКЦІЯ 8. ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЕНЕРГОМЕНЕДЖМЕНТ

Габрінець В. О., Шаптала М.В.
ЗАСТОСУВАННЯ ТЕПЛОНАСОСНОЇ ТЕХНІКИ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ 251
Тонкошкур О. С., Накашидзе Л.В.
ПРОБЛЕМИ НАДІЙНОСТІ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ НА ОСНОВІ СОНЯЧНИХ БАТАРЕЙ 254
Лягушин С. Ф., Накашидзе Л.В., Тонкошкур О. С.
НОВІ МОЖЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ТА ПОДОВЖЕННЯ ТЕРМІНУ ЕКСПЛУАТАЦІЇ СОНЯЧНИХ БАТАРЕЙ НА ОСНОВІ СХЕМОТЕХНІЧНИХ РІШЕНЬ 256
Горячкін В. М., Габрінець В. О.
ОПТИМІЗАЦІЇ ПІДЗЕМНИХ ТРУБОПРОВОДІВ СИСТЕМ ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ В МІСЦЕВИХ СИСТЕМАХ ОПАЛЕННЯ 258
Марченко О.Л., Комлєва К. С.
ПОТЕНЦІАЛ ВІТРОВОЇ ЕНЕРГІЇ УКРАЇНИ 261
Баглай М. Р., Марченко О.Л.
ПОТЕНЦІАЛ СОНЯЧНОЇ ЕНЕРГІЇ УКРАЇНИ 262
Накашидзе Л. В., Шевченко М.В.
ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМ ЕНЕРГОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ З ВІДНОВЛЮВАНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ ЕНЕРГІЇ 264
Шевченко С.В., Марченко О.Л.
ЗАСТОСУВАННЯ ТЕПЛОВИХ ТРУБОК В ГЕЛІОКОЛЕКТОРАХ 265

Мазурик С.В., Ахметшина Л. Г., Скуратовський І. А.
ПРОГНОЗУВАННЯ ВЛАСТИВОСТЕЙ БАГАТОКОМПОНЕНТНИХ СУМІШЕЙ ОКСИДІВ МЕТАЛІВ 266
Титаренко І. В., Габрінець В. О., Іщенко В. О.
РОЗРОБКА СИСТЕМ ЕНЕРГОПОСТАЧАННЯ ОБ'ЄКТІВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ З ВИКОРИСТАННЯМ НОВІТНІХ СХЕМНИХ І ПРОЕКТНИХ РІШЕНЬ 268
Угланов Г. В., Мітіков Ю.О.
ТЕПЛОВИЙ АКУМУЛЯТОР ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА СИСТЕМИ СОНЯЧНИХ КОЛЕКТОРІВ 271
Драй Р.С., Марченко О.Л.
СЕЛЕКТИВНІ ПОКРИТТЯ 273
Трофименко А.В., Головін Д. С.
КОМБІНОВАНА СИСТЕМА ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ СОНЯЧНОЇ ЕНЕРГІЇ 274
Маташнюк С. С., Марченко О.Л.
ЗМЕНШЕННЯ ЕНЕРГОСПОЖИВАННЯ БУДІВЕЛЬ ШЛЯХОМ ТЕПЛОВОЇ ІЗОЛЯЦІЇ СТІН 276
Дудник Н.В., Марченко О. Л.
ДВИГУН СТІРЛІНГА В СИСТЕМІ ОПАЛЕННЯ 277
Чичило Б.М., Накашидзе Л. В.
МАТЕРІАЛИ І ЗАСОБИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ НАДІЙНОСТІ РОБОТИ БІОГАЗОВОЇ УСТАНОВКИ 278
Дедов В. В., Накашидзе Л. В.
ПІДВИЩЕННЯ НАДІЙНОСТІ СОНЯЧНИХ БАТАРЕЙ 280
Серга Д.О., Накашидзе Л. В.
АТМОСФЕРНА ЕНЕРГІЯ 281
Довгаленко Д. О.
ПРАКТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ РІЗНИХ ТИПІВ СОНЯЧНИХ ЕЛЕКТРОСТАНЦІЙ 283
Парфілко А.Д., Накашидзе Л.В.
СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ ТА ЗАХИСТУ ГЕЛІОСИСТЕМ 285
Накашидзе І.С.
МОВНІ ПРОБЛЕМИ ТЕРМІНОЛОГІЇ ГАЛУЗІ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ 286
Слюсарев В. В., Марченко О. Л.
ТЕРМОЕЛЕКТРИЧНИЙ ПЕРЕТВОРЮВАЧ СОНЯЧНОЇ ЕНЕРГІЇ 288
Ляшков О. Ю., Макаров В. О.
ПЕРСПЕКТИВЫ ВИКОРИСТАННЯ ТА ЕЛЕКТРИЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ПОЛІМЕРНОГО КОМПОЗИТА НА ОСНОВІ ОКСИДУ ВОЛЬФРАМА ДЛЯ ЗАХИСТУ СОНЯЧНИХ БАТАРЕЙ 289

СЕКЦІЯ 1

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ В СТАТИСТИЦІ, ОБЛІКУ, ОПОДАТКУВАННІ ТА АУДИТІ

Бернєвек Ангеліна Дмитрівна,
Єлісєєва Оксана Костянтинівна, *д.е.н., професор, завідувач кафедри статистики, обліку та економічної інформатики,*
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ ПРАЦІВНИКАМ В БЮДЖЕТНІЙ УСТАНОВІ

Організація обліку оплати праці представляє собою цілісну, єдину систему взаємопов'язаних, взаємоузгоджених способів та методів обліку, що охоплюють увесь комплекс облікових процедур з виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації. Облік праці та її оплати являється однією із найскладніших ділянок обліку в установі в залежності від форм оплати праці, тому потребує точності та правильного відображення оперативних даних при нарахуванні заробітної плати.

Статтею 43 Конституції України гарантується право кожного на працю, включаючи можливість заробляти на життя працею, яку він добровільно обирає або на яку добровільно погоджується, тобто визначено, що трудова діяльність має бути оплаченою [7]. Оплата праці як трудовий дохід працівника залежить від кількості та якості затраченої ним корисної праці, що виплачується працедавцем у вигляді заробітної плати в грошовій або натуральній формі [5].

Заробітна плата для працівника – основне джерело доходу, величина якого визначається у грошовому вимірі, який отримує від роботодавця за виконану роботу; для роботодавця – елемент витрат, в той же час найефективніший чинник зацікавленості працівників у досягненні кінцевих результатів; для держави – інструмент, за допомогою якого вона регулює попит і пропозицію такого специфічного товару, як потенційна працездатність [6].

Заробітна плата виконує такі функції: відтворювальну, стимулюючу, регулюючу, соціальну, вимірювально-розподільчу, ресурсно-розміщувальну, функцію формування платоспроможного попиту населення, функцію забезпечення матеріального стимулювання працівників [4].

Облік оплати праці має бути чітко організований і позбавлений будь-яких помилок. Організація оплати праці здійснюється на підставі законодавчих актів та нормативно-правових документів, що їх можна розподілити за рівнями: конституційний; законодавчий; нормативний; методичний; організаційно-розпорядчий рівень.

Аналітичний облік розрахунків з оплати праці ведеться в розрізі кожного працівника. Для аналітичного обліку необхідно організувати документооборот таким чином, щоб первинні документи з виробітку своєчасно надходили з підрозділів та служб підприємства на обробку.

Поточні виплати працівникам включають: заробітну плату за окладами та тарифами, інші нарахування з оплати праці; виплати за невідпрацьований час (відпустки та інший оплачуваний невідпрацьований час); премії та інші заохочувальні виплати, що підлягають сплаті протягом дванадцяти місяців по закінченні періоду, у якому працівники виконують відповідну роботу, тощо. Інші виплати працівникам, зокрема матеріальна допомога, визнаються зобов'язанням у звітному періоді, якщо робота, виконана працівниками у цьому періоді, дає їм право на отримання таких виплат. Дослідження обліку та аналіз виплат працівникам проводилося на прикладі діяльності 9 державного пожежно-рятувального загону Головного управління державної служби України з надзвичайних ситуацій у Дніпропетровській області.

Основними завданнями Головного управління на відповідній території є: реалізація державної політики у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб; здійснення державного нагляду (контролю) за додержанням і

виконанням вимог законодавства у сфері цивільного захисту, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб; внесення на розгляд ДСНС пропозицій щодо забезпечення формування та реалізації державної політики у зазначених сферах; реалізація в межах повноважень, передбачених законом, державної політики у сфері волонтерської діяльності.

Кошторис доходів і видатків бюджетної установи є основним плановим документом, який підтверджує повноваження бюджетної установи на одержання доходів і здійснення видатків, визначає обсяг фінансування з бюджету та напрями використання таких коштів для виконання бюджетною установою своїх функцій.

За даними аналізу видатки на оплату праці і нарахування на заробітну плату виконано на 88,5%, в 2016 році, в 2015 році на 99,84%, в 2014 році на 98,7%.

Нарахування заробітної плати працівникам бюджетної установи являє собою розрахунок заробітку за місяць з урахуванням посадового окладу, різних доплат і надбавок, премій, допомоги, оплати відпусток за мінусом відрахувань. Нарахування заробітної плати здійснюється один раз на місяць. Крім основної оплати за виконану роботу або відпрацьований час, працівники бюджетних установ можуть отримував різного виду доплати, передбачені законодавством.

Техніка підрахунку заробітної плати складається з трьох етапів: нарахування, утримання із заробітної плати та визначення зарплати до видачі. Нарахування заробітної плати здійснюється у розрахунково-платіжних відомостях по кожному працівнику. Утримання із заробітної плати представлені податком з доходів фізичних осіб, профспілкові внески, військовий збір, вклади, а також аліментами, які є обов'язковими. На заробітну плату проводять нарахування єдиного внеску. Для забезпечення первинного обліку у бюджетній установі використовуються первинні документи, а саме: відомості про посадові оклади (штатний розпис), присвоєні розряди (накази (розпорядження), годинні тарифні ставки (тарифну сітку), а також дані табельного обліку відпрацьованого ними часу за відповідний період (місяць). Розміри допомоги по тимчасовій непрацездатності та відпускних визначаються виходячи з середнього заробітку за дванадцять попередніх місяців відповідно до законодавства. Аналітичний облік нарахування й видачі заробітної плати в бюджетних установах ведеться в розрізі кожного працівника, видів виплат і утримань в картках – особових рахунках, які містять інформацію по нарахованих сумах, утриманнях, виплаті. Оплата праці працівників бюджетних установ в сучасній економічній та політичній ситуації України є досить проблемною, оскільки немає чіткої системи оплати праці різних категорій працівників бюджетної сфери, а також спостерігається негативна тенденція у системі надбавок та доплат.

Отже, заробітна плата – це одна з найскладніших економічних категорій та важливих соціально-економічних явищ. Тому облік праці та заробітної плати є одним із найважливіших у системі обліку в бюджетній установі, який ведеться в обов'язковому порядку. Оплата праці є найвагомішою складовою всіх видатків бюджетних установ, а їх облік є однією з найважливіших ділянок або напрямів облікового процесу.

Список використаних джерел

1. Кодекс законів про працю України, затверджений Законом від 10.12.1971 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 №20 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам» затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28 жовтня 2003 року № 60 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua

4. Лень В.С. Виплати працівникам: поняття, структура та облік / В.С. Лень // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2015. – №2(2).

5. Лепьохіна І.О. Теоретичні аспекти формування заробітної плати та її функції // Вісник ЖДТУ. – 2011. – №2(56).

6. Островерха Р.Е. Теоретичні засади удосконалення організації обліку заробітної плати / Р.Е. Островерха // Вісник національного університету Львівська політехніка. – 2014. – №797. – С. 284-291.

7. Чеканова В.В. Організація обліку розрахунків з оплати праці в бюджетних установах України / В.В. Чеканова // Управління розвитком. – 2014. – №9 (172). – С. 161 – 163.

Ющенко Надія Леонідівна

к.е.н., доц., доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту Чернігівського національного технологічного університету (м. Чернігів)

АЛЬТЕРНАТИВНЕ «1С» ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Компанія «1С», що спеціалізується на розробці, дистрибуції й підтримці комп'ютерних програм ділового та домашнього призначення, у поточному фіскальному році, відповідно до підписаного 15.05.2017 р. Президентом указу №133/2017, що ввів у дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28.04.2017 р. про оновлений список санкцій проти Росії [1], не буде допущена до участі в тендерах у державному секторі. Крім «1С», санкції передбачають блокування доступу до сервісів Софтлайн Груп, торкнулися постачальників ERP-систем ЗАТ «Галактика Центр» і ТОВ «Корпорація Парус». У санкційному списку компанії-розробники програмного забезпечення «ABBYY» ТОВ «Абі Україна ЛТД» [2], [3].

«1С: Підприємство» – найвідоміша бухгалтерська програма системи, користувачами якої в Україні є близько 300 тис. компаній [3]. «Вся інформація, що отримується 1С, оновлення програми йде через російські сервери. І йде зворотній зв'язок, і збираються дані, це як big data, яка може бути використана в інтересах підриву економіки, збору даних, підриву окремих галузей, окремих секторів економіки нашої держави» [4].

Обмеження на використання «1С» стосується державних структур, але й перед приватним сектором постала проблема переходу на новий бухгалтерський продукт. Бухгалтери, які працюють з програмою «1С», зможуть і далі нею користуватися, але з обслуговуванням та новими ліцензіями можуть виникнути проблеми [5]. У компанії «Єврософтпром», що володіє правами на використання торгових марок «1С» в Україні, повідомили, що прямої заборони на торгівлю продукцією «1С» в Україні немає. Зі слів представників компанії, «компанії-франчайзі, які вже викупили продукцію «1С» і не потрапили до санкційних списків, зможуть продавати її кінцевим користувачам і далі. Стосовно підтримки вже існуючих клієнтів, то ми зробимо все можливе, щоб поновлення виходили вчасно» [5]. При цьому експерти у сфері IT-технологій говорять, що продукція «1С» може повторити шлях антивірусу Касперського, що також потрапив під заборону в Україні. У підсумку це програмне забезпечення почали продавати через українську юридичну особу.

За словами фахівців, альтернативне програмне забезпечення в Україні є, але головне питання складності переходу полягає в термінах впровадження програм і перенавчання персоналу. В коментарі «Вести» регіональний менеджер із розвитку компанії TotalSoft Р. Кіфяк припустив, що після заборони «1С» стратегічні підприємства будуть переходити на продукти SAP або Oracle. «Однак заплатити за SAP $1 млн. або €50-80 тис. може тільки великий чи середній бізнес. Для малого бізнесу можна порадити турецького розробника Logo, який орієнтується на малий бізнес. Функціонал там обмежений, але для МСБ багато і не треба. Така програма буде коштувати менше €50 тис.», – зазначив Р. Кіфяк [3]. Крім того, існують більш дешеві варіанти програм – «Парус», «Акцент», що за оцінками

бухгалтерів не зможуть стати гідною альтернативою. Також деякі користуються програмою «Інфо-підприємство», але програма також російська.

На сьогодні практично для будь-якої задачі можна знайти прикладну програму с відкритим вихідним кодом, яка поширюється за умовами вільних ліцензій (табл. 1). Користувач може отримати таку програму, використовувати її для будь-яких, у тому числі комерційних, цілей, ознайомитися з принципами її роботи, змінити цю програму, привівши у відповідність до своїх специфічних потреб, і поширити оригінальну або модифіковану версію [6].

Таблиця 1

Приклади вільного програмного забезпечення для використання бізнесом в цілях бухгалтерського обліку [7], [8]

Найменування програмного продукту	Загальна характеристика
Вільні користувацькі програми і додатки для Windows	
Бизнес Пак	Програма призначена для створення первинних бухгалтерських документів
GrossBee XXI Freeware	Безкоштовна версія системи Gross Bee XXI являє собою повнофункціональну систему для управління торгівельними і виробничими підприємствами. Єдиним її обмеженням є відсутність можливості багатокористувацької роботи в локальній мережу. Дана версія призначена для ознайомлення з можливостями системи, а також для її використання в комерційних цілях: ведення бухгалтерського та управлінського обліку малого бізнесу. Користувачі безкоштовної версії мають такі ж права на супровід системи. Замінює 1 С
Прикладні комп'ютерні програми, яких більше 20, для операційної системи GNU, не захищені патентами	
ERP5 Enterprise	Повнофункціональне рішення, орієнтоване на використання промисловими підприємствами і в державних установах. ERP5 10 ключових переваг http://www.erp5.com/web_page_module/22/3
GnuCash	Це особисте і професійне програмне забезпечення для фінансового обліку. Може використовуватися для відстеження банківських рахунків, акцій, доходів і витрат на підставі подвійної облікової практики. Автоматизує кілька завдань, таких як фінансові розрахунки або заплановані операції
LedgerSMB	Це ERP (управління ресурсами підприємства) і бухгалтерське програмне забезпечення, призначене для малого і середнього бізнесу. Може надавати головну книгу, управління активами і запасами, ланцюгами поставок, відносинами з клієнтами, багато іншого. Функціональність можна розширити через додаткову систему
Odoo (раніше OpenERP)	Це набір програм, що допомагають компаніям розвивати свій бізнес. Використовується для нарощування обсягів продажів, ведення операцій, організації маркетингових заходів, підвищення продуктивності. Odoo застосовується у всьому світі й забезпечує повне програмне рішення від фронт-офісу до резервного офісу
Pbooks	Це система бухгалтерського обліку, призначена для використання малим бізнесом
SQL-Ledger Accounting	Багатокористувацька програма, подвійний запис, система обліку. Підтримується через Інтернет (з використанням текстових або графічних браузерів), незалежна від країни і підтримує 13 мов та кілька записів

Вільні програми здатні замінити багато функцій комерційних аналогів і часто виконані на високому професійному рівні [7]. До недоліків відносяться (1) недостатня ергономічність, оскільки зрідка зустрічаються програми написані командами, в складі яких є, для прикладу, професійний дизайнер інтерфейсів – спеціаліст достатньо високооплачуваний; (2) не всі

функції, необхідні для професійної роботи є у вільних аналогах комерційних програм. Серед переваг – (1) можливість використовувати просто скачавши і встановивши, не сплачуючи користувацьку ліцензію і не купуючи (або крадучи) реєстраційний код; (2) освоївши додатки для Windows, можна буде повністю перейти до використання вільного програмного забезпечення для операційної системи Linux, застосовуючи вже знайомі програми.

Список використаних джерел

1. Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) : рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28.04.2017 р.

2. В Україні заборонили найпопулярнішу бухгалтерську програму 1С / УНІАН. 16.05.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.unian.ua/business/1924556-v-ukrajini-zaboronili-naypopulyarnishu-buhgaltersku-programu-1s.html

3. В Україні заборонили 1С. Альтернатива для бухгалтерів // Факти. Україна. 16.05.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://fakty.ictv.ua/ua/ukraine/20170516-v-ukrayini-zaboronyly-1s-alternatyva-dlya-buhgalteriv/

4. Заборона 1С стосуватиметься лише державних структур – СБУ / 17.05.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.5.ua/ekonomika/zaborona-1s-pryvatnyi-stosuvatymetsia-lyshe-derzhavnykh-struktur-sbu-145639.html

5. Заборона «1С» в Україні: стало відомо, що робити бухгалтерам / 17.05.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ukr.segodnya.ua/economics/business/zapret-1s-v-ukraine-stalo-izvestno-chto-delat-buhgalteram-1021599.html

6. Матрунич консалтинг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://matrunich.com/publications/floss-in-sociology-research/].

7. Свободное ПО для ОС Windows [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://freesource.info/wiki/Windows&

8. Операційна система GNU [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://directory.fsf.org/wiki/Category/Business/accounting

Азарова Анжеліка Олексіївна, *к. т. н., професор, заст. декана факультету менеджменту та інформаційної безпеки з наукової роботи та міжнародного співробітництва,*

Лозан Богдана Олександрівна,

Вінницький національний технічний університет (м. Вінниця)

АНАЛІЗ ПЕРЕВАГ ТА НЕДОЛІКІВ СУЧАСНИХ ПРОГРАМНИХ ЗАСОБІВ АВТОМАТИЗАЦІЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КАДРАМИ

Однією з найактуальніших задач сучасного розвитку економіки України є удосконалення системи управління персоналом підприємства за рахунок використання оптимальної структури та складу трудових ресурсів, обґрунтування методів їх добору та розвитку, оцінювання кваліфікації виробничого й управлінського складу, що вимагає застосування нових інформаційних технологій. Впровадження інформаційних систем управління персоналом на підприємствах мотивовано посиленням попиту керівництва й кадрових служб на більш спеціалізовані дані про персонал, які допомагають краще спланувати майбутні потреби.

Метою статті є аналіз конкурентних переваг та недоліків автоматизованих інформаційних систем управління персоналом.

Розглянемо переваги та недоліки сучасних інформаційних систем, запропонованих вітчизняними розробниками.

Програма «1С:Зарплата і Управління персоналом 8» використовується на підприємстві з метою автоматизації управління кадрами та розрахунку заробітної плати. Також вона

допомагає планувати потребу в персоналі на підприємстві, управляти навчанням та атестацією персоналу, а також розраховувати оптимальну зайнятість та фінансову мотивацію працівників. Даний ПЗ дає можливість управляти та вести облік діяльності декількома організаціями, як юридичними, так і фізичними особами. Наявна можливість побудови «Особової карти», де відображається комплексна інформація щодо працівника, яка включає використання щорічних відпусток, лікарняних, відпусток по догляду за дитиною та ін.

Базова версія «1С:Зарплата і Управління персоналом 8» дає змогу працювати малим підприємствам та фірмам, де доступ до програми має одна особа і не потребує доналаштувань під особливості користувача [1].

Багато розробників прагнуть досягти таких позицій на ринку IT-технологій, як у корпорації «1С», яка є передовою системою бухгалтерського обліку в різних сферах бізнесу [2]. Серед переваг такого ПЗ слід відзначити: можливість надсилання звітів через мережу Інтернет за допомогою «1С:Звіт», можливість скорегувати проводки у рахунках та зберегти зміни, наявна можливість розрахунків платіжними картами, банківськими кредитами та готівкою для роздрібної торгівлі.

Разом тим, цей програмний продукт не позбавлений певних вад: картка контрагента не дуже зручна; можливе дублювання даних, при занесенні в базу; немає можливості для сортування даних [3].

Програма PersonPro спеціалізується виключно на робочих кадрах. Керівник підприємства має доступ до будь-якої інформації стосовно персоналу: каталог співробітників, персональні дані, що знаходяться у їх особових картках, стаж їх роботи, штатний розклад. Таке ПЗ може використовуватися як малими, так і великими підприємствами для автоматизації роботи кадрових служб [4].

Професійна кадрова програма «Персонал» забезпечує автоматизацію кадрового діловодства та підтримку управління персоналом на підприємствах з різними формами власності і різною чисельністю працівників.

Серед вказаних переваг даних програмних засобів можна визначити такі недоліки: у програмах “PersonPro 2.0” та “PersonPro 2.0 SQL” відсутній модуль щодо розрахунку заробітної плати, у пакеті “Відділ кадрів” X–DOOR відсутній модуль щодо планування, навчання та кар’єрного пересування персоналу [5].

До загальних переваг впровадження інформаційних засобів у процес управління персоналом на підприємстві можна віднести такі: захист від неправильно прийнятих рішень, зниження витрат в результаті виконання цих рішень; підвищення продуктивності праці працівників та ефективності виконання їх задач та обов’язків; можливість кар’єрного зростання для працівників; скорочення часу, необхідного для збирання та оброблення даних, які надходять до підприємства; зменшення напруженості та складності праці; більш точне та швидке оброблення інформації; можливість зв’язку з різними структурними частинами підприємства (також, якщо вони знаходяться на відстані від головної структурної одиниці); найбільш ефективне поєднання можливостей кадрів.

Отже, до загальних недоліків впровадження багатьох сучасних інформаційних систем на підприємстві слід віднести: високий рівень незахищеності інформаційних систем, що може надати доступ до конфіденційної інформації третім особам; великий ризик розголошення персональних даних; необхідність спеціального персоналу, який би обслуговував наявні інформаційні системи; високі вимоги до працівників, які мають справу з програмними засобами; додаткові витрати на покращення кваліфікації працівників; проблеми сумісності сучасних інформаційних систем зі старими системами та програмними платформами.

Переважна більшість аналізованих програм має суттєві недоліки, такі, як висока ціна, низька захищеність систем, недосконалість а також відсутність певних функцій, разом з тим підприємець, бажаючи автоматизувати процес управління персоналом на виробництві, повинен, насамперед, робити вибір з огляду на функціональні можливості наявного

технічного забезпечення, розмірів виробництва, наявності чи браку вільних коштів для інвестування в розвиток підприємства шляхом придбання відповідного ПЗ.

Отже, вищевикладених недоліків позбавлений лише модуль програми „1С: Підприємство" з конфігурацією «Зарплата і кадри», який є найбільш прийнятним для великих підприємств, далі за рейтингом для великих і середніх слід поставити інформаційно-пошукову система «Персонал» та «PersonPro 2.0»; для малих та середніх – окремі конфігурації програмного комплексу „1С: Підприємство".

Список використаної літератури:

1. Программа "1С:Зарплата и Управление Персоналом для Украины" [Электронный ресурс]. – Режим доступу: hhttp://1c.ua/v8/RegionalSolutions_UA_ZUP.phpttp://www.lc.ru

2. Яровенко Г. М. Методи дослідження ринку автоматизованих інформаційних систем [Електронний ресурс] / Г. М. Яровенко, А. К. Титаренко. // Ефективна економіка. - 2011. - № 6. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_6_13

3. Азарова А. О. Автоматизовані засоби покращення управління організаційним капіталом [Електронний ресурс] / А. О. Азарова, Т. В. Остапчук, О. О. Мороз // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2015. - № 4(1). - С. 85-88. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2015_4(1)__17

4. "PersonPro 2.0" та "PersonPro 2.0 SQL" [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://personpro.ami.ua

5. Головань Д. В. Застосування сучасних автоматизованих систем управління персоналом на підприємстві [Електронний ресурс] / Д. В. Головань // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі. - 2013. - № 1. - С. 77–85. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eupmg_2013_1_9

Яровенко Тетяна Сергіївна, *д.е.н., доцент, доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики*

Каплун Ірина Олександрівна,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Особливістю бухгалтерського обліку (зокрема, на оплати праці) у бюджетних установах є те, що він представляє собою систему контролю як бюджетних, так і позабюджетних коштів, виконуючи при цьому управлінську й інформаційну функції. Незважаючи на те, що за останній час в Україні спостерігаються позитивні тенденції: зростання рівня мінімальної й середньої заробітної плати, вдосконалення організації представлення звітності, її гармонізації, рівень організації обліку оплати праці у бюджетній сфері не відповідає європейським стандартам. Отже, на сучасному етапі розвитку української економіки вдосконалення системи оплати праці у бюджетній сфері та однієї з основних її складових – системи бухгалтерського, управлінського та податкового обліку розрахунків з оплати праці, є актуальним завданням.

Різні аспекти цієї проблеми обліку цих операцій досліджували такі науковці, як: П.Й. Атамас, Ф. Бутинець, І. Ватуля, С. Васильчак, Г. Власюк, С. Голов, А. Колот, Ж. Нестеренко, Д. Онищенко, Н. Старченко, Т.Тонконог, В. Толубяк, О. Дорошенко, Т. Єфіменко, Л. Ловінська, І. Ткаченко, С. Свірко, О. Чечуліна та інші. Але незважаючи на те, що її вирішенню присвячено безліч наукових праць не до кінця вирішеними залишаються питання системного обліку оплати праці, що забезпечить повноцінний контроль й стимулювання з урахуванням особливостей суб'єктів бюджетної сфери.

Вітчизняна облікова система в бюджетній сфері не відповідає сучасним світовим вимогам щодо прозорості інформації; в достатній мірі не забезпечує обліково-аналітичною

підтримкою процеси прийняття рішень у системі державного управління та місцевого самоврядування; не дозволяє використовувати облікову інформацію для оцінювання ефективності діяльності суб'єктів бюджетної сфери [1].

Облік розрахунків з оплати праці працівників бюджетних установ повинен бути стимулом до творчої активності, прояву ділових і особистісних якостей. Тому процеси реформування обліку (бухгалтерського, податкового й управлінського) у бюджетних установах шляхом вдосконалення діючої системи організації оплати праці вимагають докорінних змін у методології обліку.

Організація обліку заробітної плати у бюджетній сфері має відмінні риси та особливості, зокрема: суб'єкти бюджетної сфери мають статус неприбуткових; джерелами коштів на оплату праці є як асигнування з бюджету, так і доходи, одержані у результаті господарської діяльності; організація обліку у бюджетних установах має більш широку нормативну базу; результатом роботи працівників бюджетних установ й організацій є послуги, що зумовлює особливості обліку оплати праці у певних галузях (освіті, охороні здоров'я, спорті, адміністративному управлінні тощо); праця у таких установах носить переважно розумовий характер, що утворює складності її обліку (зокрема, результативності); у складі сукупних витрат бюджетних установ на оплату праці припадає від 60 до 85% усіх витрат [2], що зумовлює обмеженість її фонду та необхідність комплексного контролю; зростання вторинної зайнятості; наявність високого рівня кваліфікації працюючих (в деяких галузях частка спеціалістів вищої кваліфікації сягає понад 50% загальної чисельності працівників) зумовлює необхідність вдосконалення обліку надбавок, доплат та інших додаткових виплат.

Враховуючи зазначені характерні риси, вдосконалення організації обліку оплати плати у бюджетній сфері має вирішувати наступні завдання: контроль за: цільовим використанням фонду оплати праці, дотриманням штатної дисципліни, своєчасністю і достовірністю розрахунків; системне обчислення витрат робочого часу з метою його раціонального використання; комплексне обчислення нарахувань та утримань з заробітної плати, що дозволить оптимізувати податкове навантаження; забезпечення працівників бюджетних установ та організацій достовірною інформацією щодо оплати праці, забезпечення соціальних гарантів працівників бюджетної сфери.

Особливістю оплати праці у бюджетній сфері є низькі ставки і оклади, їх незначна міжпосадова диференціація, неадекватна оцінка праці провідних спеціалістів, затримка виплати заробітної плати працівникам тощо [2]. Отже, заробітна плата не є стимулюючим чинником та негативно впливає на престиж професій медика, педагога, соціального, культурно-освітнього працівника, державного службовця і призводить до відтоку кадрів в інші сфери [3].

Крім того, певні проблеми викликає впровадження нових методологічних засад формування в бухгалтерському обліку інформації про виплати працівникам бюджетної сфери. Так, Л. Коритник та О. Клименко наголошують, що «суттєвим недоліком НП(С)БОДС 132 "Виплати працівникам" відсутність визначення основного поняття "виплати працівникам", відсутність трактування категорій виплат працівникам та відсутність структури кожного з них. У зв'язку з цим зміст зазначеного стандарту потребує вдосконалення з урахуванням міжнародних вимог та узгодження з чинними нормативно-правовими актами в контексті термінології та класифікації виплат, адже поняття, наведені в НП(С)БОДС 132, не зустрічаються в жодному нормативному документі, який визначає порядок оплати праці в Україні. Потребує вдосконалення структура субрахунків обліку розрахунків з оплати праці, а також їх узгодження з класифікацією виплат, що передбачена НП(С)БОДС 132» [4].

Одним із шляхів вдосконалення організації обліку оплати праці у бюджетній сфері є вдосконалення її управлінського обліку, зокрема, розподіл за джерелами фінансування. Система обліку оплати праці повинна передбачати раціональний податковий облік доходів найманих працівників, щоб забезпечувати їх купівельну спроможність.

З огляду на це є нагальна потреба вдосконалення бухгалтерського, податкового й управлінського обліку працівників бюджетної сфери. Для цього важливе значення має забезпечення стабільності законодавчо-правничої бази обліку як на загальнодержавному рівні, так і на рівні певних підгалузей бюджетної сфери. На сьогодні необхідним є вдосконалення обліку оплати праці працівників охорони здоров'я, освіти, культури та спорту, установлення оптимальної диференціації тарифних ставок і посадових окладів різних професійно-кваліфікаційних груп працівників з урахуванням складності та результатів їх праці; усунення необґрунтованих диспропорцій у рівнях оплати праці працівників, а також підвищення зарплати працівників бюджетної сфери.

Список використаних джерел:

1. Яровенко, Т. С. Бухгалтерський облік в державному секторі України: особливості та перспективи / Т.С. Яровенко, Ю.А. Гуренко, Т.О. Масіч // Економіка і суспільство. – 2016. – Вип. 2. – С. 774 – 779.

2. Морозюк Н. С. Актуальні питання заробітної плати в бюджетній сфері / Н. С. Морозюк // Финансы, учет, банки. – 2014. – Вип. 1. – С. 203 – 208.

3. Старченко Н. М. Удосконалення методики обліку виплат працівникам в бюджетних установах / Н. М. Старченко // Економічні науки. – 2012. – № 9. – С. 178 – 184.

4. Коритник Л. П. Бухгалтерський облік заробітної плати в бюджетних установах України: оновлені методологічні та методичні позиції / Л. П. Коритник, О. В. Клименко // Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту. – 2016. – № 1 – 2. – С. 52 – 62.

Бєлозерцев Василь Сергійович, *к.е.н., доцент,*
доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики
Деркач Дмитро Вадимович,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

ОБЛІК ДОХОДІВ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

В умовах реформування економіки підприємства України все частіше намагаються вийти на світові ринки, що дає можливість підприємствам залучити іноземних інвесторів, брати участь в міжнародних тендерах, тощо. Внаслідок цього постає питання формування фінансової звітності відповідно вимогам міжнародних стандартів. Кожному суб'єкту господарювання необхідно відображати фінансові результати, оскільки їх достовірність впливає на обсяг інвестицій, які можуть забезпечити інвестори, а також на контроль їх ефективного використанням. Фінансовий результат залежить від доходів, які отримує суб'єкт господарювання, тому виникає потреба порівняння національних та міжнародних стандартів, що вміщують в собі основні вимоги відображення доходів.

В Україні основні засаді формування обліку доходів визначено в П(С)БО 15 «Дохід». Однак не дивлячись на те, що національні положення створені на засадах МСБО, методологічні засади цього стандарту вимагають уточнення та удосконалення для того, щоб значною мірою відповідати міжнародним стандартам бухгалтерського обліку.

При порівнянні вітчизняного стандарту з міжнародним стандартом, можемо зробити висновок, що вони містять дещо різні умови визнання доходу від реалізації. Так, в міжнародному стандарті бухгалтерського обліку передача покупцю суттєвих ризиків та вигод, пов'язаних з правом власності є визначним критерієм при визнанні доходу [2]. Але ж у вітчизняному стандарті немає трактування поняття «ризиків та вигод, пов'язаних з правом власності. Водночас вітчизняний стандарт бухгалтерського обліку визнає умовою для відображення доходу збільшення економічних вигод внаслідок продажу [1].

Це означає, якщо продавець невпевнений в оплаті відвантажених товарів, то дохід під час відвантаження не має буті визнаний. Крім того, якщо ця невпевненість фіксується у

первинних документах бухгалтеру завдасть клопоту відображення такої операції, бо активи підлягають списанню з балансу, та і первинні документи дають всі підстави для визнання дебіторської заборгованості.

У вітчизняному стандарті у п. 6 наголошується, що дебіторська заборгованість визнається разом з визнанням доходу [1]. Отже, існує протиріччя, бо якщо продавець невпевнений в оплаті покупця – дохід визначати неможна.

На наш погляд, жорстке регламентування державою процесу визнання доходу, відсутність гарантій виконання зобов'язань та різний рівень розвитку економічних зв'язків між сучасними підприємствами Україні є основними причинами протиріччя визнання доходу за П(С)БО 15 та МСБО .

В ході проведеного аналізу, нами також було виявлено ряд відмінностей серед класифікації доходів. В П(С)БО 15 розрізняють дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), інші операційні доходи, чистий дохід від реалізації, інші операційні доходи, фінансові доходи, інші доходи [1]. В МСБО 18 класифікація трохи вужча, зокрема: доходи від реалізації товарів, доходи від надання послуг та доходи від роялті, дивідендів та відсотків. Такі розбіжності впливають на організацію синтетичного та аналітичного обліку, а також є причиною викривлень доходів під час складання Звіту про фінансові результати.

В порівнянні з вітчизняними стандартами міжнародні стандарті мають більш чіткі положення обліку доходів. За міжнародними стандартами крім юридичної сутності операцій, враховується також їх економічний зміст. Крім того, деякі операції за міжнародними стандартами визначаються як фінансування підприємства, коли в національних стандартах такі операції ототожнюються зі звичайною реалізацією та отриманням на цій основі доходу [3].

Також, слід звернути увагу, що у вітчизняному положенні дохід відображається за справедливою вартістю активів. Однак в міжнародних стандартах дохід оцінюють за справедливою вартістю компенсації, що буде отримана у подальшому разом з урахуванням знижок.

Отже, існує ряд неточностей при відображенні доходів у бухгалтерському обліку. Удосконалення національних стандартів є необхідною умовою, яка дозволить гармонізувати бухгалтерський облік.

Запозичення міжнародного досвіду дасть змогу пришвидшити не тільки адаптацію рівня законодавства нашої країні до рівня законодавства країн ЄС, а й забезпечать прискорення інтеграційних процесів Україні в світову спільноту.

Список використаних джерел:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р., № 290.
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 (МСБО 18) «Дохід» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://zakon1.rada.gov.ua
3. Кононова І.В., Шелест К.О. Облік доходів згідно з міжнародними стандартами фінансової звітності. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. № 9-1. С. 207.

***Бондаренко Наталія Миколаївна**, к.е.н., доцент, доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики*
Мушин Іванна Михайлівна,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УКРАЇНІ ТА ЄС

Найважливішим фактором високих темпів економічного росту й підвищення рівня соціально-економічного розвитку більшості провідних країн є система оподаткування.

Податки являються не лише основним джерелом надходжень до державних бюджетів, але і одним з головних важелів впливу держави на суспільне виробництво, його динаміку т структуру, на стан науково-технічного прогресу, покращується зовнішньоекономічна діяльністю, включаючи залучення іноземних інвестицій. Саме тому створення ефективної податкової системи є однією з найважливіших задач будь-якої країни.

Важливою складовою бюджетно-податкової політики України є оподаткування доходів фізичних осіб. Податок на доходи фізичних осіб згідно з Податковим кодексом України, який набрав чинності 1 січня 2011 року, – це загальнодержавний податок, а тому порядок його сплати, пільги, розміри ставок встановлюються Податковим кодексом України [1].

Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) – одне з основних джерел доходів бюджету держави, яке використовується для регулювання доходів і накопичень різних соціальних груп населення. Даний вид податку сплачується громадянами безпосередньо з отриманого доходу, тому він вважається прямим.

Значущість ПДФО обумовлена тим, що він: 1) безпосередньо зачіпає інтереси всіх без винятку верств економічно активного населення країни; 2) один з основних податків, який дозволяє в максимальному ступені реалізувати основні принципи оподаткування: справедливість і рівномірність розподілу податкового тягаря; 3) дозволяє змінювати розмір кінцевих доходів населення без зміни відповідності між результатами праці та її оплатою; 4) впливає на структуру кінцевих доходів населення, а отже, і на структуру потреб населення; 5) дозволяє обкладати доходи, які отримуються з різних джерел.

Розглянемо детальніше процедуру нарахування та сплати ПДФО в Україні на сьогоднішній день (табл. 1).

Таблиця 1

Основні елементи сплати ПДФО в Україні

Назва	Сутність
Суб'єкт оподаткування	1. Резиденти – фізичні особи (доходи, отримані з джерела їхнього походження в Україні, та іноземні доходи).
	2. Нерезиденти – фізичні особи (доходи, отримані з джерела їхнього походження в Україні). 3. Податкові агенти.
Об'єкт оподаткування	Об'єктом оподаткування резидента є: 1. Загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід. 2. Доходи з джерела їхнього походження в Україні, які остаточно оподатковуються під час їх нарахування. 3. Іноземні доходи – прибутки, отримані з джерел за межами України. Об'єктом оподаткування нерезидента є: 1. Загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід із джерела його походження в Україні. 2. Доходи з джерела їхнього походження в Україні, які остаточно оподатковуються під час їх нарахування.
Податкова база	Базою оподаткування є загальний оподатковуваний дохід – будь-який дохід, який підлягає оподаткуванню, нарахований на користь платника податку протягом звітного податкового періоду.
Ставка Податку	Ставка податку становить 18% бази оподаткування щодо доходів – заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат або інших виплат і винагород, які нараховуються платнику у зв'язку з трудовими відносинами та за цивільно-правовими договорами.
Порядок нарахування	Резиденти сплачують податок з усіх доходів, отриманих із джерела їхнього походження як в Україні, так і за кордоном. При цьому у них залишається можливість врахувати податок, сплачений за кордоном, у визначенні в декларації річної суми податку, що підлягає сплаті в бюджет. Нерезидент платить податок також за чинним сьогодні принципом – тільки з доходів, одержаних в Україні.

Джерело: [1]

В різних літературних джерелах можна знайти інформацію про те, що оподаткування в Україні є одним з найскладніших у всьому світі. Незважаючи на порівняно низькі податкові ставки, проте складність заповнення документації, визначення сум податків, постійні зміни в законодавчій баз та відсутність чітких інструкцій за формою заповнення звітів значно ускладнюють процес оподаткування. Для більш детального аналізу складемо порівняльну характеристику щодо сплати ПДФО в Україні та ЄС (табл. 2).

Таблиця 2

Спільні та відмінні риси щодо сплати ПДФО в Україні та в ЄС

Спільне	Відмінне
1. Податок на доходи фізичних осіб застосовується в усіх країнах світу. 2. Декларування доходів громадян. 3. Передбачено застосування спрощених технологій оподаткування. 4. Існує знижка оподатковуваного доходу залежно від кількості дітей у сім`ї. 5. Державний контроль та адміністрування. 6. Передбачена система податкових пільг. 7. Податок на доходи фізичних осіб є одним з основних джерел надходження до бюджету країни. 8. Однакова сутність та риси податкових систем України та країн ЄС. 9. Податкові системи України та країн ЄС розвиваються під впливом економічних, соціальних і політичних процесів у тій чи іншій країні.	1. Прозорість та відкритість оподаткування ПДФО. 2. Прогресивна шкала оподаткування доходів. 3. Існує нульова ставка оподаткування доходів громадян за низького рівня доходів. 4. Правила оподаткування ПДФО в ЄС встановлюються органами місцевого самоврядування, а не на загальнодержавному рівні. 5. Більшість країн Євросоюзу стягують податки на всі доходи, отримані в країні або за її межами. 6. Надання соціальних пільг у справлянні податку з доходів фізичних осіб не окремим фізичним особам, а сім'ям. 7. В оподаткуванні заробітної плати, як правило, використовується прогресивна шкала, а в оподаткуванні інших доходів – пропорційні ставки. 8. Майже у всіх європейських країнах існує податок на розкіш.
Проблеми по сплаті ПДФО в Україні та країнах ЄС	
Україна	Країни ЄС
1. Не досить повна база оподаткування ПДФО.	1. За високих доходів фізичної особи рівень оподаткування високий (наприклад, до 75% у Франції).
2. Негнучкість національної системи оподаткування ПДФО та її низька ефективність. 3. Система оподаткування не враховує досвід країн ЄС. 4. Відсутність прогресивної шкали оподаткування доходів фізичних осіб. 5. Низький рівень податкової культури. 6. Високий рівень корупції в сфері оподаткування. 7. Загальноприйнята практика ухилення від сплати ПДФО. 8. Практично відсутня практика впровадження заходів щодо легалізації доходів громадян у тіньовому секторі економіки	2. За високих доходів фізичної особи рівень оподаткування високий (наприклад, до 75% у Франції). 3. Жорсткий рівень адміністрування та контролю за оподаткуванням. 4. Більшість країн Євросоюзу стягують податки на абсолютно всі доходи, отримані в країні або за її межами. 5. Стандартні податкові ставки в деяких європейських країнах не завжди застосовні до іноземців, що мають вид на проживання.

Джерело: [2; 3; 4; 5; 6]

При написанні даної роботи було досліджено особливості нарахування та сплати податків в таких європейських країнах як: Франція, Німеччина, Швеція, Великобританія, Іспанія, Норвегія, Фінляндія та інші.

В результаті дослідження можна відзначити, що податкові ставки в Україні є значно нижчими за ставки в країнах Європейського Союзу. Проте для удосконалення системи

оподаткування України, то можна було б запозичити досвід в європейських країнах щодо пільгової системи, наприклад з оподаткування сімейного бізнесу або стартапів.

Також було помічено низку проблем щодо сплати ПДФО як в Україні так і в країнах ЄС. З огляду на інформацію, що подано вище можна сказати, що сплата ПДФО в Україні та країнах ЄС має довгострокову перспективу щодо розвитку системи оподаткування.

Для покращення системи можна запропонувати ряд рекомендацій у вигляді легалізації доходів громадян від тіньової економічної діяльності; постійно аналізувати податкові стягнення, щоб підтверджувати актуальність; використання засобів для ефективності податкового контролю та ін.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua.

2. Гречко А.В. Перспективи реформування податкової системи України в умовах євроінтеграції / А.В. Гречко // Економіка та управління національним господарством. – 2014. –№ 3. – С. 60-70.

3. Легкоступ І.І. Податкові системи в умовах глобалізації: проблеми взаємодії та перспективи розвитку / І.І. Легкоступ, К.В. Кацуба // Бізнес Інформ – 2014. – № 14. – С. 259-263.

4. Шевчук І.В. Іноземний досвід оподаткування доходів фізич- них осіб та можливості його адаптації в Україні / І.В. Шевчук [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://old.znau.edu. ua/visnik/2011_1_2/333.pdf.

5. Толочко В.М. Огляд механізму стягування податків в Україні та деяких країнах світу / В.М. Толочко, Т. Ф. Музика [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://modern-pharmacy.com.ua/oglyad-mehanizmu-styaguvannya-podatkiv-vukrayini-ta-deyakih-krayinah-svitu

6. Тофан І. Проблематика оподаткування в країнах Євросоюзу / І. Тофан // Аграрна економіка. – 2012. – № 1-2. – Т. 5. – С. 78-82.

Пошивалова Олена Володимирівна, *к.ф.м.-н., доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)*

ПОБУДОВА ЕКОНОМЕТРІЧНОЇ МОДЕЛІ РИНКУ ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ

Ринок тютюнових виробів та їх виробництво в Україні є одними з найбільших в Європі. Він представлений великою кількістю продукції, від тютюну нюхального до сигарет елітних класів різноманітних брендів. Це говорить про широкий вибір пропозицій і високий рівень конкуренції на ринку тютюнових виробів в Україні.

Тютюнові вироби, зокрема сигарети, - є шкідливими для здоров’я та можуть викликати залежність. Існує безліч незаперечних медичних та наукових фактів про те, що куріння може призвести до раку легень, емфіземи, серцевих захворювань та інших серйозних хвороб. Тому заради зменшення шкоди цей сегмент ринку потребує всебічне регулювання та контролю над виробництвом і продажів тютюнових виробів.

Ринок тютюнової продукції – специфічний ринок, адже з одного боку, вживання тютюнових виробів шкідливе для людини, а з іншого – повна його ліквідація приведе до значних втрат надходжень до бюджету України та переходу в нелегальний ринок. Тютюнове виробництво щорічно забезпечує понад 3 % доходу Державного бюджету [1].

Тютюнова галузь — це один з небагатьох видів економічної діяльності, у якому спостерігається позитивна динаміка сплати податку саме з внутрішнього ринку без особливої

залежності від зовнішніх світових ринків. Тютюнові вироби — це специфічний товар, споживання якого є досить стабільним, ритмічним та низько еластичним щодо доходів.

Податкові механізми регулювання відрізняються значною гнучкістю і різноманітністю. Податки з продажів, акцизи, імпортні мита постійно коригуються залежно від поточної кон'юнктури на споживчому ринку.

При визначенні рівня й динаміки ставок акцизного податку на тютюнові вироби слід враховувати ряд факторів. Перше - рівень реальних доходів населення, частка витрат на тютюнові вироби, реакція споживачів на зростання цін на них. Друге - врахування поточної ситуації на споживчому ринку тютюнових виробів, процесів концентрації та монополізації, динаміки виробництва, експортно-імпортних потоків. Третє - врахування соціальних аспектів споживання тютюнових виробів, погіршення загального рівня здоров'я населення, пропаганда здорового способу життя, зменшення рівня захворювань органів дихання тощо [2].

Декілька років ставки акцизного податку на тютюнові вироби стрімко зростали. Це відбувалося внаслідок погіршення загальної ситуації в економіці, що було спричинено світовою фінансовою кризою 2008-2009 років, погіршенням зовнішньої кон'юнктури (торговельні відносини з Російською Федерацією), внутрішньою політичною кризою 2013-2014. Протягом 2007-2014 ставки акцизного податку у гривневому вимірі на тютюнові вироби збільшились у 28 разів, що стало своєрідним шоком для виробників і споживачів, якщо врахувати, що впродовж аналогічного попереднього періоду зростання ставок було мінімальним [3].

Метою даного дослідження є побудова економетрічної моделі дослідження ринку тютюнових виробів. Було застосовано значення системи показників за 2003-2017 роки [4].

Ендогенні змінні у на момент t: y_1 - динаміка споживання тютюнових виробів; y_2 - частка нелегального обігу тютюнових виробів; y_3 - надходження акцизного податку, млрд грн. Екзогенні змінні у на момент t: x_1 - середньозважені ставки акцизного податку; x_2 - динаміка виробництва тютюнових виробів; x_3 - реальний наявний дохід населення, % до попереднього року; x_4 - індекси цін на АН і ТВ, % до попереднього року. Також було використано зумовлені екзогенні і лагові (за попередні моменти часу) ендогенні змінні системи.

Проведення кореляційного аналізу на етапі обробки даних дозволило обмежити коло використаних показників, виключити мультиколінеарність та побудувати наступну економетрічну модель:

$$\begin{cases} y_1 = a_{13}x_2(t-1) + a_{12}x_2; \\ y_2 = a_{25}y_3(t-1) + b_{23}y_3; \\ y_3 = a_{31}x_1 + b_{35}y_3(t-1) + b_{34}y_2(t-1) + b_{32}y_2. \end{cases}$$

В роботі було перевірено необхідну і достатню умову ідентифікації для рівнянь моделі. Було встановлено, що: перше – звичайне регресійне, друге і третє сверхідентифіковані.

Для визначення коефіцієнтів структурної форми другого та третого рівнянь було використано двокроковий метод найменших квадратів.

Після виконання відповідних розрахунків було встановлено остаточний вид економетричної моделі тютюнового ринка:

$$\begin{cases} y_1 = 86.41982 - 0.01968x_1 + 0.29558x_2(t-1); \\ y_2 = 1.03389y_3 + 0.21977y_3(t-1); \\ y_3 = 3.0462 - 0.0315x_1 - 0.8367y_2(t-1) + 0.1645y_3(t-1) + 1.6037y_2. \end{cases}$$

В роботі було визначено тренди екзогенних змінних моделі та наступні значення для прогнозу ендогенних змінних (динаміки споживання тютюнових виробів, частки нелегального обігу та надходжень акцизного податку).

Таблиця

Показник	Прогноз				Середній темп зростання
	2018	2019	2020	2021	
динаміка споживання тютюнових виробів	64.83599	53.04172	40.74754	28.113	0.759
динаміка частки нелегального обігу	37.15385	37.41659	36.27948	33.525	0.967
динаміка надходжень акцизного податку	29.20617	28.65418	26.88696	23.737	0.934

Список використаних джерел:

1. Кизим М. О., Раєвнєва О.В. Прогнозування акцизних надходжень до державного бюджету: теоретичний і економіко-математичний аспекти ///Фінанси України. – 2012. – № 11. – С. 31-43.

2. Данілов О.Д., Паєнтко Т.В. Оцінка обсягів нелегального обігу підакцизних товарів // Фінанси України. – 2010. – № 5. – С. 58-65.

3 . Ткачук В. В. Ринок тютюнових виробів в Україні: реалії, проблеми, перспективи розвитку // Товарознавчий вісник. - 2014. - Вип. 7. - С. 185-192.

4. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua

Тарлопов Ігор Олегович, *к.е.н., доцент, доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики*

Шостак Юлія Петрівна,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Діяльність підприємства в сучасних ринкових умовах господарювання діяльність значно залежить від підвищення рівня економічної ефективності виробництва готової продукції. Облік та аналіз готової продукції, а також її реалізації є надзвичайно важливою проблемою в системі організації бухгалтерського обліку на сучасних підприємствах України, тому що завдяки виробництву готової продукції вони отримують та максимізують свій прибуток.

Проблемні питання організації обліку та аналізу готової продукції та її реалізації розглянуто в працях науковців, таких як: Ф.Ф. Бутинець, А.М. Герасимович, С.Ф. Голова, В.І. Єфименко, І.В. Жиглей, М.В. Кужельний, В.Г. Линник, В.М. Мурашка, В.М. Пархоменко, І.І. Пилипенко, В.Я. Савченко, В.В. Сопко та ін. Проте ряд важливих проблемних питань з обліку та аналізу готової продукції потребують подальших досліджень.

З прийняттям Національних стандартів бухгалтерського обліку в Україні виникла необхідність відображати в бухгалтерському обліку по-новому господарські операції

пов’язані з випуском готової продукції та її реалізацією. З метою підвищення ефективності виробництва підприємства повинні активно вести управлінський облік. Для цього необхідно насамперед визначити номенклатуру витрат для планування й обліку конкретного цеху, ділянки; розробити методику підрахунку й оцінки залишків незавершеного виробництва, а також порядок визначення результатів господарської діяльності. Удосконалення бухгалтерського обліку собівартості продукції вимагає аналізу альтернативних напрямків облікової політики, обґрунтування оптимальних рішень, що не суперечать міжнародним стандартам. Майже кожному підприємству доводиться продавати продукцію з відстрочкою платежу та боротися з неплатежами, існує проблема в обліку готової продукції стосовно плати за отриману продукцію, виконані роботи та надані послуги. Підприємству необхідно знати, які юридичні засоби використовувати для отримання своїх грошей, як правильно організувати роботу зі стягнення дебіторської заборгованості [3].

Облік та аналіз готової продукції включають комплекс робіт, при виконанні яких забезпечується своєчасний і якісний облік виробництва, випуску та реалізації готової продукції не тільки в цілому за звітній період, але і в короткостроковому періоді, а також контроль за цілістю і своєчасним відвантаженням готової продукції покупцям.

Головне значення на сучасному підприємстві приділяється реалізації готової продукції. Саме готова продукція та її реалізація є найважливішими економічними показниками в діяльності підприємства. В обсяг реалізації включається відвантажена та випущена продукція незалежно від того, зарахований платіж на розрахунковий рахунок установи чи ні.

Отже, процес реалізації завершує кругообіг господарських засобів установи, організації, що дає змогу виконувати зобов’язання перед державним бюджетом та банком. Реалізація готової продукції – це мета діяльності підприємства, кінцевий етап кругообігу його засобів, по завершенні якого визначаються результати господарювання та ефективність виробництва.

Використання засобів інформації та автоматизації документообігу значно підвищує ефективність роботи з обліку та аналізу реалізації готової продукції, ці засоби дають можливість накопичувати необхідні бази даних про результати господарської діяльності та використовувати їх для формування, редагування та друку відповідних документів, звітів.

Використання автоматизованого ведення бухгалтерського обліку дає можливість підприємству формувати велику кількість звітів, розрахунків, проводити економічний, фінансовий аналізи діяльності підприємства. Вартість і затрачений час на складання форм є незначним, що дає змогу повністю задовольнити інформацію з обліку та аналізу готової продукції, скласти прогнозні розрахунки для прийняття ефективних управлінських рішень у сфері реалізації готової продукції [4].

Отже, використання автоматизованого обліку готової продукції дасть змогу повністю позбутися таких помилок. Використовуючи автоматизовану форму процес ведення вхідної інформації частково контролюється програмним забезпеченням, інші процеси проводяться автоматично. Також програмне забезпечення дає змогу перевірити повноту, правильність заповнення реєстрів відповідно до нормативних актів, швидко виявити помилку і вказати способи її виправлення. Таким чином, підвищується достовірність інформації та її оперативність [2].

Зміст та якість інформації мають першочергове значення у забезпеченості точності та ефективності проведення аналізу обсягу випуску готової продукції.

Під час відбору конкретних показників інформаційної бази аналізу необхідно врахувати зовнішні та внутрішні джерела.

Система інформаційного забезпечення – це основа для проведення аналізу та прогнозування умов зовнішнього середовища підприємства при прийнятті стратегічних рішень.

Головними проблемами обліку та аналізу готової продукції та її реалізації на сучасному підприємстві є: відсутність єдиного підходу до класифікації результатів виробництва, що

зменшує можливість точного визначення об’єктів бухгалтерського обліку; зниження ефективності контролю якості, конкурентоспроможності та рентабельності продукції, внаслідок неповного відображення інформації про формування собівартості продукції в результатах виробництва у фінансовій звітності [1].

Отже, під час управління сучасним підприємством стан обліку та аналізу готової продукції та її реалізації займає важливе місце. Тому сьогодні ефективна організація обліку та аналізу готової продукції має таку складову як високий рівень використання облікової інформації для оцінки якісних та кількісних характеристик готової продукції. Результати проведених досліджень з організації обліку та аналізу готової продукції свідчать про існування проблем, які мають вплив на організацію ведення обліку готової продукції та її реалізації. Розв’язок цих проблемних питань зможе дозволити ефективно здійснювати бухгалтерський облік та аналіз готової продукції та її собівартості, а також збільшить ефективність її виробництва, конкурентоспроможність виробленої продукції, і як результат економічний потенціал підприємства може підвищитися.

Список використаних джерел:

1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський управлінський облік / [Ф.Ф. Бутинець, Т.В. Давидюк, Н.М. Малюга, Л.В. Чижевська]. – Житомир: ПП «Рута», 2002. – 480 с.

2. Жмур Н.М. Удосконалення обліку готової продук- ції та її реалізації / Н.М. Жмур // Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво». – 2007. – № 2. – С. 301–304.

3. Саввон О.О. Удосконалення обліку готової продукції та її реалізації / О.О. Саввон // Держава та регіони. – 2007. – № 3. – С. 321–324.

4. Фінансовий облік: [навч. посіб.]; за ред. [В.К. Орлової, М.С. Орлів, С.В. Хоми]; 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: ЦНЛ, 2010. – 510 с.

Єлісєєва Оксана Костянтинівна, *д.е.н., професор, завідувач кафедри статистики, обліку та економічної інформатики,*

Різченко Ніна Володимирівна,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

ОСОБЛИВОСТІ ВИПЛАТ ПРАЦІВНИКАМ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Виплати працівникам є важливим об'єктом бухгалтерського обліку, оскільки виплати пов'язані з витратами підприємства та з його соціальними зобов'язаннями.

Відповідно до П(С)БО 26 «Виплати працівникам» [2] поточні виплати працівникам включають заробітну плату за окладами і тарифами, інші нарахування з оплати праці; виплати за невідпрацьований час (щорічні відпустки та інший оплачуваний невідпрацьований час); премії та інші заохочувальні виплати, що підлягають сплаті протягом дванадцяти місяців по закінченні періоду, у якому працівники виконують відповідну роботу, тощо.

При укладанні трудових договорів (контрактів) на основі чинного законодавства з урахуванням результатів господарської діяльності, фонду оплати праці та трудового вкладу кожного працівника визначаються форми, системи та розміри оплати праці працівників[3]. При цьому у будь-якому випадку мінімальний розмір заробітної плати не може бути нижчим від цього показника, що офіційно встановлений державою Законом «Про Державний бюджет України» за відповідний рік та є державною соціальною гарантією, обов’язковою на всій території України для підприємств, установ, організацій усіх форм власності і господарювання та фізичних осіб, які використовують працю найманих працівників (однакова для всіх, тобто відсутній регіональний, галузевий чи інший поділ).

З рис. 1. видно, що протягом 1996р.-2018р. розмір мінімальної заробітною плати в Україні суттєво змінювався.

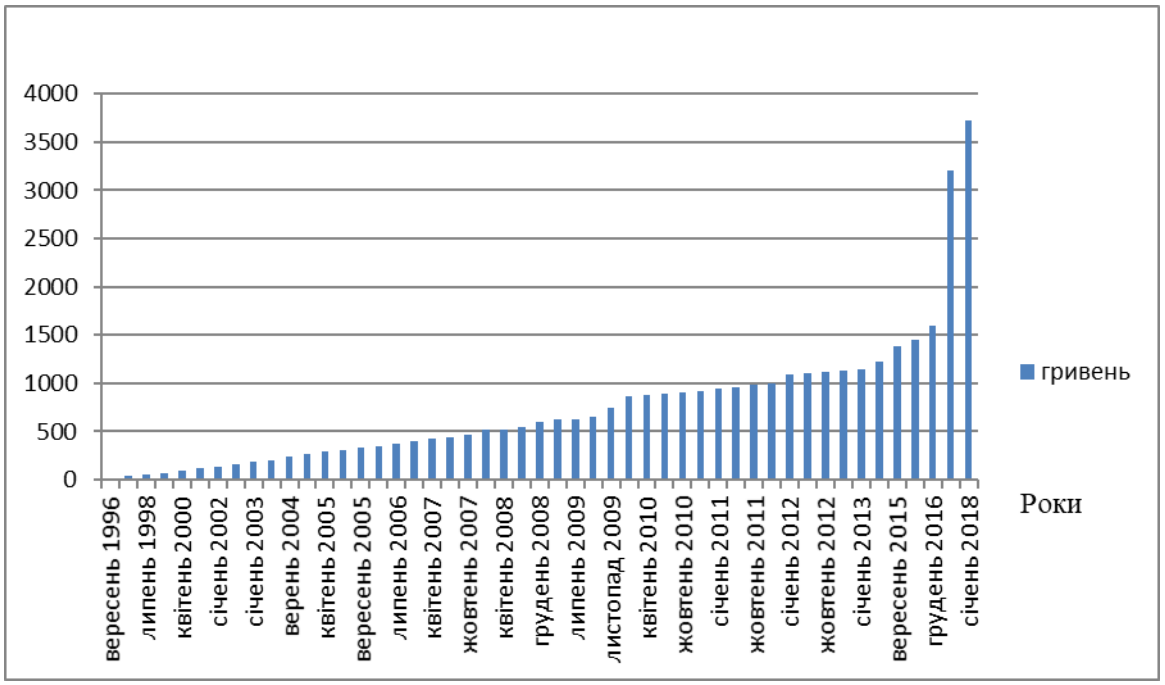

Рис. 1. Динаміка розміру мінімальної заробітної плати в Україні (1996-2018рр.) [4]

Щодо Європейських країн, то станом на 01.01.2017р. 22 з 28 держав-членів Європейського Союзу мають законодавчо встановлений розмір мінімальної зарплати, а от Данія, Італія, Кіпр, Австрія, Фінляндія і Швеція не мають такого поняття. 10 держав-членів, розташованих в східній частині ЄС, мали мінімальну зарплату нижче 500 євро за місяць: Болгарія (235 євро), Румунія (275 євро), Латвія і Литва (по 380 євро), Чехія (407 євро), Угорщина (412 євро), Хорватія (433 євро), Словаччина (435 євро), Польща (453 євро) і Естонія (470 євро), а у п'яти інших країнах ЄС, розташованих на півдні, мінімальна заробітна плата складала від 500 до 1000 євро в місяць: Португалія (650 євро), Греція (684 євро), Мальта (736 євро), Словенія (805 євро) та Іспанія (826 євро). У решті семи державах-членах, всі вони розташовані на Заході і півночі ЄС, мінімальна зарплата булла вище 1000 євро на місяць: Велика Британія (1397 євро), Франція (1480 євро), Німеччина (1498 євро), Бельгія (1532 євро), Нідерланди (1552 євро), Ірландія (1563 євро) і Люксембург (1999 євро) [6].

Слід відмітити, що працівники підлягають соціальному страхуванню та соціальному забезпеченню в порядку і на умовах встановлених діючим законодавством. Згідно до ст. 37 Закону України «Про загальнообов`язкове державне соціальне страхування у зв`язку з тимчасовою втратою працездатності і витратами, зумовленими народженням і похованням» розмір допомоги з тимчасової непрацездатності може становити від 50% до 100% середньої заробітної плати (доходу) застрахованої особи.

В Україні перші 5 днів непрацездатності оплачує роботодавець, а інші дні хвороби виплачуються за рахунок держави, також обов’язковим є надання листка непрацездатності, і за рахунок нього нараховуються кошти, згідно стажу роботи працівника.

Проаналізувавши порядок оплати непрацездатності у країнах Євросоюзу встановлено, що у Німеччині працівник може перші 3 дні своєї хвороби не надавати листок про непрацездатність. Роботодавець зобов`язаний впродовж 6 тижнів виплачувати хворому працівнику його заробітну плату в повному обсязі, а по їх закінченню оплату здійснює лікарняна каса (працівник, як правило, отримує 70 % суми своєї заробітної плати «до сплати податків», або не більше 90 % суми «чистої» заробітної плати). При цьому впродовж кожних

3 років працівник, який захворів, може перебувати на утриманні соціального страхування загалом не більше 78 тижнів.

У Фінляндії, якщо працівник відсутній на роботі через хворобу 2–3 дні, то йому також не потрібна довідка від лікаря, достатньо повідомити про це роботодавця. Перші 3 дні тимчасової непрацездатності оплачуються повністю, потім – 2/3 заробітної плати. Всі ці виплати здійснює роботодавець. Лише невелику їх частину йому компенсує спеціальне федеральне Відомство по народних пенсіях.

В Нідерландах тимчасову непрацездатність реєструє сам працівник без огляду його лікарем, якщо її термін не перебільшує 5 днів. Працівник, який захворів, повинен по телефону до 10-ї години повідомити роботодавця про свою непрацездатність. Роботодавець реєструє факт непрацездатності і повідомляє районне агентство охорони праці на виробництві.

Проаналізувавши особливості основних видів виплат працівникам в Україні та країнах ЄС можна констатувати, що вони мають як спільні, так і відмінні риси. Так, спільним є поділ виплат на поточні та довгострокові. У переважній більшості країн – членів ЄС, як і в Україні, на законодавчому рівні встановлюється мінімальний розмір заробітної плати. Відмінності переважно стосуються порядку розрахунку так званих соціальних виплат працівникам – виплат у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, вагітністю та пологами. Так, у європейських країнах діють різноманітні підходи до оплати відпусток по догляду за дитиною, є пільги для тат.

Список використаних джерел:

1. Виплати працівникам: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку від 28. 10. 2003 № 601 (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України // Відомості Міністерства фінансів України. – 2003. №22 - Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG8346.html

2. Про колективні договори і угоди: Закон України від 01.07.1993 № 3356-X|| (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 36. - Режим доступу: http://kodeksy.com.ua/pro_kolektivni_dogovori_i_ugodi.htm.

3. Гриньова В. Економіка праці та соціально – економічні відносини: навч. посіб. / Гриньова В., Шульга Г. / Особливості оплати праці на зарубіжних підприємствах. – 2010 р. – с. 310. - Режим доступу: http://pidruchniki.com/16850303/ekonomika/osoblivosti_oplati_pratsi_zarubizhnih _pidpriyemstvah.

4. Про відпустки: Закон України від від 15.11.1996 р. № 504/96-ВР (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України . - 1996. - № 2. - Режим доступу: http://pon.cn.ua/zakon-ukrajiny-pro-vidpustky-504-96-vr-vid-15-11-1996-r/.

Азарова Анжеліка Олексіївна, *к. т. н., професор, заст. декана факультету менеджменту та інформаційної безпеки з наукової роботи та міжнародного співробітництва,*

Присяжнюк Максим Валерійович,

Вінницький національний технічний університет (м. Вінниця)

АНАЛІЗ ПЕРЕВАГ ТА НЕДОЛІКІВ ІСНУЮЧИХ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ

Домінантним напрямком роботи підприємства, що забезпечує досягнення основної мети – максимізації прибутку, є розроблення ефективної маркетингової стратегії, яка уможливить не лише утримання його позицій на ринку, а й подальше захоплення нових ринкових сегментів, а отже, розвитку й процвітання.

Традиційно виділяють дві групи маркетингових стратегій: стратегії щодо ринку; стратегії щодо продукту.

Маркетингові стратегії щодо ринку можна згрупувати і класифікувати на такі типи, що зазначено у табл. [1].

Таблиця

Види маркетингових стратегій щодо ринку

Групи стратегій	Найменування стратегії	Особливості застосування
Наступальні стратегії	фронтальний наступ	витіснення конкурента за усіма позиціями, застосовуючи повний комплекс маркетингових засобів
	фланговий наступ	концентрація зусиль на ринкових сегментах і потребах споживача, що залишились за увагою конкурента
	обхідний наступ	поступове захоплення позицій конкурента на ринку і витіснення його
Оборонні стратегії	позиційний захист	захист ринкової частки завойованих підприємством ринків збуту за всією товарною номенклатурою
	фланговий захист	оборона слабких ринкових позицій підприємства
	випереджувальний захист	перехід до наступальних дій щодо конкурента, який має намір атакувати підприємство
Стратегії відступу	частковий відступ	відмова від тих сегментів ринку, від яких можна відмовитися без значних стратегічних наслідків
	тимчасовий відступ	тимчасове послаблення маркетингової активності
	повний відступ	відмова підприємства від того чи іншого виду діяльності

Визначимо переваги та недоліки маркетингових стратегій щодо ринку.

Наступальні стратегії. Стратегія фронтального наступу. Переваги стратегії: оперативність і відкритість тактичних дій; перспектива тривалого захоплення позицій лідера і можливість повного витіснення конкурента. До недоліків стратегії належить ризик недооцінки сил конкурента, що може призвести до невиправданих збитків або повної поразки.

Стратегія флангового наступу. Переваги стратегії: можливість безперешкодного захоплення позицій, що не потребує значних зусиль. Недоліки системи: витратність; необхідність оперативного наступу, що не залишає часу на чітке планування і вибір правильної тактики.

Стратегія обхідного наступу. Переваги стратегії: масштабність наступу; націленість на довгострокову перспективу; чітке планування дій. До недоліків системи належать: високий рівень агресивності, прихований характер захоплення, потреба у витратах, які окупляться через тривалий період часу.

Оборонні стратегії. Переваги стратегії: захист добре освоєних ринків; можливість не тільки утвердження на своїх ринках, але й освоєння і завоювання нових; вихід на інші товарні та територіальні ринки збуту з метою зміцнення свого конкурентного становища. Недоліком стратегії є розрахованість на незначні часові проміжки.

Стратегії відступу. Переваги стратегії: не порушуються зв’язки й ділові контакти по бізнесу; забезпечення працевлаштування співробітників фірми. Недоліки стратегії: різке скорочення ринкової частки; можливий витік інформації про припинення діяльності.

Маркетингові стратегії щодо продукту – стратегії, які забезпечують успішний збут продукції на ринку, вони поділяються на: стратегія диференціації; стратегія низьких витрат; стратегія вузької спеціалізації (сконцентрована стратегія).

Перевагами стратегії диференціації є: створення певного іміджу товару і підприємства, що знижує чутливість споживача до ціни; прихильність споживачів і неповторність товару створюють високі вхідні бар’єри на ринок збуту; прихильність споживачів створює своєрідний захист проти товарів-замінників; висока ціна дає можливість отримання високого прибутку. Недоліком є те, що характеристика товару, на якій заснована диференціація, може

втратити своє значення у зв'язку зі зміною системи цінностей споживача; збільшення ціни і відрив від цінового лідера можуть стати дуже значними; виникнення фірм-послідовників, які імітують стратегію диференціації, зменшують її ефект [2].

Стратегія низьких витрат має такі переваги: продукт відносно стандартизований і піддається ефективному вдосконаленню; покупці зазнають незначних додаткових витрат у разі зміни продавця; найбільш ощадливі покупці роблять покупку за найкращою ціною. Недоліки стратегії: ризик «технологічного прориву» на основі винаходу поза межами системи контролю лідера; ризик зменшення еластичності товару за ціною; поява товарів з іншими, більш привабливими якостями для задоволення тих самих потреб; насичення ринку в разі зміни потреб.

Стратегія концентрації. Переваги стратегії: використання цієї стратегії не вимагає значних фінансових витрат і великих розмірів підприємства. Недоліки стратегії: можливість звуження сегмента ринку, на який орієнтується підприємство; конкуренти можуть знайти в межах сегмента під сегменти і посилити спеціалізацію; різниця в цінах між товарами спеціалізованих підприємств і підприємств, які орієнтуються на загальний ринок, може стати настільки значною, що зменшить переваги спеціалізації [3].

Порівняння основних маркетингових стратегій дає змогу обрати найбільш ефективну серед них, яка відповідає ринковим умовам, враховуючи потенційні загрози з боку конкурентів та конкретні можливості підприємства. Зокрема: застосування наступальних стратегій доцільно тоді, коли підприємство випускає на ринок новий товар, здійснює розширення виробництва або фірми-конкуренти гублять свої позиції; оборонну стратегію ефективно застосовувати, коли ринкова позиція підприємства задовільна і проведення наступальної стратегії недоцільно через відсутність відповідних засобів; стратегію відступу потрібно застосовувати, коли товари, які вона випускає, технологічно або структурно застаріли; стратегію диференціації доцільно застосовувати тоді, коли підприємство прагне досягнути певних конкурентних переваг у задоволенні певних аспектів потреб споживачів; стратегію низьких витрат необхідно застосовувати при орієнтації на зайняття лідируючого положення в галузі за рахунок економії на витратах при виготовленні масової продукції; стратегію концентрації ефективно застосовувати, коли підприємство спеціалізує свою діяльність на одному (або небагатьох) сегментах ринку і завойовує на них цінове лідерства.

Список використаних джерел:

1. Бєлова Т. Г. Стратегічний маркетинг : Конспект лекцій для студентів спеціальностей 7.03050701, 8.03050701, 8.03051001 усіх форм навчання / Т. Г. Бєлова. – К.: НУХТ, 2012. – 127 с

2. Азарова А. О. Покращення маркетингової політики на підприємстві на основі новітніх програмних засобів / А. О. Азарова, О. С. Головко, Н. С. Коберник // Інноваційна економіка. - 2013. - № 7. - С. 206-210.

3. Азарова А. О. Розроблення математичного методу оцінювання рівня стратегічного розвитку підприємства на основі теорії нечітких множин / А. О. Азарова, О. В. Новіцька, М. І. Кукуруза // Економіка XXI сторіччя: проблеми та шляхи їх вирішення : монографія. – Харків : НГУ, 2014. – С. 13 – 27.

Гоготова Карина Максимівна,

Бєлозєрцев Василь Сергійович, *к.е.н., доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики*

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Ефективне функціонування будь-якого підприємства залежить від раціонального використання багатьох ресурсів, що обумовлює необхідність переходу до оптимальної

системи управління витратами. Діяльність підприємств в цих умовах вимагає удосконалення методів і форм системи управління витратами та побудови адаптивних структур управління.

Різні аспекти організації управління витратами підприємства залучали до себе увагу багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників, таких як І. Бланк, І. Бойчик, В. Гордановська, А. Градов, М. Грещак, В. Колот, Ю. Игумнов, К.Ф. Лученко, О. Кузьмін, А. Наливайко, С. Покропивний та ін. Проте в більшості випадків сфера дослідження обмежується вивченням окремих аспектів управлінського регулювання процесів формування та використання економічних ресурсів, що не дозволяє повною мірою забезпечити комплексність побудови системи управління витратами .

Витрати — це вартість різних видів ресурсів, що споживаються для певних цілей з метою забезпечення функціонування та розвитку підприємства. Вибір конкретних методів управління витратами зумовлений підходами обраної концепції, можливістю забезпечити при їх застосуванні всіх функцій й врахувати галузеві особливості. Адже змістова складова методів визначається застосуванням різноманітних способів і прийомів, за допомогою яких можна вивчити та отримати точну інформацію про витрати, щоб отримати очікуваний результат.

Методи обліку витрат є одним з основних інструментів системи управління витратами, вони характеризують процес їх виникнення і формування й методи калькулювання собівартості продукції. Обрання методів визначає передумови ефективного управління фінансовими результатами і економічно обґрунтованого встановлення цін.

Системність й достовірність інформаційних потоків про витрати за багатьма аспектами залежатиме від обраної системи обліку витрат Управління витратами — це складний, багатоаспектний та динамічний процес, що включає управлінські дії, метою яких є досягнення високого економічного результату діяльності підприємства. Такий підхід розділяє О.П. Градов, який відзначає, що управління витратами не завжди повинне бути спрямоване безпосередньо на економію витрат [4, с. 341]. В ринковій економіці управління витратами будуть визначатися функціями, що виконує система управління витратами. Проте більшість існуючих систем управління витратами визначається рядом недоліків. Системи повинні ґрунтуватися на тому, що в процесі функціонування необхідно забезпечити знання того, де, коли та в яких обсягах витрачаються ресурси підприємства; можливість прогнозування обсягів необхідних додаткових фінансових ресурсів; уміння забезпечити максимально високий рівень віддачі від використання ресурсів. При формуванні системи управління витратами необхідно враховувати їхні особливості, як економічної категорії.

У першу чергу, це динамізм витрат, те, що вони постійно рухаються та змінюються. У ринкових умовах постійно змінюються ціни на покупні сировину та матеріали, комплектуючі деталі та вироби, тарифи на енергоносії та послуги. Тому витрати у статистиці розглядаються умовно і без відображення їхнього рівня у реальному житті.

По-друге, різноманіття витрат потребує застосування широкого спектра прийомів та методів в управлінні цими витратами, що ускладнюється відсутністю точністю методів виміру та обліку витрат. Вони складно й суперечливо впливають на економічний результат. Наприклад, за рахунок зниження поточних витрат на виробництво можна підвищити прибуток підприємства, що забезпечується підвищенням капітальних витрат на нові технології та техніку. Високий прибуток від виробництва продукції нерідко значно скорочується через високі витрати на її утилізацію та інше. Інтенсифікація виробництва є одним із факторів зниження витрат підприємства, до якої можна віднести: підвищення технічного рівня виробництва, яке забезпечується впровадженням нової, прогресивної технології, застосуванням нових видів сировини і матеріалів; використанням інноваційної техніки та обладнання; автоматизацією і механізацією виробничих процесів; вдосконалення організації виробництва і праці за рахунок зміни форм і методів праці, вдосконалення апарату управління, скорочення витрат на нього, а також зниження транспортних витрат; зміна обсягу і структури продукції, зниження матеріаломісткості і трудомісткості продукції;

впровадження безвідходних технологій виробництва. Враховуючи приведені особливості категорії витрат можна сформулювати ряд вимог до формування системи управління витратами, що будуть визначатися особливостями практичної діяльності підприємства, та виділити принципи управління ними. Так, оскільки ефективність функціонування підприємства пов'язана з виникненням витрат, це визначає необхідність органічної інтегрованості управління витратами з іншими функціональними системами управління та загальною системою управління підприємством.

Якими б ефективними не були ті або інші проекти рішень в області управління витратами, вони не повинні вступати в протиріччя з головними цілями діяльності підприємства, стратегічними напрямами його розвитку, оскільки це підриватиме економічну основу ефективного використання ресурсів в майбутньому періоді [5, с. 92].

Пріоритетом функціонування і головним завданням системи управління витратами є підвищення ефективності виробництва на основі оптимізації витрат усіх видів ресурсів, приведення виробничих потужностей, кількості зайнятого персоналу, послуг обслуговуючих підрозділів основним цехам у відповідність з реальною програмою випуску продукції, відповідної існуючим потребам ринку. Забезпечуючи взаємозалежне вирішення поставлених задач, система управління витратами повинна впроваджуватися на комплексній основі. Тільки такий підхід буде сприяти різкому росту економічної ефективності роботи підприємства. При цьому в функціональні обов'язки робітників підприємства необхідно ввести конкретні функції, що забезпечать ощадливе витрачання коштів.

Список використаних джерел:

1. Бланк, И.А. Управление финансовыми ресурсами [Текст] / И.А. Бланк. — К.: Омега-Л, Эльга, 2001. — 768 с.

2. Бойчик, І.М. Економіка підприємства [Текст] / І.М. Бойчик. — К.: Атіка, 2006. — 527 с.

3. Гордановська, В.П. Зниження собівартості продукції в умовах інтенсифікації виробництва [Текст]: моногр. / В.П. Гордановська. — К.: Техніка, 1990. — 117 с.

4. Градов, А.П. Экономическая стратегия фирмы [Текст]: учебное пособие / А.П. Градов. — С.-Пт.: Издательство «Специальная литература», 1995. — 416 с.

5. Лойко Д.М. Організація витрат промислового підприємства /Д.М. Лойко, Р.А. Смоляр // Перспективи розвитку України в умовах глобальної кризи: збірник матеріалів Міжн. наук. — практ. Інтернет-конференції 13–14 червня 2013 р., м. Дніпропетровськ — Днепропетровськ: «Герда», 2013. — С. 91–93.

Бабуріна Юлія Олександрівна,
Бєлозерцев Василь Сергійович, *к.е.н., доцент, доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики,*
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (м.Дніпро)

ПРОБЛЕМИ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ЩОДО ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЗА УМОВ НЕПОВНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

В умовах ринкової економіки бухгалтерський облік є особливо важливою функцією ефективного управління виробничими і комерційними структурами, знаряддям контролю за раціональним і економічним використанням ресурсів з метою досягнення комерційного успіху і виконання фінансових обов'язків перед державою.

У результаті дослідження встановлено, що організація обліку є складний і відповідальний процес, який має проводитись у чіткій послідовності і від якого залежить достовірність і своєчасність інформації щодо виникнення та погашення зобов'язань.

Таким чином, для ефективної організації облікового процесу необхідно: дотримуватись

послідовності облікових процесів на кожному етапі обліку з використанням ефективних облікових процедур; створювати внутрішні регламенти, які є складовою раціональної організації облікового процесу; розробити Положення про інвентаризацію, де сформований процедурний підхід до звірки розрахунків, що дозволить збільшити прибуток і уникнути різного роду штрафних санкцій; здійснювати організацію роботи облікового апарату, направлену на високу продуктивність, якість і своєчасність виконання робіт з обліку зобов'язань за допомогою чіткої регламентації діяльності всіх учасників облікового процесу.

Основоположним фактором, який впливає на процес управління розрахунками підприємства є нормативна база, яка регламентує як облік, так і аудит. Наші дослідження показали, що законотворці не сприяють тому, щоб допомогти обліковцю найефективніше налагодити обліковий процес, тобто вони жодним чином не стимулюють бухгалтерів, створюючи сприятливі умови.

Дебіторська заборгованість – це зобов'язання боржника з передачі майна, виконання робіт, надання послуг, оплаті грошових коштів станом на дату. Наведене визначення відображає реальний стан дебіторської заборгованості, враховує основний критерій класифікації – строк погашення.

Об'єктивна необхідність дебіторської заборгованості як певної форми існування оборотного капіталу в процесі його обороту зумовлена наступним: формування дебіторської заборгованості є наслідком політики, спрямованої на підвищення товарообороту, а отже, за інших незмінних умов, при додержанні дебіторами своїх зобов'язань супроводжується зростанням доходу; у зв'язку із прискоренням оборотності запасів готової продукції та товарів скорочується частка змінних витрат на їх збереження; при формуванні дебіторської заборгованості на умовах товарного кредиту існує можливість зробити її доходним активом.

Основними джерелами інформації для зовнішнього аналізу дебіторської заборгованості є фінансова та статистична звітність. Для внутрішнього аналізу дебіторської заборгованості застосовують також дані аналітичного обліку: журнали-ордери, відомості, первинні документи, контракти та договори. [7]

Процес управління дебіторською заборгованістю базується на певному механізмі, який включає елементи зовнішнього і внутрішнього регулювання, а саме: державне, правове та нормативне регулювання процесу обліку дебіторської заборгованості підприємства; ринковий механізм регулювання роботи підприємства з контрагентами; розробка системи інформаційного забезпечення процесу управління дебіторською заборгованістю підприємства; розробка кредитної політики та адаптація її умов до кожного дебітора підприємства; облік та оцінка стану дебіторської заборгованості підприємства; розробку заходів щодо зниження ризику та підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю.

Розробку заходів щодо зниження ризику та підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю на підприємстві доцільно проводити використовуючи наступний механізм:

1. Застосування гнучких форм розрахунків дозволяє прискорити оборот дебіторської заборгованості, грошових коштів, запасів і зобов'язань підприємства, а отже покращити його фінансовий стан. До методів прискорення обороту дебіторської заборгованості можна віднести факторинг (придбання банком прав грошових вимог на виручку за послуги, поставлені підприємством на умовах товарного кредиту) та використання при наданні послуг договорів з гнучкими формами оплати.

2. Використання системи взаєморозрахунків дозволяє прискорити обіг дебіторської заборгованості та спростити розрахунки між контрагентами.

3. Побудова ефективної системи менеджменту на підприємстві на основі «центрів відповідальності».

4. Розробка методів та підходів щодо стягнення простроченої дебіторської заборгованості проводиться підприємством з метою побудови чіткого алгоритму роботи у разі виникнення заборгованості по контрагентах.

5. Використання методик захисту дебіторської заборгованості від знецінення актуальні в умовах інфляційної економіки.

6. Підтримка і розвиток ділової репутації, як одного з важливих нематеріальних ресурсів підприємства, сприяє встановленню позитивних зв'язків з партнерами, постачальниками, клієнтами та іншими учасниками ринку. Позитивна репутація підприємства надає йому довгострокові конкурентні переваги, полегшує доступ до фінансових ресурсів та забезпечує надійний захист інтересів організації в зовнішньому середовищі, а отже значно полегшує роботу з дебіторською заборгованістю.

Список використаної літератури:

1.Багатко, Н. Продаж дебіторської заборгованості: визначення, оцінка, облік / Н. Багатко // Бухгалтерія. Право. Податки. Консультації. – 2004. – №22. – С.57–63.

2.Баліцька, В.В. Борги підприємств України: проблеми не розв'язуються [Текст] / В.В.Баліцька // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 2. – С. 48–59.

3.Дєєва Н.М. Фінансовий аналіз [Текст]: навч. посібн. / Н.М.Дєєва, О.І.Дедіков. – К.: ЦУЛ, 2007. – 328с.

4. Крамаренко Г.О. Фінансовий менеджмент [Текст]: підручн. / Г.О.Крамаренко, О.Є.Чорна. – К.: ЦНЛ, 2006. – 520с.

5. Лахтіонова, Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання [Текст]: монографія / Л.А.Лахтіонова. – К.: КНЕУ, 2001. – 387с.

6. Матицина, Н. Дебіторська заборгованість: нові облікові підходи [Текст] / Н. Матицина // Економіст. – 2005. – № 11. – С. 50–53.

7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 08.10.99 р. №237 // Електронний ресурс . – Режим доступу://http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO10.aspx.

8. Фінансовий аналіз [Текст]: навч. посібн. / О.В.Павловська, Н.М.Притуляк, Н.Ю.Невмержицька. – 2-е вид., без змін. – К.: КНЕУ, 2007. – 592с

Запотоцька Поліна Юріївна,
Тарлопов Ігор Олегович *к.е.н., доцент, доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики,*
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (м.Дніпро)

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ІНТЕРНЕТ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ

Сфера електронної комерції в Україні переживає стрімкий розвиток та з кожним роком лише нарощує свої обсяги. Сьогодні для багатьох з нас відвідування інтернет-магазину є таким же звичним явищем, як відвідування звичайного торгівельного закладу.

Інтернет-торгівля є привабливою як для продавця, так і для покупця. Для продавця перевага створення інтернет-магазину замість стаціонарного торгівельного закладу полягає в суттєвому спрощенні організації бізнесу, зниженні накладних витрат на його функціонування, а відповідно - в конкурентному ціноутворенні на товари. Для покупця приваблива ціна та зручність замовлення товару і його доставки часто переважають над побоюваннями, що придбаний товар не в повній мірі буде відповідати очікуваним характеристикам внаслідок недостатнього з ним ознайомлення.

Правові аспекти інтернет-торгівлі в Україні регулюються спеціальним нормативним актом – Законом України «Про електронну комерцію» від 03.09.2015 р. № 675-VIII (далі – Закон № 675) [1].

Закон регламентує порядок укладення угод у сфері електронної комерції; умови; форму; обов'язкову інформацію, яка повинна бути надана споживачам до укладення угоди; платежі; норми про захист персональних даних і про зберігання електронних документів; час і місце відправлення та одержання електронного повідомлення (документа). Також законом встановлені правила вирішення спорів, відповідальність у сфері електронної комерції. Положення Закону не застосовуються до угод, для яких встановлено спеціальний порядок переходу права власності; угод, які повинні укладатися за участю органів державної влади; угод, що вимагають нотаріального посвідчення або державної реєстрації, дій, які передбачають операції з грошовими ставками в азартних іграх, включаючи лотереї.

Закон № 675 ввів в українське законодавство нові терміни, такі як електронна комерція, електронна торгівля, інтернет-магазин, електронний товар, електронна угода. Зокрема, Закон визначає електронну комерцію як відносини, спрямовані на отримання прибутку, що виникають під час вчинення правочинів щодо набуття, зміни або припинення цивільних прав та обов'язків, здійснені дистанційно з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем, внаслідок чого в учасників таких відносин виникають права та обов'язки майнового характеру. Інтернет-магазин згідно закону № 675 – це засіб для представлення або реалізації товару, роботи чи послуги шляхом вчинення електронного правочину.

Необхідно зауважити, що, незважаючи на наявність спеціального Закону № 675, на інтернет-торгівлю розповсюджуються положення загальних для сфери торгівлі законів: Господарського кодексу України від 16.01.2003 р. № 436-IV (далі – ГКУ) [2], Закону України «Про захист прав споживачів» від 12.05.91 р. № 1023-XII (далі – Закон № 1023) [3], Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» від 06.07.95 р. № 265/95-ВР (далі – Закон № 265/95) [4], Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 05.04.2001 р. № 2346-III (далі – Закон № 2346) [5] та підзаконних правових актів, що регулюють провадження торговельної діяльності та продаж окремих груп товарів. Продавцями в сфері електронної комерції можуть бути суб'єкти господарської діяльності (юридичні та фізичні особи). Такі особи відповідно до Національного класифікатора України «Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010», затвердженого наказом Держспоживстандарту України від 11.10.2010 р. № 457 [6] повинні мати вид діяльності КВЕД 47.91 «Роздрібна торгівля, що здійснюється фірмами поштового замовлення або через мережу Інтернет». Відповідно до Закону № 675, продавцем може суб'єкт господарювання будь-якої організаційно-правової форми – як юридична, так і фізична особа.

За системою оподаткування відповідно до положень Податкового кодексу України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (далі – ПКУ) [7], юридична особа може бути як платником податку на прибуток, так і платником єдиного податку групи 3; фізична особа – підприємець може знаходитися на загальній системі оподаткування або ж бути платником єдиного податку групи 2 або 3. Асортимент товарів, які продаються на замовлення та поза торговельними або офісними приміщеннями (в тому числі в інтернет-магазині), визначається суб'єктом господарювання самостійно, крім товарів, продаж яких згідно із законодавством заборонений. При цьому на суб’єктів електронної комерції - фізичних осіб – підприємців розповсюджуються обмеження щодо дозволених видів діяльності відповідно до пп. 1 п. 5 статті 295 ПКУ. Так, наприклад, фізична особа-підприємець на спрощеній системі не може в інтернет-магазині здійснювати діяльність з продажу предметів мистецтва та антикваріату, діяльність з організації торгів (аукціонів) виробами мистецтва, предметами колекціонування або антикваріату.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про електронну комерцію» від 03.09.2015 р. № 675-VIII.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV.
3. Закон України «Про захист прав споживачів» від 12.05.91 р. № 1023-XII.
4. Закон України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері

торгівлі, громадського харчування та послуг» від 06.07.95 р. № 265/95-ВР.

5. Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 05.04.2001 р. № 2346-III.

6. Національний класифікатор України «Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010», затверджений наказом Держспоживстандарту України від 11.10.2010 р. № 457.

7. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI.

Георгієва Єлизавета Андріївна,
Гільорме Тетяна Вікторівна, к.е.н.,*доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (м. Дніпро)*

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Однією з основних проблем в ринкових умовах господарювання є несвоєчасне погашення суб'єктами ринку своїх зобов'язань. Сьогодні, суб'єкти господарювання на перше місце ставлять вирішення власних проблем, замість виплати зобов'язань контрагентам, при цьому порушуючи домовленості щодо строків оплати товарів, робіт або послуг.

У сучасних умовах господарювання особливо актуальним є дослідження дебіторської заборгованості, яка є одним з найбільш негативних явищ в економіці України. Збільшення розмірів дебіторської заборгованості не дає можливості підприємству нормально функціонувати, тому що наявність дебіторської заборгованості відволікає кошти з обороту. Зростання дебіторської заборгованості впливає не тільки на оборотність коштів, але й на фінансову стійкість підприємства, на втрату ліквідності, на підвищення ризику фінансових збитків. Поглиблення платіжної кризи підприємства також може виникати за рахунок неврегульованості бюджетної системи, що стосується несвоєчасної оплати державних зобов'язань, які здійснюються за рахунок бюджету [1]. Крім того, на збитковість підприємства впливає зменшення розрахунків з дебіторами, за рахунок зменшення обсягів відвантажених товарів.

Саме тому велике значення набуває аналіз стану розрахунків з дебіторами, визначення сумнівної та безнадійної заборгованості. Адже недостатнє оцінювання стану дебіторської заборгованості сприятиме її збільшенню, появі простроченої і безнадійної заборгованості, зниженню прибутковості господарської діяльності та фінансової стійкості. Отже, вважаємо важливим та вкрай необхідним проаналізувати сучасний стан дебіторської заборгованості на підприємствах України.

В процесі аналізу досліджувалися показники дебіторської заборгованості протягом останніх п'яти років за 2012–2016 р.р. (табл.1).

Таблиця 1

Обсяги дебіторської заборгованості на транспортних, промислових та будівничих підприємствах в Україні , млн. грн

Категорія підприємств	Показники дебіторської заборгованості				
	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.	2016р.
Транспорт	62338,6	73843,0	78457,6	101217,3	196186,7
Промисловість	498079,0	512093,2	595111,0	767422,2	990702,4
Будівництво	92631,0	98888,6	92131,7	122948,0	115496,3

Джерело: складено на підставі [2]

Аналіз отриманих результатів дає можливість зробити такі висновки: за 2012-2016 р.р. загальний показник розрахунків з дебіторами на України збільшився на 515488,7 млн. грн;

серед усіх видів економічної діяльності відбулося збільшення даного показника, але найбільший обсяг дебіторської заборгованості на промислових підприємствах, збільшення показника відбулося майже в 2 рази, найменший обсяг дебіторської заборгованості – на підприємства будівництва. Відповідно дебіторська заборгованість транспортних підприємств протягом 2012-2016 років зростала – збільшення показника відбулося в 2,14 рази.

Досліджуючи структуру дебіторської заборгованості можна дійти висновку, що основну частину займає інша поточна дебіторська заборгованість, друге місце посідає дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги.

Результати аналізу складу та структури дебіторської заборгованості на транспортних, промислових та будівничих підприємствах України подано в табл. 2.

Таблиця 2

Аналіз складу та структури дебіторської заборгованості на транспортних, промислових та будівничих підприємствах України, млн. грн.

Вид економічної діяльності	Показники	2012	2013	2014	2015	2016
Транспорт	За товари, роботи, послуги	22465,3	24528,8	24114,8	45292,1	61375,4
	За розрахунками з бюджетом	3514,0	6602,8	5301,8	7361,5	7311,6
	інша поточна дебіторська заборгованість	36359,3	42711,4	49041,0	48563,7	127499,7
Промисловість	За товари, роботи, послуги	274711,3	279745,6	339549,8	431852,6	549123,8
	За розрахунками з бюджетом	47588,7	50483,0	52042,7	56456,7	54047,1
	інша поточна дебіторська заборгованість	175779,0	181864,6	203518,5	279112,9	387531,5
Будівництво	За товари, роботи, послуги	39708,9	37475,3	35843,6	35470,8	31668,3
	За розрахунками з бюджетом	4920,0	5280,6	5424,9	5409,0	5182,3
	інша поточна дебіторська заборгованість	48002,1	56132,7	50863,2	82068,2	78645,7

Джерело: складено на підставі [2]

Відповідно за аналізований період частка іншої поточної дебіторської заборгованості зросла на підприємствах всіх досліджуваних галузей, а саме: на промислових підприємствах – на 211753 млн. грн., на транспортних підприємствах інша поточна дебіторська заборгованість збільшилася на 91140 млн. грн, на будівельних – на 30644 млн. грн. Але, незважаючи на зростання даного показника у промисловості, інша поточна дебіторська заборгованість складає від загального обсягу 39%, на транспортних – 65% і на підприємствах будівництва – 68%.

Найбільший стрибок у збільшенні іншої дебіторської заборгованості протягом 2012-2016 рр. на транспортних підприємствах можна спостерігати в 2016 р., порівняно з 2015 р. цей показник збільшився на 78936 млн. грн, у той час як інші складові дебіторської заборгованості збільшувалися повільніше та рівномірніше (рис.1).

За підсумками проведеного аналізу, можна стверджувати, що така категорія як інша поточна дебіторська заборгованість для транспортних підприємств є досить проблемним питанням та її збільшення призводить до підвищення ризику фінансових збитків

підприємств, до уповільнення платіжного обороту, до зниження фінансової стійкості та потребує формування ефективної політики управління дебіторської заборгованості.

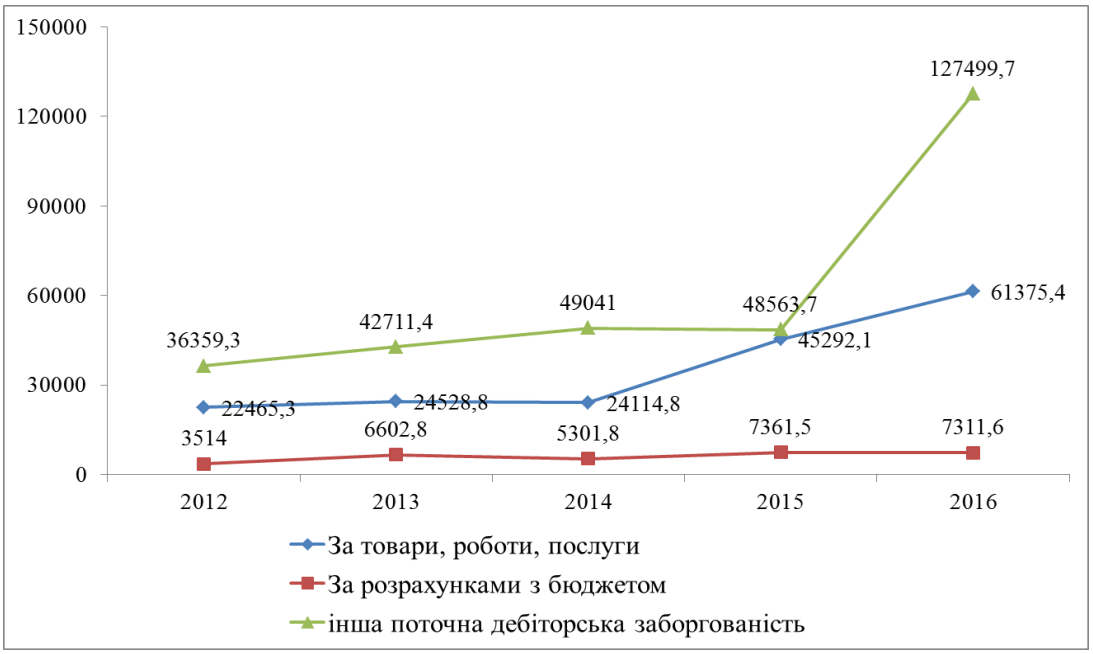

Рис. 1. Частка дебіторської заборгованості транспортних підприємств в Україні за 2012-2016р.р.

Джерело: побудовано на підставі [2]

Список використаних джерел:

1. Кияшко О.М. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.knteu.kiev.ua.

2. Діяльність суб'єктів господарювання: Статистичний збірник [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua.

Заботнов Артем Аскольдович,
Яровенко Тетяна Сергіївна
д.е.н., доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ЗАПАСІВ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Матеріальні запаси представляють найважливішу частину оборотних активів організації, необхідних для функціонування та розвитку. Їх облік має сприяти формуванню повної і достовірної інформації, зокрема, для належного контролю, підвищення ефективності господарської діяльності та забезпечення конкурентоспроможності.

У галузі сільського господарства запаси займають провідне місце в оборотному капіталі. Проблемам обліку присвячено праці таких вчених як: Ф.Ф. Бутинець, В.П. Завгородній, В.В. Сопко, Л.К. Сук, П.Т. Саблук, Н.В. Чебанова, В.Д. Шквір, Т.Г. Камінська, М.І. Телегунь, Я.А. Гончарук, В.Г. Швець, М.Г. Чумаченко, С.Ф. Голов, Г.Г. Кірейцев та інші.

Особливе значення для обліку запасів набуває трансформація вітчизняного бухгалтерського обліку П(С)БО [1] відповідно до міжнародних стандартів, що зумовлює необхідність вирішення актуальних проблем.

Основними проблемами обліку запасів сільськогосподарських підприємств можна виділити наступні: недосконаліть аналітичного обліку запасів, а саме їх деталізація у відповідності до специфіки діяльності підприємства; недосконаліть складського обліку запасів, що не дає змогу узгодити постачання, виробництва та збут продукції; проблема переходу на автоматизовану форму обліку, оскільки ще достатньо велика кількість підприємств ведуть журнально-ордерну форму обліку; проблеми застосування інформаційного забезпечення, шляхом залучення спеціалізованих програм, що допомагають в будь який час отримати інформацію про стан запасів та повну історію їх переміщення; особливою проблемою сільського господарства є облік паливних матеріалів, а саме контроль за їх використанням [3] через відсутність положення з обліку та зберігання палива; відсутність інструкції щодо обліку отриманих сільгосппідприємствами талонів на пальне; обґрунтування вибору методу оцінки запасів; традиційними проблемами є: несвоєчасне оформлення первинних документів; контроль за надходженням, зберіганням та використанням запасів; дотримання встановлених норм витрат; достовірність результатів інвентаризації та їх відображення у звітності; достовірність обліку витрат (особливо транспортно-заготівельних); відсутність системи документообороту тощо.

Для забезпечення реформування господарської діяльності суб'єктів сільського господарства шляхом вдосконалення обліку запасів доцільно здійснити наступне: внести зміни до нормативно-правових актів (зокрема, Інструкції про застосування Плану рахунків, П(С)БО тощо) з приводу уточнення їх положень для сільськогосподарських підприємств; окремо вести облік придбаних запасів та запасів власного виробництва (через особливості їх оцінки); запровадження вдосконалених звітності та бухгалтерських регістрів для визначення кількісних та якісних оцінок запасів; вдосконалення класифікації та структури запасів за видами (об'єктами), що поліпшує контроль за їх використанням; узагальнення усіх складових запасів за бухгалтерськими рахунками для управлінського обліку; вдосконалення методики внутрішньогосподарського контролю стану запасів; впровадження спеціалізованих форм первинних документів для аграрних підприємств; вдосконалення первинного обліку та звітності шляхом доповнення форм складського обліку; обґрунтування вибору методів і форм обліку запасів; впровадження контрольних схем звірки бухгалтерських записів; конкретизація та уточнення обліку «додаткових біологічних активів»; удосконалення форми лімітно-забірної картки; відображення в обліку закупівлі запасів шляхом відкритих тендерів; впровадження АВС та XYZ–аналізу; деталізація складу рахунків синтетичного та аналітичного обліку виробничих запасів та трактування сутності понять; використання програм автоматизації обліку тощо.

Впровадження запропонованих заходів у практику функціонування сільгосппідприємств сприятиме впорядкуванню обліку запасів та їх відображення у звітності.

Список використаних джерел:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : затверджений наказом Міністерства фінансів України від 20.10.99 р. (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Верховна рада України // Відомості Верховної ради України. – 2015. – № 246. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/ru/z0751-99

2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом МФУ від 30.11.99 р. (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Верховна рада України // Відомості Верховної ради України. – 2018. – №291. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/z0893-99

3. Телегунь М. І. Облік і контроль палива на сільськогосподарських підприємствах / М. І. Телегунь // Облік і фінанси АПК. – 2005. – № 9. – С. 146 –150.

Гордєєва-Герасимова Людмила Юріївна
старший викладач кафедри статистики, обліку та економічної інформатики,
Гринько Ірина Сергіївна
Дніпровський національний університет ім. О. Гончара (Дніпро)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку економічних відносин дедалі більше підприємств використовує у своїй діяльності інформаційні технології, адже робота будь-якого підприємства практично неможлива без використання ефективних інформаційних систем. З ростом масштабів та обсягів діяльності підприємств, дедалі більше зростає навантаження на працівників щодо збору, обробки та накопичення необхідної інформації. В деяких випадках ці масштаби сягають великих розмірів. Тому для бухгалтерської діяльності проблема своєчасної обробки інформації є особливо актуальною, адже обумовлює необхідність використання пакетів прикладних програм для ведення бухгалтерського обліку, впровадження яких підвищує оперативність обробки даних, їх збору та зберігання. Розробка нових програмних систем не стоїть на місці та впевнено розвивається. На ринку інформаційних послуг існує велика кількість програмного забезпечення, призначеного для ведення бухгалтерського обліку та складання звітності. І тут постає питання, як з безлічі програм обрати саме те, що дійсно буде корисним на підприємстві?

Існують певні критерії, за якими можна оцінити якість програмних продуктів. Програми для ведення бухгалтерського обліку мають виконувати наступні операції: збір та реєстрація первинних документів; проведення розрахунків; складання реєстру господарських операцій; заповнення усіх форм бухгалтерської звітності; робота з пасивами та активами підприємства [1].

При виборі програмного забезпечення також слід враховувати конкретні потреби підприємства чи організації. На ринку програмних платформпредставлено широкий вибір програм, найпоширенішими з яких і найбільш адаптованими до української системи ведення бухгалтерського обліку є: «1С:бухгалтерия». Постачальник: Компания 1С; «FinExpert». Постачальник: Компания IDM LtdCo; «Парус». Постачальник: Корпорация Парус; «Діловод». Постачальник: ТОВ "ДЄП СІСТЕМЗ"; «Нова бухгалтерія» Постачальник: «Земляничные поляны LTD»; «D+». Постачальник: ТОВ «Дебет Плюс-Центр».

Програма «1С:бухгалтерия» - одна із найпопулярніших програм ведення бухгалтерського обліку, що існує на ринку бухгалтерських програм відносно середньої цінової категорії. У програмну платформу вбудовано спеціальний режим під назвою «Конфігуратор», за допомогою якого можна створювати нові довідники, документи і звіти, а також пов’язувати об’єкти між собою. Проте, на жаль, на даний момент часу програма потрапила під заборону використання наказом президента України, разом з також досить широко застосовуваною програмою «Парус». Однак, більшість підприємств все ж продовжують використовувати у своїй діяльності дані програмні продукти в силу своєї універсальності та простоти використання, що надає можливість ведення обліку будь-якому підприємству незалежно від його господарської специфіки.

«Діловод» - безкоштовна, повноцінна та багатокористувацька система для бухгалтерського обліку та подачі електронної звітності для фізичних осіб -підприємців України. Перевагами даної програми є широкі можливості аналізу, автоматичне формування книги обліку доходів і витрат, автоматичний підбір підходящої статті доходів/витрат, автоматичне оновлення програми, відсутність витрат на придбання, установку і обслуговування. Даною програмою користується переважно підприємства торгівлі в силу особливостей програми, таких як: проста реєстрація клієнтів, контактних осіб, контактних даних та ділових контактів; облік закупівель та продажів [3].

Комплекс програм «Нова бухгалтерія» характеризується зрозумілим та зручним інтерфейсом, який спирається на національні П(С)БО.. Даний програмний комплекс поширений на підприємствах малого та середнього бізнесу адже є, перш за все, простим, зручним і завжди доступним. Цю програму може використовувати і фермерське господарство, і автомайстерня, і салон краси. «Акцент» - не менш популярна бухгалтерська програма. В одній господарській операції можуть використовуватися проводки за кількома планами рахунків. Що дає можливість, наприклад, паралельно з бухгалтерським обліком вести управлінський облік, не вводячи один і той же документ двічі. Існує система аналітики, яка дозволяє доповнювати проводку господарської операції додатковими властивостями. Призначена для використання великими підприємствами. Щодо цінової категорії, то слід сказати, що програма є дещо дешевшою ніж такі програми, як «1С» чи «D+» [2].

Таким чином, можна зробити висновок, що кожний з перелічених програмних продуктів має свої особливості щодо ведення обліку на підприємствах. Вони різняться між собою як за ціновим критерієм, так і за функціями, що виконуються, та можливостями. Навіть розмір підприємства для вибору програми є важливим чинником. Вибір програмного забезпечення бухгалтерського обліку, яке не відповідає обсягам діяльності підприємства, може призвести до непередбачених фінансових втрат і, можливо, до важких організаційних наслідків. Але, нажаль, не можна однозначно дати відповідь на те, яке програмне забезпечення все ж є найбільш оптимальним, оскільки це залежить від специфіки діяльності підприємства та враховується кожним користувачем індивідуально.

Список використаних джерел:

1. Івахненко С. В. Упровадження програмного забезпечення обліку і контролю: Потенційні переваги і реальні проблеми // Бухгалтерський облік і аудит. – 2013. – 234 с.

2. Акцент-Бухгалтерія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.accent.ua/index.php/pages/buhaler

3. Діловод [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://delovod.ua/uk

Мушин Іванна Михайлівна,
Гордєєва-Герасимова Людмила Юріївна
старший викладач кафедри статистики, обліку та економічної інформатики
Дніпровський національний університет ім. О. Гончара (Дніпро)

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ERP-СИСТЕМ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

В сучасних умовах господарювання відображення фінансово-господарських операцій здійснюється переважно за допомогою використання програмного забезпечення. За останні роки найбільш затребуваним для таких цілей став програмний продукт фирмы «1С». Але у 2017 році, відповідно до Указу Президента України було заборонено використання програмного забезпечення «1С» [1]. Причиною заборони програми стала підозра щодо кібершпигунства та хакерських атак. Під санкції потрапили дві компанії, що займалися координацією роботи «1С» у Україні, а саме: «Єврософтпром», яка являється власником авторських прав на програму «1С:Підприємство» та компанія «Скайлайн Софтвер», яка координує роботу мережі компаній, які поширюють 1С в Україні за франшизою.

У різних джерелах міститься різна інформація щодо відсотку підприємств, які користуються послугами програмного забезпечення «1С» (в середньому від 75 до 95) – приблизно 350 тисяч компаній користуються ліцензованим продуктом «1С» і ще 150 тисяч використовують «1С» без ліцензій. Лише через систему ProZorro за період з 2015 до 2017 року на ліцензії, установку, супровід та навчання роботі з продуктами «1С» було витрачено більше 17 млн. грн [2].

Перехід на нове програмне забезпечення для великих підприємств буде не таким складним, як для малого та середнього бізнесу. Більше всього відрізняється ціна західних продуктів, яка є набагато вищою, що є нерелевантною для прибутку малих підприємств.

Для великих підприємств однозначно підходять системи класу ERP (Enterprise Resource Planning System – система планування ресурсів компанії), ці програми дозволяють не лише вести бухгалтерський облік, але і планувати закупки, виробництво та навантаження потужностей, ремонти, продажі, управління документообігом та персоналом.

Найпопулярнішими програмами цього класу є німецька SAP та американські Oracle та Microsoft Dynamics, менш популярними є шведська програма IFS, британська Epicor та вітчизняні, такі як IT-Enterprise та Універсал.

Для малих та середніх підприємств підібрані інші облікові рішення: M.E.Doc, Дебет Плюс, Акцент, АБ-Офіс, Підприємець 4, Елфі, Інфополіс, Tria, iFin, Ic про, BSI та Megapolis.

Розглянемо представлені деякі програмні продукти для великого та середнього бізнесу більш детально.

SAP Business One – дозволяє впровадити комплексну автоматизацію всіх бізнес-процесів компанії і систему взаємовідносин з клієнтами. Вагомою перевагою даної програми є те, що вона дозволяє доопрацювати функціонал під індивідуальні вимоги конкретного замовника. Недоліком можна вважати те, що на сайті провайдера відсутня інформація щодо її вартості, хоча з неофіційних джерел відомо, що ціна SAP приблизно в 3-10 разів дорожча за заборонений «1С». Крім того, ця програма має високу трудомісткість: на практиці те, що в «1С» 8.2 можна зробити за 1-2 години, у SAP займає 1-2 дні [3].

Oracle дозволяє створювати і підтримувати в актуальному стані опис клієнтів, постачальників, забезпечуючи швидких та безперебійний доступ всіх зацікавлених осіб компанії до корпоративної інформації. Модульний пакет інтегрованих рішень складається з кількох незалежних та доповнюючих одне одного модулів. Недоліком цього продукту є висока ціна, проте беззаперечними перевагами є гарантія та впевненість в результаті, а також висока швидкість опрацювання даних [3].

Microsoft Dynamics – це система класу EAR, розробником якої є датська компанія «Navision», яка входить до американської компанії Microsoft. Вона частіше всього використовується для управління ресурсами, а також вміщає різноманітні області менеджменту: виробництво та дистрибуцію, фінансові кошти, ланцюги постачань, взаємовідносини з клієнтами і т. п. Позитивними рисами даного продукту є те, що вона має високий рівень інтегрованості з продуктами Microsoft – Outlook, Exel тощо, крім цього ціна на її ліцензію на порядок нижче, ніж на ліцензію SAB. Мінусом є трудомістка доробка софту [4].

IFS – програма, яка входить в п’ятірку світових лідерів серед постачальників EAR-рішень. Компанія є конкурентою в автоматизації фондомістких галузей, особливо там, де є необхідність в технічному обслуговуванні та ремонті. Alter Systems (бренд IFS Ukraine) пропонує такі сфери послуг, які пов’язані з використанням шведської ERP-системи IFS Applications в Україні, який дозволяє автоматизувати підприємства в таких ключових напрямках, як управління ресурсами (EAR), управління основними фондами (EAM) та управління сервісним обслуговуванням (ESM). Ця багатовекторна діяльність є значною перевагою перед програмами, які спеціалізуються лише на чомусь одному [3].

Epicor Software Corporation пропонує продукцію, яка носить глобальний характер і дозволяє отримати вражаючі переваги для будь-якої компанії, незалежно від сфери її діяльності. Вона спеціалізується на сфері діяльності середніх підприємств, про що свідчить її відносна доступність та не сильно великий охват процесів підприємства, що не підходить для великих компаній [5].

IT-Enterprise є повністю хмарною системою, що має свої як позитивні так і негативні сторони. Компанія підтримує середній бізнес, а нещодавно навіть вона запустила новий проект «Назустріч малому бізнесу», в рамках якого було знижено ціни на свій продукт (ціни

від 299$ за місяць ліцензійного користування). Також необхідно відмітити, що дана програма є суто обліковою, тобто вона допомагає автоматизувати облік, калькулювати собівартість, проте функції планування є недоступними [3].

Універсал – це програмне рішення для малого та середнього бізнесу. Даний продукт автоматизує бухгалтерський, податковий, оперативний та виробничий види обліку, що виділяє його з-поміж вузькоспрямованих програм. Ключовою перевагою є те, що високорівневе середовище проектування дозволяє адаптуватися будь-якому підприємству за мінімальні терміни без зміни коду, завдяки гнучкій архітектурі програми [3].

Отже, у ході дослідження було виявлено, що закордонні ERP-програми розроблені переважно для великих підприємств та мають обширний функціонал. Вітчизняні продукти ще не такі багатофункціональні, проте їх ціна значно нижча, а якість та швидкість оброблення інформації така ж сама, або навіть краща закордонних аналогів.

З розглянутих варіантів програмних продуктів найбільш оптимальним, на нашу думку, являється Microsoft Dynamic, що зумовлено його помірною ціною, функціоналом, інтеграцією з Microsoft та зручним в користуванні інтерфейсом.

Список використаних джерел:

1. Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій): Указ Президента України №133/2017 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.president.gov.ua/documents/1332017-21850 2. Аналітика та моніторинг Prozorro [Електронний ресурс] / Prozorro Публічні закупівлі. - Режим доступу: https://prozorro.gov.ua/monitoring 3. Альтернативні програми 1С для автоматизації бухгалтерського обліку [Електронний ресурс] / Проектування інформаційних систем 1С. - Режим доступу:http://erp-project.com.ua/index.php/ru/poleznye-aterialy/publikatsii/ razrabotat/739-analogi-programmy-1s-dlya-ucheta-v-ukraine 4.Загальна характеристика Microsoft Dynamics [Електронний ресурс] / Microsoft Dynamics. - Режим доступу: https://dynamics.microsoft.com/ru-ru/ 5.Відомості про Epicor Software Corporation [Електронний ресурс] / Epicor Software Corporation. - Режим доступу: Epicor Software Corporation https://www.epicor.com/russia/company/about.aspx

Гринько Ірина Сергіївна,
Харакоз Лілія Валентинівна, *викладач,*
Дніпровський національний університет ім. О. Гончара (Дніпро)

ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНУ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

Основним засобам відводиться дуже важлива роль в обліку будь-якого господарюючого суб'єкта, оскільки вони займають найвагомішу частку у структурі активів будь-якого підприємства. Відповідно до п. 4 П(С)БО 7 «Основні засоби»: «основні засоби - це матеріальні активи, які підприємство/установа утримує з метою використання їх у процесі виробництва/діяльності або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік)» [3]. Слід зазначити, що усі основні засоби, без виключення, мають певний строк корисного використання і відповідно при визнанні основних засобів активом, підприємства стикаються із особливостями щодо визначення строку їх корисного використання. Визначення даного поняття наведено у п. 4 П(С)БО 7 «Основні засоби», згідно з яким: «строк корисного використання (експлуатації) - очікуваний період часу, протягом якого необоротні активи будуть використовуватися підприємством/установою або з їх використанням буде виготовлено (виконано) очікуваний підприємством/ установою обсяг продукції (робіт, послуг)» [3].

На сьогоднішній день строк корисної експлуатації об’єкта основних засобів визначається суб’єктами господарювання самостійно відповідно до власних міркувань. Законодавчо-нормативні акти, які регулюють ведення обліку основних засобів на підприємстві не містять критеріїв чи алгоритмів визначення строку використання основних засобів. Тому саме через це виникає значний рівень суб’єктивізму при здійснені такої оцінки. У зв`язку з чим, щоб встановити строк експлуатації для певних основних засобів, потрібно володіти деякими технічними навичками. Ось чому дані завдання мають вирішувати відповідні спеціалісти, які несуть відповідальність за експлуатацію об’єктів основних засобів на підприємстві.

П(С)БО 7 «Основні засоби» визначає такі фактори впливу на формування строку корисного використання основних засобів: моральний знос (як наслідок технічного прогресу або зміни попиту на продукцію); фізичний знос; правові або аналогічні обмеження щодо використання об’єкта (наприклад, строк оренди передбачений угодою, або законодавчо визначений строк експлуатації певних об'єктів) [2].

В силу відсутності чітких критеріїв визначення майбутнього морального чи фізичного зносу об`єкта строк корисної експлуатації об’єктів основних засобів дуже важко встановити спираючись лише на ці фактори. А беручи до уваги велике різноманіття об’єктів основних засобів, вплив на встановлення строку корисної експлуатації можуть мати багато інших факторів, які будуть залежати як від виду основних засобів, так і від особливостей діяльності того чи іншого підприємства. Враховуючи постійні зміни середовища функціонування підприємств внаслідок впливу зовнішніх та внутрішніх чинників, варто зазначити, що при визначення строку експлуатації об’єкта основних засобів слід відштовхуватися від сучасних умов. Адже критерії для встановлення терміну корисної експлуатації для одного і того ж виду основних засобів сьогодні та через декілька років можуть істотно відрізнятися.

У Податковому кодексі України затверджено мінімальні строки експлуатації основних засобів. У податковому обліку амортизація нараховується потягом строку корисного використання об’єкта, встановленого платником податків, проте цей строк є не меншим від мінімально допустимого строку, а також є чітко регламентованим відповідно до кожної групи основних засобів та може переглядатися у випадку зміни очікуваних економічних вигід від його використання [1].

У бухгалтерському обліку не має ніяких обмежень щодо терміну корисного використання. Але все-таки задля зручності переважна більшість суб`єктів господарювання найчастіше використовує строки, що визначені Податковим кодексом України. Так як термін корисного використання (експлуатації) визначають виходячи з корисності об’єкта для конкретного підприємства, то він може бути коротший за нормативний (технічний, економічний) термін використання. Також слід сказати, що окрім загального визначення об’єкта основних засобів, саме строк корисного використання може бути ключовим критерієм для ідентифікації одного об’єкта як сукупності різних об’єктів з різними строками корисного використання. Отже, головною метою визначення терміну корисного використання об`єктів основних засобів є пошук можливих резервів щодо їх ефективного використання, а також впровадження заходів щодо покращення їх прибутковості, оптимізація доходів і витрат по основних засобах та аналіз правильності нарахування амортизації.

Список використаних джерел:

1. Державна фіскальна служба України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://kyiv.sfs.gov.ua/okremi-storinki/arhiv1/196709.html 2. Кловська Ю. Як встановити термін корисного використання на об'єкт ОЗ / Ю. Кловська // Дебет-Кредит. – 2013. – №7. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://online.dtkt.ua/Book/«ДК»%20№07-2013.epub/navPoint-25 3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби” (п.4): Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000р. № 92. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00

Кухтіна Ольга Сергіївна
Бондаренко Наталія Миколаївна
к.е.н., доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики
Дніпровського національного університету Імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

У сучасних ринкових умовах важко переоцінити роль банківських установ у економічному та соціальному житті суспільства. Банківський сектор, як відомо, являє собою кровоносну систему будь-якої економіки, особливо ринкової.

Отримання прибутку, через обслуговування фізичних і юридичних осіб та іншу інвестиційну діяльність, є метою комерційних банків. Їх, станом на 1 січня 2018 року, в Україні налічувалося 82, що на 14 одиниць менше ніж роком раніше (96 банків станом на 01.01.2017). Загальні активи всіх банків складали 1 трильйон 336 мільярдів гривень, що на 6,37% більше ніж роком раніше (1,256 трлн грн. на 01.01.2017). Банківська система України вже четвертий рік поспіль є збитковою. У 2017 році, сукупно усі банки в Україні зазнали збитків на 24,3 мільярда гривень, що, втім, є в 6,5 раз менше ніж роком раніше (159,3 млрд. грн. збитків у 2016 році) [1].

Головним показником, який підсумовує результати діяльності та виступає індикатором ефективності діяльності банку, є прибуток, який свідчить про характер, зміст, функціональну спрямованість та обсяги діяльності банківської установи. Вагоме значення у діяльності банку належить його прибутковості, тому що одержання прийнятного обсягу прибутку дає право поповнювати капітал, утворює засади життєдіяльності та зростання вагомої ролі банку, а також забезпечує необхідний рівень дивідендних виплат акціонерам. Тому актуальним на сьогодні є питання аналізу прибутку та рентабельності малих та середніх банків з метою оцінки їх діяльності з погляду її ефективності [2].

Саме прибуток забезпечує формування фондів та резервів на випадок непередбачених збитків, можливих в банківській справі; стимулює діяльність управлінського персоналу щодо вдосконалення роботи банку, забезпечує зниження витрат та підвищення конкурентоспроможності.

Топ -10 найприбутковіших банків України за результатами 2017 р. представлено на рис.1.

Облік доходів і витрат у банку є не тільки засобом відображення операцій, а й інструментом проведення аналізу його фінансового стану, оскільки становить основу організації управлінського обліку за центрами фінансової відповідальності банку.

Доходи і витрати визнаються за кожним видом діяльності банку (операційної, інвестиційної, фінансової) банку [3].

Загальні доходи і витрати підрозділяються на такі підгрупи: відсоткові доходи і витрати; комісійні доходи і витрати; результат від торгових операцій банку; інші операційні доходи і витрати від надання банківських послуг.

Прибутковість банку – це сумарний позитивний результат його господарсько-фінансової та комерційної діяльності. Доходами банку покриваються всі його операційні витрати, формується прибуток, обсяг якого визначає рівень дивідендів, зростання капіталу, розвиток пасивних та активних операцій.

Щоб максимізувати прибуток, необхідно збільшувати доходи та зменшувати витрати банку. У зв'язку з цим можна запропонувати основні напрямки зростання прибутку банку:

1. Зростання групи активів, що приносять процентний дохід. Банку потрібно залучати більше позичальників та збільшувати кредитний потенціал шляхом збільшення обсягу ресурсів, що залучаються [4].

2. Фінансове планування виступає як один із резервів збільшення прибутку. Фінансове планування дозволяє спрогнозувати доходи та витрати банку на рік.

3. Збільшення власних коштів, що сприятиме збільшенню ресурсів банку та інвестиційного потенціалу.

4. Раціональне та ефективне розміщення коштів банку для забезпечення в подальшому його фінансової стійкості.

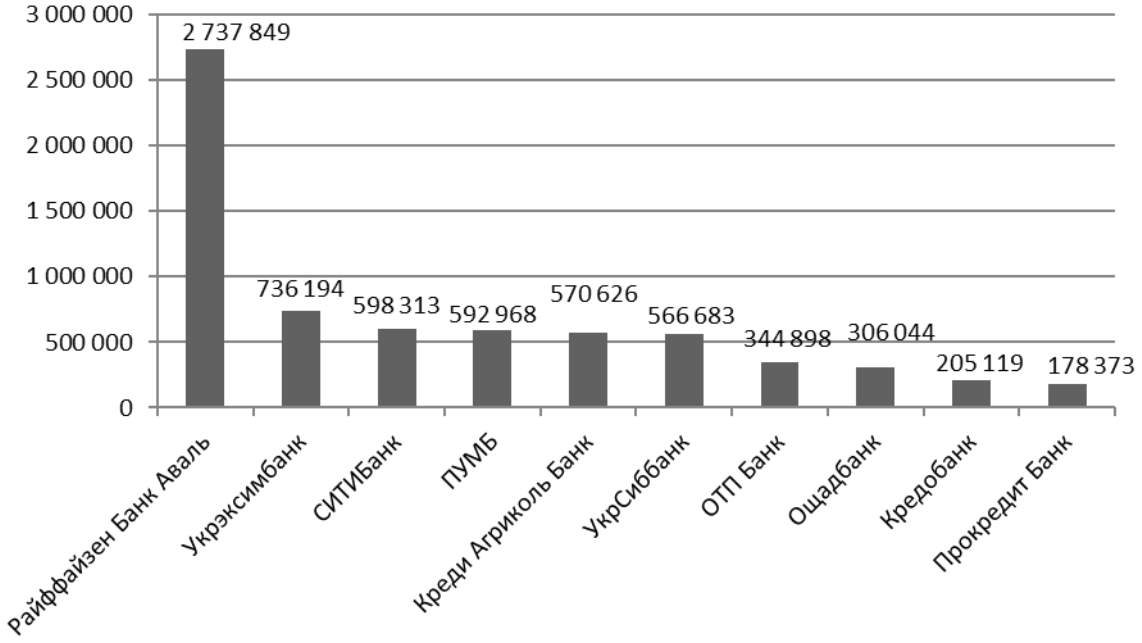

Рис. 1. Топ – 10 найприбутковіших банків України за результатами 2017 р. [1]

5. Формування страхових резервів, що сприятиме підвищенню надійності й стабільності банку, а також зменшенню можливих фінансових ризиків.

6. Вивчення кредитних ризиків для прийняття в подальшому заходів для їх зниження, мінімізації та усунення.

7. Покращення рівня професіоналізму співробітників, оскільки від майстерності, грамотної побудови управлінських структур залежить подальший ефективний розвиток банку.

8. Удосконалення маркетингової політики банку, основним завданням якої є визначення потреб клієнтів та забезпечення умов, які сприятимуть залученню нових клієнтів, розширенню сфери банківських послуг.

9. Розширення форм кредитування малого та середнього бізнесу із залученням небанківських фінансових установ; широке територіальне охоплення населення кредитними послугами, в тому числі із застосуванням накопичувальних інвестиційних схем – пенсійних рахунків, рахунків на оплату навчання та придбання житла тощо.

10. Залучення кредитів міжнародних фінансових організацій, окремих держав і суб'єктів господарювання, надходження від здійснення приватизаційної діяльності, коштів на закордонних рахунках.

Список використаних джерел:

1. Сайт Національного банку України – Режим доступу https://bank.gov.ua/control/uk/index. 2. Звіт про фінансову стабільність, випуск 4, грудень 2017 р. НБУ - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=32236491. 3. Постанова НБУ «Про затвердження Правил бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України» № 255 від 18.06.2013 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua. 4. Управління прибутком банку [Текст]: монографія / О.А. Криклій, Н.Г. Маслак. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2015. – 136 с.

СЕКЦІЯ 2

ПОЛІТИКО-ІНСТИТУЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ ТА СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

Микитчук Наталія Миколаївна, *канд. іст. наук, доцент кафедри міжнародних відносин, Дніпровський національний університет ім. О. Гончара (Дніпро)*

РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ ДОНОРСЬКОЇ ДОПОМОГИ У РОЗВИТКУ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ АЗІЇ

З розпадом СРСР перед країнами Центральної Азії постав ряд складних завдань, серед яких становлення незалежності і зміцнення державності, перехід від планової до ринкової економіки, політична і соціальна трансформація, побудова нових інститутів, інтеграція в світове співтовариство, гуманітарні проблеми. Міжнародні організації, уряди розвинених країн, неурядові організації та приватні фонди (далі донори) почали надавати свою допомогу регіону з метою вирішення цих завдань у вигляді надання грошових позик, грантів, експертів, гуманітарної допомоги. Киргизстан і Таджикистан є основними одержувачами донорської допомоги в регіоні, в Туркменістан і Узбекистан в силу закритості їх режимів направляються більш скромні суми.

Залежно від джерела фінансування, зовнішню допомогу в області розвитку країнам Центральної Азії можна поділити на три групи. Перша група -допомога, яка надається урядами розвинених країн і їх офіційними програмами. Донорами в регіоні є США, Німеччина, Великобританія, Франція, Швейцарія, Японія, Корея. Наприклад, цим каналом в 2009 р. США направили до п’яти країн ЦА 235 млн. дол. зовнішньої допомоги, а в 2014 р. - 59,28 млн. дол. [5]. До другої групи відноситься допомога, яка надається через канали міжнародних урядових організацій і міжнародних фінансових інститутів - ООН та її спеціалізовані структури, міжнародні фінансові інститути (Світовий банк і МВФ, Європейська комісія, Азіатський банк розвитку, ЄБРР, Ісламський банк розвитку та ін. Так, у 2014 році в регіон було направлено 33,22 млн. дол. офіційної допомоги [5]. До третьої групи можна віднести допомогу, яка надається міжнародними неурядовими організаціями, приватними фондами та структурами - Фонд Сороса, Фонд розвитку Ага хана, Оксфам та ін.

На першому етапі незалежності центрально-азіатських країн зовнішня допомога була в основному зорієнтована на демократизацію, встановлення верховенства закону, проведення ліберальних економічних реформ, інтеграцію регіону в глобальну економіку, регулювання внутрішніх конфліктів і пост-конфліктну реабілітацію. В подальшому на порядок денний вийшли також питання як боротьба з бідністю і підвищення рівня життя, екологія, розвиток людського капіталу через реформування систем освіти і охорони здоров'я.

Основним мотивом надання допомоги країнам Центральної Азії є геополітичні та економічні інтереси. У 90-х роках основним геополітичним фактором було бажання знизити політичний та економічний вплив Росії в регіоні, з 2001 року на перший план виходять проблеми боротьби з тероризмом і екстремізмом в регіоні. Економічні інтереси перш за все продиктовані наявністю багатих запасів енергетичних ресурсів в регіоні, зацікавленістю в доступі товарів і інвестицій розвинених країн на нові ринки [1].

Серед мотивів можна виділити прагнення розвинених країн поширити західні цінності в усьому світі, і в тому числі в регіоні Центральної Азії: демократичне суспільство, відкрита економіка, соціальний плюралізм та верховенство закону. Західні країни напряму та через міжнародні організації прагнуть поширити цю систему ідей. Проте ідеали демократизації не раз віддавали в жертву національним інтересам зацікавлених країн.Однак в цьому винні не тільки донорські організації, а й сформовані владні відносини в регіоні. У країнах колишнього соціалістичного блоку фахівцям донорських організацій доводиться працювати в умовах, де особисті зв'язки, авторитети партнерів, політичні клани і еліта визначають успіх проекту. В результаті перед донорами виникає дилема - або піддатися цій системі особистісних зв'язків, або наполягати на принципах підтримки незалежних інститутів. Вибір другого шляху, як правило приводив до невдачі проектів, а вибір першого шляху в більшості випадків привів до подальшого посилення еліти, корупції і авторитарних режимів [1].

Центральна Азія залишається регіоном, що розвивається, який ігнорується в дебатах про розвиток і надання зовнішньої допомоги. Міжнародне співтовариство більше зосереджене на «геополітичних» інтересах, ніж на користь «розвитку».

Якщо мотиви окремих країн при наданні допомоги порівняно легко простежити, це складніше у випадку з міжнародними організаціями, в яких представлені інтереси багатьох країн, і в тому числі самих країн Центральної Азії. Зокрема ООН або Всесвітній банк, мають діяти неупереджено і ставлять собі за мету забезпечення глобальних благ у всьому світі, таких як стабільність і безпека, екологія, економічне зростання, гідний рівень життя і т.д. Однак, якщо розглянути розподіл сил в даних організаціях, проаналізувати їх стратегії, то можна виявити, що в більшості випадків рішення про цілі, напрямки та суми допомоги залежить від обмеженого числа урядів розвинених країн [1]. З іншого боку, з кінця 90-х років величезні ресурси направлялися на такі сфери як охорона навколишнього середовища, скорочення бідності, здоров'я матері і дитини, боротьба з ВІЛ / СНІД, соціальна підтримка інвалідів. Міжнародне співтовариство виділяє мільйони доларів на відновлення Аральського моря.

Урядом Японії реалізується програма «Корені трави», яка націлена на допомогу простим верствам населення шляхом реалізації різних соціальних проектів із забезпечення людської безпеки (по фінансуванню місцевих органів влади, регіональних шкіл, медичних та інших установ, а так само неурядових організацій, громадських об'єднань та фондів). Зокрема, лише у Казахстані з 1997 року було схвалено 75 проектів на суму близько 5,5 млн. дол. [2].

Уряди країн Центральної Азії по-різному сприймають значення міжнародного сприяння. Так, Киргизстан безперешкодно приймав усіх донорів і їх програми, перетворившись на «майданчик для випробування програм розвитку». Таджикистан, опинився в ситуації збройного конфлікту і гуманітарної кризи, був радий наданої гуманітарної допомоги. Казахстан сприймав допомогу як можливість підвищення свого міжнародного іміджу і збільшення інвестиційної привабливості країни. Туркменістан спочатку обмежив міжнародний вплив на свою політичну і економічну політику, і поклався на вузький список довірених міжнародних експертів. Узбекистан так само скептично поставився до допомоги ззовні, проте з року в рік спостерігається зміна позицій, і, найчастіше, в протилежних напрямках.

Все ж не можна недооцінювати значення зовнішньої допомоги в становленні і розвитку країн регіону. Підтримка міжнародного співтовариства була неоціненною у вирішенні ряду завдань: стабілізації післявоєнної напруженості в Таджикистані, розробці національних програм боротьби з бідністю, формуванні систем мікрофінансування сільських виробників, вирішенні екологічних проблем. Високо оцінюється консультаційна підтримка та вивчення кращої світової практики по широкому спектру економічних, соціальних, юридичних та інших питань. Успіх програм допомоги багато в чому залежав від готовності національних партнерів до ефективної співпраці. Партнерство, конструктивний діалог і зацікавленість національних партнерів можна назвати в якості основних факторів успіху програм допомоги.

Підсумовуючи, існують три основні категорії мотивів в наданні зовнішньої допомоги країнам Центральної Азії - забезпечення глобальних благ, поширення універсальних норм і цінностей, переслідування власних національних інтересів. Різні групи донорів керуються в своїй діяльності або однієї з перерахованих категорій мотивів, або їх комбінацією. Уряди країн регіону усвідомлюють суть даних мотивів, проте зважаючи на наявність різних рівнів економічного розвитку, енергетичних ресурсів та інших факторів мають різний ступінь влади, що дозволяє відстоювати свої інтереси. Проте, останнім часом намітилася тенденція до партнерства і діалогу між донорськими організаціями та національними партнерами, що дозволяє вирівняти баланс інтересів і направити спільні зусилля на вирішення найбільш важливих і актуальних завдань розвитку регіону.

Список використаних джерел:
1. Нуршаихова А.Ж. Содействие международного сообщества развитию стран Центральной Азии: основные тенденции, проблемы и пути их решения [Электронный ресурс]/ - Режим доступа: http://www.kaznu.kz/content/files/pdf 2. Помощь Японии в Казахстане [Электронный ресурс]/ Посольство Японии в Республике Казахстан.- Режим доступа: http://www.kz.emb-japan.go.jp/cooperation/ 37 3. Фонд Сорос-Казахстан [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://ru.soros.kz/about_us/soros_foundation_kazakhstan 4. Фонд Фридриха Эберета в Центральной Азии [Электронный ресурс].- Режим доступа: http://www.fes-centralasia.org/ru/index.html?type=meroprijatija&country=germanija-evropa 5. OECD International Development Statistics [Electronic resource]/ OECD.- Mode of access: http://stats.oecd.org/qwids -72

Іщенко Ігор Васильович, *д.політ.н., зав. кафедри міжнародних відносин*
Авдєєва Ірина Дмитрівна,
Дніпровський національний університет ім. О. Гончара (Дніпро)

АНАЛІЗ ПЕРЕБІГУ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Потреба децентралізації державного управління в Україні постала на порядку денному з перших років незалежності. З того часу як у вересні 1997 року Верховною Радою України ратифіковано Європейську хартію місцевого самоврядування, чим було задекларовано відданість європейським стандартам управління, різними урядами було зроблено декілька спроб провести необхідні реформи, але в силу різних причин вони не увінчалися успіхом. Втілення в життя системних змін почалося відразу після революції «Гідності» та зміни уряду на початку 2014 року. 1 квітня 2014 року Кабінетом Міністрів України було прийнято Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади [1].

Децентралізація – процес передачі повноважень і бюджетних надходжень від державних органів до органів місцевого самоврядування.

За словами одного з ідеологів української децентралізації Анатолія Ткачука, реформа, котра втілюється в Україні, є унікально і не копіює досвіду будь-якої іншої країни. Вона має три складові: 1. реформа територіальної організації влади; 2. реформа місцевого самоврядування; 3. реформа регіональної політики [3].

Основне завдання реформи – створити умови для розвитку громад та наблизити послуги до людей шляхом формування заможних громад, передачі більшої частини повноважень на базовий рівень управління та чіткого розмежування функцій між рівнями управління, а також гарантувати належне ресурсне забезпечення місцевого самоврядування.

Об’єднання територіальних громад відкриває шлях до використання ресурсів Державного фонду регіонального розвитку. Згідно із законом він становить 1% від прогнозованого обсягу доходів державного бюджету України. За інформацією на сайті фонду, «створення ДФРР дозволяє започаткувати в Україні фінансування проектів регіонального розвитку на конкурсних засадах і відповідно до регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації» [4].

Новоутворені громади також отримують право на субвенцію на формування власної інфраструктури. У 2016 році на такі цілі було виділено 1 мільярд гривень. У проекті держбюджету на 2017 рік ця сума залишилася без змін. При збільшенні кількості громад стимулюючий ефект цієї субвенції буде зменшуватися. Кошти субвенції розподіляються між об’єднаними громадами за чіткою формулою. Фінансування проектів за рахунок цієї субвенції відбувається відповідно до плану соціально-економічного розвитку об’єднаної територіальної громади.

На сьогодні співробітництво територіальних громад як інструмент для місцевого розвитку, набирає популярності воно є основою сталого, стратегічного розвитку їх територій. Це інструмент, який дає можливість громадам економити ресурси, підвищувати ефективність їх використання. Звісно, кінцева мета такого співробітництва – підвищення якості послуг для населення громад. Про це свідчать дані моніторингу процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування, який щомісяця здійснює Мінрегіон.

Лише за минулий місяць 27 територіальних громад уклали 9 договорів про співробітництво. Всього таким інструментом скористалися 614 громад, які уклали між собою 142 договори і тепер спільно, об'єднавши ресурси, вирішують питання житлово-комунального господарства, благоустрою, пожежної безпеки, соціального забезпечення та інші [5].

У свою чергу, процес реалізації реформи децентралізації створює низку потенційних викликів і ризиків у сфері соціокультурної політики, ефективного управління, розвитку ефективного політичного плюралізму в громадах. Зменшити їх можна шляхом підтримки об'єднаних громад за допомогою розвитку законодавства в сфері самоврядування, проведення реформи правоохоронної системи, освіти, медичної та земельної реформ (які б враховували особливості регіональної реформи, самоврядування, територіальної організації влади), а також сприяння громадським організаціям та ініціативам в частині контролю над владою, розвитку соціокультурних ініціатив.

Міжнародні експерти стверджують, що децентралізація в Україні просувається швидше, ніж в інших країнах, які цей шлях вже пройшли. За даними моніторингу міністерства регіональної політики, в Україні створено 692 об'єднаних територіальних громад, з яких в 51 ОТГ перші вибори відбудуться 24 грудня цього року, а 27 ОТГ очікують призначення виборів від Центральної виборчої комісії [5].

Загалом вже об'єдналися 3247 місцевих рад – майже третина від загальної кількості сільських, селищних міських рад, які функціонували до початку процесу об'єднання [3].

Реформа децентралізації передбачає конкретні кроки щодо підвищення якості життя в громадах, вона має чіткі рамки і концептуальне наповнення. В процесі децентралізації реалізується низка реформ – місцевого самоврядування, територіальної організації влади та регіональної політики. Досягненнями реформи є поліпшення структури управління, зменшення рівня потенційної політичної корупції завдяки прямим міжбюджетним відносинам між центром і громадами, активізація членів громади (розвиток бізнесу, місцевих ініціатив тощо).

Однак необхідно брати до уваги той факт, що успіх і ефективність процесу децентралізації також залежить від загального ходу адміністративної реформи, розвитку інфраструктури, реформи правоохоронних органів, протидії корупції. Крім фіскальної децентралізації і розвитку законодавства в сфері самоврядування, процес децентралізації залежить від соціальних і правових реформ, які проводяться в Україні.

Список використаних джерел:

1.Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 року № 333-р «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80 2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 року № 333-р «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80. 3. Децентралізація в Україні досягнення, надії і побоювання [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.international-alert.org/sites/default/files/Ukraine_Decentralisation_UK_2017.pdf 4. Про ДФРР [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://dfrr.minregion.gov.ua/pro-konkurs 5. Співробітництво громад є основою сталого розвитку їх територій, - В'ячеслав Негода про

окремі індикатори Моніторингу децентралізації [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://decentralization.gov.ua/news/8477

Грачевська Таміла Олександрівна, *канд. іст. наук, доцент кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)*

ІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ

Перебіг подій останніх років на міжнародній арені переконливо доводить, що роль економічної дипломатії у процесі розвитку відносин як у двосторонньому, так і багатосторонньому форматі зростає високим темпами. Ця тенденція є цілком закономірною, адже економічна дипломатія є одним із потужних інструментів забезпечення безпеки держави, а пріоритетні напрямки її реалізації спрямовані на захист економічних інтересів держави, залучення іноземних інвестицій, виконання досягнутих міжнародних угод. Окрім перелічених напрямків, на думку Н.М.Грущинської, економічна дипломатія може також використовуватися як особливий антикризовий інструмент, спрямований на покращення відносин між державами (наприклад, проведення переговорів щодо скасування санкцій) [2]. Українська дослідницька В.М. Барановська навіть зараховує економічну дипломатію до найважливіших важелів зміцнення міжнародної конкурентоспроможності, отримання переваг на світовому ринку [1].

Потрібно відмітити, що лише з другої половини XX століття економічну дипломатію почали активно залучати задля створення умов для зміцнення конкурентоспроможності держав на світових ринках. З огляду на зазначене, наразі економічна дипломатія перебуває у процесі інституалізації, відбувається пошук найбільш оптимальних моделей її функціонування. Зважаючи на те, що у Віденській конвенції 1961 р. не міститься норм, які б регламентували функціонування інститутів економічної дипломатії, кожна держава самостійно формує власну систему інститутів, які відповідають за реалізацію економічної дипломатії, керуючись у першу чергу міркуваннями доцільності. Найпоширенішою наразі є модель інституалізації економічної дипломатії, для якої є характерною збереження провідної ролі зовнішньополітичних відомств як головного органу держави, що відповідає як за реалізацію всього спектру зовнішніх зносин держави в цілому, так і економічних відносин зокрема. У процесі розвитку саме цієї моделі одним із важливих завдань є створення дієвих та злагоджених механізмів співробітництва зовнішньополітичних відомств, на які покладаються функції координації всіх складників зовнішньої політики держави, з інститутами, що відповідають за розвиток зовнішньоекономічних відносин. Досягнення такого симбіозу створює умови для використання дипломатичних інструментів з метою забезпечення присутності держав на світових ринках, мінімізації залежності від постачання товарів та послуг з певних держав, створення конкурентоспроможних підприємств, завдяки надходженню іноземних інвестицій. У світовій практиці для ефективної моделі функціонування означеної моделі реалізації економічної дипломатії використовуються різні форми та механізми. Наприклад, у таких державах як США, Бельгія функціонують спеціальні міжвідомчі консультаційні органи, у Норвегії у складі зовнішньополітичного відомства створені спеціальні економічні підрозділи [4]. Цікавою є практика такої держави як Марокко, де з метою більш ефективної реалізації економічної дипломатії організовуються круглі столи, до участі у яких запрошують провідних фахівців як у сфері економіки, так і політики [4]. У контексті реалізації вказаної моделі економічної дипломатії для її реалізації за кордоном можуть створюватися економічні відділи у дипломатичних представництвах, торгівельні представництва, торгівельно-економічні місії. Характерно, що в низці держав створюються також спеціальні органи, головною метою яких є надання допомоги та підтримки суб’єктам зовнішньоекономічної діяльності, й діяльність яких координується

відповідними вищими державними органами. Так, у США функціонує така установа як Global Trade Promotion, головна мета діяльності якої полягає у створенні можливостей для американських бізнесменів та установ для просування їх товарів та послуг на зовнішніх ринках.

У світовій практиці існує також ще одна інституційна модель економічної дипломатії, характерними ознаками якої є об'єднання зовнішньополітичних відомств з міністерствами торгівлі чи зовнішньоекономічної діяльності, що має на меті збільшити ефективність та оперативність діяльності в означеній сфері. Окреслений підхід є притаманним для таких держав як Канада, Швеція, Австралія. Однак, кадрові дипломати вказують на суттєві недоліки цієї моделі: наявність бюрократичної тяганини, яка виникає через подвійне підпорядкування окремих підрозділів, недостатня компетентність співробітників економічних структурних підрозділів з питань зовнішньої політики [4].

Україна на сучасному етапі також активно розбудовує економічну дипломатію, обравши за зразок інституційну модель пріоритетності зовнішньополітичного відомства в цьому процесі. Саме тому ключовою дієвою особою у реалізації економічної дипломатії виступає Міністерство закордонних справ України. Так, у Положенні про МЗС України, затвердженому 30 березня 2016 р., саме на МЗС покладені наступні завдання в означеній сфері: проводити аналіз економічних процесів, які відбуваються в державах - основних партнерах України, та їх впливу на розвиток двостороннього торговельного та інвестиційного співробітництва, забезпечувати проведення моніторингу світових економічних процесів, основних тенденцій на світовому ринку, а також міжнародної практики регулювання зовнішньоекономічної діяльності; забезпечувати, організовувати та координувати діяльність відділів з економічних питань у складі дипломатичних представництв України за кордоном; сприяти просуванню вітчизняної продукції на зовнішній ринок, пошуку потенційних партнерів для українських суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, проведенню в Україні та за кордоном відповідних заходів [3]. Задля реалізації вказаних завдань МЗС України постійно підтримує тісний контакт з відомствами та установами економічного сектору. Втім, фахівці наголошують на необхідності проведення певних змін у сучасній економічній дипломатії України, які б стосувалися її інституційної структури (наприклад, створення підрозділів, які б займалися аналітичною роботою щодо стану сучасної міжнародної економічної ситуації та залученості України до цих процесів) так і у кадровій політиці (створення відповідних структур підготовки дипломатів, які б спеціалізувалися саме на економічних питаннях) [4]. Проведення вказаних змін є надзвичайно важливим для української економічної дипломатії, адже її ефективність багато в чому залежить від злагодженого співробітництва всіх її елементів.

Отже, на сучасному етапі економічна дипломатія покликана забезпечувати потреби національного розвитку держави та захищати її інтереси на міжнародній арені. Проте реалізація цих завдань можлива лише за умови активної діяльності інститутів економічної дипломатії та їх ефективного співробітництва з іншими органами, наділеними компетенцією у зовнішній сфері.

Список використаних джерел

1. Барановська В.М. Роль економічної дипломатії у зовнішньоекономічній діяльності країни /В.М.Барановська [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http:www.economy.in.ua/pdf/2_2012/7. pdf 2. Грущинська Н.М. Економічна дипломатія як потужний інструмент подолання конфліктогенності країн /Н.М.Грущинська [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://econforum.duan.edu.ua/images/stories/Files/2016/11.pdf 3. Положення про Міністерство закордонних справ України. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 2016 р. № 281. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/281-2016-%D0%BF 4. «Щодо шляхів вдосконалення

організації роботи в галузі економічної дипломатії: тактичні аспекти». Аналітична записка. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/articles/976/

Бабкіна Оксана Валентинівна,
Іщенко Ігор Васильович, *д.політ.н., завідувач кафедри міжнародних відносин*
Дніпровський національний університет ім. О. Гончара (Дніпро)

ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ САМОЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ

У нашій державі тоді відбуватимуться ринкові реформи, коли будуть подолані стереотипи людей, що ґрунтуються на патерналізмі. Держава має створювати умови для того, щоб кожна здорова людина була здатна себе забезпечити, мотивувати і стимулювати до цього суспільне середовище. Звідси очевидним і необхідним чинником, який розпочне цей процес виявляється політика держави. Вона має бути системною, цілеспрямованою й охоплювати правове, організаційне, інформаційне та морально-психологічне забезпечення.

Пояснимо суть заявленого. По-перше, для того, щоб окремий індивід який прагне розпочати свій бізнес міг бути впевнений у його правовому захисті, має бути створена відповідна законодавча база. Організаційна сторона проблеми полягає у створенні мережі різнопланових тренінгових, післядипломних бізнес курсів, програм підготовки майбутніх підприємців. Адже кожен починаючий підприємець тоді зважиться на вирішальний крок, коли буде переконаний і обізнаний у таких питаннях, як: складання бізнес-плана, забезпечення усіх дозвільних процедур, порядок ведення підприємництва тощо.

Інформаційне забезпечення дає можливість зорієнтуватися у часі та просторі стосовно тих нагальних проблем, що виникають у кожного підприємця у повсякденній діяльності. І нарешті, морально-психологічне забезпечення. Його потрібно застосовувати, на наш погляд, до тієї категорії непрацюючих індивідів, які тривалий час перебувають у стані безробіття. Ця категорія людей навряд чи зважиться на ведення підприємництва. Їх важко взагалі залучити до будь-якої роботи, навіть у якості найманого працівника. Причому, дослідження, проведені у другій половині 1990-х рр. свідчать про залежність між терміном безробіття і бажанням працювати.

Так, було встановлено, що після 1 року безробіття людина ще прагне до активної праці, пошуку робочого місця [1]. Після 3-х років у неї виникають сумніви щодо можливості працевлаштування взагалі, а через п’ять років байдикування її можна вважати втраченою для суспільства, вона остаточно деградує часто займається антисоціальними речами – крадіжками, проституцією, збутом наркотиків а то й просто жебракуванням та бродяжництвом [2, с. 116-117]. Ось чому держава має піклуватися, щоб таких людей було як можна менше. Тому й політика само зайнятості спрямована на розвиток ініціативи, впевненості людини, її готовність займатися суспільно корисною працею.

Таким, чином,самозайнятість створює умови для реалізації здібностей, знань та вмінь людини. Тобто самореалізуючись людина отримує можливість для задоволення своїх матеріальних, духовних, інших потреб через той дохід, який сама отримує завдяки своїй зайнятості у малому та середньому бізнесі.

Крім того, самозайняті створюють ВНП держави, наповнюють бюджет свого регіону, створюють також необхідні для суспільства товари, продукти та послуги.

Самостійна зайнятість населення постійно присутня в системі національної економіки та ії визначають як форму самостійної економічної діяльності громадян. Адже вона заснована на використані власної робочої сили, власних ідей, засобів виробництва.

Причинами переходу населення України до роботи в умовах самостійної зайнятості, належать: недостатня кількість коштів для життя;затримки з виплати заробітної плати;звільнення внаслідок скорочення штатів;пошук більш стабільного джерела доходу, роботи, що збільшує можливість самореалізації, задоволення потреб, амбіцій.

Самозайнятість населення особливо збільшується в умовах, коли держава не може забезпечити занятість населення, яке прагне працювати. Допомога цим людям з боку держави можлива через проведення активної політики сприяння зайнятості. Яка реалізується через забезпечення можливості здобуття нової спеціальності або підвищення кваліфікації, надання підтримки у відкритті власної справи, виділення субсидії, зниження податків. Людина, в свою чергу повинна бути готовою до зміни своїх навичок в праці, при потребі зміні місця проживання, адже життєвий успіх в більшості залежить від людини, від її здатності адаптуватися до змінної економічної і соціальної дійсності.

Зайнятість за наймом у режимі повного робочого дня під безпосереднім керівництвом роботодавця на підставі трудової угоди вважають стандартною. Усі інші форми зайнятості (тимчасова зайнятість, неповна зайнятість, недозайнятість, надзайнятість, самостійна зайнятість, неформальна зайнятість) розглядаються як нестандартні.

Із прийняттям Податкового кодексу (2011 р.) в Україні було вперше законодавчо визначено категорію «самозайняті». Стаття 14.1.226 Податкового кодексу України передбачає визначення самозайнятої особи «як платника податку, який є фізичною особою - підприємцем або провадить незалежну професійну діяльність за умови, що така особа не є працівником в межах такої підприємницької чи незалежної професійної діяльності.

Діяльність суб'єктів самостійної зайнятості базується на вільному виявленні ініціативи, індивідуальних здібностях, організованості, готовності працювати в конкурентному ринковому середовищі не лише для отримання прибутку, але й забезпечення належних умов життєдіяльності.

Від традиційної зайнятості з регулярною винагородою само зайнятість відрізняється властивою їй автономністю й індивідуальної спрямованістю в трудовому процесі, що сприяє поступовому формуванню принципово нової верстви економічно активного населення, яка відмовилась від патерналістських очікувань. Саме в цьому полягає соціальна цінність само зайнятості [3]. Звідси можна зазначити неабияку перспективу розвитку само зайнятості, особливо у кризових умовах.

Список використаних джерел

1. Стивенсон С. А. О феномене бездомности / С. А. Стивенсон // Социологические исследования. – 1996. - № 8. – С. 26-33. 2. Іваненко В. В., Іщенко І. В. Україна непівська: аналіз соціальних аномалій південного регіону / В. В. Іваненко, І. В. Іщенко. – Моногр.: Д.: ДНУ, 2006. – 280 с. 3. Варга Н. І. Самозайнятість населення як форма соціально-економічної адаптації: регіональний аспект [Електронний ресурс] / Н. І. Варга. – Режим доступу: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/475/1/

Никитченко Ольга Анатоліївна,
Двуреченська Олександра Сергіївна,
кан.іст.наук., доцент кафедри міжнародних відносин
Дніпровський національний університет ім. О. Гончара (Дніпро)

МІСЦЕ ПРОВІДНИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ США У ФОРМУВАННІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ

Політика будь-якої держави формується під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. Зовнішні чинники - це ситуація, яка існує на міжнародній арені, військово-політичні чи економічні загрози, що зачіпають інтереси держави або його союзників. Внутрішні чинники – це форма правління та державний устрій, якість правлячої еліти, тощо. Одним з провідних внутрішніх чинників є взаємовідносини між провідними органами влади та партійна приналежність їх співробітників. Суттєву роль у формуванні зовнішньої політики США відіграють Президент, Конгрес, Рада національної безпеки та Держсекретар.

До складу провідних установ, відповідальних за формування та реалізацію зовнішньої політики США входять переважно представники двох найбільших американських партій: Республіканської та Демократичної. Демократи традиційно проводять менш агресивну зовнішню політику, ніж республіканці. В основі сучасної партійної ідеології демократів лежить соціал-лібералізм. У зовнішній політиці вони – прихильники дипломатичних діалогів та захисту прав людини. Водночас республіканці навпаки виступають за економічне зростання та ізоляціоністські позиції в світі через використання інструментів рішучої жорсткої сили [1].

Важливим внутрішньополітичним чинником, що значною мірою відповідає за розробку і реалізацію зовнішньополітичної лінії Сполучених Штатів є також кадрове забезпечення Білого Дому. Наприклад, Державний департамент США служить головним радником для Президента США у прийнятті зовнішньополітичних рішень, консультує Президента щодо призначення послів США, міністрів, консулів та інших дипломатичних представників, веде переговори, інтерпретує та припиняє договори та угоди. Державний секретар відіграє ключову роль у формуванні зовнішньої політики після Президента, але практика доводить, що роль держсекретаря та всього Державного департаменту залежить від особистих якостей особи, яка займає цю посаду. Прикладом можуть слугувати Дж. Даллес та Г. Кіссинджер, які фактично одноосібно формували зовнішню політику держави.

Значні повноваження у сфері зовнішньої політики має Конгрес. Одним з головних міжнародних питань є питання війни та миру. За Конституцією, вирішення питання війни і миру покладено саме на Конгрес. Без його санкції президент може застосувати війська тільки для відбиття раптового нападу на країну і при надзвичайному стані. Але до формального оголошення війни Конгрес вдавався лише у п'яти випадках [3]. Фінансування зовнішньої політики також знаходиться виключно у компетенції Конгресу.

Ще одним з відомств, яке впливає на зовнішню політику США є Рада національної безпеки. Офіційно метою функціонування РНБ було визначено раціоналізацію процесу, забезпечення національної безпеки і формалізації участі президента у керівництві зовнішньою політикою держави через бюрократію зовнішньополітичних відомств та особливо військових [2]. Від самого початку функціонування Ради президенти виявили тенденцію до використання її і в дещо іншому напрямі. Йдеться про відверте перебирання президентом функцій керівництва зовнішньополітичним механізмом і формування через РНБ надійної опори глави держави в його протидії прошаркам державної бюрократії, які могли б мати протилежне за президентське бачення завдань і шляхів реалізації зовнішньої політики. Згодом ця тенденція забезпечила не тільки перетворення РНБ і адміністрації президента в центр формування зовнішньої політики, а й можливість перерозподілу впливів у межах самої Ради із зменшенням ролі органу формування рішень і зростання ролі радника з питань національної безпеки та, відповідно, штату РНБ з наданням йому незалежних джерел інформації, а відтак і можливості надавати президентові консультації та поради незалежно від інших структур.

Представлені органи влади США відіграють найвагомішу роль у формуванні зовнішньої політики. Консолідуючи свої сили, вони разом будують спільну стратегію для США у досягненні своїх зовнішньополітичних цілей, тому проблеми у відносинах між цими установами здатні суттєво вплинути на реалізацію даних цілей.

Список використаних джерел:

1. Еволюція зовнішньої політики США URL : http://old.chdu.edu.ua/uploads/2016/dis/Golovan_dis.pdf 2.Конгрес у системі зовнішньополітичного механізму США: тенденції пост біполярних часів URL: http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/17419/1/9-13.pdf 3. Рада національної безпеки в системі зовнішньої політики США URL : http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/8804/14-Dydko.pdf

Нікіфорова Лілія Олександрівна
к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства та виробничого менеджменту,
Вінницький національний технічний університет

РЕОРГАНІЗАЦІЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ ТА СТРАХОВОЇ МЕДИЦИНИ ЯК ІНКЛЮЗИВНОГО ІНСТИТУТУ В УКРАЇНІ

Медичні послуги складають, один із основних суспільних інститутів, що забезпечує (гарантує) здоров'я громадян. Інститут гарантування здоров'я громадян має свої специфічні особливості, які принципово відрізняють його від інших. Ці особливості є однаковими для кожної із розвинених країн, хоч і реалізуються часто різними методами. В розвинених державах для безпеки здоров'я громадян використовуються два канали: перший – це невідкладна допомога та гарантований державою комплекс послуг, який, як правило, залежить від долі держбюджету у ВВП країни та від внутрішнього законодавства. Другий канал – це страхова медицина. Страхові поліси застосовують як роботодавці у якості бонусів працівникам, так і громадяни.

Головною ланкою в страхових медичних послугах є так звана «доказова медицина». Вона базується на класифікації хвороб за рівнями розуміння їх походження, наслідків та методів/технологій їх лікування [1]. Відмітимо, що сюди включаються також цілком фіксовані методи клінічної лабораторної діагностики. Виділимо шість основних етапів стандарту для розрахунку вартості медичних послуг.

Етап 1. Наявність Стандарту постановки діагнозу та обов'язковість його виконання. Який включає до себе, зокрема, віднесення хвороби до одного із класів хвороб за методами їх лікування (як правило, вирізняють чотири таких класи [2]). Це є найголовніший етап лікування, яких задає його успіх чи невдачу.

Етап 2. Наявність Стандартів технологій лікування та обов'язковість його виконання. Відхилення від цих Стандартів є кримінальним злочином. Стандарт
лікування може включати в себе декілька різних методів лікування для деяких хвороб. Стандарти технологій лікування формулюється в термінах логічно- та часово-впорядкованого переліку введення в пацієнта заданих хімічних речовин та/або здійснення фіксованих процедур над пацієнтом.

Етап 3. Стандарти технологій лікування надають можливість розрахувати вартість реалізації кожного методу/технології лікування для кожної із хвороб (кожного із діагнозів). Стандарти технологій лікування визначаються для хвороб, враховуючи доказовий клас, до якого вони віднесені. На цьому етапі визначаються величини коштів C_{ik}, де індекс i нумерує хвороби (діагнози), а індекс k нумерує методи/технології лікування даної хвороби (включаючи, звичайно, витрати на постановку вірного діагнозу).

Етап 4. Визначаються реальні статистичні характеристики для кожної із хвороб (для кожного із діагнозів). По суті, на цьому етапі визначаються величини ймовірності p_i, де індекс i нумерує хвороби (діагнози), включаючи також і невідкладну допомогу.

Етап 5. Визначення пакету гарантованих державою послуг. Для цього повинні бути вибрані, по перше, номенклатура хвороб $\{g\}$, де $j \in 1,\ldots,G$, виліковування яких гарантується державою і, по друге, методи/технології їх лікування C_{jg}, де g є фіксованим. Тільки на цьому етапі можна буде визначити вартість C_g гарантованого державою пакету медичних послуг населенню, розрахованого на 1 громадянина:

$$C_g = \sum_{j=1}^{G} C_{jg} \cdot p_j \qquad (1)$$

Відмітимо, що, для умов України, які характеризуються вкрай обмеженим бюджетом, що виділяється на медицину, потрібно розв'язувати таку оптимізаційну задачу:

$$g = \arg\max\left(C_g \le C_0\right) = \arg\max\left(\sum_j^G C_{jg} \cdot p_j \le C_0\right) \quad (2)$$

де g є номенклатура хвороб; C_0 – кількість бюджетних коштів, які виділено державою на 1 людину.

Підкреслимо, що у формулах (1) та (2) кількість хвороб є меншою за загальну кількість хвороб, які мають місце на території України (держава не гарантує громадянину захист від усіх можливих хвороб).

Етап 6. Для впровадження страхової медицини потрібно вміти розраховувати очікувані витрати на страховий випадок. Для цього передовсім повинен фіксуватися (вибиратися даним громадянином) перелік хвороб, які включаються у страховий випадок. Після цього фіксуються повинні фіксуватися (вибиратися даним громадянином) перелік методів/технологій лікування вибраних хвороб, які будуть оплачуватися страховою компанією. І, нарешті, повинні бути враховані як наявність хронічних хвороб у даного громадянина, так і стиль його життя. відмітимо, що деталі отриманого ринку із асиметрією інформації розглянуті ще в піонерській статті нобелівського лауреата Дж. Акерлофа [3].

Відсутність хоч одного із описаних вище етапів робить неможливим запровадження медичних послуг, які основані на доказовій медицині. Всі зацікавлені сторони на кожному із наведених вище етапів повинні узгоджувати свої інтереси в рамках рівноваги Неша [4]. Тільки в цьому випадку відповідні етапи можуть бути реалізовані. Внаслідок вищесказаного, інститут захисту здоров'я в Україні повинен формуватися як інклюзивний суспільний інститут.

Список використаних джерел:

1. Основы доказательной медицины. Учебное пособие для системы послевузовского и дополнительного профессионального образования врачей / Под ред. Р.Г.Оганова. – М.: Силицея-Полиграф, 2010. – 136 с.

2. Evidence-based medicine. [Електронний ресурс] – доступ за адресою: https://en.wikipedia.org/wiki/Evidence-based_medicine.

3. George A. Akerlof. The Market for Lemons : Quality Uncertainty and the Market Mechanism The Quarterly Journal of Economics, v.84, August 1970, p.488-500.

4. Шиян А.А. Управління розвитком соціально-економічних систем. Теорія ігор: основи та застосування в економіці та менеджменті: Навчальний посібник. – Вінниця: ВНТУ, 2010. – 162 с.

Чикар Ольга Вікторівна,
Іщенко Ігор Васильович, *д.політ.н., завідувач кафедри міжнародних відносин*
Дніпровський національний університет ім. О. Гончара (Дніпро)

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ

Сьогодні в Україні спостерігається таке важливе явище для всієї держави, як реформування місцевого самоврядування та децентралізація. За своїм задумом ці процеси мають оптимізувати систему представництва інтересів жителів невеликих населених пунктів, які вже стали частиною територіальної громади. Минулого 2017 року вже проведено місцеві вибори у цих об'єднаних громадах. Так, дійсно об'єднані громади матимуть більше коштів на соціальні нужди, свій розвиток.

Зрозуміло, що вибори – це перший крок до відповідального і складного процесу реанімації життя у місцевих умовах. Жителі сіл та містечок мають довіряти своїм обраним представникам. Адже легітимація місцевої влади дасть їй можливість працювати ефективно,

створюючи нові робочі місця у сільській місцевості, спираючись на можливості громади. Однак, процес створення об'єднаних громад відбувається суперечливо. Так, за даними минулого року в Україні в 152 районах досі не створено жодної об'єднаної територіальної громади. Це свідчить про відсутність мотивації до такого об'єднання громад і особливо там, де на рівні районів роз'яснювальної роботи стосовно переваг об'єднання територіальних громад не проводилося. «Коли люди розуміють переваги, коли вони бачать на прикладі інших об'єднаних громад, що реформа дійсно змінює якість життя в громадах у кращий бік, тоді вони самі стають прихильниками цих змін і культивують їх на своїй території. Тому важливо дійти до кожного району, кожного села, відповідально підійти до роз'яснювальної роботи» [1].

У свою чергу, експерти назвали п'ять законопроектів, які, на їхню думку, Парламенту необхідно прийняти якнайшвидше для прискорення реформи місцевого самоврядування, децентралізації в нашій державі.

1. Про засади адміністративно-територіального устрою України № 8051. Визначає основні засади, на яких має ґрунтуватися адміністративно-територіальний устрій України, а також порядок утворення, ліквідації, встановлення і зміни меж адміністративно-територіальних одиниць.

2. Щодо добровільного приєднання територіальних громад сіл, селищ до територіальних громад міст обласного значення № 6466. Розблоковує процес формування спроможних громад навколо міст обласного значення. Запроваджує механізм добровільного приєднання громад до цих міст.

3. Щодо удосконалення процедури добровільного об'єднання територіальних громад № 7467. Спрощує процедуру затвердження перспективних планів формування територій громад областей і змін до них.

4. Про службу в органах місцевого самоврядування № 2489. Встановлює нові правові та організаційні засади служби в органах місцевого самоврядування як професійної та політично неупередженої діяльності на благо держави і громади.

5. Про внесення змін до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» № 6403. Забезпечує об'єднані громади єдиною документацією з просторового планування – планом об'єднаної територіальної громади. Також розширює повноваження об'єднаних громад щодо регулювання забудови територій та створює механізм врахування громадських інтересів при розробленні та затвердженні містобудівної документації [2].

Зазначимо, що голови об'єднаних громад мають тісно співпрацювати з таким новим політичним інститутом як старости. Як бачимо, суб'єктивний чинник як і раніше буде визначальним у житті громади. Справа тільки в тому, чи буде воно насичене, повноцінне. Все це залежатиме від особистої ініціативи керівників громад, чи будуть вони спроможні до нових ініціатив, пов'язаних з розвитком своєї громади? Наскільки вони здатні залучити соціальний капітал до розбудови своєї місцевості? Тобто, креатив плюс відповідальність за людей, які мешкають на території громади – ось ті складові суб'єктивного чинника, що здатні змінити ситуацію на краще. Приклади такого служіння інтересам народу є чимало. Ось хоча би один з них. Ще кілька років тому м. Дніпродзержинськ (нині Кам'янське) був у занепаді. У 2015 р. на посаду мера було обрано молодого, але вже досвідченого та енергійного мера А. Білоусова. Те, що завдяки своїм особистісним якостям зробила ця людина для рідного міста, важко переоцінити. Цей перелік не вміститься в обсяг даних тез. І можна бути переконаним у тому, що за цю людину жителі міста віддадуть свої голоси на наступних виборах. Таким чином, кадри місцевих органів територіальних громад необхідно ретельно відбирати. Тільки так можна забезпечити нову якість їх роботи.

Список використаних джерел:

1. Зростає число об'єднаних громад, які очікують призначення перших місцевих виборів, - Мінрегіон – [Цит. 2018, 15 березня]. – Доступний з: <http://decentralization.gov.ua/news/8463> 2. 5 законопроектів, які варто терміново прийняти

для прискорення децентралізації (+ інфографіка). – [Цит. 2018, 15 березня]. – Доступний з: <http://decentralization.gov.ua/news/8456>

Головко Іван Костянтинович
аспірант кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

ДИПЛОМАТІЯ МІСТ ЯК СКЛАДОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ СУЧАСНОЇ МІЖНАРОДНОЇ СИСТЕМИ

В останні роки в теорії і практиці міжнародних відносин все міцніше утверджується поняття «дипломатія міст». У вирішенні глобальних проблем людства, при взаємодії культур і цивілізацій зростаюча роль належить містам, і перш за все містам великим, які відіграють непересічну роль в своїх регіонах, країнах при визначенні магістральних напрямків їх розвитку.

З вступом людства в останній чверті XX століття в нову фазу свого економічного розвитку, глобальний характер якого породив поняття глобалізації, стає очевидним помітне посилення економічної могутності і політичного значення провідних міст, швидке зростання їх ролі в світовому господарстві і міжнародних відносинах. Ще в 70-х роках минулого століття відомий англійський вчений, автор десятків праць з проблематики міського розвитку Пітер Холл відзначав значення «порівняно обмеженого кола місць (places)» - світових міст, за його визначенням, «в яких здійснюється непропорційно велика частина найбільш важливих справ в світі» [3]. І якщо на етапі, що передував глобалізації, місто головним чином ототожнювалась з межами своєї держави, виступаючи насамперед як суб'єкт національної території, то в епоху глобалізації світове місто виходить на міжнародну арену, стаючи в значній мірі суб'єктом світового геополітичного і геоекономічного простору.

Дипломатія міст на сьогодні не є еквівалентною традиційній дипломатії за своїми силами в контексті досягнення позитивних результатів у політико-економічних питаннях. Вона часто використовується з метою допомогти державі-нації у досягненні власних цілей. Як приклад, що підтверджує цю тезу, можна навести створення Управління Спеціального представника Сполучених Штатів Америки з глобальних міжурядових справ, створеного у період перебування на посаді Державного секретаря Хілларі Клінтон, що мало забезпечувати взаємодію між субнаціональними урядами США та субнаціональними урядами інших країн або безпосередньо з державами на міжнародній арені [5].

Дипломатія міст використовується, коли необхідно збалансувати дії федерального уряду. Саме в означеному контексті певні міста в Сполучених Штатах надавали притулок для біженців з Центральної Америки в 1980-х роках, деякі з них продовжують цю практику й сьогодні, але вже для біженців з Сирії. Більш того, як і раніше, дипломатія міст використовується, для заповнення прогалин керівництва держав-націй в питаннях глобального управління: влада міст формує транснаціональні муніципальні мережі (Transnational Municipal Networks). Прикладом такої мережі може слугувати C40 (Cities Climate Group Leadership), що була створена для посилення впливу міст на процеси зміни клімату та координацію зусиль міст в цьому напрямку на глобальному рівні.

Поширеною є помилкова точка зору про реалізацію дипломатії міст на глобальному рівні як про силу, що підриває або навіть намагається витіснити держави-нації. Насправді, дипломатія міст відображає збільшену колективну спроможність вирішити низку проблем, що охоплюють місцевий та глобальний рівень. В національно-державній системі, орієнтованій на глобальну владу, субнаціональні структури не мали ніякої ролі, але у той час, більшість населення світу не жила у містах, як це відбувається сьогодні [2].

В епоху глобалізації дипломатія міст стає особливо актуальною в контексті розуміння недоцільності розгляду держав-націй як лідерів на міжнародній арені, що чітко проявляється

в економічному та соціальному плані. Дипломатія міст спирається в першу чергу на соціально-економічну основу. Глобальна експансія виробничих процесів після закінчення Другої світової війни дозволила містам стати основними місцями транснаціонального надходження та відтоку капіталу. Зростання неоліберальної торгівлі та відносне падіння протекціонізму після 1970-х рр. прискорили цей процес, залучаючи міста безпосередньо на світові ринки, оскільки посередництво з боку держав-націй в рамках глобальної економіки поступово скорочується. Успіхи і глобальне поширення інформаційно-комунікаційних технологій в наступні десятиліття в поєднанні зі збільшенням міської економічної конкурентоспроможності в глобальному масштабі призвели до значного розширення компетенцій міст у закордонних справах [1]. Національні уряди різних країн надають різні рівні автономії субнаціональним урядам для участі в іноземних справах, надаючи їм свободу дій в економічній сфері. Підтвердженням цього можуть слугувати виникнення таких об'єднань як Місцеві Уряди для Сталого Розвитку (ICLEI), Об'єднання міст та місцевих урядів (UCLG), та C40 (Cities Climate Group Leadership) [5].

Економічно дефініція «глобальні міста» є все більш бажаною назвою для багатьох міст у всьому світі з маркетингової точки зору [4]. Лідери міського самоврядування в останні десятиліття також використовували безліч способів залучення інвестицій та сприяння експорту та туризму, наприклад, шляхом створення торговельних представництв за кордоном, використання зв'язків міст-побратимів та інших форм формальних та неформальних мереж. В цьому випадку різноманіття проявів дипломатії міст може розглядатися як таке, що використовує компетенцію іноземних справ, з метою максимізувати власну конкурентоспроможність у світовій економіці. Це не означає, що дипломатія міст не торкається культурних, екологічних чи інших аспектів, а навпаки, що розвиток дипломатії міст має переважно соціально-економічний характер.

Отже, дипломатія міст - це цікавий феномен і невід'ємний компонент сучасного міжнародного життя, який за своїм змістом сьогодні налічує вже цілу систему взаємодії органів державної і муніципальної влади міст, міжурядових, міжміських і неурядових міжнародних організацій, національних, регіональних, міських і місцевих комерційних і некомерційних структур, інститутів громадянського суспільства різних міст і країн світу. Основною метою міжнародного співробітництва та взаємодії міст в рамках даної системи є усесторонній розвиток інфраструктури міського середовища, соціальної сфери, культури, освіти, спорту, підвищення добробуту населення, зміцнення миру, толерантності, міжконфесійного і міжетнічної злагоди, запобігання та врегулювання конфліктів і загроз безпеки і поглиблення взаєморозуміння між країнами і народами.

Список літератури:

1. Fry E. The Urban Response to Internationalization / E. Fry, P. Kresl// London: Edward Elgar. – 2005.

2. Gorton Center Discussion Series Presents: Metropolitan Diplomacy – How Cities Are Affecting Foreign Policy Metropolitan Diplomacy: How Cities are Affecting Foreign Policy[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbr.org/research/activity.aspx?id=438.

3. Hall P. Globalization and the world cities / P. Hall // United Nations University/Institute of Advanced Studies. – 1996. – No. 12.

4. Ljungkvist K. The Global City 2.0: From Strategic Site to Global Actor/ K.Ljungkvist // New York: Routledge.– 2015.

5. Tavares R. Paradiplomacy: Cities and States as Global Players / R. Tavares // New York: Oxford University Press. – 2016.

Двуреченська Олександра Сергіївна
к.і.н., доцент кафедри міжнародних відносин
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

КОНСУЛЬТАЦІЇ ЯК ПРОВІДНИЙ МЕХАНІЗМ ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ НАТО

НАТО – це багатонаціональна міжурядова організація незалежних держав, яка не має функцій наднаціональних повноважень. Країни-члени Альянсу в рамках організації повністю зберігають свій суверенітет та незалежність. Система ухвалення рішень в органах НАТО дозволяє забезпечити дотримання суверенітету кожної країни та досягти підтримки рішення всіма членами організації. Специфіка ухвалення рішень в інститутах НАТО полягає у дотриманні суверенітету та незалежності країн-членів організації на основі консенсусу. Кожна країна-член Альянсу має право вето. Відповідно у процесі прийняття рішень велике значення надається консультаціям між представниками держав-членів.

Ухвалення рішень в НАТО обумовлена Статутом організації та досвідом співробітництва країн-членів. Рішення на всіх рівнях у НАТО ухвалюються спільно на основі консенсусу. Основний механізм досягнення консенсусу – консультації. У ст. 4 Північноатлантичного договору зазначається, що країни-члени «консультуватимуться між собою щоразу, коли, на думку якоїсь із них, виникне загроза територіальній цілісності, політичній незалежності або безпеці будь-якої із сторін» [1]. Консультації з приводу певної проблеми відбуваються до тих пір, поки не буде загальної згоду щодо варіанту вирішення даної проблеми або представники країн-членів не дійдуть висновку про неможливість ухвалення прийнятного для всіх рішення. Отже, якщо рішення прийнято представниками країн-членів НАТО, то це означає, що воно спільне і погоджене між всіма учасниками Альянсу.

Обговорення питання між представниками держав відбувається поки не буде досягнуто загальної згоди. Фактично, консультативний процес відбувається безперервно. Консультації відіграють значну роль також через індивідуальну специфіку співробітництва держав-членів з Альянсом (наприклад, Данії, Норвегії, Люксембургу тощо). Проте, інколи досягти згоди неможливо.

В рамках регулярних консультацій відбувається інформування представників національних урядів про політику та наміри Альянсу і відповідно позиції країн-членів. Обговоренню підлягають будь-які питання, які мають важливе значення для національної безпеки держав-членів навіть якщо це стосується подій за межами євроатлантичного регіону. Консультації започатковуються без тривалої попередньої підготовки. Ініціатором консультацій можуть бути представники країн-членів або Генеральний секретар. Консультації можуть відбуватися у різних формах: обмін інформацією та думками, повідомлення про плани, діяльність та рішення уряду, які зачіпають інтереси Альянсу, отримання згоди союзників на певні дії. Процес консультацій засновується на значному досвіді країн-членів. Специфіка прийнятих рішень полягає у тому, що жодній державі-члену НАТО не можуть бути нав'язані рішення, які суперечать її волі [2]. Оперативність консультацій забезпечує територіальна близькість у розташування національних делегацій у штаб-квартирі НАТО. Завдяки особливостям консультативного процесу та процедурі ухвалення рішень рішення прийняті в установах НАТО є спільною зваженою позицією усіх країн-членів Альянсу.

Важливе значення для ефективного функціонування Альянсу мають консультації країн-членів з країнами, які не входять до складу НАТО. Подібні консультації відбуваються через різні організаційні структури: Раду євроатлантичного партнерства, Комісію Україна-НАТО, Раду Росія-НАТО, Групу середземноморської співпраці, Стамбульську ініціативу співпраці, Південно-Східноєвропейську ініціативу, програму «Партнерство заради миру». Існує можливість проводити взаємовигідні неформальні контакти з країнами-нечленами

НАТО на індивідуальній основі. Співробітництво з країнами-партнерами може відбуватися і в практичному вимірі під час участі у операціях, наприклад, з підтримки миру. Відбувається активний діалог та співпраця НАТО з міжнародними організаціями, які беруть участь у забезпеченні безпеки, в першу чергу, з ООН, ОБСЄ, ЄС, Радою Європи. Розвиток відносин з країнами-нечленами Альянсу та іншими міжнародними організаціями сприяє ефективному виконанню НАТО своїх завдань, а країни, які не входять до організації, отримують можливість посилити вигідні зв'язки в безпековій сфері з провідними державами євроатлантичного регіону.

Організаційна структура НАТО в повній мірі забезпечує консультації та співробітництво між державами-членами в політичній, військовій й інших галузях та реалізацію мети і завдань Альянсу. Процедура консультацій та ухвалення рішень, гнучкість НАТО у організаційних питаннях роботи інститутів є основою для подальшого розвитку Альянсу. Дієвість існуючої системи роботи інститутів НАТО та процедури ухвалення рішень підтверджують успішні операції Альянсу з попередження та врегулювання конфліктів навіть за умов відсутності у організації власних незалежних збройних сил.

Список використаних джерел:

1. North Atlantic Treaty. Washington D.C. – 4 April 1949. URL: http://www.nato.int/ops/en/natolive/ official_text_17120.htm (дата звернення: 17.03.2018).
2. Довідник НАТО/ URL: www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-ukr-2006.pdf (дата звернення: 17.03.2018).

Іщенко Ігор Васильович, *д.політ.н., завідувач кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)*

ДЕМОКРАТИЧНИЙ ТРАНЗИТ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Україна декларує свій перехідний стан до демократії ось вже 27-й рік поспіль. Цей майбутній статус демократичної країни апріорі зафіксований у головному законі – Конституції. Питання полягає в тому, скільки триватиме перехід до такої омріяної демократії? У цьому й актуальність зазначеної проблеми. З'ясуємо, які можливості в сучасній політичній та економічній модернізації ми маємо? По-перше, ліберальна демократія у західних суспільствах формувалась, багато в чому, завдяки протестантській етиці. Про це переконливо писав М. Вебер [1]. Індикатором майбутніх вірогідних змін до ринкової економіки, що по праву вважається основою ліберальної демократії, є система ціннісних орієнтацій населення транзитивної країни. Тож, якщо на першому місці такі цінності, як успішний бізнес, володіння професією за покликанням, а вже на основі цих складових декларується високий особистий рівень життя, можна стверджувати про тенденції до дійсно ринкового буму з розвитку економіки на основі соціального капіталу. Однак дослідження недалекого минулого і сьогодення свідчать про дещо інші показники у цьому руслі міркувань. Наприклад, дослідження 2011 року показало таку ієрархію ціннісних орієнтацій українців. Більше третини опитаних вказали в якості символів життєвого успіху наступне: матеріальне благополуччя (вказали 73,8% респондентів); наявність сім'ї, дітей (60,0%); хороші відносини і взаєморозуміння в сім'ї (47,0%); хороша фізична форма, міцне здоров'я (46,6%); любов, наявність коханої людини (37,8%); хороші друзі (35,0%) [2].

Таким чином, в ієрархії атрибутів життєвого успіху пріоритетними виявилися символи благополуччя, безпосередньо пов'язані з приватним життям. Символи успіху, пов'язані з професійною діяльністю, вказали менше третини опитаних: «Особиста самореалізація, заняття улюбленою справою» вказали 29,9% респондентів; «Престижна робота, професія» - 29,4%; «Кар'єрний ріст, керівна посада» - 23,5% «Власна справа, особистий бізнес» - 15,5%;

- «Гарна освіта» -15,2%.

Дивлячись на ці дані, не можна сказати, що індивідуальна ділова активність наших співвітчизників на найвищому рівні. Для переконливості у цьому слід звернутися й до найсучасніших дослідницьких даних, зафіксованих 6 березня 2018 року під час опитування, проведеного Фондом імені Ілька Кучеріва. Перед їх демонстрацією, мимохід зауважимо, що зростання ділової ініціативи завжди супроводжується активністю у захисті своїх прав і свобод, тому що ризик підприємництва має бути виправданий з позиції правового забезпечення і встановлення чітких і прозорих правил гри на ринку. Боротьба за ці правила спонукає бізнес, захищаючи себе, брати участь у громадських організаціях і політичних партіях. У цих показниках ми теж поки що не на висоті. Відтак 7% опитаних зазначають, що залучені до активної громадської діяльності, але 87% кажуть, що до неї не долучаються. При цьому трохи активнішою вважає себе молодь – понад 10% опитаних вказують, що залучені до громадської активності. Найменший рівень залученості спостерігається на Сході – лише 2% [3]. Таким чином, проблема демократичного транзиту на теренах України криється у створенні належних умов для розвитку бізнесу, насамперед малого і середнього. А враховуючи структуру нашого ресурсного потенціалу, можливості, які за належної уваги можуть бути реалізовані у короткі терміни, і, спираючись на світовий досвід, цілком вірогідно, що саме за рахунок модернізації земельних відносин ми можемо прийти до демократії найкоротшим шляхом. Відомий фінський політолог Т. Ванханен проілюстрував науковому товариству свою модель розвитку демократії, у якій важливе місце займає зростаюча кількість власників землі. Як тільки ця кількість перетинає критичну межу (а так було у всіх досліджених ним країнах), починаються незворотні процеси розвитку демократії, яка охоплює усе суспільство. Вона є тією флуктуацією, що дозволяє включати різні інші фактори, наприклад, урбанізацію, розвиток культури, рівень економічного розвитку. Розуміння політики як боротьби за виживання притаманне поглядам Т. Ванханена. І в боротьбі, в основі якої покладено питання розподілу обмежених ресурсів, виникає необхідність політики, а також її централізації. Це саме і є те загальне в політичних процесах у всіх країнах. У середовищах, де владні ресурси сконцентровані в руках обмеженого кола суб’єктів, політична влада також має тенденцію бути сконцентрованою. Широко розподілені ресурси влади у свою чергу сприяють підривові політичного монополізму. Науковець вважає, що демократизація відбувається за умови, що владні ресурси настільки широко поширені, що жодна група вже не в змозі приборкувати своїх конкурентів або підтримувати свою гегемонію. Звідси випливає, що нестабільність демократії спостерігається тоді, коли розподіл владних ресурсів балансує на певній межі. Рівень демократизації вимірявся двома політичними індикаторами: перший – рівень конкуренції; другий – рівень політичної участі. Рівень конкуренції визначається за часткою голосів, отриманих маленькими партіями на парламентських або президентських виборах. Ця частка підраховується вирахуванням відсотка голосів, отриманих урядовою партією (блоком партій), із ста. Другий індикатор визначається як частка населення, що реально брала участь у голосуванні, від усього населення. Дві базові перемінні сполучаться в індексі демократизації (ID) за допомогою множення відсотків один на одного і діленням результату на сто. Таким чином, індекс демократизації одержує високе значення тільки тоді, коли значення обох базових перемінних високе. Ефективність даної методики аргументується майже 70 % прогнозованістю стабільності демократії на основі її використання [4].

Однак, попри скептичне ставлення на побутовому рівні й деяких науковців, мовляв Україна не має самостійності у прийнятті ключових рішень, з нашої точки зору, ринкові перетворення у пострадянських країнах, які не мали попереднього культурного досвіду парламентаризму, ринкових відносин, без сторонньої допомоги, принаймні у створенні політичних і економічних інститутів, які визначатимуть чіткі і доступні правила ринку землі, та взагалі ведення бізнесу, не обійтись. Крім того, якщо буде завершено реалізацію політико-правового дизайну і його топології по боротьбі з корупцією, навіть під тиском міжнародної

спільноти, ми маємо шанс, хоча й не у цій каденції діючої влади в Україні вийти на високу позитивну динаміку демократичного транзиту.

Список використаних джерел:

1. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму / М. Вебер; Пер. з нім. О. Погорілого. – К. : Основи, 1994. – 261 с.

2. Украинский менталитет и европейская цицилизация [Електронный ресурс] // Релігія в Україні. – 5 липня – 2012. – Режим доступу: https://www.religion.in.ua/zmi/ukrainian_zmi/17108-ukrainskij-mentalitet-i-evropejskaya-civilizaciya.html.

3. Громадянське суспільство в Україні: рівень розвитку, активності, благодійності (загальнонаціональне опитування) [Електронний ресурс] // Громадянське суспільство в 2018-му: нові виклики, нові завдання (до 25-річчя Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва). – 6 березня. – 2018. – Режим доступу: http://dif.org.ua/uploads/pdf/13963398165a9eef1b022177.

4. Ванханен, Т. Демократизации в сравнении [Электронный ресурс] : лекция / Т. Ванханен // Русские чтения. – М. : Институт общественного проектирования, 2005.– Режим доступа. : http://www.inop.ru/reading/.

Міхейченко Марія Анатоліївна, *к. політ. н., доцент кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)*

ПРОБЛЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЧАСТІ НАСЕЛЕННЯ У ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ СУЧАСНОСТІ: ДО ПРАКТИКИ ГРОМАДСЬКОГО ЗАЛУЧЕННЯ

Політична участь є природною для сучасних демократій. Проблема політичної участі населення у політичних процесах сучасності вже декілька десятиліть є предметом дослідження багатьох науковців, як західних, так і вітчизняних. Дана проблематика виявляється надзвичайно актуальною для вивчення, адже, останнім часом, спостерігаються процеси різкого зниження політичної участі громадян, простежується тенденція, пов'язана зі зростанням політичної іммобільності, індиферентності людей, станом політичного відчуження, або аномії.

Починаючи від робіт Доунса (1957 рік) та Олсена (1965 рік), багато дослідників вивчали причини політичної участі. Зокрема, Доунс, визначає забезпечення політичної участі громадян економічним підґрунтям. Також, він вважає, що громадяни тяжіють до думки, що їх голос у процесі волевиявлення не є вагомим та таким, що може вплинути на результат виборів. Розвиваючи ідеї Доунса, Олсен приходить до думки, що індивіди, що не витрачають часу, грошей, не роблять зусиль у напрямку розвитку публічної сфери політики [3]. Ці ідеї поклали основу теорії раціонального вибору. Виходячи з цієї теорії, дослідники намагалися встановити практичні прояви впливу численних факторів на політичну участь. В першу чергу, вони фокусувалися на індикаторах на рівні окремої особистості: таких як рівень прибутку, освіта, психологічні особливості, партійна приналежність. Ресурсний підхід, запропонований Вербою та його колегами – Брейді, Шлозманом, є одним із найвпливовіших [3]. Даний підхід вбачає рушійні сили політичної участі у наявності у індивідів власних ресурсів – часу, фінансів. Згідно даного підходу, індивіди, що належать до привілейованого елітарного класу виявляють вищі показники політичної участі ніж малозабезпечені громадяни. Інша група науковців фокусується на мобілізаційному ефекті. Його зміст полягає у здатності індивіда відповідати на виклики оточуючого середовища. Інший напрямок досліджень підкреслює важливість «організованого життя». Прибічники цього напрямку досліджень зазначають, що громадські організації, асоціації, об'єднання, в даному випадку, виступають своєрідним тренувальним майданчиком, де громадяни набувають важливих для

розвитку демократичного суспільства навичок: підсилюють громадянську відповідальність та спільну відповідальність за прийняті рішення (Токвіль, Патнем та ін.) [3]. Частина дослідників проблеми політичної участі підкреслює, що сплески політичної активності є найбільш помітними на прикладі діяльності громадських організацій, об'єднань, рухів, ніж на прикладі політичних організацій. Наприклад, дослідник Сомма підкреслює, що протестна участь є більш характерною та відповідає наявним ресурсам, що мають громадські організації. Таким чином, бачимо, що і членство і ступінь залученості є важливими. Політична участь являє собою цілий багатовимірний науковий концепт, що включає в себе різні форми політичної діяльності, такі як формальна та неформальна участь (Ньюман, Бартельз, 2010 рік) [3]. Даний концепт детермінується на трьох рівнях: голосування, формальної та неформальної участі. На даних рівнях політична участь різниться ступенем інституалізації, кількістю залучених людей, складністю прояву та політичним впливом. Також, дослідники наголошують на двох важливих аспектах інституалізованих форм, через які проявляється політична участь. За глибиною та інтенсивністю можна визначити різні форми політичної участі. Політична участь, що проявляється у трьох вимірах, включає не тільки голосування, але і різні форми політичної діяльності, зокрема, серед них виділяють: волонтерство на політичного кандидата, контактування з представниками уряду, відвідування зустрічей з представниками місцевих органів влади, підписання петицій, задіяння у протестах, демонстраціях. Дані прояви різняться, в першу чергу, за ступенем інституалізації. Деякі політичні дії, такі, як голосування, є високо інтитуалізованими та реалізовуються за допомогою добре встановлених формальних та легальних каналів. Також, політична участь проявляється в індивідуалізованих формах та групових. Голосування є чітко визначеною політичною дією, у той час, як формальні та неформальні форми політичної участі можуть бути підсилені груповою взаємодією та соціальними мережами. Форми політичної участі також різняться у складності прояву, або «залученості» до виконання. Вчинення голосування вимагає менше ініціативи, у той час як формальні та неформальні форми політичної участі, такі як протести, потребують більших затрат часу та ресурсів.

Громадянські організації, асоціації довгий час піддавалися критиці щодо політичної участі. Однак, дослідники Алмонд і Веба наголошували на вагомій ролі громадських організацій у формуванні політичної культури населення та наданні драйверів політичної ефективності [2].

Отже, існуючі дослідження намагаються встановити зв'язок між зростаючою роллю громадських об'єднань і розвитком демократії відповідно до двох підходів. Перший підхід, відстоює важливість розвитку демократичних норм та цінностей, інший відстоює внутрішню вагому роль організацій, які розглядаються у ролі посередників між громадянами та урядом.

Серед останніх тенденцій у розвитку громадського залучення варто відзначити підвищення рівня політичної участі за рахунок діяльності волонтерських організацій, які почасти не відносяться до політичних, і зовсім є аполітичними за своїм характером.

Список використаних джерел:

1. Alexander D.T., Barraket J., Jenny M. Lewis and Considine M. Civic Engagement and Associationalism: The Impact of Group Membership Scope versus Intensity of Participation [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://ru.scribd.com/document/340230868/Civic-Engagement-and-Associationalism.

2. Almond & Verba, eds. The Civic Culture Revisisted. - [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://scholar.princeton.edu/sites/default/files/tpavone/files/almond_verba-the_civic_culture_revisited_summary.pdf.

3. Li Hui & Zhang Jiasheng How do Civic Associations Foster Political Participation? The Role of Scope and Intensity of Organizational Involvement// Nonprofit Policy Forum, De Gruyter, 2017. -vol. 8(1), p. 3-24.

Петров Павло Григорович, викладач кафедри міжнародних відносин
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

ШЛЯХИ ВПЛИВУ ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ НА СЕРЕДОВИЩЕ ПРИ ФОРМУВАННІ ІМІДЖУ ДЕРЖАВИ

Імідж держави виступає одним з головних інструментів, що впливає на досягнення встановлених державою цілей. Однією з основ формування іміджу виступає інформація, що надається середовищу і як наслідок формує у нього уявлення про державу.

В залежності від середовище (внутрішнє, зовнішнє) відрізняється смислове наповнення інформаційного масиву. Так наприклад при здійсненні впливу на зовнішнє середовище інформаційний масив повинен висвітлювати інформацію про діяльність держави у питання врегулювання міжнародних конфліктів, у вирішенні світових проблем тощо.

Базові політичні інститути при здійсненні впливу на середовище (внутрішнє, зовнішнє) можуть використовувати, в першу чергу, такі засоби як паблісіті, реклама.

Паблісіті виконує комунікативну функцію ставлячи на меті висвітлення певних політичних подій. Паблісіті, в рамках формування іміджу здійснює презентацію діяльності політичних інститутів, підвищує публічність представників політичних інститутів, що надає можливість середовищу спілкуватися з ними без посередників. Також здійснюється оприлюднення дій політичних інститутів у формі звітів, доповідей тощо [4, с. 606; 2].

Реклама ставить на меті формування у середовища, окремого його індивіда бажання стати учасником якогось процесу, скористатися певним об'єктом, послугою тощо. Прикладом впливу реклами на внутрішнє середовище може виступати політична реклама, що постає інструментом формування іміджу політичної партії й інших політичних інститутів. Також політична реклама здійснює комунікацію між політичними інститутами та внутрішнім середовищем тим самим впливаючи на його свідомість, прийняття ним рішень [1].

Політичні інститути, як метод впливу на зовнішнє середовище при формування іміджу держави, можуть використовувати публічну дипломатію. Вона надає змогу здійснювати інформаційний вплив на громадян іноземних держав, неурядових організацій. Публічна дипломатія, в першу чергу, повинна базуватися на: постійній комунікації з іноземними суб'єктами; розгалуженій інформації про державу в економічній, соціальній, культурній, політичній сферах [3, с. 152].

Окремим прикладом впливу на внутрішнє та зовнішнє середовище виступають ЗМІ. Володіючи широкою ресурсною базою (Інтернет, друковані видання, телемовлення тощо) ЗМІ мають змогу здійснювати ефективний плив на свідомість суспільства та в короткі терміни формувати його уявлення про державу.

Застосування політичними інститутами таких методів наддасть змогу сформувати розгалужену систему впливу, що здатна ефективно здійснювати формування іміджу держави у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

Список використаних джерел:

1. Гурицька М. С. Політична реклама як невід'ємна складова виборчого процесу [Електронний ресурс] / М. С. Гурицька // Політологічні записки. – 2013. – № 7. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Polzap _2013_7_24.
2. Дмитрова Т. В. Особливості дослідження сучасних проблем паблік рілейшнз [Електронний ресурс] / Т. В. Дмитрова, Ю. В. Франчук. // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Психологія. – 2016. – Вип. 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ Vnadpn_2016_1_6.
3. Руднєва В. Публічна дипломатія: теоретичні основи застосування нової інформаційно-комунікаційної технології в державному управлінні / В. Руднєва //

Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2012. – Вип. 1. – С. 147-153.

4. Mclagan M. Principles, Publicity, and Politics: Notes on Human Rights Media / M. Mclagan [Electronic resource] // American Anthropologist. – 2003. – Vol. 105. – № 3. – P. 605-612. – Mode of access: https://static1.squarespace.com /static/5575dbfbe4b085ff800ea917/t/559cf31be4b0bd461d3510e3/1436349326241/Principles+of+publicity.pdf .

Руда Лілія Петрівна
к.е.н.,ст.викладач кафедри економіки підприємства і виробничого менеджменту
Причепа Ірина Валеріївна
к.е.н.,доцент кафедри економіки підприємства і виробничого менеджменту
Вознюк Владислав Павлович
Вінницький національний технічний університет

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ВАЖЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

В складних, сучасних умовах розвитку економіки України, особливо актуальним є розвиток нових, перспективних форм господарювання, які паралельно з отриманням прибутку забезпечували б вирішення низки соціальних проблем. Наразі такою альтернативною формою господарювання можна вважати соціальне підприємництво. Особливістю цього виду діяльності є те, що основна мета діяльності підприємства зводиться не лише до отримання прибутку, а першочергово вирішення важливих соціальних та екологічних проблем в суспільстві. Соціальне підприємництво відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку країни.

Важливою характеристикою соціального підприємництва є його унікальне поєднання інноваційної, фінансової та соціальної складових. Як зазначається [1], соціальне підприємництво – це бізнес-рішення соціальної проблеми. Соціальна проблема, яку намагається вирішити соціальний підприємець, – це відправна точка його бізнесу. Немає соціальної проблеми – немає соціального підприємництва. Соціальне підприємництво – це новаторська діяльність, перш за усе спрямована на вирішення або пом'якшення соціальних проблем суспільства на умовах самоокупності та стійкості. Соціальне підприємництво – це баланс соціальних цілей і комерційної складової, де гроші – не мета, але засіб досягнення цих соціальних цілей, що дозволяє підприємцю залишатися стійким та незалежним від постійних донорських вливань [1].

Соціальне підприємництво – це заснована на самоокупній основі господарська діяльність з виробництва соціально значущого продукту або послуги із застосуванням інноваційних рішень, які перетворюють на користь суспільства саму послугу та/або механізми її економічної реалізації. Соціальне підприємництво має такі компоненти: 1) соціальна проблема, яка впродовж тривалого часу існує в суспільстві через обмежений доступ певної цільової групи до фінансових та політичних ресурсів для її вирішення; 2) розробка та впровадження механізму інноваційного вирішення проблеми, яка порушує стабільний, але несправедливий баланс; 3) створення нового, стійкого балансу, що вивільняє ресурси для згаданої цільової групи і передбачає краще майбутнє не тільки для цих людей, а й для суспільства загалом [2]. З. Галушка стверджує, що відмінність традиційного підприємництва від соціального полягає у безпосередньому сприянні соціального підприємництва позитивним змінам у суспільстві засобами, відмінними від традиційної благодійності [3-4].

В період загострення економічної кризи особливо важливим є стимулювання розвитку соціального підприємництва в Україні. На сьогоднішній день в державі відсутні економічні

механізми регулювання соціального бізнесу, а саме нормативно-правова база. Перспективним вбачається, також, напрямок розробки та забезпечення системи пільгового оподаткування та кредитування суб'єктів соціального бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Шаповалова Т.В. Ш24 Соціальне підприємництво і фандрейзинг: навчальний посібник/МФСА – К.: 2016.– 186 с.

2. Сотула О.В. Соціальне підприємництво як інноваційна модель розвитку економіки / О.В. Сотула // Ефективна економіка. – 2014. – №4 [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1988

3. Наумова М. Сутність соціального підприємництва та його роль у соціально-економічному розвитку суспільства [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www. file:///C:/Users/user/Downloads/Uap_2014_4_7%20(1).pdf

4. Галушка З. І. Феномен соціального підприємництва: поняття та перспективи розвитку в Україні / З. І. Галушка // Вісник серія Економіка. – К. : ВПЦ «Київський національний університет» №148. – 2013. – С. 17.

Фаріна Олена Володимирівна

Іщенко Ігор Васильович, *д.політ.н., зав. кафедри міжнародних відносин*

Дніпровський національний університет ім. О. Гончара (Дніпро)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ – КРОК ДО ВІДКРИТОГО, ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА

На шляху розвитку Україна має багато нагальних та найобговорюваніших питань сьогодення, одним із таких виступає реформування Державної фіскальної служби, це питання обговорюється вже більше трьох років, але так і не зрушується з мертвої точки. Всі чекають втілення масштабної реформи фіскальної служби, та чи буде відрізнятись те, що залишається на папері з тим, що втілиться в життя, як буде функціонувати далі, та, чи будуть всі нововведення більш ефективними в практичному використанні, досі залишається відкритим. Адже на сьогоднішній день ми маємо деякі зміни, але більшість з них залишається досі лише на папері.

З метою визначення базових принципів, стратегічних напрямів, цілей та завдань розвитку Державної фіскальної служби України, виконання яких забезпечить реалізацію державної податкової політики, державної політики у сфері державної митної справи, державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску з урахуванням сучасних тенденцій та особливостей розвитку України у перспективі до 2018 року, керуючись Положенням про Державну фіскальну службу України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 21 травня 2014 року №236, затверджено Наказ ДФС України від 12.02.15 № 80 «Про затвердження Стратегічного плану розвитку ДФС України на 2015 - 2018 роки» [1].

На сьогоднішній день ми можемо спостерігати деякі нові результати у роботі служби, що полягають у наступному: запроваджені нові принципи, зокрема безконтактне надання послуг громадянам; втілені нові підходи, зокрема, орієнтація на «податкове стимулювання економічного розвитку бізнесу»; апробовані нові форми спілкування з платниками податків.

Перед ДФС постало завдання визначення ефективного механізму реалізації взаємовідносин з платниками податків у процесі переходу від фіскальної моделі роботи до сервісної з залученням сучасних ІТ-технологій. Результатом реалізації даного напряму розвитку є розробка податковою службою Концепції створення електронного сервісу

«Електронний кабінет платника податків», яка була схвалена Кабінетом міністрів України наприкінці 2012 року. Метою Концепції є розширення переліку послуг, що надаються органами державної податкової служби платни кам податків з використанням електронного сервісу, поліпшення якості обслуговування платників податків, забезпечення достовірності інформації, що подається платниками податків до органів державної податкової служби, підвищення рівня прозорості та відкритості діяльності органів державної податкової служби [2].

Отже, комплексна реформа ДФС є однією з ключових для економічного зростання, і вона не менш важлива, ніж усі інші.

За різними підрахунками, частка тіньової економіки в Україні становить 30-55%. Тобто фіскальним органам потрібні важелі контролю, а у людей мусить бути стимул не купувати товари без чеків. Ці важелі та стимули повинна створювати держава.

При нормальній роботі ДФС платник податків має доступні сервіси в режимі онлайн, де може зручно і легко провести всі потрібні операції.

Більше того, за нормальних умов платник має право на консультацію, що зробила б сплату податків простою і навіть приємною процедурою. Наразі сплата податків – це чималий стрес з купою документів і безліччю візитів у податкову.

Мінфін разом з ДФС втілюють проект з комплексної реформи ДФС. Він складається з двох аспектів: операційні зміни та зміна філософії роботи служби.

Зміна філософії – це залучення до роботи людей із сучасними підходами та високими етичними стандартами. Однак це тривалий процес. Операційним удосконаленням роботи ДФС потрібно зайнятися вже зараз. Це стосується усіх бізнес-процесів: перевірок, сервісів, роботи з боргом.

Наразі маємо таку картину, з поданням звітності в електронній формі в Україні спостерігається певний прогрес, а проведення електронного аудиту в повній мірі залишається нереалізованим.

У рамках проекту з комплексної реформи був розроблений алгоритм автоматизації камеральних перевірок ДФС – звірення правильності заповнення декларацій та звітності. Наразі їх проводять співробітники у ручному режимі, яким потрібно перевірити мільйони документів на рік.

В одній з областей команда з реформування ДФС протестувала роботу нового алгоритму, і він дав результат: час на перевірку декларації зменшився з 40хв. до 5 хв.

Ще одна перевага автоматизованої перевірки декларацій – можливість побачити результати перевірки онлайн в електронному кабінеті платника. Ці переваги стануть можливими за автоматизації камеральних перевірок в усіх регіонах.

Активно розвивається наступна складова електронного оподаткування – електронний сервіс. Низка нормативних актів, які були прийняті протягом останніх трьох років узаконили електронний формат взаємовідносин платників податків з податковими органами у режимі реального часу з використанням електронного цифрового підпису. Практична реалізація сервісних функцій податкових органів здійснюється через відомчий веб-портал [3].

Для України справедливе адміністрування податків важливе ще й тому, що більшість нинішніх реформ у державі – медична, освітня – фінансується з бюджету. Без реформи ДФС решта перетворень в Україні може загальмуватися.

Підводячи підсумки, треба зазначити, що трансформація відбуватиметься завдяки виконанню певних задач: реорганізація ДФС в єдину юридичну особу; побудова внутрішньої організаційної структури за функціональним принципом, що дозволить побудувати ефективні процеси адміністрування податків та зборів та оптимізувати адміністративно-господарчі функції в структурі ДФС; оновлення службового складу ДФС, новий склад має бути меншим за кількістю, більш професійним, краще оплачуваним та некорумпованим; завдяки технологічним інноваціям, спрощенню адміністрування та скасуванню зайвих процедур, а також запровадженню ризик-орієнтованого підходу до роботи; підвищення рівня

сплати податків та довіри платників до системи - це буде досягнуто шляхом автоматизації процесу адміністрування податків; зміна корпоративної культури ДФС та підвищення прозорості її роботи сприятиме перетворенню ДФС на сервісну організацію.

Список використаних джерел:

1. Наказ ДФС України від 12.02.15 № 80 «Про затвердження Стратегічного плану розвитку ДФС України на 2015 - 2018 роки» [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://sfs.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/nakazi-pro-diyalnist/63703.html

2. Концепція створення електронного сервісу «Електронний кабінет платника податків»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 грудня 2012 року № 1007-р. [Електронний ресурс]: Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступа: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1007-2012-%D1%80.

3. Офіційний портал Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]: Державна фіскальна служба України. – Режим доступа: http:// http://sfs.gov.ua/ .

Білоножко Віра Максимівна,
Іщенко Ігор Васильович, *д.політ.н., зав. кафедри міжнародних відносин*
Дніпровський національний університет ім. О. Гончара (Дніпро)

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

На сьогоднішній день в Україні спостерігається активний розвиток громадянського суспільства та поява великої кількості громадських об’єднань. У зв’язку з цим, питання співпраці громадських організацій з органами державної влади на всіх рівнях постає досить гостро. У даній статті ми розглянемо основні проблеми, з якими стикаються громадські організації в Україні, та спробуємо визначити подальші перспективи їх вирішення

Перш за все варто визначити саме поняття «громадської організації». За Законом України «Про громадські об’єднання» громадську організацію можна визначити як добровільне об'єднання фізичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів [1].

Розглядаючи основні проблеми взаємодії української державної влади та громадських організацій, їх можна розділити на два великих блоки. До першої групи можна віднести власне політико-інституційні питання взаємодії, тобто фактична відсутність добре налагоджених механізмів співпраці. Другу ж групу представляє проблема недостатньої довіри суспільства до влади як такої.

Необхідність налагодження стійких офіційних шляхів співробітництва з суспільними організаціями довгий час перебувала на периферії загальнодержавних проблем, але гостро постала лише в останні декілька років. Важливим поштовхом для такої зміни пріоритетів стала спочатку Помаранчева революція, а згодом і Революція Гідності, котрі прискорили процес формування в Україні свідомого громадянського суспільства [3].

Однією з перших перешкод, які заважають плідній співпраці влади та громадських організацій, є недостатність нормативно-правового забезпечення процесів розвитку організацій громадянського суспільства [4]. Наше законодавство на офіційному рівні не має розвинутої бази прописаних механізмів взаємодії центральної влади та громадськості. Єдиним виходом з цієї ситуації є розробка нової законодавчої бази, у рамках якої були б прописані усі аспекти співпраці від політичної та правової до економічної та соціальної складових.

Другою проблемою є брак фінансування активної роботи організацій громадянського суспільства [4]. У даному випадку раціональним було б забезпечувати громадські організації

фінансовою підтримкою, наприклад, у формі грантів, конкурсних програм із залученням громадських організацій до вирішення певних питань державного чи місцевого значення. Крім того, можливе також надання непрямої допомоги у вигляді пільг або часткового звільнення від податків.

Третьою проблемою можна назвати недостатню кваліфікованість власне учасників громадських організацій та їх малу обізнаність щодо можливості співпраці з органами державної влади. Дана перешкода може бути подолана завдяки проведенню консультацій чи просвітницьких програм державного, регіонального та місцевого значення за владною ініціативою.

В свою чергу вирішення проблем недовіри населення до державної влади залежить від забезпечення прозорості дій владних органів [3]. Яскравим прикладом форми відкритого уряду, який вже діє на території України, є власне українська електронна система публічних закупівель «ProZorro».

В рамках даного питання варто розглянути механізми громадянського контролю, які починають впроваджувати в нашій державі. Такі механізми є досить ефективними не лише в забезпеченні довіри громадськості, але й в боротьбі з високим рівнем корупції. Згадаємо про запровадження електронних податкових декларацій, які є відкритими до перегляду будь-якому громадянину України.

Як ми бачимо з наведених вище прикладів, забезпечення поліпшення інструментів та механізмів співпраці влади та громадських організацій є проблемою, яка активно і досить ефективно розробляється зараз на державному рівні. Варто зазначити, що більшість перелічених нами проблем усе частіше потрапляє в коло зору державних органів, а тому є висока ймовірність їх хоча б часткового вирішення у найближчі десять-двадцять років. Значним кроком до бажаного майбутнього вже стала «Національна стратегія підтримки розвитку громадянського суспільства в Україні 2016-2020» [4].

Таким чином, у даній роботі ми розглянули основні проблеми взаємодії влади та громадських організацій, серед яких були наведені нормативно-правова, фінансова проблема, а також недостатня кваліфікованість громадських об’єднань та низький рівень довіри до влади. У ході аналізу ми дійшли висновку, що існує багато шляхів вирішення даних питань у відносно недовгий період часу. Крім того вирішення даних проблем є важливим як для самої держави, так и для розвитку громадянського суспільства в Україні.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про громадські об’єднання» за редакцією від 19.07.2017 / Верховна Рада України. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4572-17.
2. Взаємодія держави і суспільства в процесах публічної політики / упоряд. С.О. Телешун, І.В. Рейтерович, С.В. Ситник, О.Р. Титаренко, С.І. Вировий [та ін.]. – Київ: НАДУ, 2017. – 44 с.
3. Громадянське суспільство після Євромайдану: що змінилося? / О. Бурлюк, Н. Шаповалова, К. Зарембо. – 2017. – Режим доступу: https://life.pravda.com.ua/projects/5a0b01b1bee64/2017/11/15/227453/.
4. Існуючі механізми співпраці органів державної влади з організаціями громадянського суспільства в контексті реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні 2016-2020. – Київ: Ваіте, 2016. – 280 с.
5. Машков А.Д. Теорія держави і права: підручник / А.Д. Машков. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/2015073165661/pravo/teoriya_derzhavi_i_prava.

Третяк Олексій Анатолійович, *д.політ.н.,* завідувач кафедри політології
Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара

ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОЇ СФЕРИ

Поява публічної сфери у соціально-філософській традиції в античні часи та її відродження у Новий час, концептуалізація в період сучасності проходили низку етапів, які зумовлювали трансформацію змісту публічної сфери. Для мислителів античності публічна сфера була природним середовищем функціонування соціуму, основою політичної діяльності. Основним здобутком філософської теорії античності у дослідженнях публічної сфери слід вважати поєднання соціального та політичного змістів значення публічної сфери. Ця конститутивна єдність зумовила розвиток концепту та явища публічної сфери у процесуальному контексті демократії.

Огляд згадувань публічної сфери у соціально-філософських побудовах минулого дає змогу зрозуміти, що публічна сфера була концептом, який виступав допоміжною ланкою у побудові цілісних та системних поглядів на суспільство, державу і правління. Водночас згадування публічної сфери більшої частини філософських джерел є контекстним. При цьому основи політико-філософського й політико-емпіричного розгляду публічної сфери розкривають інституційний зміст публічності. Публічність у політиці – це і політичне, і соціальне, і індивідуальне, і колективне одночасно. Це спосіб життя людини як окремої особи, спосіб стимулювання і виразу її якостей у її ставленні до інших людей. Звідси виникає потреба у розмежуванні чинників політичного процесу й контрфактичних можливостей публічного висловлювання політичних позицій.

Конституювання публічності як сфери спільного, загального у суспільному бутті є важливою рисою та наслідком політико-філософських розробок цієї проблематики. Нарощування філософських знань та рефлексій щодо публічної сфери, забезпечило багаторазове та досить повне відображення публічного у побуті, мистецтві, у суспільній діяльності. Формування соціальної філософії, як особливого напрямку досліджень, сформувало ідейний спадок, який, у свою чергу, зумовив появу загальнокультурних стереотипів щодо публічності та публічної сфери. Констатація атрибутивності публічної сфери стосовно демократії та громадянського суспільства слугує фундаментальним підґрунтям для політологічного теоретичного дослідження. Комунікативна прагматика, як підґрунтя всебічної розробки концепції публічної сфери забезпечила розробку публічної сфери категорійно-понятєвим апаратом та пов’язала публічність і публічну сферу з етико-нормативним підґрунтям людства, індустріальної та постіндустріальної доби. Комунікативна теорія сучасності у розгляді публічної сфери конкретизує її значення в межах функціонування сучасного суспільства. В методологічному плані, надаючи центрального значення проблемі комунікації та розробці спільності, комунікативна теорія наближає до посилки стосовно змісту публічної сфери у даний сучасний період розвитку людства та його політичної сфери.

Розробка політичної сфери сучасними політичними науками засвідчила, з одного боку, наявність багатоманітних підходів, з іншого, – засвідчила тенденцію до методологічного синтезу емпіричних біхевіористським чином орієнтованих методик та парадигм новітніх синтетичних практик наукового дослідження. Розвиток американської та європейської політичної науки кінця XX та початку XXI століття йде шляхом фіксації емпіричних проявів публічної сфери, шляхом опису політичних практик публічного комуніціювання, а також наслідків функціонування публічної сфери для політичної системи. Істотним напрямком у межах сучасних політологічних досліджень публічної сфери політики є співвідношення публічної сфери та медіасфери, які за нової технологічної доби перебувають у дуже складних взаєминах. В цілому слід підсумувати, що як у межах соціально-гуманітарних досліджень, так і в межах суто політичних наук публічна сфера політики демократичного суспільства

отримує статус поєднуючого концепту та явища, дає змогу обґрунтувати комунікативний та спілкувального образ політики у межах сферного підходу, в якому мають шанс реалізуватися прадавні сенси та інтенції античної політики як сфери обговорень та колегіального вирішення спільних питань.

Таким чином, в межах сучасної демократії відбувається сполучення технологічних новацій та новацій в ідейній сфері політичної активності. Усунення великих масових партій та посилення їх строкатості їх ідеологічних платформ, зумовлює формування справжньої постмодерністської дискурсивної сфери, в якій кожен вислів набуває значення для всього суспільства.

Разом з тим, демократична держава як гнучкий гравець і учасник публічної сфери, виступає інститутом, який стабілізує публічну сферу, оскільки багато висловлювань і повідомлень стосуються держави як стабільної структури і демократична держава може бути міцним агрегатом публічної сфери та політичної системи навіть в умовах розпорошення громадянського суспільства.

Тупиця О. Л.
професор кафедри політології
Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара

ПРОФСПІЛКИ І СУЧАСНА СОЦІАЛ-ДЕМОКРАТІЯ: НАПРЯМИ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ

Сучасна політична наука зацікавлена у розширенні знань про зміст та значення політичних ідеологій. Ці відомості набувають нового значення у контексті практичної діяльності політичних сил і громадських об'єднань. Соціал-демократична ідеологія є однією з найбільш перспективних і впливових в сучасному світі. Водночас її позиції в різних країнах втрачаються. Причинами цього є певний занепад політичного впливу профспілок, як основного представника трудящих в сучасній соціальній системі. Позиції соціал-демократичних політичних сил погіршуються через процеси соціально-економічних криз. Тому від профспілок і їх партнерів – соціал-демократичних партій – ситуація вимагає гнучкості у підходах щодо поширення соціал-демократичних ідей та цінностей. Для політологічної проблемності цих явищ важливими є нові форми діяльності профспілок та ідейні компоненти соціал-демократичного вчення, які актуальні в умовах глобалізації та появи нових громадських рухів.

В сучасній Україні соціал-демократична ідеологія так і не стала основою поширення соціально відповідальних політичних сил і широкого політичного представництва на основі профспілок.

Ідеологічна орієнтація сучасних профспілок не виступає сукупністю чітко виражених положень і концептуально-ідеологічних орієнтацій. Сучасні профспілки, обираючи своїх політичних партнерів змушені враховувати електоральні настрої, мінливу політичну ситуацію, розвиток тенденцій світової економіки. Традиційні політичні й ідеологічні сили сучасної Європи, на які, загалом, орієнтуються політичні партії Центральної та Східної Європи, а також низки країн колишнього СРСР, які обрали демократичний шлях розвитку, перебувають в процесі болісного пошуку нової соціально-політичної ідентичності.

Профспілки, як основна частина масового робітничого руху перетворилися на одну зі складових громадянського суспільства, в якому їх роль і функції досі не є остаточно визначеними. Проте, перспективи профспілок, як громадських організацій, продовжують залишатися значними, оскільки вони можуть поширювати свої вимоги не лише на трудове законодавство, але і на соціальний захист.

Конвергенція програм політичних сил соціал-демократичного або соціал-реформістського типу з неоліберальними і неоконсервативними концепціями свідчить, що в умовах сучасної медіакратії може працювати одна з чистих ідеологічних моделей. Тому профспілки, дотримуючись старої ідейної тріади – свобода, справедливість та солідарність – мають шукати нові політико-організаційні форми від локальних спільнот до виборчих блоків з різноманітним складом учасників. Таким чином, у співпраці із сучасними соціал-демократичними політичними силами, профспілки мають орієнтуватися, передусім, на ефективність і результативність. Вони мають брати участь в реалізації соціал-демократичних за змістом реформ і рішень за рахунок співпраці з наявними політичними силами. При цьому, профспілки мають продовжувати просвітницьку роботу з поширення соціал-демократичних ідей та цінностей для того, щоб бути підготовленими для вигідної кон'юнктурної ситуації, виходу з економічної кризи та виникнення умов для висування нових вимог щодо стандартів та умов праці.

Токовенко Олександр Сергійович
д. філософ. наук, професор, професор кафедри політології, декан факультету суспільних наук і міжнародних відносин
Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара

ЕПІСТЕМОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПОЛІТИКО-КУЛЬТУРНОГО ПРОЦЕСУ

Питання щодо можливостей застосування до аналізу політичної реальності концептуального апарату сучасної методології науки має свою попередню історію. Певний час по тому на сторінках зарубіжних та частково вітчизняних наукових часописів мала місце дискусія щодо доцільності застосування неопозитивістських норм та принципів до політичної науки. Насамперед викликали певний скептицизм намагання політичних дослідників побудувати теорію політичного процесу. Аргументи противників цієї точки зору можна звести до наступного.

По-перше, бажання пояснити реальний політичний процес, який дійсно складається із політичних фактів, що підлягають емпіричній фіксації, за допомогою з'ясування певних детермінаційних зв'язків, а на їх основі - штучно створеної політичної теорії, є лише зайвим та непотрібним кроком, який віддаляє політолога, політтехнолога від практичної діяльності.

По-друге, політична теорія нівелює сутність політології як дисципліни внаслідок того, що багатство та різноманітність людської культури, в тому числі політичної культури, політичного досвіду несумісні із процедурами теоретичної систематизації та конструювання моделей.

По-третє, політична теорія заперечує не тільки унікальність та самодостатність конкретного політичного явища, але й роль та значимість особистості у політиці; наукова теорія за визначенням містить у собі детермінаційний елемент, що суперечить принципу свободи у політичній діяльності.

По-четверте, намагання побудувати політичну теорію з необхідністю призводить до залежності політології від інших суспільних дисциплін внаслідок необхідності запозичення у процесі побудови політичної теорії певних конструктів та моделей у споріднених, але не тотожних наукових дисциплін, таких як соціологія, соціальна антропологія, психологія тощо.

Відзначимо, що у деяких своїх аспектах подібні застереження дійсно мають сенс, але спростовувати на підставі подібних аргументів саму можливість побудови теорії політичної реальності виглядає дещо абсурдним з огляду на досягнення сучасної когнітології, яка на основі переосмислення кантівських епістемологічніих ідей впевнено довела, що когнітологічні здібності людини внаслідок їх тривалого розвитку, еволюції, насамперед раціоморфічного апарату пізнавальної діяльності, функціонують таким чином, що знання людини про реальність або, іншими словами, формування картини реальності є результатом

складного когнітивного процесу необхідним складовим елементом якого є певна сукупність раціональних дій, орієнтованих на досягнення раціональної реконструкції реальності насамперед завдяки процедурам пояснення та розуміння.

Тому у випадку із пізнанням політичної реальності як одним із різновидів когнітивної діяльності людини розмова може йти не про заперечення самої можливості теоретичної рефлексії щодо політичної реальності, а лише про особливості теоретичних процедур пізнання політичної реальності.

Теоретичний аналіз у сучасній політології – це розробка та використання загальноприйнятої для політологічного наукового співтовариства об'єктивної (у якісному та кількісному сенсі) мови задля адекватного опису політичної реальності та досягнення інтерсуб'єктивності у процесі її осягнення.

Крім того слід враховувати, що у відповідності до класичних епістемологічних номотетичної та ідеографічної парадигм існують певні відмінності у когнітивній діяльності взагалі та політико-когнітивній зокрема. Перша зорієнтована на узагальнюючий підхід до сфери політичної реальності, тому у сфері її розгляду зосереджені проблеми політичної реальності як цілісності, її системний характер, інституційні та структурні риси, інваріантний та варіативний характер тощо. Друга акцентує увагу на проблематиці смислу, процедурах його пошуку та тлумачення. Для номотетичної парадигми характерним є досягнення процедур пояснення політичної реальності, для ідеографічної – процедур її розуміння. Тому теоретичні реконструкції політичної реальності, які здійснюються у межах цих когнітивних парадигм мають суттєві відмінності.

СЕКЦІЯ 3

ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Лень Анастасія Володимирівна,
Гільорме Тетяна Вікторівна, *к.е.н., доц. каф. обліку, статистики та економічної інформатики*
Дніпровський національний університет ім. О. Гончара (Дніпро)

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИПЛАТ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Сучасний етап ринкових перетворень економіки України, на який впливають інтеграційні процеси, політико-економічна криза, потреби в інноваційних моделях розвитку економіки країни, передбачає розгляд важливого чинника її піднесення, яким виступає оплата праці. Однак, варто зазначити, що політика ринкових реформ у меншій мірі торкнулася подолання таких проблем, як дешевизна робочої сили, професійний розвиток найманих працівників, якість трудового життя. Це, в свою чергу, призвело до появи негативних подій в економіці, які наразі набули стійкого характеру. Серед них, у першу чергу, можна виділити дефіцит робочих місць з гідною оплатою та прийнятними умовами праці, поширену бідність серед працівників, зацікавленість суб'єктів господарювання у використанні дешевої робочої сили, що зумовлює вкрай обмежене інвестування в її розвиток, недостатнє вкладання коштів у технічне переозброєння праці та у створення нових високотехнологічних та високопродуктивних робочих місць. Розв'язок виділених проблемних питань можливий за рахунок удосконалення інформаційного забезпечення та методики бухгалтерського обліку, а також аналізу витрат на оплату праці на підприємствах.

В сучасному ринковому механізмі через формування сукупного попиту заробітна плата здійснює забезпечення як основи відтворення робочої сили, так і відтворення суспільного виробництва, що набуває дедалі важливішого значення. Заробітна плата, що виступає у якості соціально-економічної категорії, є основним джерелом доходу особи, а отже, величина цього показника відображає рівень добробуту всіх членів суспільства. Здійснення правильної організації системи оплати праці на підприємстві забезпечить зацікавленість працівників підвищувати ефективність виробництва, а це, в свою чергу, вплине на темпи та масштаби соціально-економічного розвитку країни.

Найвагомішою складовою системи мотивації є заробітна плата, що одночасно є складовою системи соціального захисту, оскільки мінімальний її рівень регулюється державою. Варто зазначити, що в Україні частка оплати праці у ВВВ і собівартості продукції є однією із найнижчих у світі і становить близько 10 %, у той час як у розвинутих країнах цей показник є у 5-6 разів більшим. Така ситуація призводить до прогресуючого знецінення робочої сили, її оплати та ігнорування мотиваційних чинників [1, с. 11-12].

Існує пряма залежність між рівнем заробітної плати в Україні та можливістю виконувати нею своїх функцій. Так, низький рівень оплати праці призводить до того, що її рівень не відшкодовує навіть прямі витрати праці і зацікавленість в переорієнтації робочої сили на пріоритетні сфери діяльності також відсутня. На теперішній час заробітна плата виконує ряд інших функцій, а саме збереження зайнятості, запобігання безробіттю ціною зниження заробітної плати, забезпечення соціальних гарантій, збереження попереднього статусу, пов'язаного із минулим місцем роботи, стимулювання інфляції, перерозподіл нелегальної діяльності та вторинної зайнятості, посилення мобільності робочої сили.

Статистичні дані щодо рівня середньої заробітної плати за останні роки, що розраховані на основі даних Державної служби статистики України, свідчать про її значне зростання, проте дані рис. 1 говорять про незначне зростання реальної заробітної плати в Україні. Індекс реальної заробітної плати у І півріччі 2017р. порівняно з І півріччям 2016 р. становив 119,7%.

Проведене дослідження економічної ситуації та аналіз статистичних даних стосовно стану розрахунків з оплати праці суб'єкта господарювання показало негативні тенденції та відсутність факторів для розвитку трудових ресурсів, що є основною умовою ефективного

провадження діяльності підприємством. Низький рівень соціальної політики суб'єкта господарювання пояснюється недосконалістю чинного трудового законодавства, небажанням роботодавця самостійно удосконалювати трудові умови, оскільки відбувається врахування лише їх особистих інтересів, а також незадовільним станом економічної системи в цілому.

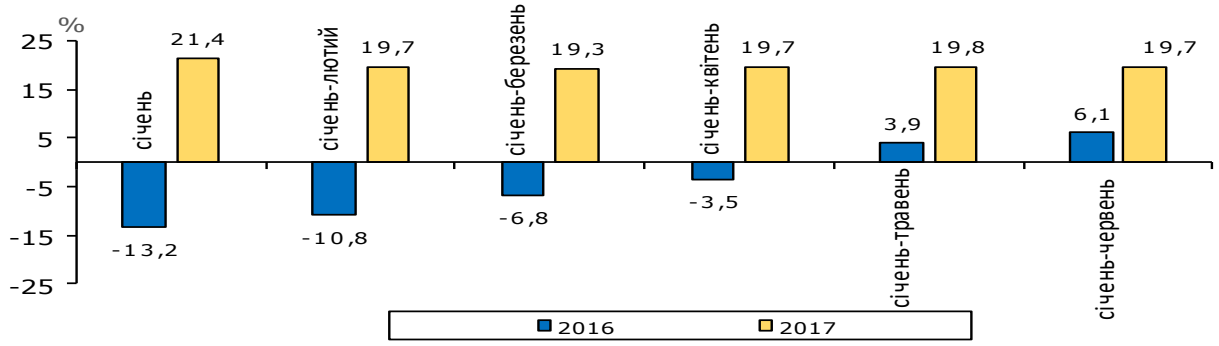

Рис. 1. Темпи приросту (зменшення) реальної заробітної плати [2]

Отже, для того, щоб підвищити соціальні стандарти на підприємстві та покращити умови праці, необхідно провести дослідження стану нормативного регулювання в Україні, окреслити проблемні аспекти та сформувати пропозиції стосовно їх ефективного вирішення. Це надасть змогу забезпечити працівників підприємства необхідними умовами праці та повністю розкрити їх трудовий потенціал.

Для забезпечення первинного обліку розрахунків з оплати праці використовує типові форми первинного обліку за розрахунками з робітниками та службовцями із заробітної плати (табл. 1), що затверджені Наказом Держкомстату України «Про затвердження типових форм первинної облікової документації зі статистики праці» [3]. Головною перешкодою при формуванні інформаційного забезпечення управління витратами на оплату праці є недосконалість існуючих форм первинних документів та відповідних рівнів бухгалтерського обліку, які б фіксували момент понесення витрат на оплату праці та їх включення до витрат підприємства.

Таблиця 1

Первинні документи з обліку розрахунків з оплати праці

№ з/п	Назва документа	Типова форма	Коли використовується?	Хто підписує
1	Наказ про приймання на роботу	П – 1	При прийманні на роботу нового працівника	Директор
2	Особова картка	П – 2	При прийманні на роботу нового робітника	Заступник головного бухгалтера
3	Наказ про надання відпустки	П – 3	При наданні відпустки працівнику	Директор
4	Розрахункова платіжна відомість	П -7	При видачі заробітної плати з каси підприємства під розписку	Директор, головний бухгалтер
5	Наказ (розпорядження) про припинення трудового договору (контракту)	П-4	При звільненні працівника	Директор
6	Табель обліку використання робочого часу	П – 5	Для підсумування відпрацьованого часу за місяць	Бухгалтер
7	Обліковий лист тракториста – машиніста	№67 – Б	Для обліку польових, стаціонарних та інших робіт	Бухгалтер

Отже, основними напрямами удосконалення обліку праці та її оплати мають бути наступні: правильне організування обліку особового складу, обліку робочого часу, нарахування заробітної плати, суворе дотримання законодавства про оплату праці, точні та своєчасні розрахунками з оплати праці.

Список використаних джерел:

1. Янковська Л. Взаємозв'язок соціальної сфери і рівня людського капіталу // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2008. № 2. С. 6-14.
2. Офіційний сайт Державної служба статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/
3. Про затвердження типових форм первинної облікової документації зі статистики праці: Наказ Державного комітету статистики України від 05.12.2008 р. № 489. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/norm_doc/2008/489/489_2008.htm

Хапіліна Карина Олександрівна,
Єлісєєва Оксана Костянтинівна, *д.е.н., професор, завідувач кафедри статистики, обліку та економічної інформатики,*
Дніпровський національний університет ім. О. Гончара (Дніпро)

КОНКУРЕНТНОСПРОМОЖНІСТЬ ТОВ «ЛУНАПАК» НА РИНКУ КАРТОНОЇ УПАКОВКИ

В сучасних умовах становлення і розвитку ринкових відносин перед кожним підприємством постала проблема оцінки рівня конкурентоспроможності з тим, щоб посилити конкурентну позицію та запропонувати ефективні напрями підвищення.

Оцінка конкурентоспроможності є вихідним етапом для розробки стратегічних альтернатив щодо підвищення конкурентних позицій підприємства. Сьогодні для успішного функціонування промислового підприємства на ринку оцінка його конкурентоспроможності є об'єктивною необхідністю. Як процес виявлення сильних і слабких місць підприємства вона дає можливість максимального удосконалення його діяльності та виявлення його прихованих потенційних можливостей.

Попит на упаковку з картону з часом не падає, швидше навпаки – асортимент різноманітної продукції неухильно зростає, а, отже, зростає і необхідність в упаковці для товару. Сьогодні в Україні існує досить велика кількість виробників картонної упаковки, це і ті, що щойно з'явилися на ринку і стрімко розвиваються: ТПП «РАДОСІНЬ», «МелКом», ТзОВ «ЛуцькКартон», ТОВ Пром-Пак, ТОВ «АРГРАРІУС», та ті, що на ринку понад 10 років та вже зарекомендували себе як надійні виробники: ТзОВ "Ельграф" ТОВ «ПАКХАУС», Завод "Бліц-Пак" та Київський картонно-паперовий комбінат. Також одним з найбільш потужних виробників упаковки на вітчизняному ринку є ТОВ «ЛунаПак».

ТОВ «ЛунаПак» спеціалізується на виробництві картонної упаковки для різних галузей промисловості таких як харчова та кондитерська промисловість, парфумерно-косметична промисловість, побутова хімія, алкогольна промисловість. Основними дебіторами продукції є: ДП Кондитерська корпорація «Рошен», ТОВ «Проектер енд Гембл Менюфекчурінг», ЗАТ «АВК», ЗАТ ПО «Конті», ЗАТ «Львівська кондитерська фірма „Світоч"».

Основними конкурентами ТОВ «ЛунаПак» вважає завод «Бліц-Пак» та Київський картонно-паперовий комбінат. За допомогою форм звітності (форма №1 «Баланс» та форма №2 «Звіт про фінансові результати» підприємства) розглянемо основні показники діяльності за 2016 рік.

Таблиця 1

Основні показники діяльності за звітний період

№	Показники	ТОВ «ЛунаПак»	Завод “Бліц-Пак”	ККПК
1.	Обсяг продажу, млн. грн.	228,7	154,0	215,3
2.	Прибуток, млн. грн.	9,0	4,6	8,8
3.	Рентабельність, %	11,6	6,8	7,7
4.	Продуктивність праці, млн. грн.	0,61	0,46	0,63

Проаналізувавши отримані данні, можемо прийти до висновку, що ТОВ «ЛунаПак» є конкурентним на ринку картонної упаковки та займає лідируючі позиції, так як у 2016 році обсяг продажу та прибуток склав найбільшу частку поміж досліджуваних підприємств, які є найбільшими в Україні. Порівнюючи четвертий показник ми дізналися, що Київський картонно-паперовий комбінат має більшу продуктивність праці (0,63), порівнюючи з ТОВ «ЛунаПак» (0,61), що свідчить про більшу результативність праці та ефективність виробництва.

ТОВ «ЛунаПак» реалізує картону упаковку за цінами, які є нижчими, ніж у більшості конкурентів, чим обумовлює великі обсяги продажів та прибуток. Наприклад, (на основі форм звітності № 1,2) упаковку «Пластівці кукурудзяні, 375гр.» у 2016 році підприємство реалізовувало за ціною 0,41583 грн/шт, в той час коли ціна виготовлення складала 0,39982 грн/шт, тобто націнка складала 0,016 або 3,9%. Враховуючи, що за 2016 рік ТОВ «ЛунаПак» реалізувало 604920 одиниць продукції, прибуток склав 9678,7 гривень.

До переваг ТОВ «ЛунаПак» відноситься повний цикл виробництва - від виготовлення картону до збирання та оснащення виробничих приміщень найкращою якісної сировиною, сучасним обладнанням та новітньою системою «клімат-контроля». Компанія повністю контролює якість продуктів, які виготовляє, і відповідає Європейським стандартам. ТОВ «ЛунаПак» запровадило систему «менеджмент якості» на відповідність міжнародним стандартам якості ISO 9001.

Продукція ТОВ «ЛунаПак» екологічно чиста і підлягає вторинній переробці. Це дозволяє використовувати її в харчовій промисловості, зокрема для фасування картопляних чіпсів, чаю, солі, соди, прянощів та ін. Підприємство також здійснює продаж макулатури як відходів власного виробництва, для переробки. Отже, проведене дослідження доводить, що конкурентоспроможність підприємства – це складне багатоаспектне поняття, яке означає боротьбу за досягнення найкращих результатів, отримання конкурентних переваг шляхом ефективного використання всіх наявних ресурсів, виготовлення та реалізації конкурентоспроможної продукції та отримання прибутку від ведення ефективної господарської діяльності. Конкуренція змушує товаровиробників впроваджувати у виробництво інноваційні процеси та технології для зменшення витрат на виробництво. На нашу думку, жодне підприємство не може досягти переваги над конкурентами абсолютно за всіма характеристиками конкурентоспроможності. Необхідний вибір пріоритетів і вироблення стратегій, що найбільшою мірою відповідають тенденціям розвитку ринкової ситуації і найкращим способом використовують сильні сторони підприємства. Для ТОВ «ЛунаПак» такими характеристиками є доступність для споживачів та якість продукції.

Список використаних джерел:

1. Гарачук Ю.О. Підвищення ефективності діяльності підприємства за рахунок управління конкурентоспроможністю/ Ю.О. Гарачук // Актуальні проблеми економіки. - 2008. - № 2. - С.60-65.

2. Смолін І. В. Конкурентоспроможність підприємств: Навч. посіб. / І. В. Смолін . — К., 2006. — 204 с.

Оразмухаммедов Максат Сапармухаммедович,
Бондаренко Наталія Миколаївна, *к.е.н., доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики,*
Дніпровський національний університет ім. О. Гончара (Дніпро)

ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У процесі здійснення різноманітних виробничих та комерційних операцій у підприємства може виникати дебіторська заборгованість. Наявність дебіторської заборгованості впливає на економічну діяльність підприємств особливим чином: дебіторська заборгованість, яка протягом тривалого часу не повертається, перш за все погіршує фінансовий стан підприємства, тобто відбувається погіршення платоспроможності підприємства внаслідок недоотримання грошових коштів, що становить загрозу погіршення результатів діяльності та гальмування його розвитку. Крім того, відбувається сповільнення оборотності грошових коштів. Унаслідок дії цих факторів збільшується кредиторська заборгованість підприємства перед своїми постачальниками.

Основним фундаментом обліку дебіторської заборгованості є П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». Згідно з П(С)БО 10 дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. [1]. Економічна вигода від формування дебіторської заборгованості полягає в тому, що підприємство в результаті її погашення, розраховує рано чи пізно отримати певні грошові кошти або їх еквіваленти. Відповідно, дебіторську заборгованість можна визнати активом лише у разі, коли існує можливість її погашення боржником [2]. З метою прийняття ефективних управлінських рішень щодо дебіторської заборгованості слід враховувати фактори, що на неї впливають: 1) загальноекономічні (зовнішні) фактори (стан економіки в країні, ефективність грошово-кредитної політики НБУ, рівень інфляції, стан розрахунків тощо); 2) галузеві фактори (стан галузі, де працює фірма; динаміка виробництва цього виду продукції та попит на неї); 3) внутрішні фактори (організаційно-правова структура та форма власності підприємства, фінансовий менеджмент підприємства тощо) [3].

Розглядаючи дебіторську заборгованість, не можна не помітити наявності широкого спектра її видів. Від того, наскільки правильно здійснено поділ та класифікацію об’єктів обліку, а також від того, наскільки правильно обрано класифікаційні ознаки, може залежати і сам порядок обліку як групи, так і окремого об’єкта. Варто зауважити, що самостійно обрану ознаку класифікації дебіторської заборгованості підприємство має висвітлити в наказі про облікову політику, що потрібно для достовірної оцінки такої заборгованості для цілей бухгалтерського обліку та відображення інформації про таку заборгованість у фінансовій звітності. Для цілей безперервного контролю за дебіторською заборгованістю важливою є її класифікація за строком погашення та зв’язком з нормальним операційним циклом (рис.).

Рис. 1. Поточна та довгострокова дебіторська заборгованість

Весь процес виникнення та погашення дебіторської заборгованості повинен оформлюватися первинними документами, оскільки документування забезпечує доказовість фактів господарського життя підприємства шляхом їх фіксації на матеріальному носії – документі, який несе інформацію про деталі здійснених господарських операцій. Первинні джерела інформаційного забезпечення обліку дебіторської заборгованості відображені у таблиці 1.

Впорядкування облікової інформації, відображеної у первинних документах, здійснюється в облікових регістрах. Аналітичний облік довгострокової дебіторської заборгованості ведуть за кожним дебітором, за видами заборгованості, термінами її виникнення й погашення, а аналітичний облік поточної дебіторської заборгованості (розрахунки з покупцями та замовниками) – за кожним покупцем та замовником, за кожним пред'явленим до сплати рахунком.

Таблиця 1

Первинні документи обліку дебіторської заборгованості

Довгострокова дебіторська заборгованість	Поточна дебіторська заборгованість	
	Вітчизняні контрагенти	Іноземні контрагенти
Виникнення дебіторської заборгованості		
Договір оренди Акт приймання-передачі Рахунок-фактура Платіжне доручення	Накладна Рахунок-фактура Товарно-транспортна накладна Рахунок	Комерційні документи (рахунок-фактура, invoice)
		Транспортні накладні (CMR, залізничні накладні, авіа накладні, коносамент, ТТН)
		Платіжні документи на перерахування платежів до митниці
Акт наданих послуг	Акт виконаних робіт, наданих послуг	
Договір безвідсоткової позики	Податкова накладна	
Погашення дебіторської заборгованості або її забезпечення		
Виписка банку	Виписка банку	Виписка банку
Прибутковий касовий ордер	Прибутковий касовий ордер	
Довгостроковий вексель	Короткостроковий вексель	
Розрахунки за бартерним контрактом		
Рахунок-фактура, акт приймання-передачі		

На основі аналізу наукових праць і проведення досліджень встановлено, що на сьогоднішній день існує ціла низка проблем, пов'язаних з методологією обліку дебіторської заборгованості:

1) проблема реальної оцінки дебіторської заборгованості. Вона пов'язана з тим, що дебіторська заборгованість з'являється під час продажу і визначається за первісною вартістю. Тобто доходи підприємство нараховує в одному періоді, а грошові кошти реально отримує в іншому. Ймовірність повернення дебіторської заборгованості тим більша, чим менший період між цими подіями.

2) проблема класифікації дебіторської заборгованості. Слід зазначити, що до цього часу відсутня єдність поглядів щодо класифікації дебіторської заборгованості. Існуючі класифікації заборгованості є неповними і, як правило, охоплюють лише одну ознаку.

3) проблема, яка пов'язана з резервом сумнівних боргів. Методи визначення резерву сумнівних боргів, які наведені в П(С)БО 10, не пристосовані до обліку на українських підприємствах. Це, у свою чергу, може викликати недостовірність відображення даних резерву сумнівних боргів у балансі.

4) проблема співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості. Ідеальним для будь-якого господарюючого суб'єкта є співвідношення, коли кредиторська заборгованість перевищує дебіторську на 10-20% [4, с. 57]. Однак, як показують дослідження, на деяких підприємствах кредиторська заборгованість переважає свою «партнерку» в десятки і більше разів.

5) проблема внутрішньогосподарського контролю дебіторської заборгованості. В умовах сьогодення внутрішньогосподарський контроль повинен бути присутнім на всіх рівнях управління, здійснюватися безперервно та охоплювати всі організаційні структури підприємства.

Таким чином, організація бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості на підприємстві будь-якої форми власності має важливе значення, оскільки сприяє упорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних щодо розрахунків з дебіторами. Вирішення всіх зазначених вище проблем обліку дебіторської заборгованості дозволить оперативно моніторити ситуацію з нею, здійснювати ефективний контроль за її структурою та обсягами, уникати складних і суперечливих ситуацій з контрагентами та вчасно і вірно приймати управлінські рішення.

Список використаних джерел:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» [Електронний ресурс]: затверд. наказом МФУ від 08.10.1999 р. № 237. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99.

2. Ліготенко Л.О. Управління дебіторською заборгованістю підприємства / Л.О. Ліготенко, Н.М. Новікова. – К.: КНТЕУ, 2005. – 276 с.

3. Єдинак Т.С. Проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємств в умовах фінансово-економічної кризи // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2009. – № 3. – С. 54-57.

4. Бутинець Ф.Ф. Організація бухгалтерського обліку: підручник / Ф.Ф. Бутинець, О.П. Войналович, І.Л. Томашевська. – [4-те вид.] – Житомир: ПП «Рута», 2005. – 528 с.

Махінько Валентина Валеріївна,
Бєлозерцев Василь Сергійович, *к.е.н., доцент, доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики*
Дніпровський національний університет ім. О. Гончара (Дніпро)

ПОРІВНЯННЯ МІЖНАРОДНИХ ТА НАЦІОНАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ З ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Економічна суть основних засобів та критерії, за якими засоби відносяться до основних, висвітлюються у ряді нормативних документах, але з деякими відмінностями.

У Податковому кодексі Україні основні засоби визначаються як матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин наданих у користування ділянок надр, що призначаються платником податку для використання у власній господарській діяльності, вартість яких перевищує 6000 грн. і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом, та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить більше одного року (чи операційного циклу, якщо він довший за рік).

Для визначення, визнання, амортизації, оцінки, припинення визнання та розкриття інформації щодо основних засобів в бухгалтерському обліку використовують нормативні документи П(С)БО 7 «Основні засоби» та МСФЗ 16 «Основні засоби».

Для цілей бухгалтерського обліку основні засоби класифікують за такими групами:1.Земельні ділянки.

2.Капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом.

3.Будівлі, споруди та передавальні пристрої.

4. Машини та обладнання.

5. Транспортні засоби.

6. Інструменти, прилади та інвентар.

7. Тварини.

8. Багаторічні насадження.

9. Інші основні засоби.

П(С)БО 7 «Основні засоби» та МСФЗ 16 «Основні засоби» мають спільні положення. Але в цих нормативних документах є і такі положення, які містять розбіжності. Ці розбіжності можна пояснити тим, що МСФЗ застосовуються в різних країнах світу та не враховують національних особливостей ведення бухгалтерського обліку. Міжнародні стандарти фінансової звітності носять загальний рекомендаційний характер.

Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 "Основні засоби" допомагає користувачам фінансової звітності розуміти інформацію про суб'єкт господарювання, а саме про його інвестиції в основні засоби та зміни в таких інвестиціях шляхом визначення облікового підходу до основних засобів.

В МСФЗ 16 основні засоби – це активи, які повинні відповідати певним критеріям [4]. Таким як: матеріальність (наявність фізичної форми); сфера дії (утримуються підприємством у процесі виробництва або для постачання товарів чи надання послуг, для здачі в оренду іншим особам, для адміністративних цілей); тривалість очікуваного строку використання (має використовуватись більш одного року).

А в П(С)БО 7 основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання у виробництві або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік). Цей документ визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про основні засоби, інші необоротні матеріальні активи та незавершені капітальні інвестиції в необоротні матеріальні активи, а також розкриття інформації про них у фінансовій звітності [5].

На підставі порівняльної характеристики МСБО 16 та П(С)БО 7 можна сказати, що зазначені нормативні документи містять відмінні положення.

Власники підприємства самостійно обирають, чи застосовувати міжнародні стандарти для ведення обліку, чи дотримуватись національних. Але, оскільки МСБО вбирають в себе позитивний досвід багатьох країн тому було б доречним почати удосконалювати національні стандарти, або ж надати міжнародним стандартам статус національних. Це б полегшило роботу бухгалтерів, підприємства яких мають справу з іноземними партнерами. Орієнтація національних облікових систем на міжнародні стандарти забезпечує можливість співставлення звітних показників підприємств різних країн. Це забезпечує інвесторів необхідною інформацією при прийнятті рішень щодо реалізації міжнародних інвестиційних проектів, сприяє переміщенню капіталів та інтеграції національних економік.

Список використаних джерел:

1. Войнаренко М.П., Пономарьова Н. А., Замазій О. В. Міжнародні стандарти фінансової звітності та аудиту: навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.

2. Голов С.Ф., Костюченко В.М. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами. – К.: Екаунтінг, 2000. – 384 с.

3. Косовиць Л. Облік основних засобів за МСФЗ // Головбух. – 2008. – № 35. – С. 17 – 23.

4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби»

5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92 // Все про бухгалтерський облік. – № 8 – 9. – 27 січня 2012. – С. 42 – 47.

6. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. із змінами і доповненнями // Все про бухгалтерський облік. – № 8 – 9. – 27 січня 2012. – С. 5 – 10.

Панченко Ольга Дмитрівна, *аспірант*
ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААН України (м. Київ)

ПРОЦЕС ПОБУДОВИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Управлінський облік – важливий елемент побудови облікової системи, який сприяє контролю та управлінню діяльністю підприємства для забезпечення його фінансової стійкості, економічного розвитку та конкурентної ринкової позиції. Однією із особливостей управлінського обліку є відсутність чіткої законодавчої бази для його нормативного регулювання, тобто кожен суб'єкт господарювання відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» може самостійно обирати специфіку побудови та ведення такого облік залежно від господарських потреб [2].

У сільськогосподарських підприємствах процес ведення управлінського обліку доцільно здійснювати в декілька етапів (рис. 1).

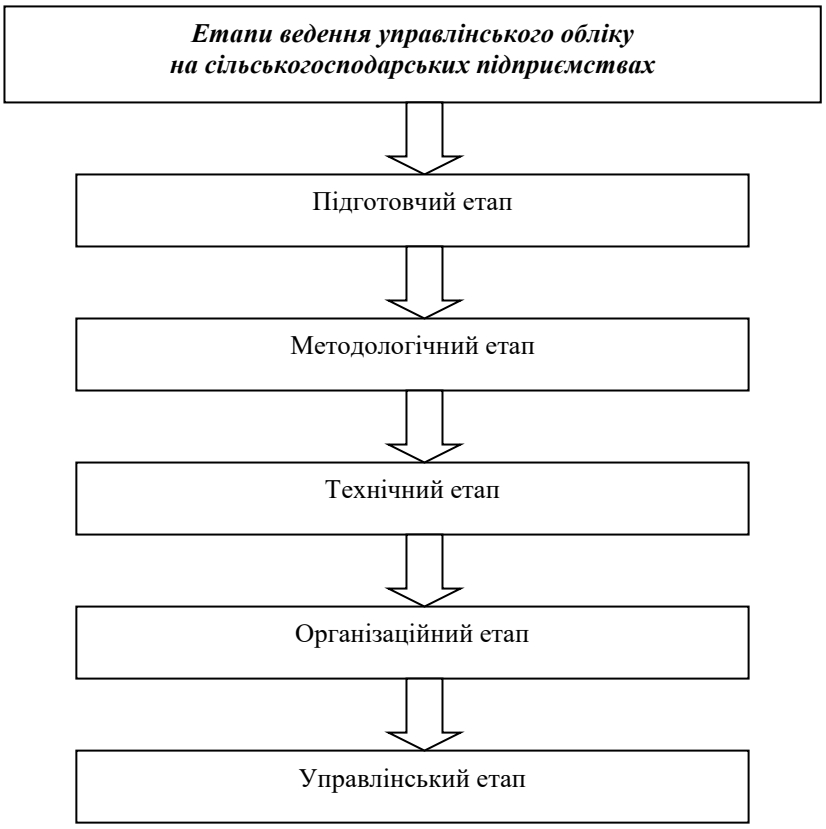

Рис. 1. Етапи ведення управлінського обліку на сільськогосподарських підприємствах
Джерело: розроблено автором

На першому етапі доцільно проводити підготовку, що включає в себе вивчення ситуації, яка оточує підприємство:

- аналіз економічної, політичної, соціальної ситуації в країні;
- дослідження податкова система та податкова політика;
- установлення взаємозв'язків із контрагентами;

- аналіз бізнес-процесів, ринків збуту, виробничих процесів тощо.

На другому етапі здійснюється поділ витрат за певними класифікаційними ознаками залежно від цілей підприємства, визначаються об'єкти та методи обліку, показники, що будуть аналізуватися та специфіка їх розрахунку, порядок формування доходів і фінансових результатів.

На третьому етапі відбувається підготовка первинних та зведених регістрів синтетичного і аналітичного обліку, установлення вимог та періодичності їх оформлення і здачі, розробка форм внутрішньої звітності та порядку її опрацювання (аналізу, аудиту), налаштування програмної інформаційної системи відповідно до вимог управлінського обліку [1].

На четвертому етапі розподіляються обов'язки, пов'язані із веденням управлінського обліку між працівниками, установлюється система взаємозв'язків між відділами (підрозділами), призначаються відповідальні особи, затверджуються (узгоджуються, доповнюються) внутрішні документи, необхідні для ведення управлінського обліку, такі як: Наказ про організацію ведення управлінського обліку, Наказ про облікову політику, положення, пов'язані з веденням управлінського обліку, посадові інструкції тощо.

П'ятий етап доцільно поділити на два: етап підготовки управлінського рішення, що включає в себе формування задачі, яку необхідно вирішити, аналіз отриманої та згенерованої інформації, що впливатиме на результат та сам процес прийняття рішення, включаючи призначення відповідальних за досягнення зазначених результатів; ув'язка прийнятих рішень із уже затвердженими. На цьому етапі доцільно узгодити дані із фінансовим обліком як таким, що регулюється чіткою законодавчою базою та податковим обліком, визначити, чи не суперечать новоприйняті управлінські рішення стратегії підприємства та поставленій меті.

Список використаних джерел:

1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський управлінський облік : навч. посіб. / Ф.Ф. Бутинець, Л.В. Чижевська, Н.В. Герасимчук. – Житомир : ЖІТІ, 2000. – 448 с.

2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (зі змінами і доповненнями) від 16.07.1999 р. № 996 –XIV.

Васильєва Валентина Георгіївна, *к. е. н., доцент кафедри обліку, аудиту, аналізу і оподаткування*

Семенюк Дарія Юріївна

Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро)

ВИЗНАННЯ ДОХОДІВ ЗА НАЦІОНАЛЬНИМИ ТА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ: СПІЛЬНІ ТА ВІДМІННІ РИСИ

Зараз, все частіше українські компанії, за умов перебудови економіки, виходять на світові ринки з метою залучення іноземних інвесторів. Тому виникає потреба у формуванні фінансових звітів відповідно до міжнародних стандартів. Прозорість і достовірність відображення фінансових результатів підприємства дає змогу іноземному інвестору приймати рішення про обсяг інвестицій, які він може надати підприємству, а також здійснювати контроль за їх ефективним використанням.

Фінансовий результат кожного підприємства залежить від суми доходів які воно отримує в процесі своєї діяльності, а також суми витрат, які підприємство понесло під час своєї діяльності.

Отже, виникає необхідність порівняння міжнародного стандарту бухгалтерського обліку (МСБО «Дохід») і положення (стандарт) бухгалтерського обліку (П(С)БО №15 «Дохід»).

Даним питанням займалися багато науковців. Серед яких є: Бутинець Ф.Ф., Голов С.Ф., Швець В.Г. та ін. Метою дослідження є гармонізація бухгалтерського обліку та фінансової звітності, а також знаходження шляхів удосконалення бухгалтерського обліку в Україні з урахуванням міжнародного досвіду.

Також, метою є виявлення спільних рис та відмінностей визнання, класифікації та оцінки доходів і витрат за національними та міжнародними стандартами для правильного відображення і формування фінансової звітності.

Для формування інформації про доходи підприємства та її розкриття у фінансовій звітності в національному бухгалтерському обліку застосовують П(С)БО 15 «Дохід»[1], а у зарубіжному – МСБО 18 «Дохід»[3].

Порівнюючи основні положення цих стандартів можна сказати, що структура МСБО 18 є значно ширшою, ніж П(С)БО 15 та існують також відмінності у змісті даних положень. Згідно з МСБО 18, дохід – це валове надходження економічних вигід протягом періоду, що виникає у ході звичайної діяльності суб'єкта господарювання, коли власний капітал зростає в результаті цього надходження, а не в результаті внесків учасників власного капіталу[3].

У П(С)БО 15 визначення поняття доходу як такого не розглядається. Але в ньому вказано, що дохід визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена[1].

Поняття доходу розглядається і в Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

Згідно (НП(С)БО 1), доходи – це збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу [2].

Критерії визнання доходу збігаються за трьома стандартами та передбачають ймовірне надходження економічної вигоди. Також у МСБО 18 та П(С)БО 15 зазначено, що не визнаються доходами: суми податків і обов'язкових платежів, які підлягають перерахуванню до бюджету й позабюджетних фондів; суми надходжень за договором комісії, агентським та іншим аналогічним договором на користь комітету. У П(С)БО 15 «Дохід» не визнаються також суми попередньої оплати праці(товарів, робіт, послуг), авансів у рахунок оплати продукції (товарів, робіт, послуг); сума завдатку або в погашення позики, якщо це передбачено відповідним договором; надходження, що належать іншим особам; надходження від первинного розміщення цінних паперів.

Згідно національних стандартів доходи класифікуються за такими групами: дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); інші операційні доходи; фінансові доходи; інші доходи [1].

У МСБО 18 «Дохід» класифікація доходів не наводиться, але представлені наступні види доходів: дохід від реалізації; дохід від надання послуг; відсотки, роялті, дивіденди[3].

Спільною рисою П(С)БО та МСБО «Дохід» є те, що як в міжнародному, так і в національному обліку дохід повинен оцінюватись за справедливою вартістю.

Справедлива вартість – це сума, за якою можна обміняти актив або погасити заборгованість в операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами[3].

В МСБО 18 «Дохід» також зазначається , що справедлива вартість отриманої компенсації визначається шляхом дисконтування всіх майбутніх надходжень з використанням умовної ставки відсотка, яка буде найточніше визначена з двох наведених ставок: домінуючої ставки на подібний інструмент емітента з подібною кредитною ставкою; ставка відсотка, яка дисконтує номінальну суму компенсації інструменту до поточної грошової ціни реалізації продукції.

Методологічні засади формування і відображення інформації про фінансові результати у звітності визначає в Україні Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

У міжнародній практиці окремого стандарту немає, однак склад фінансової звітності визначає МСБО 1 «Подання фінансової звітності».[4]

Останнім етапом порівняння П(С)БО та МСБО є розкриття інформації про доходи у примітках до фінансової звітності. Дані пункти в стандартах являються однаковими, відрізняючись тільки в моментах класифікації за групами доходів у розрізі кожного з стандартів.

Отже, із проведеного порівняння П(С)БО і МСБО можна зробити висновок, що П(С)БО 15 «Дохід» та МСБО 18 «Дохід» має значну кількість спільних рис, а саме: визнання доходів, оцінка та їх відображення, які описуються подібно в обох стандартах. Але, виявлені відмінності, які є несуттєвими, а саме: класифікація та об'єм роз'яснювання деяких питань є різними. На основі даного порівняння можна зробити висновок, що в МСБО більш конкретизовано певні положення, але і національний стандарт містить моменти, які, зокрема, зумовлені національними особливостями обліку. Міжнародні стандарти не тільки узагальнюють накопичений досвід різних країн, але й активно впливають на розвиток національної системи бухгалтерського обліку. Аналіз змісту національних положень свідчить про необхідність їх постійного розвитку та удосконалення відповідно до змін, що відбуваються в економіці країни.

Список використаних джерел:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід». Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 29 листопада 1999р. №290. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14 грудня 1999р. за №860/4153. - Режим доступу: www.rada.gov.ua

2. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Затверджено Наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 № 73.-Режим доступу:www.rada.gov.ua

3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 «Дохід» - www.minfin.gov.ua/document/237463/25_IAS18_IFRS_2009_GVT.pdf.

4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансових звітів» - www.minfin.gov.ua/document/92418/МСБО_1.pdf.

Данилова Вікторія Євгенівна,
Гільорме Тетяна Вікторівна
к.е.н., доц. каф. обліку, статистики та економічної інформатики
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ, ЯК ОДНОГО ІЗ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТІЖНИХ ІНСТРУМЕНТІВ

У процесі розвитку інформаційних технологій виникають нові можливості ведення бізнесу. На сьогодні існує можливість розраховуватися електронними грошима за товари чи послуги. Для цього достатньо мати комп'ютер, підключений до Інтернету, а сам платіж здійснюється одним натиском на «мишу».

Таким чином, поява нових можливостей для здійснення бізнесу, на ринку інноваційних технологій зумовило появу і нового об'єкту обліку – електронних грошей. Згідно з даними, що містяться на офіційній сторінці НБУ, загальний обсяг випущених банками електронних грошей на 01.01.2017 року становив 40,5 млн. грн (у 2016 році – 27,7 млн. грн), а обсяг операцій з електронними грошима 3 млрд. грн (у 2016 році – 1 млрд. грн), що свідчить про значний розвиток українського ринку електронних грошей [1].

Але багато питань щодо сутності та значення цього явища досі залишаються спірними: чи це нова форма грошей, чи майнові права вимоги, чи взагалі можна їх віднести до складу активів, чи є об'єктом обкладання ПДВ операції з емісії електронних грошей тощо.

Також необхідно дослідити причетність електронних грошей до грошей, як таких. У обліку розрізняють готівкові та безготівкові гроші. Електронні грошові кошти, в першу чергу, не мають уречевленого вигляду, на відмінну від готівкових. Тому вони скоріше всього відносяться до безготівкових. Гроші, як реальний економічний інструмент, мають певний ряд вимог, які пред'являються ринком. Таким чином, чим вищий буде рівень розвитку суспільних відносин у грошей, тим більші вимоги до них будуть застосовуватися.

Щоб відповідати даним вимогам, гроші повинні мати деякі специфічні властивості, які в свою чергу, будуть визначати відповідну форму грошей, спричиняти їх еволюцію та надавати грошам якісну відмінність від звичайних благ. Для порівняння існуючих форм розрахунків, надамо характеристику властивостей грошей у табл. 1.

Таблиця 1

Відповідність електронних грошей основним їх властивостям

Властивості грошей	Характеристика	Види грошей		
		готівкові	безготів-кові	електронні гроші
Стабільність вартості (стабільність грошей)	здійснення функції грошей протягом тривалого часу без знецінення	-	-	+
Економічність	можливість здійснення мінімальних витрат на виготовлення грошових коштів і тим самим забезпечення потреб обороту	-	+	+
Портативність	можливість грошей бути зручними для обміну або транспортування	-	+	+
Легкоподільність	можливість зручно розраховуватися за товари та послуги	+, -	+, -	+
Довговічність	гроші мають бути у тій формі, у якій вони були емітовані, протягом довгого строку існування	-	+	+
Однорідність	У процесі обігу грошові кошти не повинні втрачати свої властивості	-	-	+
Ідентифікованість	У процесі обігу гроші повинні легко і швидко ідентифікуватись	+	+	+
Загальновизначеність	гроші визнаються на території країни законним платіжним засобом	+	+	+
Стабільність купівельної спроможності	гроші повинні мати однакову купівельну силу протягом тривалого періоду	+	+	+

+ відповідає; - не відповідає

Як видно із табл. 1, електронні гроші повністю відповідають їх властивостям, навіть мають значні переваги перед традиційними грошима.

Основними нормативними документами, які регулюють питання щодо електронних грошей в Україні, є Положення про електронні гроші в Україні від 04.11.2010 № 481 (зі змінами) [2] та Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 05.04.2001 № 2346-III [3], відповідно до яких електронні гроші – це «одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі».

У сучасному світі значно поширюється використання віртуальних (цифрових) грошей. На сьогодні найбільш популярною віртуальною валютою є Bitkoin. На сьогодні їх існує вже біля 40 видів. Ринкова капіталізація Біткоїна станом на 01.03.2018 р. складає 39, 91 % від загальної ринкової капіталізації, другою за відсотком капіталізації є криптовалюта Ефіріум – 19,02 %, а третьою – Ріпл, що становить 8,03% (рис. 1.).

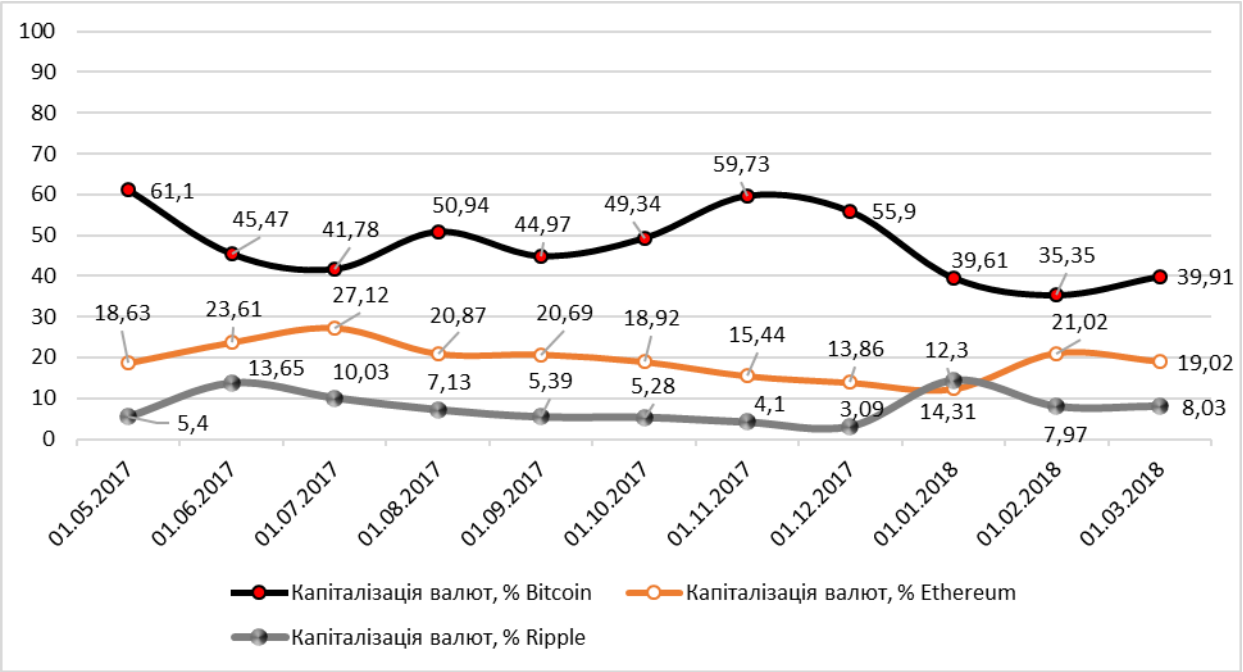

Рис. 1. Ринкова капіталізація найпопулярніших віртуальних валют (% від загальної ринкової капіталізації) [4]

Отже, розвиток електронних грошей, в першу чергу, здатний здійснити деякий позитивний вплив на економічний розвиток країни, оскільки він спричиняю появу нових інноваційних платіжних інструментів, зменшую частку паперового грошового обігу та знижує частку тіньової економіки. Водночас, розвиток електронних грошей має такої і ряд певних ризиків, які повинні враховуватися в світовій практиці при створенні нормативно-правового поля для їх функціонування.

Список використаних джерел:

1. В Україні зростає популярність електронних грошей: [Інтернет-портал FinPost] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://finpost.com.ua/news/2548.
2. Положення про електронні гроші в Україні. Затверджене постановою правління Національного банку України № 481 від 04.11.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1336-10.
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо функціонування платіжних систем та розвитку безготівкових розрахунків» № 5284-17 від 18.09.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5284-17.
4. Електронні статистика капіталізації валют. CryptoCurrency Market Capitalizations [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://coinmarketcap.com.

Ксензовець Аліна Петрівна,
Бондаренко Наталія Миколаївна
к.е.н., доц. каф. обліку, статистики та економічної інформатики
Дніпровського національного університету ім. О. Гончара (Дніпро)

ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ: СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

В умовах ринку надзвичайно важливе значення в забезпеченні ефективності функціонування підприємств має раціональна організація здійснення розрахункових операцій. Прискорення оборотності грошових коштів – один з важливих шляхів поліпшення

фінансового становища виробничих господарюючих суб'єктів. Введення в дію національних стандартів бухгалтерського обліку в Україні зумовило принципово новий підхід до обліку дебіторської заборгованості. Створення ефективної системи контролю за якістю обліку розрахунків з дебіторами вимагає розробки чіткої та досконалої класифікації дебіторської заборгованості, що надасть змогу накопичувати інформацію про розрахунки з дебіторами в обліку підприємства з різними рівнями її деталізації та узагальнення.

Дослідженням тлумачення сутності дебіторської заборгованості займалися низка українських учених - Голов С.Ф., Сопко В.В., Нашкерська Г. і зарубіжних авторів – Є. Брікхем, Бланк І.А. , та ін. Так, наприклад, проф. Ф. Ф. Бутинець трактує поняття дебіторської заборгованості як суму заборгованостей підприємств на певну дату [1]. Білик М. Д. під дебіторською заборгованістю розуміє матеріальні ресурси, які не оплачені контрагентами, або готівка, що вилучена у підприємства [2]. Бріхгем Є. Ф. визначає дебіторську заборгованість як суми, очікувані до надходження від клієнтів за вже продані товари [3]. При цьому дебіторами є всі юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів. Під таке трактування підлягає як заборгованість дебіторів, яка утримується підприємством до дати погашення, так і заборгованість дебіторів призначена для перепродажу.

Згідно П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату [4].

Для організації обліку та аналізу розрахунків з дебіторами важливе місце посідає класифікація дебіторської заборгованості. Від правильної класифікації дебіторської заборгованості, а також від правильно обраних класифікаційних ознак залежатиме не лише порядок її обліку взагалі чи окремого її складника, а й ефективності управління нею.

Дебіторська заборгованість може класифікуватися за різними ознаками. Однак, при наявності різних класифікаційних ознак, дебіторська заборгованість найчастіше класифікується за однією певною ознакою в межах рахунків відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [5]. Це зумовлено тим, що облік в Україні чітко регламентований, на відміну від країн із ринковою економікою, де рішення про порядок розміщення різних видів дебіторської заборгованості в балансі та ступінь деталізації цих статей приймає фірма, а тому у кожної з них склад і структура дебіторської заборгованості в балансі можуть бути різними.

Дебіторська заборгованість може класифікуватися за такими ознаками: за контрагентами; за зв'язком із нормальним операційним циклом та терміном погашення; за об'єктами, щодо яких виникли зобов'язання дебіторів; за платоспроможністю кредитора.

В свою чергу, дебіторську заборгованість залежно від платоспроможності дебіторів поділяють на сумнівну та безнадійну. Проте науковці класифікують цю заборгованість і за наявністю інших ознак: очікуваним терміном погашення, способом виникнення, забезпеченістю, формою погашення. У балансі дебіторська заборгованість показується загальною сумою за чистою реалізаційною вартістю (сума заборгованості за продукцію (роботи, послуги) за мінусом резерву сумнівних боргів).

Залежно від терміну погашення дебіторську заборгованість у балансі поділяють на довгострокову і короткострокову. Короткострокова – коли надходження платежів очікується в термін до 12 місяців з моменту виникнення боргу та довгострокова – виконання зобов'язань займе більше року [6]. На думку багатьох фахівців класифікація дебіторської заборгованості на довготермінову і поточну є неоднозначною. Одні фахівці вважають такий поділ важливим інструментом фінансового аналізу, а з точки зору інших – класифікація дебіторської заборгованості, є умовною, а отже, не є необхідною. Водночас необхідно зазначити, що класифікація дебіторської заборгованості здійснюється обліковцями суто в межах рахунків, передбачених Планом рахунків.

Також дебіторську заборгованість доцільно класифікувати за реальним терміном погашення на термінову (не порушує своїх зобов'язань, так як крайній термін їх виконання

не настав), прострочену (дебітор порушує взяті на себе зобов'язання) і відстрочену, що в обліку знаходить відображення на відповідних аналітичних рахунках. За ступенем забезпечення виділяється дебіторська заборгованість забезпечена і не забезпечена різними способами, передбаченими законодавством і договором. Дана група важлива і з юридичної точки зору при стягненні заборгованості з дебіторів. Також класифікуємо дебіторську заборгованість за формою погашення: монетарна та немонетарна та за контрагентами.

Під час обліку дебіторської заборгованості на підприємствах можуть виникати наступні проблеми: якість змісту бухгалтерських записів, що визначається в процесі визнання і оцінювання дебіторської заборгованості; відсутність наукових і практичних розробок можливих форм бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості, що забезпечило б надання якісної бухгалтерської інформації про розрахунки з дебіторами різним користувачам.

Отже, проблема обліку дебіторської заборгованості полягає в тому, щоб не допустити прострочення термінів платежу та доведення заборгованості до стану безнадійної. Правильно організований бухгалтерський облік повинен мати таку систему рахунків, яка б достатньою мірою відображала і характеризувала всю господарську діяльність з вимушеною конкретизацією.

Для вирішення проблем обліку дебіторської заборгованості потрібно вдосконалювати методику обліку, для цього потрібно внести зміни в діюче законодавство.

На основі проведених досліджень можна дійти висновку, що дебіторська заборгованість за своєю суттю є сумою заборгованостей дебіторів підприємству на певну дату, що виникає внаслідок надання коштів, продажу інших активів, робіт, послуг безпосередньо боржникові та не є фінансовим активом, призначеним для продажу.

Список використаних джерел:

1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський словник / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ПП «Рута», 2001. – 224 с.

2. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств // Фінанси України. – 2003. – № 12. – С. 24-36.

3. Брігхем Євхен. Основи фінансового менеджменту: пер. з анг. – К.: Молодь, 1997. – 1000 с.

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» [Електронний ресурс]: затверд. наказом МФУ від 08.10.1999 р. № 237. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua.

5. Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку, затверджено Мінфіном України від 30.11.1999 р. № 291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99

6. Бухгалтерський облік: фінансовий та внутрішньогосподарський /В.В. Сопко, О.В. Бойко, М.І. Кучер. – К.: Фенікс, 2003. – 468 с.

Приходько Анастасія Євгенівна,
Єлісєєва Оксана Костянтинівна
д.е.н., професор, завідувач кафедри статистики, обліку та економічної інформатики Дніпровського національного університету ім. О. Гончара (Дніпро)

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ПРОДУКЦІЇ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ ТОВ «АПФ «ВОРОНЦОВСЬКЕ»»

Сільськогосподарська діяльність має низку суттєвих технологічних і організаційно-економічних особливостей, які впливають на побудову бухгалтерського обліку, а саме:

а) чітко виражений сезонний характер виробництва і залежність його результатів не лише від трудових і матеріальних витрат, а й від природних факторів;

б) широке використання у процесі виробництва власної готової продукції (корми для годівлі тварин тощо)

в) взаємовідносини з державою включають ряд пільг з оподаткування, дотації, пільгове кредитування тощо.

Підприємство ТОВ «Агропромислова фірма «Воронцовське»» - українська компанія без іноземних інвестицій, потужне господарство галузі АПК, яке понад 10 років спеціалізується на високопродуктивному тваринництві. Компанія накопичила успішний досвід і стала одним із лідерів південного регіону. На сьогодні, числиться, в середньому, 5 тис голів свиней, а за рік реалізується 8 тис голів.

Проводячи економічний аналіз підприємства, ми дійшли висновку, що порівнюючи показники 2014-2016 роки, необхідно зазначити, що прибуток на підприємстві протягом трьох років зростає. У 2015 р. прибуток зріс на 3348 тис. грн (або 125,4 %) в порівнянні з 2015 р.. А у 2016 році порівнюючи з 2016 роком на 3634 тис. грн. (або 60,4 %). Основною причиною такого різкого підвищення аналізованого показника в 2016 р. в порівнянні з 2014 роком є введення в вирощування нових порід свиней, та виведення сальної породи. Також підприємство змінює обладнання на утримування худоби, що дозволяє значно зменшити брак поросят та кошти на лікування дорослих свиней.

Для того щоб отримати економічну вигоду на підприємстві, тварини проходять декілька стадій зростання:

1) Прийняття до обліку молодняку тварин: поросята після народження від 0 до 28 днів перебувають на стадії лактації); поросята від 29 до 80 днів, що перебувають на відгодівлі та харчуються стартовим комбікормом

2) Переведення молодняку до стадії вирощуванні та відгодівлі (1 фаза відкорму)

3) переведення тварин на вирощуванні та відгодівлі в основне стадо (2 фаза відкорму)

4) оприбуткування, реалізація, а також використання для власних потреб установи продукції тваринництва

5) реалізація тварин на вирощуванні та відгодівлі і тварин основного стада.

Така різноманітність господарських операцій, які становлять виробничий цикл тваринництва, обумовлює ряд особливостей організації бюджетного обліку даної діяльності. Кожна стадія ведеться в обліку за окремими віковими групами. Вирощування та відгодівля свиней ведеться на рахунку 212 « Поточні біологічні активи тваринництва», а витрати на їх вирощуванні накопичуються на рахунку 23 «Виробництво» [3 с.81-89].

Нині роль економічного аналізу зросла, бо основні показники, що характеризують ефективність заходів для впровадження нової техніки, технології, організації виробництва, підприємства розраховують і планують самостійно. Звідси й випливає потреба в ретельному аналізі та обґрунтуванні техніко-економічних показників.

На основі проведеного аналізу на підприємстві ТОВ «АПФ «Воронцовське»» можна робити такі висновки, що, не зважаючи на те, що підприємстві тільки нещодавно з’являється на ринку, воно стрімко набирає обертів.

Провівши дослідження сільськогосподарського підприємства, яке займається свинарством, нами встановлено, що організація первинного обліку біологічних активів і продукції даної галузі не повністю відповідає сучасним вимогам. Крім того, якщо надання інформації буде неповним, недостовірним та невчасним, то це призведе до недотримання принципу повного висвітлення [1, 624с.].

Витрати на вирощування збільшуються, що призводить до збільшення цін на продукцію на ринку. Тому підприємству потрібно постійно слідкувати за витратами на виробництво продукції.

Для забезпечення більшої достовірності при калькулюванні та аналізі собівартості продукції можна рекомендувати наступне: зменшити витрати на виробництво продукції, закуповувати корми та медикаменти по меншим цінам; збільшення продуктивності праці

робітників шляхом автоматизації виробництва та суворої дисципліни;- скорочення витрат на обслуговування вирощування [2, 463с.].

Завдяки цим методам це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності продукції та забезпеченню соціально-економічного розвитку сільськогосподарського підприємства.

Список використаних джерел:

1. Адрійчук В. Економіка аграрних підприємств: навч.посіб. / В. Андрійчук. — К.: КНЕУ, 2013. — 624с.

2. Горбонос Ф. Шляхи зниження собівартості продукції: навч. посіб. / Ф. Горбонос, Г. Черевко, Н. Павленчик, А. Павленчик — К.: Знання, 2010. – 463 с.

3. Панченко Л. Удосконалення первинного обліку біологічних активів у тваринництві / Л. Панченко, Т. Головченко // Всеукраїнський науково-виробничий журнал. — 2014.— №3.— С. 81-89

Фесенко Валерія Валеріївна

к. е. н., доцент кафедри обліку, аудиту, аналізу і оподаткування

Мигаль Юлія Ігорівна

Університету митної справи та фінансів(м. Дніпро)

МЕТОДИКА ОБЛІКУ І ФОРМУВАННЯ ВАРТОСТІ ІМПОРТОВАНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Актуальність теми. Зовнішня торгівля значною мірою впливає на економіку країни, як основного джерела формування доходів суб'єктів фінансових відносин. Доведено, що позитивний вплив на зростання економічного стану країни має експортно-імпортна діяльність держави, особливо в умовах високої як продуктивності, так і конкурентоспроможності вітчизняної продукції.

Вплив експорту: незважаючи на те, що певна частка товарів і послуг, які виробляються в країні, продаються за кордон, витрати на їх виробництво – це витрати іноземців. Тому збільшення експорту збільшує сукупні витрати на продукцію і підвищує економічний стан нашої країни.

Імпорт, навпаки, означає, що певна частка наших витрат на споживчі та інвестиційні товари є витратами на виробництво іноземної продукції. Отже, щоб визначити вартість продукту, виробленого всередині країни, потрібно із загальної суми наших витрат відняти ту їхню частку, яка спрямовується на імпортні товари і послуги. Динаміка експорту та імпорту товарів за наведена на рисунку 1та 2 [1].

Ціна – це грошове вираження одиниці продукції. На імпортовані товари ціни визначаються на підставі контрактної вартості з врахуванням витрат на придбання і поставку товарів до митного кордону у валюті країни експортера [2]. Після цього здійснюється перерахунок вартості ввезених товарів у національну валюту за офіційним курсом Національного банку України. До неї також включаються такі складові: податок на імпорт, акцизний збір, податок на додану вартість, мито, інші платежі.

У бухгалтерському обліку імпортні товари оцінюються за обліковими цінами. Ціни продажу залежать, по-перше, від умов поставки, по-друге, від терміну перебування під митним контролем, по-третє, від місцезнаходження товару.

Ціна продажу імпортних товарів включає в себе: 1) суму непрямих податків (нарахованих при реалізації товарів, які не підлягають відшкодуванню підприємству); 2) суму ввізного мита (сплаченого при митному оформленні товарів); 3) транспортно-заготівельні витрати; 4) інші витрати (вартість супутніх послуг). Складові вартості імпортного товару наведені на рисунку 3.

Рис.1. Динаміка експорту товарів

Рис.2. Динаміка імпорту товарів

Імпортер, щоб реалізувати свою продукцію може понести такі витрати: витрати на страхування; оплата послуг митного брокера; витрати на транспортування імпортних товарів; витрати по пакуванню; сертифікація та інші.

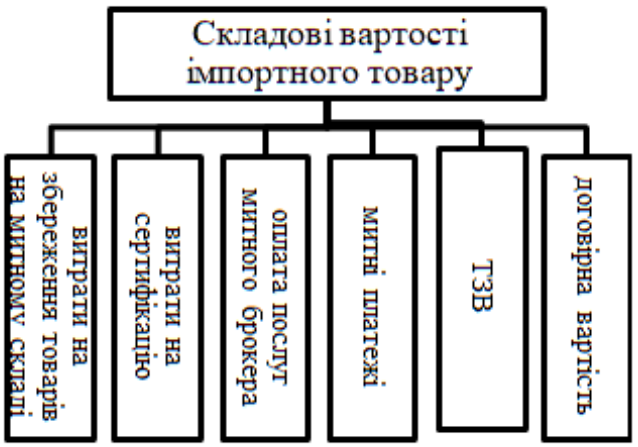

Рис.3. Складові вартості імпортного товару

Порядок формування цін на імпортні товари, що купуються за рахунок власних валютних коштів підприємств. Ці ціни встановлюються самими підприємствами, що здійснюють імпортні закупівлі. При цьому порядок розрахунку цін залежить від того, кому безпосередньо реалізуються товари - іншим підприємствам або населенню. Якщо підприємство закупило імпортний товар і реалізує його іншому підприємству, то перш за все підприємство-імпортер має визначити розрахункову ціну (без ПДВ), яка включає: митну вартість, акциз, мито, митні збори, інші накладні витрати, що відносяться на витрати без податку на додану вартість. Потім до отриманої розрахункової ціни додається ПДВ за ставками 10 чи 20%. За цією ціною (з ПДВ) підприємство-імпортер може реалізовувати товар

будь-якому іншому підприємству. Однак реалізація товару може бути здійснена і за іншою ціною, не нижче за цю, а саме з вільної відпускної ціни (з ПДВ). При реалізації імпортних товарів підприємства визначають суму ПДВ, що підлягає внеску до бюджету. Вона являє собою різницю між сумою податку, отриманою від покупців, та сумою податку, що відноситься до витрат на придбання та реалізацію імпортного товару, включаючи суму податку, сплачену митним органам. Цей алгоритм наведено на рисунку 4.

При закупівлі імпортних товарів підприємствами роздрібної торгівлі ПДВ, що сплачується при митному оформленні, включається в розрахункову ціну. У цьому випадку розрахункова ціна складається з митної вартості, мита, акцизу, ПДВ (за умови, якщо товари обкладаються цими податками), а також митних зборів. Всі інші витрати підприємств роздрібної торгівлі по закупівлі, зберігання та реалізації імпортних товарів включені у витрати обігу, які відображені в торговельну надбавку. При реалізації імпортних товарів населенню до розрахункової ціни додається торговельна надбавка. Алгоритм наведено на рисунку 4.

Формування ціни імпортних товарів одним підприємством при реалізації іншому підприємству	Формування ціни на імпортні товари підприємством для роздрібної торгівлі
Крок 1. Розрахункова ціна: митна вартість; акциз; мито; митні збори; інші накладні витрати (транспортні витрати, страхові платежі, витрати на зберігання і т.д.) Крок 2. ПДВ	Крок 1. Розрахункова ціна: митна вартість; мито; акциз; ПДВ; митні збори Крок 2.Торгівельна надбавка

Рис. 4. Алгоритм формування ціни імпортних товарів

Отже, одним із найважливіших оціночних показників діяльності підприємства є витрати. Прибуток підприємства безпосередньо залежить від величини витрат. Зменшення їх шляхом ефективного управління без заниження обсягів реалізації, якості зумовлює можливість збільшення прибутку. Тому правильний облік витрат, своєчасний контроль за їх формуванням, оперативний аналіз мають важливе значення для ефективного управління витратами підприємства. Правильно сформована ціна продажу на імпортні товари дає змогу суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності у повній мірі покрити свої витрати щодо здійсненої діяльності, а також отримати прибутки для подальшого функціонування та розвитку.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України. - http://www.ukrstat.gov.ua/
2. Садовська І. Б. Бухгалтерський облік [Електронний ресурс]: навч. посіб. / І. Б. Садовська, Т. В. Божидарнік, К. Є. Нагірська. - К. : "Центр учбової літератури",2013.-688.

Тростянська Карина Миколаївна
к.е.н., доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики
Пасько Анастасія Миколаївна
Дніпровського національного університету Імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Науково-технічна революція призвела до появи нових видів інформаційних технологій. Інформатизація суспільства має як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, суспільство стало більш соціальним, більш мобільним, більш усвідомленим про новини світу. Взагалі є неймовірна кількість можливостей та безліч інформації про будь-що. А з іншого боку – турбує занепокоєння про поширення фактів протизаконного збору і використання інформації, вільний доступ до неї. Наприклад, копіювання інформації,

викрадення з архівів, банків, баз даних. Таким чином з'являється можливість маніпулювання людиною, спільнотою, або ж, навіть, цілим підприємством, маючи при собі тільки якусь інформацію.

В процесі господарської діяльності кожне підприємство використовує певну інформацію. Використовуючи таку інформацію, можна зробити висновки щодо стану підприємства, його платоспроможність, надійність та здатність зростати на ринку. Якщо такою інформацією буде володіти конкурент, то це буде полегшувати планування та організацію діяльності для нього. Тому має приділятися велика роль заходам щодо забезпечення інформаційної безпеки підприємства.

Нажаль, в українській науковій літературі недостатньо досліджували інформаційну безпеку. Розглядали її тільки частково, зачіпаючи в контексті якихось інших тем. Здебільшого в контексті національної, соціальної безпеки, адміністративного та кримінального права тощо. Одними з таких дослідників були І. Арістова («Право України»), Б. Кормич («Інформаційна безпека: організаційно-правові основи»), О. Соснін («Проблеми регулювання суспільних правовідносин в інформаційній сфері»), О. Юдін («Інформаційна безпека держави»), Е. Яковець («Основи правового захисту інформації та інтелектуальної власності») та інші.

На суб'єкти господарської діяльності впливає дуже велика кількість різних факторів [2]. Наприклад, одними з таких факторів можуть стати поширення неправдивої інформації та маніпулювання свідомістю співробітників чи клієнтів, здійснення провокування конфліктів тощо. Якщо, наприклад, в інформаційний простір підприємства протягом довгого часу подається правдива інформація, а раптом подається неправдива, то вона також сприймається як реальна, а створена чи вигадана. Метою такої є створення неспокійних умов для конкурента, в яких він не зможе працювати.

Зрозуміло, що самостійно підприємство ніколи не буде добровільно надавати комусь інформацію, яка може бути використана проти самого підприємства. Тож, існують інші шляхи, через які може передаватись інформація третім особам. Наведемо таблицю відсоткового співвідношення факторів, що створюють умови витоку інформації (табл.1).

Таблиця 1

Умови, що можуть спричинити сприятливу середу для витоку інформації [2]

№	Умова	Вірогідність у відсотках
1	Відсутність звички мовчати та бути обережними у висловлюваннях	32
2	Гостра необхідність коштів або бажання отримати легкі гроші за будь-яку ціну	24
3	Відсутність політики інформаційної безпеки компанії	14
4	Надмірна звичка теревенити та повідомляти один іншому чутки, новини, байки та іншу почуту/побачену інформацію серед співробітників компанії	12
5	Відсутність контролю за засобами зберігання, передачі, обробки та знищення інформації на підприємстві	10
6	Несприятлива та конфліктна атмосфера у колективі	***8***

Згадуючи про економічні негаразди підприємства, не можемо не зазначити промислове шпигунство [5]. Такий вид загроз несе за собою небезпеку витоку інформації, як із грифами "секретно", "для службового користування", так і будь-якої іншої, що може зашкодити діяльності компанії, надати перевагу конкуренту, тощо. Наприклад, це можуть бути дані, що дають інформацію про стратегію розвитку підприємства, унікальні рішення, ідеї окремих співробітників та підприємства в цілому, бази даних клієнтів та ін. Для здійснення промислового шпигунства долучається величезна кількість спеціалістів та багато коштів.

У декількох країнах промислове шпигунство стало одним із найбільш визначних факторів на ринку. До таких країн відносяться США, Великобританія, Франція,

Німеччина, Японія. Останнім часом до цього списку також долучився Китай [2]. У перлині азіатського світу було відкрито окремий навчальний заклад, де студенти вивчають теорію науково-технічної розвідки. Крім цього, було створено спеціальну програму обміну, за якою молодих спеціалістів відправляють у найбільш розвинені та, як наслідок, найбільш сприятливі для збору інформації країни.

Політика інформаційної безпеки суб'єктів підприємництва розробляється на основі принципів централізації управління тактично-стратегічним розвитком та безпеки. Основними засадами такої політики є законність, цілісність, конфіденційність, доступність, тощо. Окремо потрібно зазначити, що важливою складовою заходів, спрямованих на збереження інформаційної безпеки є правові акти, що регулюють такі заходи, оскільки без них створення політики інформаційної безпеки суб`єкта господарської діяльності неможливе у принципі. Такі акти регулюють інформаційні відносини, а також на іх підставі визначається правомірність будь-яких дій, тощо. Нормативно-правові акти можуть забезпечити надійний захист підприємства від загроз, що пов`язані із витоком інформації, посяганням на інтелектуальну власність та ін. Стаття 55 Конституції України надає право будь-якими, не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань [3].

Якщо розглядати інформаційну безпеку в розрізі конкретних суб'єктів господарської діяльності, можна зазначити, що переважна більшість компаній на сучасному ринку надає велику роль цьому аспекту ведення підприємницької діяльності, але не мають достатньо коштів та засобів для проведення комплексу заходів, направлених на її забезпечення. Реально політика інформаційної безпеки існує та виконується лише у великому бізнесі. Суб`єкти середнього бізнесу проводять комплекс заходів тільки у випадку виявлення реальної загрози тут і зараз. У малому бізнесі політика інформаційної безпеки реалізується лише силам управлінського складу, власників. Часто виникає ситуація, в якій при забезпеченні інформаційної безпеки власного підприємства, особа балансує на грані порушення прав інших підприємств або окремих осіб [5].

Інформаційні технології у наш час розвиваються з величезною швидкістю, а сама інформація стає найціннішим товаром, тому і така галузь, як інформаційна безпека розвивається не менш швидкими темпами Виходячи з цього, можемо припустити, що і для будь-якого суб`єкта підприємницької діяльності політика інформаційної безпеки в майбутньому буде мати величезне значення.

Список використаних джерел:

1. Бегун. В.І. Інформаційна безпека: навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2008. – 280с.
2. Зубок М.І. Інформаційна безпека в підприємницькій діяльності / М.І. Зубок. – К.: ГНОЗІС, 2015 - 216 с.
3. Конституція України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80
4. Про інформацію: Закон України від 25 червня 2016 року // Відомості Верховної Ради України. – 2016.
5. Юдін О.К., Богуш В.М. Інформаційна безпека держави. — Харків: Консум, 2004. — 508 с.

Снопко Тетяна Віталіївна,
Бондаренко Наталія Миколаївна, *к.е.н, доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики Дніпровського національного університету ім. О. Гончара (Дніпро)*

ВІДОБРАЖЕННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ В ОБЛІКОВІЙ ПОЛІТИЦІ ПІДПРИЄМСТВА

Впровадження нових технологій до сфери діяльності підприємства, привернуло увагу до нематеріальних активів, в питанні їхньої значущості на підприємстві, оскільки збільшення

обсягів виробництва та реалізація продукції яка є конкурентоспроможною на ринках, потребує використання певних науково-технологічних знань, впровадження інновацій, як результатів інтелектуальної діяльності людини.

При управлінні підприємством використовують інформацію, яку збирають із різних джерел. Несвоєчасне надходження інформації на підприємство, її неповнота чи недоцільність призведе до неможливості прийняття обґрунтованих рішень. Тому інформація, яка повинна бути відображена, зокрема про нематеріальні активи, має бути об'єктивною, корисною та своєчасною. Одним із шляхів досягнення цього є застосування сукупності правил, які обирають і розробляють на підприємстві для організації відображення інформації про такі активи шляхом формування облікової політики підприємства.

Облікова політика на підприємстві регламентована низкою нормативно-правових актів, в яких рекомендовано здійснювати її формування на підставі альтернативних варіантів, що передбачені П(С)БО, зокрема П(С)БО 8 «Нематеріальні активи». При цьому чинним законодавством України облік нематеріальних активів регламентується низкою інших документів, в яких зазначена альтернативна інформація щодо обліку таких активів, зокрема: Податковим кодексом України, Інструкцією про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку, Методичними рекомендаціями з бухгалтерського обліку нематеріальних активів, наказами та методичними рекомендаціями міністерств щодо документального оформлення , синтетичного і аналітичного обліку нематеріальних активів. Це значною мірою розширює коло напрямків, які доцільно було б розглядати в наказі про облікову політику при відображенні інформації про нематеріальні активи.

Чітко сформована облікова політика дозволяє проводити порівняльний аналіз показників діяльності підприємства за різні звітні періоди і на основі проведеного аналізу ухвалювати рішення щодо удосконалення обліку нематеріальних активів на підприємстві.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» нематеріальні активи трактує як немонетарний актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований [1].

Нематеріальні активи відображаються в балансі за таких умов: Існує ймовірність того, що майбутні економічні вигоди, які відносяться до активу, надходитимуть до підприємства; . Собівартість активу можна достовірно оцінити

Виходячи з сучасної існуючої ситуації в економіці на підприємстві пропонуємо виділити такі елементи облікової політики щодо нематеріальних активів (табл. 1).

Таблиця 1

Елементи облікової політики щодо нематеріальних активів

Елементи облікової політики	Альтернативні варіанти
Строк корисного використання нематеріальних активів	Самостійно встановлюється підприємством
Ліквідаційна вартість об'єкта нематеріальних активів	Самостійно встановлюється підприємством за наступних умов: якщо існує невідмовне зобов'язання іншої особи щодо придбання цього об'єкта наприкінці строку його корисного використання; якщо ліквідаційна вартість може бути визначена на підставі інформації існуючого активного ринку і очікується, що такий ринок існуватиме наприкінці строку корисного використання
Методи амортизації нематеріальних активів	прямолінійний; зменшення залишкової вартості; прискореного зменшення залишкової вартості; кумулятивний; виробничий
Критерій суттєвості і порядок проведення переоцінки	Самостійно встановлюється підприємством, за умови, що для нематеріального активу існує активний ринок. В Наказі про облікову політику підприємству доцільно також зазначити періодичність зарахування сум дооцінки нематеріальних активів до нерозподіленого прибутку

При організації роботи бухгалтерської служби підприємства щодо обліку нематеріальних активів в наказі про облікову політику підприємства необхідно відобразити інформацію щодо посадової інструкції бухгалтера з обліку нематеріальних активів та складові і обсяг комерційної таємниці. До комерційної таємниці в розрізі нематеріальних активів можна відносити інформацію про незапатентовані науково-технічні розробки; бази даних та комп'ютерні програми, створені підприємством самостійно; технічні проекти; незапатентовані товарні знаки тощо.

Для безпосереднього визначення такого переліку на підприємстві доцільно створити спеціальну комісію, яка буде здійснювати групування й уточнення інформації для цього переліку, що рекомендуємо зазначити в наказі про облікову політику підприємства.

Щодо організаційно-технологічних аспектів в наказі про облікову політику підприємства про нематеріальні активи доцільно відображати наступну інформацію: форму ведення бухгалтерського обліку; організацію документації і документообігу в системі облікової інформації; організацію, умови й строки зберігання документів та облікових регістрів на підприємстві; робочий план рахунків.

Облікова політика – документ, що містить сукупність принципів, методів, процедур ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, обраних підприємством самостійно. Хоча, ведення бухгалтерського обліку суворо регламентовано, проте все ж таки наявні певні альтернативи вибору тих чи інших методів обліку. Ретельно здійснений вибір сукупності методів ведення бухгалтерського обліку, з урахуванням особливостей та мети діяльності підприємства, на законних підставах надає можливість представляти бажану інформацію у фінансових звітах.

Отже, надані рекомендації щодо основних складових облікової політики в частині, що стосується нематеріальних активів, дозволять покращити методичну і організаційно-технічну складові облікової політики, що вплине на покращення достовірності та доречності інформації фінансової звітності суб'єкта господарювання.

Список використаних джерел:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», затверджене наказом МФУ від 18.10.1999 № 242. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.help/law/242

Солонець Дарина Євгеніївна,
Гордєєва-Герасимова Людмила Юріївна
старший викладач кафедри статистики, обліку та економічної інформатики
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (м.Дніпро)

ОСНОВНІ НАПРЯМИ НАДАННЯ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Аудит - головний фактор оцінки і контролю фінансової діяльності підприємства. Його історичний вік - близько двохсот років. Першочерговим завданням аудиторів було виявлення шахраїв. З тих пір аудит як професія розвинувся, набув нового значення і став обов'язковим інструментом контролю і допомоги в фінансово-економічній діяльності. Аудитори не дублюють діяльність відповіднихконтролюючих служб. Їх мета - не виявлення махінацій і помилок. Якщо такі є, то їх знаходять в процесі виконання основної меті роботи аудиторів. Мета роботи аудиторів - грамотний сучасний контроль за дотриманням фінансових норм і допомога в оволодінні ними, роз'яснення нововведень.

Грамотному і досвідченому бухгалтеру, який скрупульозно і точно виконує свою роботу, або підприємству, де немає фінансових порушень і фальсифікацій, візит аудиторів піде тільки на користь. Висновок аудитора про їх роботу підніме їх статус і престиж. Більш того, висновок аудиторської перевірки стане, умовно кажучи, візитною карткою

підприємства, та буде допомагати при роботі з партнерами і конкурентами. За результатами аудиторської перевіркиможна максимально оптимізувати організацію роботи бухгалтерії.

Як не дивно на перший погляд, результати аудиторської перевірки для підприємства мають високу рентабельність. Дуже часто вони підіймають доходи підприємств в кілька разів, тому що знижують рівень фінансових втрат, штрафів, нерентабельного використання коштів. Погляд аудитора - це неупереджений погляд ззовні, якийчасто може замічати більш вигідні можливості для діяльності компанії. Мінімізувати податкові ризики завдяки роботі аудиторської компанії - один із напрямів роботи аудиторів. Інше важливе завдання - передбачення і попередження бухгалтерських помилок в умовах постійних змін фінансового та податкового законодавства.

Робота аудитора спирається на два фактори: перший - захист інтересів замовника, тобто тієї компанії, в якій проходить аудиторська перевірка, другий - захист інтересів кредитора або споживача тих послуг, які надає дана компанія. Зважений баланс інтересів дає кращі результати для економіки підприємства в цілому.

Розвинена аудиторська компанія в Україні надає широкий спектр аудиторських послуг. У переліку цих послуг є обов'язкові аудиторські перевірки, аналіз фінансового стану, ведення бухгалтерського обліку, підтвердження звітності. Крім того, аудиторська компанія зазвичай займається також інформаційним обслуговуванням, дає консультації, проводить семінари та курси. Аудиторські послуги повинні надаватися відповідно до стандартів і існуючим юридичним законам. Крім цього,необхідно дотримуватися законів етики бізнесу. Принциповість і прихильність до істини поєднуються з незалежністю і об'єктивністю. Все це базується на професіоналізмі аудитора. Конфіденційність інформації також є одним з принципів аудиторської роботи.

Аудит як послуга є основним завданням аудиторської роботи. Підсумком цієї роботи стає об'єктивна думка аудитора про надану звітності. Висновок аудитора не замінює контролю з боку відповідних органів, податкових установ і не виключає його.Всупереч існуючій думці, що аудит потрібно проводити в кінці року одночасно зі здачею річної звітності, аудиторські перевірки краще робити поетапно, протягом року, це дасть більш повну картину і помітний ефект. Якщо тактичні і стратегічні рішення управління компанією базуються на результатах аудиторської перевірки, то вони напевно принесуть компанії помітний успіх.

Розглянемо види аудиту на підприємстві. Він буває добровільним та обов’язковим.

Добровільна аудиторська перевірка зазвичай призначається з наступних причин: необхідність в перевірці діяльності фінансового директора, головного бухгалтера і всієї бухгалтерії; комплексна перевірка роботи всіх органів управління; вимога партнерів по бізнесу, інвесторів, кредитних організацій, державних органів; заміна головного бухгалтера і передача відповідної документації; реорганізація бізнесу або підготовка до купівлі-продажу компанії; майбутня перевірка державними органами; підготовка до сертифікації підприємства.

Необхідність і частота проведення так званого ініціативного аудиту визначається менеджментом організації (або власниками) виходячи зі стану бухгалтерського обліку підприємства та інших причин.

Щодо обов'язкового аудиту, то у Законі України «Про аудиторську діяльність» надано перелік суб’єктів господарювання, для яких проведення аудиту є обов'язковим.

Наприклад, обов’язковий аудит проводиться для «підтвердження достовірності та повноти річного балансу і звітності комерційнихбанків, фондів, бірж, компаній, підприємств, кооперативів, товариств та інших господарюючих суб'єктів незалежно від форми власності та виду діяльності, чия звітність підлягає офіційному розголошенню, за винятком установ та організацій, що повністю утримуються за рахунок державного бюджету і не займаються підприємницькою діяльністю, емітентів цінних паперів … » [1]. Тобто переважно для підприємств, які становлять суспільний інтерес.

Отже, аудит - це незалежна перевірка з метою висловлення думки про достовірність фінансової звітності. Слово «аудит» в перекладі з латинської означає «слухання» і застосовується у світовій практиці для позначення перевірки. Важливим є те, щов Україні (також і світовій практиці) неприпустимо надання бухгалтерських послуг і проведення аудиторських перевірок однієї і тієї ж фірмою.

Требо зазначити, що в Україні все більш затребуваною стає така послуга як аудиторський супровід, тобто регулярний контакт з аудиторською службою, яка завжди знаходиться в курсі фінансового стану підприємства, оперативно виявляє і усуває усі недоліки в його роботі. Це позволяє мінімізувати втрати та збільшити дохід підприємства.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про аудиторську діяльність» [Електронний ресурс].– Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3125-12.
2. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2258-19.
3. Сучасний бухгалтерський облік, аналіз і аудит: галузевий аспект: колективна монографія у 2 т. / за ред. П. Й. Атамас. – Дніпропетровськ: «Герда», 2013. – Т. 1. – 358 с.
4. Рядська В. В., Петракова Я. В. Аудит: Практикум. - К: Центр учбової літератури, 2009. - 464с.

Романова Ольга Вікторівна
старший викладач кафедри статистики, обліку та економічної інформатики
Солонець Дарина Євгеніївна
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

Податок на додану вартість як особлива форма податку з обігу введений в більшості європейських країн. Він зберігає переваги багаторівневого податку з обігу щодо оподаткування всіх ступенів просування товару, але водночас ліквідує його головні недоліки – кумулятивний ефект і штучне збільшення оподатковуваного обігу.

Поняття доданої вартості в теоретичному плані ґрунтується на вченні про суб'єктивну вартість, яке не визнає різниці між матеріальними і нематеріальними благами, між продуктивною і непродуктивною працею, оперуючи загальними поняттями корисностей та споживчих вартостей. З огляду на це, показник доданої вартості є простий і зручний – це різниця між вартістю реалізованої продукції та матеріальними витратами на її виготовлення.

У системі ПДВ діє широка система пільг, продиктована настроями соціальної справедливості. Як свідчить досвід 26 країн світу, означені пільги можна згрупувати за такими сферами їх дії: товари й послуги першої потреби (продукти харчування; ліки та медичне обслуговування; книги й газети; купівля і винайм житла; одяг); соціальні послуги (освіта; культура; мистецтво; фізична культура і спорт; соціальне забезпечення); фінансові операції (страхування; кредитування; інвестування; купівля-продаж валюти; емісія та обіг цінних паперів); державні платні послуги (ліцензії, патенти; плата за державну реєстрацію; інші державні товари й послуги) [2, с. 257].

Податковий кодекс України [4] визначає вичерпний перелік пільгових господарських операцій, до яких застосовується нульова ставка (ст. 195), нижча від основної ставки податку (ст. 193) та звільнених від оподаткування ПДВ (ст. 197), а також дає детальну характеристику таких операцій та вимоги до їх здійснення.

Так, наприклад, звільненні від оподаткування ПДВ, такі операції як: постачання продуктів дитячого харчування та товарів дитячого асортименту для немовлят за переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України (пп. 197.1.1 ПКУ); постачання послуг із доставки

пенсій, страхових виплат та грошової допомоги населенню на всіх етапах доставки до кінцевого споживача (пп. 197.1.4 ПКУ); постачання об'єктів житлового фонду, перше постачання доступного житла і житла, що будується із залученням державних коштів (пп. 197.1.1ПКУ); надання благодійної допомоги (пп. 197.1.15 ПКУ); тощо (всього 24 пункти).

Нульовою ставкою податку обкладаються операції із: вивезення товарів за межі митної території України (пп.195.1.1 ПКУ); постачання товарів (пп.195.1.2 ПКУ): а) для заправки або забезпечення морських суден, що входять до складу Військово-Морських Сил України та відправляються за межі територіальних вод України, у тому числі на якірні стоянки тощо; б) для заправки або забезпечення повітряних суден, що виконують міжнародні рейси для навігаційної діяльності чи перевезення пасажирів тощо; постачання таких послуг, як міжнародні перевезення пасажирів і багажу та вантажів залізничним, автомобільним, морським і річковим та авіаційним транспортом (пп.195.1.3 ПКУ) тощо.

Пільгова ставка податку (7 %) застосовується до операцій із постачання ліків та медвиробів.

Таким чином, звільнення від ПДВ має на меті два основних завдання: захист інтересів малозабезпечених верств населення (соціально-політичні мотиви) та стимулювання випуску окремих соціально-значущих видів продукції (товарів, робіт, послуг).

Ефективність функціонування податку на додану вартість залежить від соціально-економічної орієнтації податкової системи та її моноструктури; форм і методів мобілізації податку до бюджету; створення й функціонування автоматизованої єдиної системи збору й оброблення фіскально-економічної інформації про додану (нову) вартість.

Проведений в [3] аналіз механізму формування бази оподаткування з ПДВ виявив, що, *по-перше,* існує суттєва різниця між економічною сутністю поняття додана вартість (те що повинно бути базою оподаткування для ПДВ) і його юридичною формою (базою оподаткування ПДВ, визначеної в Податковому кодексі України) та, *по-друге*, діюча в Україні система бухгалтерського обліку і звітності не дозволяє автоматично отримати інформацію про розмір доданої вартості – основний показник економічного стану певного підприємства і суспільства в цілому [3, с. 29] в системі бухгалтерського обліку і фінансової звітності, що ускладнює для користувачів процес прийняття управлінських рішень.

Перехід на загальновизнані у світі принципи бухгалтерського обліку і фінансової звітності зумовлює потребу в інформації не лише про стан розрахунків за податком на додану вартість, а й про знову створену вартість.

Окремі статті діючого балансу та інших форм фінансової звітності, відображені відповідно до вимог діючих стандартів, через недосконаліть методики їх формування та жорстке обмеження дій суб'єктів господарювання щодо нарахування ПДВ та відображення розрахунків з бюджетом за цим податком в бухгалтерському обліку можуть не відповідати якісним характеристикам та принципам підготовки фінансової звітності, а також визначенню та критеріям визнання елементів фінансової звітності. Внаслідок цього виникає потреба додаткового аналізу відповідності зазначених об'єктів критеріям визнання елементами фінансових звітів, якісним характеристикам та принципам підготовки фінансової звітності відповідно НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», таким, наприклад, як превалювання сутності над формою та обачність.

Вдосконалення розкриття інформації у фінансовій звітності: відображення в фінансовій звітності розрахунків з бюджетом з ПДВ і суми доданої вартості підприємства та її розподілу, потрібно для підвищення якості інформаційного забезпечення аналізу фінансового стану та результатів діяльності підприємств.

Для усунення невідповідностей економічної сутності і правової бази нарахування ПДВ в Україні необхідно зменшити ступінь державної регламентації та надати підприємствам більшої свободи в інтерпретації даних, накопичених на рахунках бухгалтерського обліку по розрахункам з бюджетом з ПДВ та розкриття інформації про створену ними додану вартість та її розподіл у фінансовій звітності, що могло б стати елементом їх облікової політики.

Осмислене наповнення форм фінансової звітності підвищить як рівень її корисності для зацікавлених в діяльності підприємства осіб, так і сприятиме подальшій гармонізації національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та міжнародних стандартів фінансової звітності.

Список використаних джерел:

1. Соколовська А.М. Податкова система держави: теорія і практика становлення / А.М. Соколовська. – К.: Вид-во "Знання-Прес", 2014. – 454 с.

2. Якушик І.Д. Податки в країнах світу / І.Д. Якушик, Я.В. Литвиненко. – К.: Вид-во "МП Леся", 2016. – 480 с.

3. Гордієнко О.О., Романова О.В. Підходи до бухгалтерського обліку доданої вартості в Україні / О.О. Гордієнко, О.В. Романова // Економіка і Фінанси. – 2018. – №1. – С. 24 – 30. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ecofin.at.ua/maket_ehkonomika_i_finansy_01_2018.pdf

4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

Астаф'єва Анастасія Олегівна,
Бондаренко Наталія Миколаївна, к.е.н, *доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики*
Дніпровського національного університету ім. О. Гончара (Дніпро)

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕДЕКТРОННОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ПДВ

Податок на додану вартість – це основний непрямий податок по наповненню Державного бюджету України. На нашу думку, ПДВ – це дуже проблемний податок, тому що він складний в обчисленні та обліку, у зв'язку з постійними змінами в його адмініструванні, неузгодженості нормативних актів та недосконалої податкової системи. Прийняття Податкового кодексу України у 2011 році не вирішило зазначені проблеми, але наблизило чинне податкове законодавство до сучасних стандартів адміністрування непрямих податків Європейської Спільноти (ЄС).

«Електронне адміністрування ПДВ» — це висловлювання, мабуть, не дає спати багатьом бухгалтерам підприємств або фізичних осіб-підприємців, які є платниками ПДВ.

З того моменту, як в кінці липня 2014 р. вийшов Закон від 31.07.2014 № 1621-VII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України», електронне адміністрування ПДВ майже кожен день обговорюється. Запровадження системи електронного адміністрування ПДВ взагалі міняє порядок реєстрації податкових накладних в Єдиному реєстрі, як і порядок його сплати. На даний момент запитань більше, ніж відповідей.

Серед експертів з питань податкової політики та народних депутатів на протязі декількох років ведуться дискусії щодо ефективності системи електронного адміністрування (СЕА) ПДВ і системи депонування коштів на спеціальних рахунках. Частина експертів гадає, що введення такої системи дозволило добре поборотись з ухиленням від сплати ПДВ, що сприяє до зменшенню їх оптимізації.

Система електронного адміністрування ПДВ в Україні, згідно пункту 2001 «Електронне адміністрування податку на додану вартість» ПКУ[4] і згідно Порядку електронного адміністрування податку на додану вартість №569 від 16.10.2014 року[1], передбачає:

–автоматичний облік платників податку на додану вартість;

−розробка податкових накладних та їх розрахунок в електронному вигляді, подачу їх засобами електронного зв'язку в Державну фіскальну службу України (ДФСУ) для реєстрації в ЄРПН;

−реєстрацію податкових накладних/розрахунків коригування до ЄРПН в межах суми податку, які розраховуються за спеціальною формулою (реєстраційний ліміт) за пп.2001.3 статті 2001 ПКУ[2];

−складання податкової (звітної) декларації по ПДВ в вигляді електронному;

−відкриття платникам податку рахунків у СЕА ПДВ (електронні рахунки).

Ця система дозволяє сформувати рахунок ПДВ у Держказначействі кожному платнику податку, перероблення документообігу в електронний режим, введення штрафних санкцій щодо протермінованих накладних та можливість податкового кредитування тільки при наявності реєстрації накладної [3].

З усього перерахованого, можна виділити певні переваги та недоліки запровадження системи електронного адміністрування ПДВ, це дозволить дуже добре зрозуміти даний механізм.

Переваги електронного документообігу настільки очевидні, що можна перерахувати головні з них:

−не треба витрачати час на доставку та підписання паперових документів;

−можна не боятися, що паперові документи якимось чином втрачено, адже електронних документів можна зробити скільки завгодно копій;

−електронні документи зберігаються на жорсткому диску, а не у величезній кількості шаф і стелажів, для яких потрібно знайти місце в офісі.

Перехід на електронний документообіг здатний заощадити будь-якій компанії тисячі гривень в рік. Щоб порахувати, скільки заощадить Ваша компанія, скористайтеся калькулятором економії.

Система електронного адміністрування має негативні особливості, зокрема:

−у разі, якщо контрагент не зареєстрував податкову накладну, платник податків буде повинен оплатити ПДВ за нього, адже не зможе сформувати податковий кредит, навіть за умови перерахування постачальнику грошових коштів з ПДВ;

−немає можливості повернути кошти з рахунку на поточний рахунок платників податку, навіть якщо кошти перераховані помилково або є надміру сплаченими;

−важкість з реєстрацією податкових накладних у системі через деякі недоліки – через це підприємці не вкладаються у встановлені строки та вимушені сплачувати штрафи [4].

Отже, з 1 січня 2015 року СЕА ПДВ функціонує в Україні, однак обчислення та сплата ПДВ не стає простіше. У форму податкових накладних вводяться пункти для сплати податку, з'являються нові електронні рахунки, ПКУ доповнюється новими санкціями. Більше того, для виконання фіскальної функції (наповнення бюджету) без урахування принципів податкового законодавства, а саме: рівномірності, справедливості і стабільності адміністрування застосовуються нові електронні перевірки.

Список використаних джерел:

1. Порядок електронного адміністрування податку на додану вартість №569 від 16.10.2014 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/569-2014-%D0%BF/.

2. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. — Режим доступу:http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/275517/print1445438190095732.

3. Єгорова Юлія. Електронне адміністрування ПДВ починає діяти [Електронний ресурс] / Юлія Єгорова // Агробізнес Сьогодні. – 2015. № 4 (299). – Режим доступу: http://www.agro-business.com.ua/pytannia-bukhgalteriii.

4. Система електронного адміністрування ПДВ потребує доопрацювання – експерти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uacrisis.org/ua/28774-sistema-elektronnogoadministruvannya-pdv

Моїсеєнко Дар'я Юріївна
Гордєєва-Герасимова Людмила Юріївна
старший викладач кафедри статистики, обліку та економічної інформатики
Дніпровський національний університет ім. О. Гончара (Дніпро)

ПРОБЛЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Заробітна плата є одним із вирішальних чинників добробуту громадян, що впливає на стан економіки країни. Заробітна плата є найважливішим чинником зацікавленості людини зробити поставлені завдання у визначені строки та якісно. Адже саме вона утримує населення від еміграції та дозволяє заохочувати нові перспективні кадри до співпраці, що сприяє виникненню нових технологій та збільшенню кількості підприємств. Саме вона є регулятором ринку праці.

Згідно з Законом України «Про оплату праці», «заробітна плата - це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу. Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства» [2].

Науковці вважають, що вона повинна відображати існуючі в державі соціальні, економічні та виробничі відносини. В свою чергу, такі відносини відображаються через функції заробітної плати.

Різні автори, наприклад Завіновська Г.Т. [4] , Попівняк Р.Б. [5], виділяють від двох до десяти функцій заробітної плати. Однак більшість науковців надають першочергової уваги таким функціям заробітної плати:

1) відтворювальна функція заробітної плати, яка повинна забезпечувати працівників та членів їх сімей необхідними життєвими благами як для відтворення робочої сили, так і для відтворення поколінь;

2) стимулююча або мотивуюча функція заробітної плати –забезпечує встановлення залежності її розміру від кількості й якості праці конкретного працівника, його трудового внеску в результати роботи підприємства;

3) регулююча або ресурсорозміщувальна функція заробітної плати –забезпечує розміщення робочої сили оптимально, з урахуванням ринкової кон'юнктури, за регіонами, галузями господарства, підприємствами;

4) соціальна функція заробітної плати – відображає міру живої праці в процесі розподілі фонду споживання між найманим працівником і власником засобів виробництва;

5) функція формування платоспроможного попиту населення – її призначення полягає в узгодженні платоспроможного попиту, під яким прийнято розуміти форму виявлення потреб, забезпечених грошовими коштами покупців, з одного боку, і виробництва споживчих товарів – з іншого.

Наведені функції заробітної плати тісно взаємопов'язані між собою, і лише за їхньої сукупної наявності досягається ефективна організація оплати праці [3].

Нажаль в нашій державі заробітна плата не виконує своїх функцій у повному обсязі. Існує певний дисбаланс, який зумовлено високою вартістю життя та низькою оплатою праці.

В Україні найнижча середня зарплата серед усіх країн Європи. Саме через значну інфляцію заробітки українців виявилися найнижчими. І це, враховуючи, що у червні 2017 року зарплати українців зросли майже на 19% у порівнянні з червнем 2016 року [1].

Розмір заробітної плати не високий також з-за невідповідність законів становищу у країні. Наразі більшість фірм не може дозволити офіційно наймати стільки працівників, скільки потрібно. Адже в Україні високі ставки законів (ЄСВ – 22%), які роботодавець не може сплачувати, бо у зв'язку зі скрутним становищем країни, прибуток у підприємств

невеликий. Тому більшість працівників працюють нелегально, адже пропозиція офіційної праці також знаходиться у стані спаду.

В Україні приймаються закони про підвищення розміру мінімальної заробітної плати. Але, нажаль, фонд заробітної плати залишається незмінним. Тому керівництво підприємств зазвичай іде на крайні міри, тобто на звільнення співробітників, щоб підвищити зарплатню тим, хто залишився. Тобто при цьому підвищують рівень безробіття.

Також звернемо увагу на те, що наразі багато наших співвітчизників виїжджають за кордон, адже там навіть найменша заробітна плата вища за українську. І багато з них зауважують, що законодавство у інших країнах працює якісніше та більш направлене на допомогу населенню.

У розвинених країнах світу, наприклад, країнах Євросоюзу, уже давно зрозуміли, що людину потрібно мотивувати умовами праці, високими тарифними ставками та преміями.

Основними чинниками загострення регулювання оплати праці з боку держави є: відсутність жорсткого контролю з боку держави за розміром та виплатою заробітної плати, який би не дозволяв підприємствам шахрувати; невиконання чинного законодавства; непрозорість прийняття законів про оплату праці.

Отже, на сьогодні в Україні є серйозні проблеми із законодавством. У розвинутих країнах Європи та Америки закони змінюються не часто та їх зміни дуже виважені. Українське законодавство, нажаль, знаходиться у стадії реформування, що приводить до його частих змін. Відсутність стабільності та, за умов підвищеного росту інфляції, яка «з'їдає» усі накопичення, що міг дозволити собі роботодавець, неможливість планувати свою діяльність на декілька років уперед, спонукають бізнесменів приймати такі непопулярні рішення, як зниження заробітної платні, недотримання необхідних умов праці для робітників та масове звільнення працюючих.

На нашу думку, шляхи вирішення цієї проблеми повинні бути наступні: стабілізація ситуації у країні; ретельніший підхід до змін у законах; відкриття заводів повного циклу; виведення країни з ринку країн-постачальників сировини до країн, які торгують товарами; переймання досвіду не з країн з розвиненою економікою, а країн, що пройшли важкий шлях реформ та перехідної економіки і, що найголовніше, не копіювати їх закони, а адаптувати їх до ситуації у нашій країні.

Прийняття усіх цих заходів дасть змогу зробити законодавство більш прозорим, дозволити підприємцям вести бізнес згідно законам, не ухилятися від сплати податків, підвищувати заробітну плату, створювати нові конкурентоспроможні робочі місця та зменшувати кількість безробітних. Це дозволить також підвищити рівень життя та поліпшити демографічну ситуацію, припинити виїзд громадян України у пошуку роботи за кордоном.

Список використаних джерел:

1. Лавришин Ю. Україна очолила антирейтинг країн Європи за рівнем зарплат/ Ю. Лавришин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zaxid.net/ukrayina_ocholila_antireyting_krayin_yevropi_za_rivnem_zarplat_n1443609.

2. Закон України «Про оплату праці» від 24.03.1995 № 108/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр.

3. Шило Ж.С. Проблеми заробітної плати та вартості робочої сили в Україні / Ж.С. Шило, О.Ю. Поліщук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvse/2010_1/45.pdf.

4. Завіновська Г.Т. Економіка праці : навч. посіб. / Г.Т. Завіновська. – К. : КНЕУ, 2003.

5. Попівняк Р.Б. Аналіз співвідношення мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму / Р.Б. Попівняк // Інноваційна економіка. – 2011. – № 3. – С. 266-269.

Гергель Катерина Юріївна,
Бондаренко Наталія Миколаївна,
к.е.н., доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики
Дніпропетровського національного університету Імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Розрахункові взаємовідносини між підприємством і його покупцями та замовниками виникають у процесі господарської діяльності підприємств і цим відносинам, як правило передує укладення договорів (контрактів) купівлі-продажу товарно-матеріальних цінностей, договорів підряду на виконання різних робіт, надання послуг тощо. Це найбільш розповсюджена та важлива основа виникнення зобов'язань, основна форма реалізації товарно-грошових відносин у ринковій економіці.

У процесі договірних відносин та розрахункових операцій між контрагентами виникає дебіторська заборгованість. Зважаючи на важливість управління дебіторською заборгованістю для забезпечення фінансової стійкості підприємства, необхідно проаналізувати її сутнісні характеристики, дослідити поняття і класифікацію. Існують різні підходи вчених щодо трактування сутності дебіторської заборгованості (табл. 1) [1].

Таблиця 1

Наукові підходи щодо визначення сутності дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями і замовниками

Автори	Сутність дебіторської заборгованості
А.Ф. Вещунова, А.Ю. Редько,	Дебіторська заборгованість – грошові кошти до оплати
Л. Е. Алексєєва, О. М. Бандурка, М. Я. Коробов, Е.М. Причепій, А. М. Черній, В.Д. Гвоздецький	Дебіторська заборгованість як борг одного суб'єкта іншому
Г. Г. Кірейцев, І. Бернар, Ж.-К. Коллі	Дебіторська заборгованість – вимоги щодо оплати, тобто боргові вимоги є еквівалентом боргу тієї особи, на яку покладається виконання обов'язку
М.В. Кужельний, В.Г. Лінник	Дебіторська заборгованість – права на повернення боргу
М. В. Дембінський, І. А.Єфремов, Ю. С. Ігумнов	Дебіторська заборгованість як кошти у розрахунках
Д. Стоун, К. Хітчин	Дебіторська заборгованість – як вкладення в оборотні кошти, які заборговані підприємству та виникли у результаті господарських взаємовідносин з ним.

Як бачимо, у економічній літературі відсутній єдиний підхід до визначення сутності поняття «дебіторська заборгованість».

На нашу думку дебіторська заборгованість це не тільки сума заборгованості дебіторів підприємству, але й вид розрахунків між покупцем і продавцем, між підприємством і працівником. Тобто дебіторська заборгованість своєрідним видом кредитування.

Створення ефективної системи контролю за якістю обліку розрахунків з дебіторами вимагає розробки чіткої та досконалої класифікації дебіторської заборгованості, що надасть змогу накопичувати інформацію про розрахунки з дебіторами в обліку підприємства з різними рівнями її деталізації та узагальнення.

Дебіторську заборгованість відповідно до П(С)БО 10 залежно від платоспроможності дебіторів поділяють на сумнівну та безнадійну, проте науковці класифікують цю заборгованість і за наявністю інших ознак: очікуваним терміном погашення, способом виникнення, забезпеченістю, формою погашення тощо [2].

На думку багатьох фахівців класифікація дебіторської заборгованості на довготермінову і поточну є неоднозначною. Одні фахівців вважають такий поділ важливим інструментом фінансового аналізу, а з точки зору інших – класифікація дебіторської заборгованості, є умовною, а отже, не є необхідною.

Ми підтримуємо точку зору економістів-вчених, які пропонують класифікувати дебіторську заборгованість за певними ознаками, адже, це важливо для отримання обґрунтованих висновків після проведеного фінансового аналізу [3]. На основі опрацьованих матеріалів таких вчених, як: М.Д. Білик, Т.М. Малькова, І.О. Бланк та поданого ними поділу дебіторської заборгованості в залежності від ознаки, відобразимо у вигляді схеми класифікацію дебіторської заборгованості (рис. 1) [4]. Водночас необхідно зазначити, що класифікація дебіторської заборгованості здійснюється обліковцями суто в межах рахунків, передбачених Планом рахунків, або ж лише за однією певною ознакою.

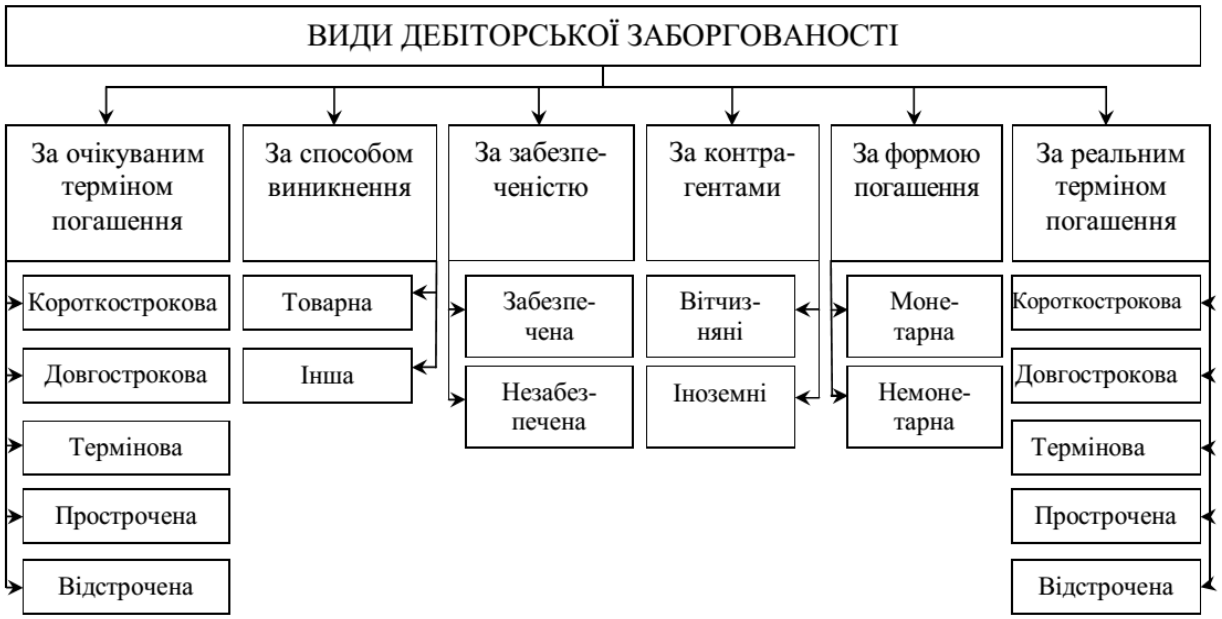

Рис. 1. Схема розширеної класифікації дебіторської заборгованості

Отже, правильна класифікація дебіторської заборгованості буде сприяти покращенню діагностики заборгованості підприємства, орієнтуючись на більш глибоке дослідження та причини її виявлення, з іншого боку, стає орієнтованою на підвищення ефективності управління боргами підприємства.

Список використаної літератури:

1. Сарапіна О.А. Вдосконалення управління дебіторською заборгованістю через формування підходів до її визначення та класифікації / О.А. Сарапіна, Н.Я. Стефанович // Бізнес-навігатор. – 2012. – № 2 (28). – С. 191-197.

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: Наказ МФУ від 30.11.2000 р., № 304. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99.

3. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств / М.Д. Білик // Фінанси України. – 2003. – № 12. – С. 24-36.

4. Должанський А.М. Теоретичні аспекти та класифікація дебіторської заборгованості / А.М. Должанський, А.М. Когутич // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – Вип. 24.2. – С.225

Ніколаєва Аліна Вадимівна,
Харакоз Лілія Валентинівна *викладач кафедри статистики, обліку та економічної інформатики Дніпровського національного університету Імені Олеся Гончара (м.Дніпро)*

ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОЦІНКА ТОВАРНИХ ЗАПАСІВ

Для успішного та ефективного виконання оптового та роздрібного плану товарообігу підприємства повинні бути забезпечені товарними запасами.

Визначення товарних запасів науковцями трактується неоднозначно. Товарні запаси – товари, які за нормальних обставин призначені для продажу. Ці товари, як правило, закуповуються вже в готовому вигляді і продаються без додаткової обробки чи переробки [1].

Л. О. Лігоненко та А. А. Мазаракі визначають товарні запасив як масу товарів, призначену для наступного продажу, і яка знаходиться у сфері обігу в процесі переміщення від виробництва до споживача [2].

Товарні запаси – товари, які перебувають у сфері товарного обігу, а також у виробника і в дорозі [3].

Згідно з п. 4 П(С)БО 9 "Запаси" товарні запаси – це товари у вигляді матеріальних цінностей, що придбані (отримані) та утримуються підприємством з метою подальшого продажу [4].

Вищевикладене дає можливість стверджувати, що товарні запаси – це товари, які очікують моменту реалізації. Вони формуються з метою безперервної реалізації товарів на випадок збоїв у процесі постачання і постійного оновлення. Обсяг запасів залежить від масштабів діяльності, головною їх особливістю є підвищення мобільності, тобто можливість маневрування товарами для задоволення більшого числа споживачів, потреби яких у товарах не співпадають в часі.

Основні методологічні аспекти обліку товарних запасів регламентовані П(С)БО 9 "Запаси", у відповідності до якого, однією із умов визнання товарних запасів активами є те, що їх вартість може бути достовірно визначена, тобто оцінена [4]. Важливим в оцінці товарних запасів є принципи бухгалтерського обліку, які передбачають застосування в бухгалтерському обліку методів оцінки товарних запасів, що повинні запобігати завищенню оцінки активів. Завдяки дії принципу безперервності оцінка товарних запасів підприємства здійснюється, виходячи з припущення, що його діяльність триватиме й надалі [6].

Згідно П(С)БО 9 "Запаси" придбані (отримані) або вироблені товарні запаси зараховують на баланс підприємства за первісною вартістю [2]. У П(С)БО 9 "Запаси" визначено чіткий склад фактичних витрат, що пов'язані з придбанням товарних запасів в залежності від способу їх надходження на підприємство:

– первісною вартістю запасів, що виготовляються власними силами підприємства, визнається їхня виробнича собівартість;

– первісною вартістю запасів, що внесені до статутного капіталу підприємства, визнається погоджена засновниками (учасниками) підприємства їх справедлива вартість з урахуванням витрат, передбачених пунктом 9 П(С)БО 9 "Запаси";

– первісною вартістю запасів, одержаних підприємством безоплатно, визнається їх справедлива вартість з урахуванням витрат, передбачених пунктом 9 П(С)БО 9 "Запаси";

– первісна вартість одиниці запасів, придбаних у результаті обміну на подібні запаси, дорівнює балансовій вартості переданих запасів. Якщо балансова вартість переданих запасів перевищує їх справедливу вартість, то первісною вартістю отриманих запасів є їх справедлива вартість;

– первісною вартістю запасів, що придбані в обмін на неподібні запаси, визнається справедлива вартість отриманих запасів.

Вартість товарів, які належать підприємству, подібно до інших запасів на дату складання балансу, відображають у поточному бухгалтерському обліку та фінансовій звітності за найменшою із двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації [4].

Одна з найменших оцінок товарних запасів впливає на товарообіг підприємства. Для здійснення безперебійного товарообігу в каналах товарної оборотності увесь час повинен знаходитися оптимальний та достатній товарний запас. Важливо, щоб на підприємстві була наявність таких товарних запасів, які б за своїми розмірами відповідали встановленому обсягу товарообігу і забезпечували безперебійне задоволення попиту населення, а потреба в товарних запасах визначалася би на підставі прогнозованого обсягу товарообігу і їх приросту за рахунок розширення (покращення) асортименту товарів [5].

Таким чином, виходячи з того, що товарні запаси знаходяться на підприємстві з моменту їх надходження до реалізації, тому з метою формування справедливої вартості про товарні запаси необхідно розглядати їх оцінку при надходженні, зберіганні та реалізації.

Список використаних джерел:

1. Глен А.Велш, Деніел Г.Шорт. Основи фінансового обліку / Пер. З англ.. О.Мінін, О.Ткач. – К.: Основи, 1999. – 943 с.

2. Мазаракі А. А. Економіка торговельного підприємства: підручник / Мазаракі А. А., Лігоненко Л. О., Ушакова Н. М. ; за ред. Н. М. Ушакової. – К.: Хрещатик, 1999. – 800с.

3. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. / Редкол.: С. В. Мочерний– К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 864 с.

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 “Запаси”, затверджений наказом Мінфіна України від 20.10.99 р. №246.

5. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д.Базилевича. – 7-ме вид., стер. – К.: Знання - Прес, 2008. – 719 с.

6. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність: Закон України від 05.10.2017, N 44, ст.397

Госало Валентина Анатоліївна,
Бондаренко Наталія Миколаївна
к.е.н., доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики
Дніпровського національного університету Імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

В результаті здійснення господарської діяльності може виникнути кредиторська заборгованість. Кредиторська заборгованість має великий вплив на фінансову та економічну діяльність підприємства і є одним з найважливіших показників, який характеризує фінансовий стан суб’єкта господарювання. Наявність кредиторської заборгованості у підприємства суттєво впливає на забезпечення оборотними коштами. Повільні розрахунки по її погашенню надають підприємствам додаткову можливість поточного фінансування, майже всі підприємства вирішують свої фінансові труднощі за рахунок затримки виплат постачальникам. Та наявність простроченої заборгованості, як зрозуміло, може призвести до погіршення іміджу підприємства. Важливість управління кредиторською заборгованістю зумовлюється значною часткою в поточних пасивах підприємства, а це в свою чергу впливає на динаміку показників платоспроможності та ліквідності. Ефективне управління кредиторською заборгованістю дає можливість усунути негативні наслідки її наявності.

Методика обліку кредиторської заборгованості затверджена П(с)БО 11 «Зобов’язання». Згідно з П(С)БО 11 поняття «зобов'язання» – це заборгованість підприємства, яка виникла

внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, приведе до зменшення ресурсів підприємства, втілюючи в собі економічні вигоди [1].

Для ефективного управління кредиторською заборгованістю необхідно знати її види та особливості їх відображення в обліку. Правильно складена комплексна класифікація відображає закономірності надходження, визнання, оцінки та використання об'єктів кредиторської заборгованості.

Організація обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками є необхідною умовою ефективної співпраці з контрагентами, оскільки забезпечує дотримання розрахункової дисципліни, що в свою чергу впливає на платоспроможність підприємства та фінансово-господарську діяльність.

Документування як спосіб первинного спостереження дозволяє виявити і зареєструвати господарську операцію у первинному документі, який є засобом обґрунтування облікових записів. Первинні документи, які оформлені у встановленому порядку надають юридичної сили, а тому повинні повною мірою і точно відображати факти господарського життя.

Основні документи для обліку розрахунків з контрагентами (табл.1).

Таблиця 1

Документування обліку кредиторської заборгованості

Виникнення кредиторської заборгованості	
Розрахунки з вітчизняними контрагентами	Розрахунки з іноземними контрагентами
Договір купівлі-продажу Акт приймання-передачі Рахунок-фактура Платіжне доручення Накладна Товарно-транспортна накладна Рахунок Акт виконаних робіт, наданих послуг Податкова накладна	Транспортні накладні (CMR, залізничні накладні, авіа накладні, коносамент, ТТН) Платіжні документи на перерахування платежів до митниці Комерційні документи (рахунок-фактура, invoice)
Погашення кредиторської заборгованості або її забезпечення	
Виписка банку	Виписка банку
Видатковий касовий ордер	Видатковий касовий ордер
Вексель	Вексель

Розмір кредиторської заборгованості істотно впливає на фінансовий стан підприємства. Кредиторська заборгованість вилучає кошти з обороту підприємства замість їх ефективного використання, тим самим погіршуючи фінансовий стан підприємства. Тому важливою частиною управління підприємством є контроль за її розмірами.

Управління кредиторською заборгованістю передбачає застосування організацією найбільш вигідних форм і термінів розрахунків із контрагентами для збереження фінансової стабільності фірми за незначного зниження дефіциту оборотних засобів.

Ефективне управління боргами компанії багато в чому визначається виборчим підходом до контрагентів і гнучкою системою розрахунків із ними.

Першим найважливішим кроком на шляхах оптимізації витрат стане визначення оптимальної структури оплати товарів та послуг кожному у конкретному випадку: упорядкування бюджету і схеми кредиторської заборгованості; оцінки фінансових можливостей, ймовірних ризиків і рівня довіри у відносинах кредиторів[3]

Контроль за станом кредиторської заборгованості є необхідною передумовою стійкого фінансового стану підприємства, адже перш ніж надати кредит або здійснити фінансові вкладення, з особливою ретельністю аналізують бухгалтерську звітність клієнтів, у тому числі і їхні боргові зобов'язання. [4]

Для ефективного управління кредиторською заборгованістю необхідно аби підприємство володіло всіма, або хоча б декількома з таких характеристик як: високий рівень платоспроможності, ліквідності, кредитоспроможності та рентабельності.

Список використаних джерел:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 № 20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua.

2. Зеленко С.В. Обліково-аналітичне забезпечення управління кредиторською заборгованістю за товари, роботи та послуги / С.В. Зеленко, О.О. Горбатюк // Економічні науки. Серія: Облік і фінанси. – 2014. – Вип. 11(1). – С. 65-71.

3. Гончарук Р.П. Сутність та класифікація кредиторської заборгованості: колізії наукових підходів / Р.П. Гончарук // Вісник ЖДТУ. – 2012. – №1(59). – С. 48-51.

4. Потій В Кредиторська заборгованість та її роль у формуванні капіталу підприємства / В. Потій, Г. Куліш // Ринок цінних паперів України 2010. – №3-4. – С. 23-26.

Сітенко Вікторія Олегівна
Романова Ольга Вікторівна
старший викладач кафедри статистики, обліку та економічної інформатики
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

ДО ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНКИ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ І ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ

Реформування бухгалтерського обліку в України відповідно до міжнародних стандартів зумовило появу такого об'єкту обліку, як нематеріальні активи. Значення і цінність нематеріальних активів у розвитку як економіки України, так і кожного підприємства окремо відбулося недавно, їх впровадження у виробництво набуває великого значення для подальшого ефективного розвитку економіки України.

У науковій літературі нематеріальні активи визначаються як активи, які не мають матеріально-речової форми, але приносять підприємству додатковий прибуток. Згідно П(С)БО 8 нематеріальний актив - це немонетарний актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований [1]. Ідентифікованим вважається придбаний (отриманий) актив за умов: вартість його може бути достовірно визначена; існує ймовірність отримання в майбутньому економічних вигод пов'язаних з його використанням; перебувають у власності або під контролем підприємства.

Однією із важливих проблем у сучасному обліку є процес визначення реальної цінності об'єктів нематеріальних активів – їх оцінка та достовірне відображення інформації про нематеріальні активи у фінансовій звітності.

Виходячи з природи нематеріальних активів, значна їх частина не відображається на рахунках бухгалтерського обліку та в балансі, адже підприємство не в змозі їх контролювати, а іноді вартість нематеріальних активів дуже важко або взагалі неможливо визначити. Так, наприклад, багато вчених вважають необхідним обліковувати людські ресурси, як нематеріальні активи. Проте підприємства цього не роблять. Нематеріальні активи не представляють самі по собі матеріальної цінності, хоча вони створюють цінність для підприємства у процесі господарської діяльності. Цінність нематеріальних активів визначається виходячи зі вкладу нематеріальних активів у господарську діяльність підприємства.

На законодавчому рівні існує порядок проведення оцінки нематеріальних активів. Починаючи з 2018 року в бухгалтерському обліку в Україні оцінка нематеріальних активів регламентується П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» або МСФЗ 38 «Нематеріальні активи»,

якщо, згідно статті 12-1 Закону № 996 [2], підприємство становить суспільний інтерес, або його організаційно-правовою формою функціонування є публічне акціонерне товариство або підприємство здійснює діяльність з видобутку корисних копалин загальнодержавного значення чи провадить господарську діяльність за видами, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України. Більш того, всі інші підприємства можуть самостійно визначати доцільність застосування міжнародних стандартів для складання фінансової звітності.

Так, в пункті 10 П(С)БО 8 зазначено: нематеріальні активи відображаються в балансі за первісною вартістю [1]. Залежно від способу надходження нематеріальних активів на підприємство стандарт виділяє різні підходи для визначення первісної вартості. Згідно з параграфом 24 МСФЗ 38 нематеріальний актив слід первісно оцінювати за собівартістю [3], яка визначається на дату визнання залежно від способу надходження.

Зарубіжна практика з питань оцінки активів віддає перевагу оцінці по справедливій вартості. Причому трактування поняття справедливої вартості в різних джерелах дещо відрізняється. Але, однозначно, справедлива вартість є такою ціною, за якою, в результаті угод між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами, можна погасити зобов'язання та обміняти активи. Відповідно до М(С)БО 38 «Справедлива вартість активу - сума, за якою можна обміняти актив в операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами» [3].

Можна виділити як переваги, так і недоліки у застосуванні при оцінці як справедливої вартості, так і собівартості. Так, собівартість є більш об'єктивною, не потребує застосування професійних суджень та спеціальної експертизи. Проте, оцінка за справедливою вартістю дозволяє вірно відобразити інформацію вартість активів підприємства та слугує джерелом достовірної інформації для зовнішніх користувачів.

При оцінці нематеріальних активів зазвичай використовують, як в міжнародній практиці, так і в вітчизняній, три основні підходи, зазначені в п. 62 МСФЗ 13 [4]: *витратний*; порівняльний (ринковий); дохідний.

В основі витратного підходу лежить принцип корисності та заміщення, тож вартість витрат в ході створення та заміщення об'єктів оцінки розраховується в поточних цінах з подальшим коригуванням на амортизаційні відрахування.

Порівняльний підхід полягає в порівнянні цін за якими продавалися подібні активи і опираючись на це, оцінюється сам нематеріальний актив. В основі даного підходу лежить принцип заміщення, керуючись яким, покупець не буде платити за об'єкт більше ніж вартість аналогічного об'єкту доступного для придбання.

Говорячи про дохідний підхід варто відзначити, що він виходить з принципу очікувань і визначається шляхом перерахунку майбутніх грошових потоків, що формуються об'єктами інтелектуальної власності, в реальну вартість.

Отже, розглянувши міжнародні та вітчизняні стандарти оцінки нематеріальних активів, можна зробити висновок, що для отримання достовірної, правдивої інформації, орієнтованої на зовнішніх користувачів фінансової звітності, треба надати перевагу оцінці за справедливою вартістю.

Проте, слід зазначити на тому, що хоча важко переоцінити, а особливо в процесах господарської діяльності важливість справедливої оцінки для визнання нематеріальних активів у фінансовій звітності підприємств та й хоча бухгалтерський облік і ґрунтується на професійних судженнях, але неконтрольоване використання методів непрямої оцінки нематеріальних активів може містити в собі багато різноманітних маніпуляцій та шахрайства.

Тому, з метою створення «єдиних правил ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, які є обов'язковими для всіх підприємств та гарантують і захищають інтереси користувачів» [2], необхідно сприяти розробці нових стандартів оцінки нематеріальних активів в бухгалтерському обліку за

справедливою вартістю, беручи до уваги вже існуючі уніфіковані правила, щодо проведення такої оцінки в зарубіжній практиці та теоретико-методологічні розробки оцінки нематеріальних активів в бухгалтерському обліку.

Список використаних джерел:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 18.10.1999 р. № 242 (зі змінами і доповненнями). [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99 (дата звернення: 24.03.2018р.)

2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14/page (дата звернення: 24.03.2018р.)

3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 (МСБО 38), Нематеріальні активи, Міжнародний документ від 01.01.2012р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_050 (дата звернення: 24.03.2018р.)

4. Міжнародний стандарт фінансової звітності 13 (МСФЗ 13). Оцінка справедливої вартості, Міжнародний документ від 01.01.2013р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_068/paran2#n2 (дата звернення: 24.03.2018р.)

Моїсеєнко Дар'я Юріївна
Харакоз Лілія Валентинівна
викладач кафедри статистики, обліку та економічної інформатики
Дніпровського національного університету ім. О. Гончара (Дніпро)

ПОНЯТТЯ ТА ОЦІНКА НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

На теперішньому етапі становлення національної економіки України все більше звертається увага на науково-технологічний розвиток та на створення нематеріальних активів і їх подальша реалізація у виробництві продукції та надання послуг.

Створення або придбання нематеріальних активів для підприємств різноманітних галузей несе економічні вигоди, що пов'язані з їхнім використанням, а їх вартість можливо достовірно визначити.

Нематеріальні активи мають важливе значення, тому що вони становлять досить значну та вагому частину майна суб'єктів господарювання, а також є одним з найважливіших об'єктів економічної науки, особливо бухгалтерського обліку.

Нематеріальні активи є унікальними за складом, характеристикою, рівнем впливу на результати господарської діяльності та фінансовий стан підприємств. Проте в Україні присутня проблема недосконалості нормативно-правової та законодавчої бази, що ускладнює та майже унеможливлює трактування самого поняття «нематеріальні активи», що призводить до проблем при оцінці та обліку цих об'єктів.

Після недавнього реформування бухгалтерського обліку та змін в Податковій системі України визначення багатьох термінів не сходяться з аналогічними поняттями в інших нормативних документах [1; 2; 3; 4]. Розглянемо дане твердження на прикладі нематеріальних активів (табл. 1).

Проаналізувавши вищепредставлені визначення можна зробити таке обширне пояснення, об'єднавши їх всіх: нематеріальний актив – це актив, що не має фізичної (матеріальної) форми, який може бути ідентифікований (відокремлений) та використовується в процесі господарської діяльності підприємств більше одного року, а також сприяє отриманню додаткового доходу.

Тепер перейдемо до одного з найважливіших методів бухгалтерського обліку – оцінці. Даний метод бухгалтерського обліку допомагає визначити не лише вартість активів підприємства, але й виявити його потенційні можливості та перспективи економічного

розвитку. Інтерес до оцінки вартості майна посилився в останні роки, що пов'язано з корінними змінами у світових економічних процесах (розвиток торгівлі, посилення конкуренції, поява нових технологій тощо).

Таблиця 1

Визначення поняття «нематеріальні активи» згідно із законодавством України

Джерело	Визначення
Податковий кодекс України [1]	право власності на результати інтелектуальної діяльності, у тому числі промислової власності, а також інші аналогічні права, визнані об'єктом права власності (інтелектуальної власності), право користування майном та майновими правами платника податку в установленому законодавством порядку, у тому числі набуті в установленому законодавством порядку права користування природними ресурсами, майном та майновими правами
Інструкція з обліку основних засобів та інших необоротних активів бюджетних установ№ 64 [2]	активи, що не мають фізичної та/або матеріальної форми незалежно від вартості і використовуються установою в процесі використання основних функцій більше одного року
Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 8 "Нематеріальні активи" [3]	немонетарний актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований, строк корисного використання якого більше одного року
МСБО 38 «Нематеріальні активи» [4]	немонетарний актив, який не має фізичної субстанції та може бути ідентифікований
Методичні рекомендації з обліку нематеріальних активів [5]	нематеріальними активами вважаються немонетарні активи, що не мають матеріальної форми та можуть бути ідентифіковані (незалежно від строку їх корисного використання (експлуатації)

Оцінка вважається однією з ключових проблем бухгалтерського обліку. Якщо ж говорити про нематеріальні активи, то "проблемність" оцінки зростає в декілька разів. Викликано це тим, що поряд з вибором методу оцінки виникають додаткові труднощі, пов'язані з ідентифікацією витрат, що формують первісну вартість нематеріальних активів, та відсутністю абсолютно ідентичних активів на ринку.

Крім цього, оцінка нематеріальних активів набагато складніше будь-яких інших об'єктів внаслідок відсутності в них матеріально-речової форми та їх унікальних характеристик, недостатнього розвитку ринку подібних активів у порівнянні з ринками товарів, робіт та послуг, фінансових інструментів, при чому навіть в країнах з розвиненою економікою [6].

Актуальною проблемою сучасного обліку є здатність достовірно відображати інформацію про нематеріальні активи у фінансовій та інших видах звітності. Запорукою цього є процес визначення реальної науково-обґрунтованої цінності об'єкта нематеріальних активів – оцінка. Особливістю останньої є наявність цільового характеру та відсутність єдиного універсального методу.

В силу складності та неоднозначності економічної категорії "нематеріальні активи" існує й безліч підходів до їх оцінки. Найпоширенішими серед них є витратний, доходний та порівняльний. Під час здійснення оцінки нематеріальних активів за витратним підходом розраховується вартість витрат, що були понесенні під час його створення або необхідних для його відтворення чи заміщення. Розглянемо детальніше методи оцінки нематеріальних активів у відповідності до найпоширеніших підходів [6]

Кожний з цих підходів має свою методологію, тому при одночасному їх використанні отримують різні значення вартості оцінюваного об'єкта, що в кінцевому результаті відображається на величині фінансового результату підприємства та ускладнює аналіз стану та використання нематеріальних активів як всередині конкретного підприємства, так і при

порівнянні фінансового стану двох і більше суб'єктів господарювання. З метою узгодження результатів оцінки варто застосовувати порівняльний аналіз оцінки вартості нематеріальних активів на основі різних підходів і, таким чином, більш достовірно визначається вартість об'єкта оцінки.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Доступний з: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=2&nreg=2755-17

2. Інструкція з обліку основних засобів та інших необоротних активів бюджетних установ : затверджена наказом Державного казначейства України від 17 липня 2000 р. № 64 // Все про бухгалтерський облік. – К., 2010. – № 7(1644) ; спецвип. № 254. – С. 55–65.

3. П(С)БО 8 "Нематеріальні активи" : затверджено наказом Міністерством фінансів України від 18.10.1999 р. № 242, із змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Доступний з: http://www.nibu.factor.ua/ukr/info/instrbuh/psbu8/

4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи». IASB; Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua.

5. Методичні рекомендації з обліку нематеріальних активів: наказ Міністерства фінансів України від 16.11.2009 № 1327 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.nau.ua.

6. Кузик Н.П. Актуальні проблеми обліку та оцінки нематеріальних активів / Н.П. Кузик О.А. Боярова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.afj.org.ua.

Ведмеденко Юлія Вячеславівна
Бондаренко Наталія Миколаївна
к.е.н., доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики
Дніпровського національного університету ім. О. Гончара (Дніпро)

ФОРМУВАННЯ ЯКІСНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БАЗИ ЩОДО ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Зміна вимог користувачів до інформації про діяльність підприємства зумовлює необхідність удосконалення методики та організації обліку й аналізу фінансових результатів. Це актуалізується з огляду на складання підприємствами фінансової звітності відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності. При цьому особливо важливим є забезпечення достатньої інформаційної бази для аналізу фінансових результатів.

Встановлено три сучасні підходи до визначення суті та змісту фінансових результатів: економічний, бухгалтерський та управлінський (рис. 1).

Кожен з них характеризується інтерпретацією суті фінансових результатів, що відображається в методиці їх визначення, окреслює цільову спрямованість та потребу користувачів в даних. За економічного підходу фінансові результати відображають ефективність використання економічних ресурсів і капіталу підприємства.

Бухгалтерський підхід визначено як фактичну реєстрацію та порівняння доходів і витрат для формування фінансових результатів звітного періоду; управлінський підхід – як оцінку ефективності управління в межах структурних підрозділів, видів продукції та підприємства в цілому. Це дозволило охарактеризувати фінансові результати з позиції розуміння економічної суті, порядку формування, цільової спрямованості та характеристики ефективності прийняття управлінських рішень[3].

Синтез економічного, бухгалтерського та управлінського підходів забезпечує об'єктивну характеристику поняття «фінансові результати». Відсутність єдиного трактування зазначеного поняття зумовило необхідність його уточнення.

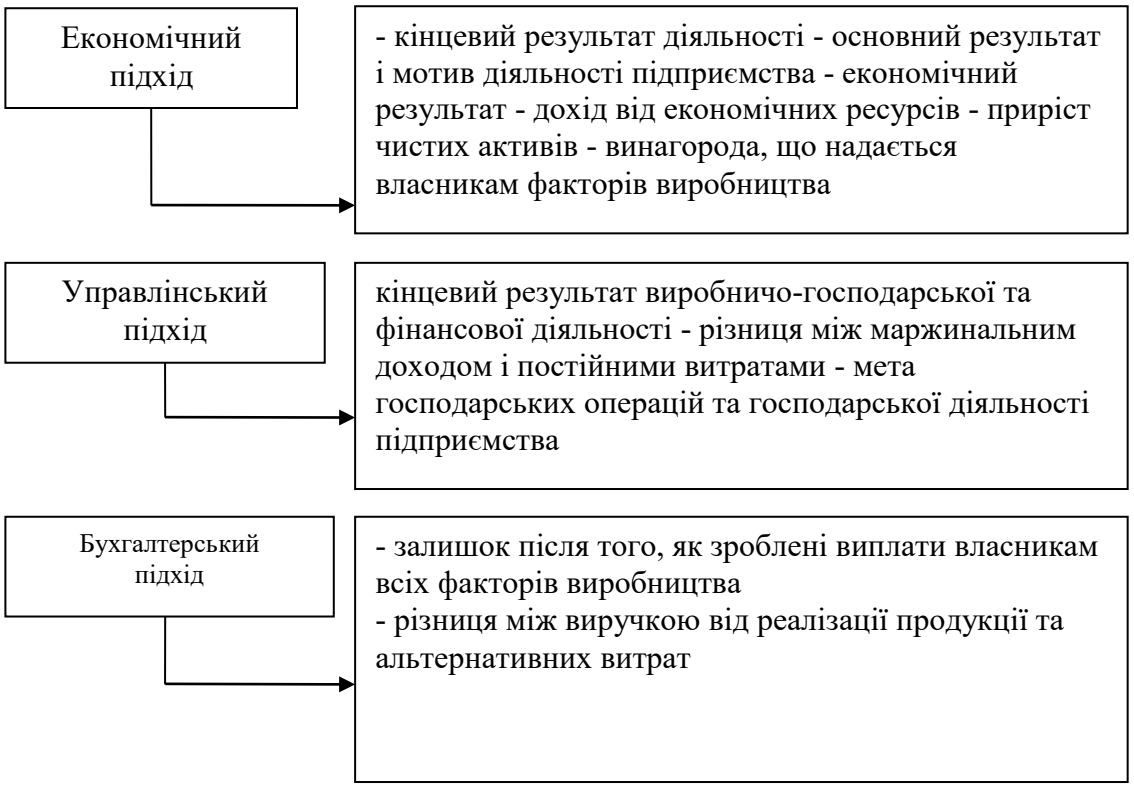

Рис. 1. Тлумачення фінансових результатів за визначеними підходами

Фінансові результати – це бухгалтерська категорія, що формується на основі порівняння доходів і витрат звітного періоду для визначення похідних величин (прибуток, збиток, нульовий результат), які характеризують результативність діяльності підприємства. У запропонованому визначенні відображено зміст, суть та форму прояву фінансових результатів, оскільки вказана категорія виступає узагальнюючою, за результатами формування якої і визначаються показники результативності [2].

Поняття «прибуток» визначено як категорію, що поєднує позитивну величину фінансового результату та приріст власного капіталу підприємства, внаслідок ефективної господарської діяльності та адекватних управлінських рішень. Це визначення забезпечує розуміння вказаного поняття як узагальнюючого результативного показника господарської діяльності підприємства та відображає зміни у власному капіталі, внаслідок здійсненої діяльності.

Основним інформаційним джерелом про фінансові результати є дані відображені у фінансовій звітності, регістрах аналітичного та синтетичного обліку. При цьому доступ до них мають не всі рівні управління підприємством, а зовнішні користувачі обмежені лише фінансовою звітністю [1]. Враховуючи потребу системи управління в інформації про результати діяльності підприємства, запропоновано модель інформаційного забезпечення управлінської діяльності даними про фінансові результати, яку визначено як сукупність інструментів і методів, притаманних окремим елементам її логічної структури, що забезпечують процес збирання, реєстрації, опрацювання інформації на етапі бухгалтерського обліку, контроль і перевірку у процесі внутрішнього контролю, а також аналіз, планування, прогнозування на етапі аналітичної роботи з метою надання користувачам достовірної і неупередженої інформації про результати діяльності.

Основними елементами моделі інформаційного забезпечення управлінської діяльності визначено облік та аналітичну обробку результатів, об’єднаних через обліково-аналітичну систему. Практична реалізація передбачає виконання п’яти послідовних етапів руху інформації про результати діяльності: фіксація фактів здійснення операцій, формування звітності, перевірка достовірності звітної інформації про фінансові результати, аналіз одержаних даних, прийняття рішень. У цей алгоритм включено етап перевірки на рівні

внутрішнього контролю де буде перевірятись облікова інформація про результати діяльності, що надходить до аналітичного відділу та керівництва підприємства.

Необхідність включення етапу внутрішнього контролю при формуванні інформації про фінансові результати зумовлена потребою в забезпеченні якості інформації, головними вимірами якої є релевантність, надійність, достовірність. Отже, дослідження теоретичних аспектів фінансових результатів, формування інформації про них в обліку та використання її в аналізі дало змогу окреслити основні напрями їх удосконалення.

Дослідниками встановлено формальний підхід переважної більшості підприємств до формування Положення про облікову політику та неналежне відображення основних аспектів щодо обліку доходів, витрат і фінансових результатів в ньому.

Тому запропоновано відображати окремими підрозділами інформацію за такими напрямами: порядок формування фінансових результатів в розрізі видів здійсненої діяльності; облік доходів діяльності підприємства; облік витрат діяльності підприємства; облік іншого сукупного прибутку; використання прибутку звітного періоду. Кожен підрозділ доцільно деталізувати відповідними положеннями для повного й об'єктивного відображення інформації про доходи, витрати та фінансові результати.

Отже, запропоновані підходи до формування інформації про доходи, витрати та фінансові результати і напрями удосконалення їх обліку, створюють ґрунтовне інформаційне забезпечення для системи управління підприємством і належного проведення аналітичного дослідження результатів його діяльності.

Список використаних джерел:

1. Ратушна О.П. Облік доходів і витрат інвестиційної і фінансової діяльності // Підвищення конкурентоспроможності виробництва в умовах організаційно-економічних трансформацій : [моногр.] / за ред. Н.О. Лисенко. / О.П. Ратушна. – Умань : Візаві, 2010. – Розділ 3.2. – С. 82-85.

2. Ратушна О.П. Факторний аналіз фінансових результатів / О.П. Ратушна // Зб. наук. праць Київ. нац. екон. ун-ту імені Вадима Гетьмана. Спец. випуск присвячено 35-річчю кафедри обліку, аналізу та аудиту в АПК. – 2012. – С. 246-251.

3. Чинники, що впливають на методику бухгалтерського обліку фінансових результатів / Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції "Україна наукова' 2013" Том 21. Економіка. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2003. – 68 с. – С. 65-66.

4. Удосконалення облікової політики у формуванні фінансових результатів / Реформування обліку, звітності та аудиту в системі АПК України: стан та перспективи. Частина І. Проблеми адаптації бухгалтерського обліку АПК України до міжнародних правил та вимог./ За ред. П.Т. Саблука, М.Я. Дем'яненка, В.М. Жука. – К: ІАЕ, 2016. – 183 с. –С. 120-123.

Попова Тетяна Вікторівна
Тростянська Карина Миколаївна, к.е.н.,
доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ РУХУ БІОЛОГІЧНИХ АКТИВІВ З ГМО

Вирішення екологічних проблем потребує чіткої координації на міжнародно-правовій основі. Програма ООН з охорони навколишнього середовища ЮНЕП надає повний моніторинг за станом природних змін під впливом антропогенних факторів країн. З 1991р. у нашій країни впроваджена програма системного екомоніторингу України (СЕМ, Україна). «Зелена» економіка згідно визначення ЮНЕП – це «економіка, яка спрямована на зростання добробуту населення, ефективно використовує природні ресурси і одночасно зменшує екологічні ризики» [1].

Угода про асоціацію між Україною та ЄС сприяє проведенню ряду дій із забезпечення виконання програми ЮНЕП, а саме: приведення Україною своїх технічних інструкцій, процедур, фітосанітарних заходів та заходів щодо безпеки харчових продуктів у відповідність з європейськими, завдяки чому українські промислові товари, сільськогосподарська та харчова продукція не потребуватимуть додаткової сертифікації в ЄС [2].

В умовах глобалізації економіки, зважаючи на прагнення аграрного сектору України досягнути домінуючих позицій у світовому виробництві провіанту, необхідне удосконалення обліково-інформаційного забезпечення державного та суспільного контролю за біологічними активами з генетично модифікованими формами. Отже, зважаючи на підвищення суспільних вимог до облікової інформації, є актуальною розробка комплексного підходу до побудови системи бухгалтерського обліку біологічних активів з ГМО.

ГМО на підприємстві можуть бути у формі сировини та готової продукції; відповідно, як об'єкт бухгалтерського обліку, вони втілені у виробничих запасах підприємства, які безпосередньо беруть участь у процесі виробництва. Крім того, довгострокові біологічні активи також можуть мати у своєму складі активи з ГМО.

Для конкурентоздатного сільськогосподарського підприємства, на думку Гангала Л.С., потрібно виділяти 5 груп об'єктів обліку екологічної діяльності: екологічні активи, екологічні зобов'язання, екологічний ефект, екологічні доходи та витрати [3]. Облік ГМО науковець відносить до складу екологічних активів та пропонує обліковувати за аналітикою 209 рахунку (табл. 1). Ми не погоджуємося, що доцільно обліковувати ГМО саме на цьому рахунку, бо цей рахунок призначений для обліку відходів при виготовленні продукції, брак чи залишки після її утилізації, а ГМО входить у склад біологічних активів, змінює їх, воно залишається в продукції увесь час протягом її існування.

Таблиця 1. Погляди дослідників на облік ГМО в біологічних активах

Автори досліджень у сфері обліку ГМО	Запропоновані рахунки обліку ГМО в біологічних активах
Гангал Л.С. [3]	Облік ГМО та відходів виробництва здійснювати на рахунках 2-го класу, а саме на 209 рахунку з аналітикою: 209.1 – генетично модифіковані організми; 209.2 – відходи виробництва екологічного спрямування.
Замула І.В. [4]	Використовувати синтетичні рахунки 20 «Виробничі запаси», 26 «Готова продукція», 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва» з виділенням аналітичних рахунків.
Слив'як І.В., Парфутко Д.[5]	Застосовувати рахунки 23 «Виробництво», 16 «Довгострокові біологічні активи», 21 «Поточні біологічні активи» 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва», з виділенням до них аналітичних рахунків щодо активів з ГМО.

Вважаємо раціональним ведення обліку активів з ГМО на окремих аналітичних рахунках синтетичних рахунків 16 «Довгострокові біологічні активи», 21 «Поточні біологічні активи», 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва». При цьому потрібно чітко визначати аналітику рахунків 211.1 «Поточні біологічні активи рослинництва, які оцінені за справедливою вартістю з ГМО» та 212.1 «Поточні біологічні активи тваринництва, які оцінені за первісною вартістю з ГМО», бо фермер, який годує худобу рослинами з ГМО, повинен зазначити це при її реалізації, так само й рослини з ГМО, що закуплені у корпорацій з патентами та вирощені на українських землях, повинні обліковуватися окремо з відповідною аналітикою на рахунках.

Окрему проблему щодо повноти обліку руху біологічних активів з ГМО становить активна участь у їхньому русі домогосподарств на рівні з сільськогосподарськими підприємствами (рис.1), які також поставляють власну продукцію тваринництва та рослинництва на експорт та залишають на продаж для споживання українців. Таку

продукцію варто досліджувати з використанням біотехнологій та обліковувати відповідним чином.

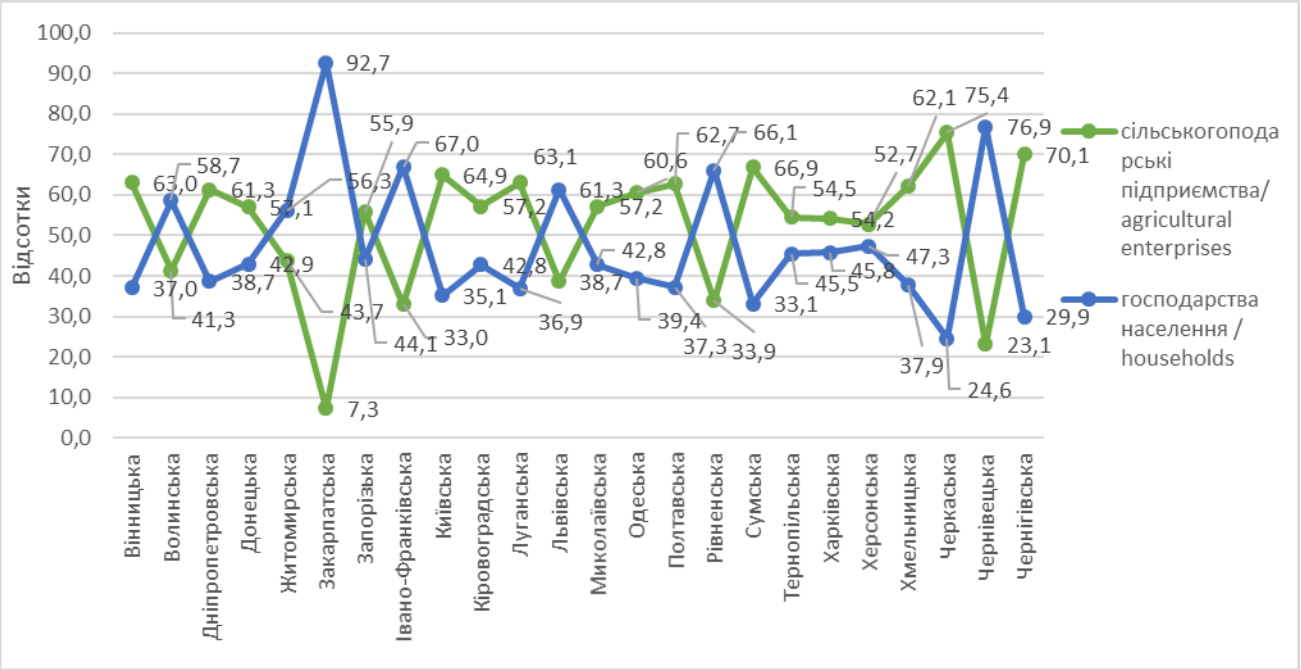

Рис.1. Продукція сільського господарства України за регіонами у 2017 році [6]

Для того, щоб вводити аналітику продукції з ГМО потрібно чітко знати, яка продукція його містить. Замула І.В. пропонує організувати бухгалтерський облік таким чином, щоб: 1) контролювати надходження сировини та продукції з ГМО на підприємство; 2) достовірно оцінювати сировину з ГМО, а для цього державі потрібно розробити низку критеріїв для визначення первісної вартості продукції з ГМО, 3) обліковувати у первинних документах відвантаження та реалізацію готової продукції, що містить ГМО.

Таким чином, для достовірного відображення органічної продукції та продукції сільськогосподарського призначення з ГМО потрібно вести її аналітичний облік на підприємствах та відстежувати обсяги даної продукції на домогосподарствах, які пізніше передають продукцію на реалізацію підприємствам. Для цього необхідне забезпечення контролю за реалізацією продукції з ГМО та повнотою відображення її в первинних документах, а також чітке визначення її первісної вартості.

Список використаних джерел:

1. Орлова Н.С. Зелена економіка в умовах сталого розвитку України [Електронний ресурс] / Н. С. Орлова // Менеджер. – 2015. – № 1. – С. 45–50. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzhm_2015_1_9

2. Міністерство закордонних справ України. Створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС в рамках Угоди про асоціацію [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/european-integration/ua-eu-association

3. Гангал Л. С. Концептуальні засади облікового забезпечення управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств на основі екологічних показників / Л. С. Гангал [Електронний ресурс] // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – №6. – С.71-75. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2016_6_14

4. Замула І .В. Генетично модифіковані організми: обліковий аспект / І .В. Замула [Електронний ресурс] // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. - 2013. – № 3. – С. 75– 81. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vcndtue_2013_3_12

5. Парфутко Д. Проблеми обліку біотехнологічних ресурсів в Україні / Парфутко Д. // Збірник тез Всеукраїнської студентської науково-технічної конференції «Природничі та

гуманітарні науки. Актуальні питання», 19-20 квітня 2012 року – Т. : ТНТУ, 2012 – Том 2. – С. 76.

6. Економічна статистика сільського господарства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/

Мандрика Дар'я Миколаївна
Тростянська Карина Миколаївна
к.е.н., доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ АВТОТРАНСПОРТНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Надання користувачам повної та достовірної інформації про рух найліквідніших активів підприємства, якими є грошові кошти, має велике значення для контролю за їх цільовим призначенням та прийняття управлінських рішень.

Питанням обліку грошових коштів підприємства присвячено праці багатьох учених: М. Т. Білуха, Ф. Ф. Бутинець, Сутормінa В. М., С. Ф. Голов, В. Г. Кірейцев, В. В. Сопко, М. С. Пушкар, Л. Сук, В. О. Шевчук та ін. До загальних облікових завдань стосовно руху та наявності грошових коштів слід віднести: своєчасне відображення руху грошових коштів в системі обліку; організацію контролю над процесом відображення та застосування грошових коштів; оптимізацію надходжень і виплат готівки та формування інформаційної бази даних для аналізу витрачених коштів на господарських операцій;повне відображення руху на наявності грошових коштів у фінансовій звітності.

Ф. Ф. Бутинець вважає, що дозвіл підприємствам відкривати поточні рахунки в банках в необмеженій кількості ускладнює контроль за рухом грошових коштів та викликає певні проблеми в організації обліку безготівкових коштів. А, отже, є підстави для обмеження кількості банків, з якими підприємства можуть співпрацювати [3].

На думку Суторміної В. М., є потреба у розкритті у звітності руху грошових коштів в розрізі видів діяльності підприємства з виходом на кінцевий результат – зміну залишків коштів за звітний період [4]. М. Стрельніков пропонує відносити залишки на депозитному рахунку до поточних фінансових інвестицій [5].

Метою даної роботи виступає визначення особливостей обліку грошових коштів автотранспортного підприємства.

Більшість розрахункових операцій на автотранспортному підприємстві пов'язано з внесками до статутного капіталу, виплатою заробітної плати, закупівлею сировини, перерахування податків та зборів до державного бюджету, а також погашення дебіторської та кредиторської заборгованості.

Для організації готівкових розрахунків автотранспортне підприємство повинно мати власну касу. Операції, що проводить автотранспортне підприємство у безготівковій формі, здійснюються на поточних рахунках.

Облік розрахункових операцій у готівковій формі здійснюється на рахунку 30 «Готівка». Якщо автотранспортне підприємство здійснює перевезення по території України, тоді надходження або виплата грошових коштів з каси відображається на субрахунку 301 «Готівка в національній валюті». Оскільки при здійсненні перевезень за межами України виникає потреба у коштах в іноземній валюті, надходження або виплата грошових коштів з каси відображається на субрахунку 302 «Готівка в іноземній валюті».

Безготівкові операції, що проводить автотранспортне підприємство на розрахунковому рахунку, обліковуються на рахунку 31 «Рахунки в банках», за певними субрахунками. Основою для запису операцій на ньому є виписки з поточних рахунків.

Розглянемо облік грошових коштів на основі транспортно-експедиційної компанії ТОВ «Таникса». Компанія здійснює розрахункові операції тільки у безготівковій формі. ТОВ «Таникса» має поточний рахунок у національній валюті у відділенні КБ «Приватбанк». Безготівкові перерахування проводяться банком на підставі платіжного доручення.

ТОВ «Таникса» проводить такі операції на підставі платіжного доручення: розрахунки за виконані послуги; сплата страхових платежів; перерахування авансів; одержання і повернення банківських позик; розрахунки з постачальниками сировини або послуг; перерахування обов'язкових платежів до бюджету; перерахування заробітної плати.

Операції, що проводить автотранспортне підприємство на поточному рахунку, обліковуються на рахунку 31 «Рахунки в банках».

Однією з особливостей обліку грошових коштів на підприємстві є те, що ТОВ «Таникса», як платник ПДВ, використовує субрахунок 315 «Спеціальні рахунки в національній валюті» для обліку коштів на рахунку у системі електронного адміністрування ПДВ, згідно п. 3 наказу Міністерства фінансів України «Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку» від 18.06.2015 р. №573.

Оскільки ТОВ «Таникса» здійснює автотранспортні перевезення за кордон, в нього є потреба купувати іноземну валюту для відряджень. Валютні кошти обліковуються на субрахунку 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті». Валютні кошти є активом підприємства, отже в бухгалтерському обліку відповідно до п. 5. П(С)БО 21 вартість валютних коштів перераховується у гривні за курсом НБУ на дату придбання. Додатні курсові різниці є витратами підприємства на придбання валюти і відображаються за дебетом субрахунку 942 «Витрати на купівлю-продаж іноземної валюти». Від'ємні курсові різниці підприємство включає до складу доходу й відображає за кредитом субрахунку 711 «Дохід від купівлі-продажу іноземної валюти».

ТОВ «Таникса», за загальними вимогами, визначає курсові різниці на дату балансу та на дату здійснення операції (наприклад, перерахування валюти на корпоративні картки). Якщо на ці дати різниця має додатне значенням, то підприємство включає збиток до складу витрат і відображає його за дебетом субрахунку 945 «Витрати від операційної курсової різниці». Якщо різниця між курсами від'ємна, то отриманий дохід відображається за кредитом субрахунку 714 «Дохід від операційної курсової різниці». Після відрядження автотранспортні підприємства виконують продаж валюти, тобто придбання національної валюти. Таким чином, однією з облікових проблем на автотранспортному підприємстві є коливання валютного курсу НБУ. Для ефективного прийняття управлінських рішень з питань руху грошових коштів автотранспортному підприємству потрібно здійснювати оперативний, повсякденний контроль за збереженням готівкових коштів і цінних паперів в касі підприємства та цільовим використанням безготівкових коштів; контролювати своєчасність оприбуткування коштів та відображення реального розміру у касових документах; крім того, є необхідність повної автоматизації обліку грошових коштів для забезпечення високої точності облікових даних, пов'язаних із рухом грошових коштів.

Список використаної літератури:

1. Національне положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 № 7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13_2. Постанова правління НБУ «Положення про ведення касових операцій в національній валюті в Україні» від 19.02.2001 № 72 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04. 3. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / Бутинець Ф.Ф. – 8-е вид. – Житомир: ПП «Рута», 2009. –912 с. 4. Сутормінa В.М. Фінансовий ринок / В.М. Сутормінa. //– К.: КНЕУ, 2001. 5. Стрельніков М. Особливості резміщення і обліку на підприємстві банковських депозитів / М. Стрельніков // Вісник бухгалтера и аудитора України. – 2005. - № 1-2. – С. 44-45.

СЕКЦІЯ 4

БІЗНЕС АНАЛІТИКА, ЛОГІСТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТИ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ЗА УМОВ НЕПОВНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Dziuba Radosław, *Ph.D., an Assistant in Department of World Economy and European Integration of Economic-Sociological Faculty* University of Lodz, Poland,
Kasian Y. Serhii
Ph.D., an Associate Professor of Economic Theory and Marketing Department, Economics Faculty
Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro, Ukraine

INFRASTRUKTURA MIĘDZYNARODOWA LOGISTYCZNA UNII EUROPEJSKIEJ I UKRAINY A SYSTEM BIZNES-ANALITYCZNY

W warunkach zwiększenia intensywności współdziałania marketingowego docelowo rozwijać infrastrukture międzynarodową logistyczną Ukrainy i UE i prowadzić badania naukowe systemu biznes-analitycznego przedsiębiorstw.

Eleonora Springer prowadzi badania dotyczące przepisów, regulujących transport drogowy. Ona definiuje prawo transportowe, obejmujące elementy różnych gałęzi prawa. Docelowo podkreśla się o rozmaitych związkach sieci transportowej z zaopatrzeniem logistycznym, komunikacię innych krajów. Więc wielkie znaczenie ma ustalenie przepisów w ramach międzynarodowych konwencji w dziedzinie prawa międzynarodowego. Również chodzi o zastosowanie w transportu drogowym przepisów w ramach konwencje celnych, mianowicie dotyczących międzynarodowego przewozu towarów z zastosowaniem karnetów TIR [1, s. 58, 59].

Naukowca słusznie wyodrębnia elementy infrastruktury transportu drogowego, takie jak: liniowe (sieć dróg), punktowe (dworce, przestanki, centra logistyczne, stacje techniczne). Pod kątem widzenia zorganizowania przewozów logistycznych oznaczają się takie składniki infrastruktury liniowej: drogi krajowe o znaczeniu ogólnonarodowym, drogi wojewódzkie, drogi powiatowe, drogi lokalne miejskie, gminne oraz zakładowe [1, s. 59, 60]. Zgadzamy się z podejściem dotyczącym niezbędności rozwoju infrastruktury drogowej, opartej na troskę o jakości współdziałania produkcyjnego z naturą.

Janusz Świerkocki analizuje zdolność Łodzi do konkurowania na jednolitym rynku europejskim, badając ekonomiczną istotę jednolitego rynku. On robi nacisk na zorientowanie społecznie w Unii Europejskiej, kiedy takie zorientowanie występuje doktryną gospodarczej w ciągu zintegrowania rynkowego gospodarki krajów. Jednolity wewnętrzny rynek UE charakteryzuje się swobodnym przepływem towarów, osób, usług i kapitału. Zaznaczone pozwoli dla krajów członkowskich uzyskać pozycji globalnego mocarstwa w dziedzinie handlu [2, s. 13, 14].

Naszym zdaniem, europejskie integracyjne procesy, uczestnikiem których w pewnym stopniu jest Ukraina, potrzebują stałego ulepszenia infrastruktury międzynarodowej logistycznej w szczególności pomiędzy Ukrainą i krajami UE. Przy czym docelowo rozwijać instrumenty biznes analityki i współczesnej logistyki innowacyjnej, które włączają do mechanizmów i procedur ustalenia decyzji administracyjnych pod warunkiem niepełnej informacji. Takie decyzje trzeba podejmować w ramach koncepcji marketingu społecznie etycznego, kiedy ważne znaczenie użycza się stałemu nauczaniu i doskonaleniu kwalifikacji personelu przedsiębiorstw na zasadach marketingu wewnętrznego.

Przebieg procesów logistycznych, opisujących w systemu biznes-analitycznym można dobrze zdefiniować dzięki funkcje jednej zmiennej. Tadeusz Bednarski rozpatruje taką funkcję w aspekcie jej różniczkowalności. Naukowiec słusznie zauważa, co pewne wskaźniki tak makroekonomiczne jak gospodarcze można traktować jako funkcję czasu. Ww powoduje do ciągłego charakteru opisania takiej funkcjonalnej zależności [3, s. 81]. Oczywiście warto systemowo badać procesy koordynowania w łańcuchach logistycznych w celu podwyższenia poziomu serwisu logistycznego i zmniejszenia kosztów organizowania logistyki dystrybucji.

Warte uwagi jest głęboke badanie podstawowych kierunków dystrybucji jakościowych towarów we współczesnych systemach marketingowych innowacyjnych przedsiębiorstw takich jak: określenie strategii sprzedaży towarów, stworzenie sieci gurtowych i detalicznych przedsiębiorstw handlowych, definiowanie marszruty przewozu ładunków, zaopatrzenie wprowadzenia nowej

technologii dystrybucji w logistykie. Właśnie jakość tych procesów logistycznych należy badać w tej chwili [4].

Zorganizowanie wielkich sportowych imprez wymaga dużo czasu, wysiłków i zasobów. Czyli potrzebne są badania różnych aspektów poziomu konkurencji, charakteru regulacji państwowych na określonych rynkach tak Polski jak i Ukrainy. Dlatego warto zrobić analizy zrealizowanych dużych imprez sportowych, takich jak Mistrzostwa Świata, mistrzostwa kontynentu w Piłce Nożnej, zawodów olimpijskich, żeby lepszym stopniu przygotować się do stworzenia dobrych warunków organizacji imprezy tak na poziomie publicznym jak i poziomie biznesu prywatnego [4].

Więc, osiągnięcie dobrego imidżu przedsiębiorstw dzięki wdrożeniu współczesnych innowacyjnych technologii zaoszczędzania energii sprzyja zaangażowaniu inwestorów i rozwojowi sieci serwisowych centrów logistycznych w sferze energetycznych komunikacji i dystrybucji. Warto więcej wysiłków skierować na marketingowe logistyczne wsparcie przygotowania do imprez sportowych i kulturowych.

Bibliografia:

1. Biesok Grzegorz (red) Logistyka usług. – Warszawa : CeDeWu, 2013. – 160 s.
2. Rozwój społeczno-gospodarczy Łodzi w warunkach jednolitego rynku europejskiego. – Łódź : Łódzkie Towarzystwo Naukowe, 2010. – 189 s.
3. Bednarski Tadeusz Elementy matematryki w naukach ekonomicznych / Tadeusz Bednarski. Podręcznik dla studentów ekonomii. – Kraków : Oficyna ekonomiczna, 2004. – 267 s.
4. Kasian Serhii Determinanty jakościowe zarządzania marketingiem i logistyka dystrybucji przedsiębiorstw: jakość koordynowania potoków zasobów i usług / Serhii Kasian // ARCHIWUM WIEDZY INŻYNIERSKIEJ. POLITECHNIKA CZĘSTOCHOWSKA, KATEDRA INŻYNIERII PRODUKCJI I BIEZPIECZEŃSTWA. – TOM 2. – NR 2 (2017). – S. 3–5. ISSN 2544-2449. ZASÓB ELEKTRONICZNY. – DOSTĘPNIE NA: http://www.qpij.pl/aktualny-numer2.

Ligerko Yulia, Beschastna Darya
Oles Honchar Dnipro National University (c.Dnipro)

STATUS AND PROSPECTS OF INDUSTRIAL DEVELOPMENT IN UKRAINE

The metallurgical industry is considered as one of the most important industries in the economy of any country, providing it with ferrous and non-ferrous metals. Metallurgical sector supplies raw materials and products for further use for such industries as machine building, transport and construction.

Production volume is one of the main indicators for assessing the level of development of metallurgical production in all countries around the world. In 2017 Ukrainian iron ore production reached 14.6 million t (-18% year-over-year), steel production – 15.8 million t (-14% y-o-y), flat steel – 13.5 million t (-16% y-oy). Similar indicators were observed in 1995-1996.

According to World Steel Association in 2016 Ukraine ranked 14th among the 67 steelmaking countries in the world. Previously, our country never dropped below 10th ranking.

Such decline over the last three years was caused by rapid growth of world steel prices since 2014, as well as the economic blockade of the eastern region of the country where the main metallurgical potential was located.

The main Ukrainian steel producers are located in Avdeyivka, Alchevsk, Makeyevka, Yenakiyevo, Kramatorsk, Mariupol, Gorlovka, Kryvy Rih, Dnipro, Zaporozhye. Note that last year overall, only 18 out of 28 blast furnaces (64%), 14 converters out of 21 (67%), 8 open-hearth furnaces out of 9 (89%) and 7 electric-arc furnaces out of 15 (47%) were active. Moreover, Dniprovsky Metallurgical Plant due to financial problems was stopped. [3]

In addition, Ukrainian metallurgical products have fallen under tough anti-dumping measures by other countries at global steel market due to the lowest prices and political situation in the country. Both factors led to huge losses in the metallurgical sector in 2017.

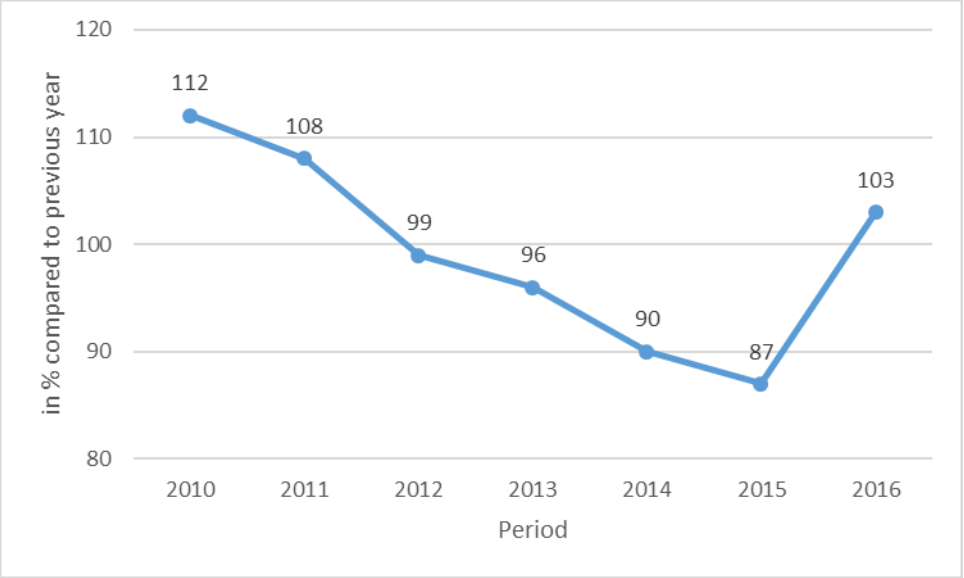

Graph. 1. Dynamics of the industrial production index in 2010-2017.

* Built by the author according to [1]

However, even these circumstances do not indicate the fatal collapse of the industry. In fact, Ukrainian metallurgy will decay slowly. Therefore, it will take from 5 to 7 years to implement an effective reform in the industry. Today Ukrainian economy requires a long period of economic recovery (i.e. at least ten years of continuous economic growth of at least 5% annually). The average growth rates of the countries who have successfully undegone reconstruction and achieved sustainable long-term growth were as follows: Poland– 4.4% (1995-2010), Turkey – 4.3% (2000-2015,), Slovakia – 4, 4% (2000-2012,). Each of these countries had its own specifics of development, but they had similar changes in the economic structure. Moreover, the processing industry in these countries grew faster than overall GDP. To sum up, the metalurgical industry itself was the main driver behind the economic recovery of these countries.

In Ukraine, industrial production fell by 19.6% (without accounting the East occupied territories). In particular, the processing industry fell by 17.6% during 2013-2016. That is why the last forecasts of economic growth for 2017 (1.8 – 2.4%) is very doubtful ,as it is not backed by the necessary structural changes. This means that the economy is not yet on a path to sustainable recovery. The growth and decline periods are still reflections of our imperfect economic structure on changes in world commodity conditions.

These are some general approaches to solve problems of our metallurgical sector:

1. certain competitive conditions must be created in production, as prices on domestic products for Ukrainian consumption are higher than those offered by Chinese manufacturers. However, the USA, some EU and CIS countries, Mexico, Canada, India, Pakistan, Malaysia have already introduced anti-dumping tariffs on Ukrainian pipes, long and flat products;

2. Manufacturers also should receive certification of product quality according to international standards, that in future will allow Ukraine to expand its export markets to most EU countries and countries of the Middle East (including Turkey and Egypt), where the demand for steel products has soared recently. However, today the gross share of steel is mostly being exported to different African countries (Senegal, Cote d'Ivoire, Ghana and Ethiopia);

3. In order to attract investment, government first of all must improve the conditions for the protection of investors' rights, in particular adapting the process of resolving controversial issues in the English courts, develop Ukrainian stock exchanges, develop the level of corporate investment attractiveness from the point of view of corporate governance and production process management, develop transport infrastructure in the country.

References:

1. Сайт державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua
2. Що означає чергове падіння промислового виробництва . [Електронний ресурс].– Режим доступу: https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2017/06/20/626198/
3. Металургія України повільно вмирає. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://svpressa.ru/blogs/article/174392/

***Мороз Олег Васильович**, д.е.н., проф., зав. кафедри менеджменту, маркетингу та економіки,*

***Карачина Наталія Петрівна,** д.е.н., проф., проф. кафедри менеджменту, маркетингу та економіки,*

***Семцов Володимир Михайлович,** к.е.н., доц., доц. кафедри менеджменту, маркетингу та економіки,*

***Острий Ігор Федорович,** асистент кафедри менеджменту, маркетингу та економіки*

Вінницький національний технічний університет

НОВІ АСПЕКТИ СТАТИСТИЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНИХ ФАКТОРІВ РЕАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Досвід ринкових трансформацій адміністративно регульованих економічних систем свідчить про достатньо суперечливі наслідки змін. Найчастіше зазначені процеси є катастрофічними, драматичними для суспільства. Все це характерне для України із 90-х рр. XX ст. При цьому необхідно підкреслити суперечливість оцінок реформам, наприклад щодо таких «інституційно складних» соціальних груп, якими є жителі сільських територій.

Мета дослідження: обґрунтування принципів статистичного оцінювання нематеріальних активів інституційного змісту щодо сільських територій. Для цього вивчалися сільські території Вінницької обл. (Поділля) із давньою історією (щонайменше 300 років) за тією гіпотезою дослідження, що наявність унікальної історії громади впливає на її теперішній економічний стан.

Інституційні фактори кожної окремої сільської громади вивчалися за визначенням унікальних у кожному разі норм, традиції, звичаїв, які можуть мати безпосереднє економічне тлумачення та впливати на сучасний економічний стан. При цьому виходили із того, що такі унікальні особливості повинні мати статистичну формалізацію за відповідного емпіричного відображення. До таких інституційних факторів на рівні окремої сільської території було віднесено: 1) історія села; 2) особлива господарська історія; 3) конфесійні особливості; 4) особлива культурна історія; 5) факти історично підтвердженої конфліктності. Було обрано 28 сільських населених пунктів Жмеринського району Вінницької обл., де аналізувалися: безробіття, показники щодо підприємницької активності, демографічні показники. Інформація бралася з паспортів сільських та районних рад, різноманітних історичних джерел, особистих спостережень, результатів інтерв'ювань і опитувань.

В табл. 1 наведено узагальнення результатів дослідження.

Як показали результати дослідження, особливості господарської історії громад на цій території були обумовлені насамперед впливом старообрядців, які становили в першу чергу самі активні економічні прошарки населення; іншими прикладами були факти активного підприємництва у громадах з боку польського та єврейського населення; до таких були віднесені 7 із 28 громад. Конфесійні особливості визначалися за історичними фактами функціонування релігійних общин, храмів, споруд у 18 випадків із 28; окремо при цьому слід зазначити численні факти багатоконфесійного співіснування впродовж століть.

Таблиця 1

Аналіз інституційної історії сільських територій Жмеринського району Вінницької обл.

№ п/п	Назва села	Давня історія села	Господарська історія	Конфесійна історія	Культурна історія	Деструктивна історія	Заключний лінгвістичний висновок
1	Браїлів	+	+	+	+	-	+
2	Біліківці	+	-	-	-	-	-
3	Демидівка	+	-	+	-	-	-
4	Дубова	+	-	+	-	-	-
5	Жуківці	+	+	-	-	+	-
6	Камяногірка	+	-	+	-	+	-
7	Кармалюкове	+	-	-	-	+	-
8	Кацмазів	+	-	+	-	-	-
9	Коростівці	+	-	+	-	+	-
10	Курилівці	+	-	+	-	+	-
11	Леляки	+	-	+	-	-	-
12	Лисогірка	+	-	-	-	-	-
13	Людавка	+	+	+	-	+	+
14	ЛукаМовчанська	+	-	+	-	-	-
15	Мовчани	+	-	+	-	-	-
16	Носківці	+	-	+	+	+	+
17	Олександрівка	+	+	-	-	-	+
18	Потоки	+	-	-	-	+	-
19	Почапинці	+	-	+	+	+	-
20	Рів	+	+	-	-	-	-
21	Северинівка	+	-	+	+	+	+
22	Сербинівка	+	-	-	-	-	-
23	Слобода-Межирівська	+	-	-	-	-	-
24	Станіславчик	+	+	+	-	-	+
25	Стодульці	+	-	-	-	+	-
26	Тарасівка	+	-	+	-	-	-
27	Телелинці	+	-	+	-	-	-
28	Чернятин	+	+	+	+	-	+

Примітка: + означає наявність даного фактору, - відсутність.

Джерело: результати авторських досліджень

Культурні особливості, як правило, були обумовлені будівництвом польськими чи російськими вельможами у різні періоди палаців та інших архітектурно-паркових споруд, такі були зафіксовані у 5 випадках. Деструктиви визначалися за історично підтвердженими фактами спротиву, бунтів, пограбувань і погромів у громадах. Загалом було зроблено висновок, що із 28 громад 7 (25 %) мають особливу інституційну історію.

Безпосередні результати досліджень взаємозв'язку між інституційними особливостями сільських територій України та їхнім станом дозволило визначити наступні дані (табл. 2). Так, слід зазначити, що громади з інституційною історією характеризувалися значно вищою щільністю населення. Пояснити це можливо саме тим, що такі села були із давніх часів більшими за розмірами і чисельністю населення. Але опосередковано це також може бути пов'язане із фактом більш сприятливих умов життя саме у цих умовах. Так, с. Станіславчик та Браїлів у минулому були містечками і районними центрами. Демографічний стан був більш сприятливим у селах з інституційною історією – частка населення непенсійного віку становила відповідно 71,0 та 76,0%. Підприємницька активність

була істотно вищою у громадах з інституційною історією. Натомість такий важливий економічний показник як рівень зафіксованого безробіття надав скоріше суперечливу інформацію, що, як вважаємо, свідчить недосконалість методики визначення.

Такий підхід має потенціал до використання в економічних дослідженнях саме в силу можливості інтерпретації взаємозв'язку економічних та неекономічних факторів розвитку депресивних місцевих економік, до яких у переважній більшості своїй відносяться сільські території України. Наразі питання чіткого економічного оцінювання інституційних факторів можна віднести до найменш висвітлених в економічній теорії.

Отже, запропоновано методологічна позиція до моделювання розвитку сільських територій через економічний вираз унікальних активів сільських територій інституційного змісту.

Таблиця 2

Соціально-економічні показники інституційної історії сільських територій

№ п/п	Назва села	Кількість фермерів на 1000 жителів/ офіційно за реєстр. підприємств на 1000 жителів	Рівень зафіксовано на 2016 р. безробіття, %	Частка населення непенсійного віку (0-60 років), %	Щільність населення на території сільської ради, осіб/кв.км
1	Браїлів	1,9/3,5	3,9	81	84.6
2	Біліківці	0,5/0,9	0,2	72	34,5
3	Демидівка	0,7/1,1	4,6	72	34,0
4	Дубова	0,8/1,0	5,5	70	22.1
5	Жуківці	0,6/0,9	0,2	76	26,8
6	Камяногірка	0,9/1,1	14,2	55	26,4
7	Кармалюкове	0,6/0,8	2,2	68	22,5
8	Кацмазів	0,2/0,6	3,0	55	24,1
9	Коростівці	0,3/0,7	22,5	82	25.7
10	Курилівці	0,4/0,8	36,1	86	16,7
11	Леляки	0,4/0,9	14,6	78	43,4
12	Лисогірка	0,5/0,9	49,8	63	13,1
13	Людавка	1,1/1,9	24,4	70	14.6
14	Лука-Мовчанська	0,5/0,7	0,4	71	23,3
15	Мовчани	0,6/0,9	34,3	72	20,6
16	Носківці	0,5/0,8	0,5	76	33,3
17	Олександрівка	0,8/1,1	0,5	77	48,0
18	Потоки	0,4/0,6	1,7	67	13,3
19	Почапинці	0,5/1,0	17,0	69	17,7
20	Рів	0,3/0,4	3,8	82	34,4
21	Северинівка	0,9/1,3	7,4	80	57,2
22	Сербинівка	0,7/1,2	0,5	76	43,5
23	Сл.-Межирівська	0,9/1,4	1,0	75	23,4
24	Станіславчик	1,6/2,2	35,1	77	18,9
25	Стодульці	0,9/1,2	34,0	73	29,9
26	Тарасівка	1,0/1,3	40,7	70	24,2
27	Телелинці	0,7/0,9	1,6	68	21,6
28	Чернятин	2,1/2,7	7,0	71	67,2
Середнє по наявності інституційної історії		1,3/1,9	11,3	76	46,3
Середнє за відсутності інституційної історії		0,6/0,9	13,7	71	25,7

Джерело: авторські розрахунки за даними вказаних сільських громад

Перспективи подальших досліджень полягають у подальшій емпіричній інтерпретації системи інституційних факторів економічних систем шляхом побудови аналітичних та економетричних моделей, створення відповідних методик, а також накопичення ширшої статистичної бази даних.

Дучинська Ніна Іванівна
д.е.н., професор, завідувач кафедри економічної теорії та маркетингу
Лакей Ігор Михайлович
старший викладач кафедри економічної теорії та маркетингу
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

МІЖНАРОДНЕ МАРКЕТИНГОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМЕРЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ: ІННОВАЦІЙНО-ПОВЕДІНКОВІ АСПЕКТИ

Сучасні тенденції до посилення глобалізації, інформатизації та інновацій у глобальному економічному просторі привертають увагу дослідників і практиків у сфері міжнародного маркетингу, економіки до складних питань визначення інноваційно-поведінкових аспектів міжнародного маркетингового забезпечення комерційної діяльності підприємств. Таку діяльність протягом останнього часу вітчизняні підприємства здійснюють за значного впливу чинників міжнародного маркетингового та економічного середовища. Виокремлення сили впливу цих чинників дозволяє адаптувати зміст і структуру маркетингової, логістичної політики підприємств до динамічної кон'юнктури міжнародних ринків товарів і послуг.

А. Старостіна, О. Каніщенко досліджують основні концептуальні складові процесу економічної глобалізації, підкреслюючи встановлення сутнісної значущості визначення основних характеристик економічної глобалізації та встановлення оптимальної маркетингової рівноваги під час міжнародної взаємодії економічних агентів в умовах глобалізованого маркетингового середовища. Доцільно наголошується на інтенсивних темпах становлення глобалізаційних процесів та урахування деяких тенденцій до збереження автентичної специфіки, що забезпечує економічний уклад діяльності на макро, мезо та мікро рівнях [1, с. 58].

Дослідники застосовують для визначення сутності економічної глобалізації неоліберальні економічні погляди провідних наукових світових шкіл. Таке розуміння полягає у віддзеркаленні впливу економічної глобалізації на досягнення певного укладу господарських процесів, забезпеченні засад приватного підприємництва і ефективних механізмів вільної конкуренції. Паралельно позначається доречність інтерпретації змісту і структури глобальної конкуренції з позиції представників комплексу напрямів неокейнсіанської наукової економічної школи, які акцентують на значущості регуляторних функцій у просторі міжнародної економічної діяльності. Запровадження таких функцій дозволяє розраховувати на збалансований, динамічний і сталий розвиток міжнародних економічних процесів і встановлення паритету під час здійснення трансакцій [1, с. 58, 59].

Ми вважаємо, що міжнародне маркетингове забезпечення комерційної діяльності вітчизняних підприємств, комплексне поле бізнес-аналітики має здійснюватися на засадах комплексного моніторингу та маркетингових досліджень міжнародних ринків товарів і послуг. При цьому, передусім, виявляються тенденції зміни кон'юнктурної ситуації на цих ринках, специфіка та культурні складові запитів та побажань сучасних освічених споживачів, що стало взаємодіють з вітчизняними підприємствами на закордонних ринках та їх сегментах. Глобалізаційні аспекти, безперечно, чинять свій вплив на певне методичне уточнення підходів до сегментування закордонних ринків, прийняття управлінських рішень за умов неповної інформації та вибір найбільш адаптивних технологій позиціонування товарної і сервісної пропозиції вітчизняних підприємств.

В. Пилипчук, О. Данніков справедливо наголошують на необхідності попереднього аналізу змісту і структури запитів та особливостей поведінки споживачів перед організацією виробництва та позиціонуванням товарної і сервісної пропозиції підприємств. Зазначається про значну роль у сучасному маркетингу визначення змін у відносинах між людьми, вивчення процесу розробки товару та дослідження споживання, тобто поведінки споживачів [2, с. 61]. Науковці окреслюють такі центральні ідеї у площині сучасного маркетингу, як: плюралістична повага до індивідуальних вподобань і смаків споживачів з урахуванням їх культурних і національних переваг, створення потоку корисностей для учасників ринкових трансакцій, пошанування індивідуальних прав і свобод кожного споживача.

Підкреслюється споживчоцентричність сучасного маркетингу, що націлений на інноваційні способи задоволення наявних потреб або визначення нових потреб у просторі генерування попиту [2, с. 61, 62]. На нашу думку, такі маркетинговоорієнтовані положення, передусім, є слушними при організації комерційної діяльності посередницьких підприємств під час розширення їх партнерських взаємозв'язків на сучасних ринках товарів і послуг. З урахуванням критеріального підходу до розуміння маркетингу посередницької діяльності слід ураховувати тенденцію до гомогенізації споживчого попиту, що спостерігається на багатьох сучасних ринках. При цьому сучасний достатньо інформований споживач виставляє свої завищені запити й вимоги у ході організації комерційної діяльності у віртуальному інформаційному просторі, де усе більше спостерігається інтенсивна маркетингова бізнес-взаємодія [3].

Деякі дослідники окреслюють такі основні напрямки заощадження матеріальних ресурсів у промислових галузях економіки, а саме: визначення матеріаломісткості, що дозволяє обчислювати витрати матеріальних ресурсів. Науковці визначають такі організаційно-технічні заходи із заощадження матеріальних ресурсів виробничого підприємства, як: зниження відносної матеріаломісткості машин, механізмів, агрегатів; запровадження новітніх видів та профілів металопрокату; зміна речової структури елементів машин на базі запровадження пластичних мас, синтетичних смол, кольорових і легких металів; підвищення технічного рівня виробництва у заготівельній логістиці промислового підприємства [3]. Дійсно, розширеного пояснення потребують складні процеси економічного переміщення ресурсних потоків на основі застосування інтегральної концепції комерційної діяльності посередницьких підприємств. Слід розширювати спектр інструментів, що застосовуються в процесі прийняття управлінських рішень у сфері маркетингу і логістики за умов неповної інформації. Такі інструменти мають відображати інноваційно-поведінкові аспекти маркетингового забезпечення комерційної діяльності посередницьких підприємств, інтеграцію взаємодії зі споживачами.

Отже, організація комерційної діяльності посередницьких підприємств на міжнародних ринках товарів і послуг потребує певного методичного уточнення науково-практичних підходів щодо прогнозування економічних і маркетингових показників розвитку зовнішньоекономічної діяльності, що впливає на удосконалення процесів бізнес-взаємодії, маркетингової діяльності у межах детермінованих соціально-економічних систем.

Список використаних джерел:

1. Старостіна А. Суперечливі шляхи економічної глобалізації / А. Старостіна, О. Каніщенко // Економіка України. – 2008. – №5. – С. 58–65.

2. Пилипчук В. Сучасні бізнес-тенденції та розвиток маркетингу вітчизняних компаній / В. Пилипчук, О. Данніков // Маркетинг в Україні. – 2008. – №2. – С. 61–67.

3. Касян С. Я. Інноваційні складові маркетингових комунікаційних і логістичних технологій при формуванні національної конкурентоспроможності / С. Я. Касян // Вісник Запорізького національного університету: Зб. наук. праць. Економічні науки. – Запоріжжя : Запорізький національний університет. – 2015– №3(27). – С. 122–131.

Kachura Kyrylo, Sarychev Kyrylo, Beschastna Darya
Oles Honchar Dnipro National University (c. Dnipro)

FEATURES OF DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES IN UKRAINE

The modern developed economy is based on the active development of the business environment. Regional and state management pays great attention to small and medium businesses from the standpoint of unique opportunities for economic and social development of regions. Understanding the place and role of small and medium businesses in regional development is evolutionary; it is gradually expanding, complemented by global experience, active influence of globalization processes, and internationalization of markets [1].

Small and medium-sized businesses provide an increase in commodity production, trade and services in a certain area; as a result, it starts to attract additional resources, to intensify internal savings of the population and regions. That is, such factors provide an increase in revenues to local budgets. In regions where there is no large production, total revenues from small and medium-sized enterprises may overlap with such activities of large enterprises.

It is worth noting that in the world-wide practice, there are no common approaches for the enterprises belonging to the category of small, medium, large, and they vary slightly in different countries. Today, the main criterion for belonging enterprises to one or another category is the number of workers and the volume of turnover, but if necessary to determine the size of the enterprise may be taken into account other indicators that correct and supplement the above criteria.

According to the World Bank, there are more than 50 different criteria for the membership of economic entities to small, medium and large businesses. The business is a priority and a driving force for the development of any transition economies, as the most dynamic element of its structure, which operates responsibly on changing market conditions and provides the market economy with the necessary flexibility and sustainability.

The small business opens up the necessary ways to increase the turnover of the company and increase the competitiveness of the enterprise, which opens the way for the creation and efficient functioning of medium-sized enterprises. As a result, there is a need to determine the criteria for belonging enterprises to small and medium enterprises.

The analysis of economic literature shows that there are three main approaches to determining the affiliation of the enterprise to the category of small or medium: quantitative, qualitative and combined approaches [3].

The quantitatie criteria include the following indicators: number of employees, number of jobs created; the size of the authorized capital, the size of the assets; characteristics and value of fixed assets; annual turnover of products, annual profit, volume of sales of goods and services rendered.

Quantitative criteria for the affiliation of enterprises to small or medium enterprises are determined on the basis of legally established parameters, the main of which, as a rule, is the number of employees and income. Quantitative criteria are the most common, since they give a more concrete result and an opportunity to clearly distinguish between small and medium enterprises.

Qualitative indicators characterize limited attracted capital; affiliation with the main type of activity; geographical area of activity; heredity within the family; limited access to resources; specific characteristic of the manager; the stage of growth of the enterprise [3].

The main legal acts regulating the sphere of small business in Ukraine are the Commercial Code of Ukraine and the Law of Ukraine "On Development and State Support to Small and Medium-Sized Businesses in Ukraine".

According to paragraph 3 of Article 55 of the Commercial Code of Ukraine, economic entities, depending on the number of employees and incomes from any activity for a year, may belong to small business entities, including micro enterprises, medium or large enterprises.

The subjects of microenterprise are: natural persons registered in the manner prescribed by law as natural persons - entrepreneurs, in which the average number of employees for the reporting period (calendar year) does not exceed 10 persons and the annual income from any activity does not exceed the amount equivalent to 2 million euro, determined according to the average annual rate of the National Bank of Ukraine; legal entities - economic entities of any organizational form and form of ownership in which the average number of employees for the reporting period (calendar year) does not exceed 10 persons and the annual income from any activity does not exceed the amount equivalent to 2 million Euro, determined by the average annual rate of the National Bank of Ukraine.

Subjects of small business are: natural persons registered in the manner prescribed by law as natural persons - entrepreneurs whose average number of employees for the reporting period (calendar year) does not exceed 50 persons and the annual income from any activity does not exceed the amount equivalent to 10 million euro determined in accordance with the average annual rate of the National Bank of Ukraine; legal entities - economic entities of any organizational form and form of ownership in which the average number of employees for the reporting period (calendar year) does not exceed 50 persons and the annual income from any activity does not exceed the amount equivalent to 10 million Euro, determined by the average annual rate of the National Bank of Ukraine.

Small and medium-sized businesses, which form the majority of budget revenues, generate the majority of jobs (which is especially important during the crisis) and have more sales and support the Ukrainian economy.

Small enterprises in the regions constitute an absolute majority of all types of enterprises and are a "reserve option" for medium-sized businesses in the event of a threat of bankruptcy. The largest concentration of small and medium-sized enterprises is observed in Dnipropetrovsk, Donetsk, Zaporizhzhia, Kyiv, Lviv, Odessa and Kharkiv regions and the city of Kyiv.

Small enterprises in the regions constitute an absolute majority of all types of enterprises and are a "reserve option" for medium-sized businesses in the event of a bankruptcy threat.

References:

1. Індекс політики щодо МСП: країни Східного партнерства 2012. Хід реалізації Акту щодо малого бізнесу для Європи- .[Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://ufpp.gov.ua/content/PDF/krainu_ shidnogo_partnerstva_2012_ua.pdf

2. Державний служба статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/

3. Ольвінська Ю.О. Розвиток інфраструктури малого і середнього бізнесу в Україні / Ю.О.Ольвінська, О.В.Самотоєнкова [Електронний ресурс]- Режим доступу: http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/

Йоненко Світлана Юріївна,
Яковенко Владислав Сергійович *к.е.н., доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики*
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м.Дніпро)

ПРОГНОЗУВАННЯ ДИНАМІКИ ПОКАЗНИКІВ ПАСАЖИРОПОТОКІВ В УКРАЇНІ

Пасажиропотік є невід'ємною частиною розвитку транспортної інфраструктури міста. Пасажиропотік є щогодинним явищем і дозволяє обирати пріоритетні управлінські рішення для покращення стану та підвищення пасажиропотоку, аби користувачі транспортних послуг мали кращий сервіс перевезень, широкий вибір виду транспорту та мали вибір актуального, для них маршруту, незалежно від сполучення.

При прогнозуванні пасажиропотоку в Україні використано авторегресійний аналіз.

Загальний вигляд авторегресії n-го порядку:

$$Y_i = \alpha_0 + \alpha_i * \Sigma_{k=1}^{n} y_{i-k} + \varepsilon_i \quad (1)$$

Де α_0 - постійна - коефіцієнт описує ситуацію проходження факторів, що впливають через початок координат; α_i - коефіцієнти, які описують ступінь залежності підсумкового Y від факторів, що впливають, в даному випадку, від того яким був Y в минулому періоді регресії; Y_{i-1} впливають фактори, які в даному випадку і є підсумковий Y, але той, яким він був раніше; ε_i - випадкова компонента або як ще її прийнято називати похибка моделі.

Прогноз побудовано на аналітичній платформі «Deductor Studio Academic». Прогнозування завдяки нейронній мережі на основі часового ряду пасажирських перевезень за усіма видами транспорту у період з січня 2012 року до грудня 2016 року. Прогноз складався на період 12 місяців, тобто на 2017 рік.

Дані містять викиди та шуми. Через це, перш ніж будувати прогноз необхідно видалити викиди та згладити данні. Проводимо спектральну обробку, яка згладить данні та допоможе видалити шуми (рис.1).

Рис.1 Діаграма пасажиропотоку після спектральної обробки. Побудовано автором завдяки платформі «Deductor Studio Academic».

Провівши авторегресійний аналіз, виявлено наявність річної сезонності. Через це вирішено побудувати прогноз на рік вперед, ґрунтуючись на даних за 1,2, 11 і 12 попередні місяці. Для прогнозування часового ряду використовуємо дані попередніх періодів. Умовно вважається, що обсяг пасажиропотоку на наступні місяці залежить від обсягу за попередні.

Трансформуємо дані до ковзного вікна. глибина занурення дорівнює 12, у зв'язку з сезонністю, таким чином стануть доступні всі дані, які необхідні для побудови прогнозу.

Наступним кроком відбувається навчання нейронної мережі. Алгоритм навчання нейронної мережі – Resilient Propagation (RPROP). Після побудови моделі для того, аби візуально зобразити якість навчання, надамо отримані дані у якості діаграми розсіювання.

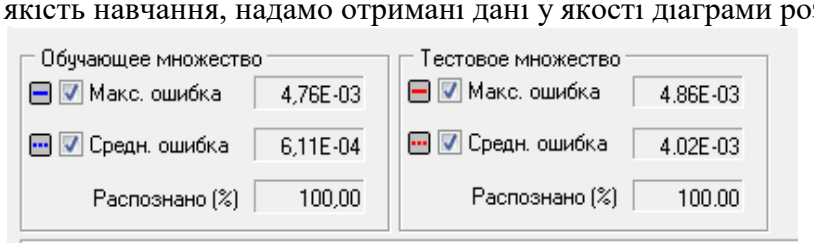

Рис. 2 Тестова вибірка навчання нейронної мережі Побудовано автором завдяки платформі «Deductor Studio Academic».

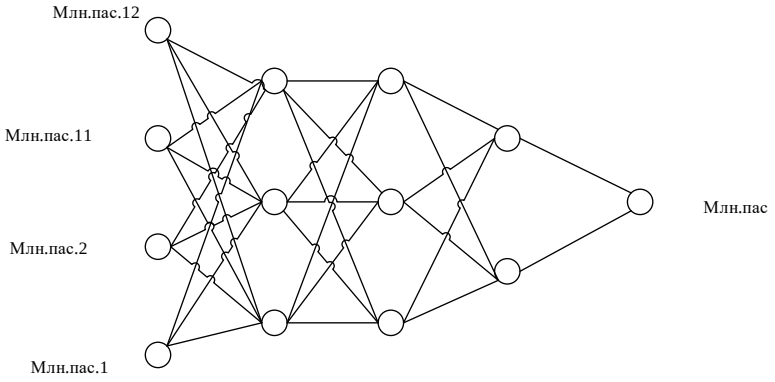

Рис. 3 Графік нейронної мережі Побудовано автором завдяки платформі «Microsoft Visio».

Було отримано трислойний восьминейронний персептрон. Необхідна кількість слоїв та нейронів було отримано у результаті підбора найкращої моделі.

Після навчання нейронної мережі будуємо прогноз на наступні 12 місяців, тобто на 2017 рік. За отриманими результатами ми зможемо візуально оцінити рівень пасажиропотоку за усіма видами транспорту на прогнозований період.

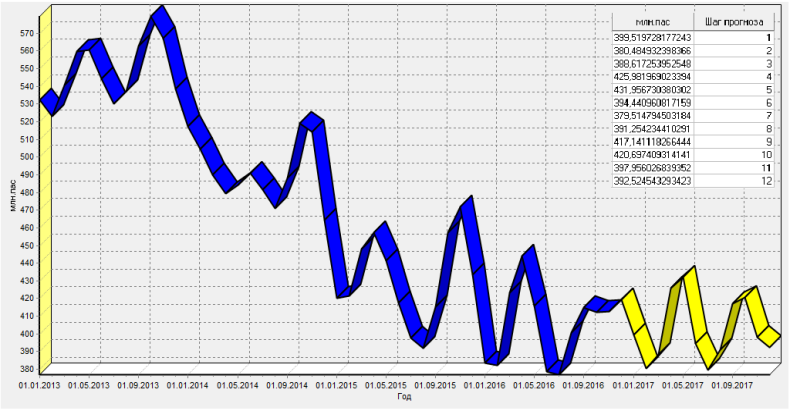

Рис. 4 Діаграма прогнозу пасажиропотоку Побудовано автором завдяки платформі «Deductor Studio Academic».

Таким чином, згідно прогнозу можна сказати, що у квітні 2017 року, пасажиропотоки сягнуть максимального значення у прогнозуємому періоді, а саме 431,9 млн перевезених пасажирів усіма видами транспорту. Мінімальне значення у липні 2017 року – 379,5 млн. перевезених пасажирів. Прослідковується сезонність – збільшення пасажиропотоку у теплий період часу та відповідне зменшення у зимовий сезон.

Після прогнозування основних показників пасажиропотоку України можна зробити висновки, що за усіма видами транспорту пасажиропотік у прогнозуємому році зросте.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України : [Электронный ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua

2. Статистичний щорічник України за 2015 рік/ Державна служба статистики України/ за ред. І.М. Жук, О.А. Вишневська (відп. За вип.). – К. Держаналітінформ, 2016 – 574 с.

3. Транспорт і зв’язок. Пасажирооборот та кількість перевезених пасажирів [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua.

4. Транспорт і зв'язок України/ статистичний збірник за 2015 рік/ Державна служба статистики України / О.О. Кармазіна (відп. За вип.) – К. Держаналітінформ, 2016 – 191 с.

Жижела Аліна Валеріївна
Тростянська Карина Миколаївна
к.е.н., доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

АНАЛІЗ СТАНУ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ

Протягом останніх років кредитна діяльність вітчизняних банків не була достатньо успішною, оскільки банкам необхідно було пристосуватися до нестабільності у економічній та політичній сфері. Значними перешкодами для розвитку банківської системи є повільні структурні зміни в економіці та слабкість правової системи.

Стан банківського сектору дещо поліпшився впродовж 2017 року, а у показниках роботи банківських установ спостерігалась позитивна динаміка. Системні ризики банківського сектору мали низький рівень. Значних змін у макроекономічному середовищі протягом останнього півріччя не відбувалось.

На сьогодні можна стверджувати про відновлення після трирічної паузи стабільності фондування банківських установ, що стало передумовою активізації кредитування населення та бізнесу та виходу багатьох банків із зони збитковості.

Незважаючи на те, що економічне зростання було на низькому рівні, відбувалося збільшення споживчого та інвестиційного попиту, що зумовило зростання попиту економічних суб'єктів на кредитні ресурси.

Відновлення банківського кредитування почалося з роздрібного сегмента.

У банках збільшуються портфелі кредитів, що надані фізичним особам (на 8,6% за 2017 рік [1]), що пов'язано із зростанням номінальних доходів населення після кризи. Частка позик фізичним особам зросла з 15,6% до 16,4% впродовж 2017 року [1]. За оцінками фахівців, кредитування населення у приватне споживання залишається на незначному рівні. Тому ці банківські позики не несуть за собою суттєві ризики щодо зростання інфляції чи зростання рівня дефіциту поточного рахунку платіжного балансу.

Україна займає одне з останніх місць серед країн Європи за рівнем кредитів, що надані фізичним особам: відношення кредитів до валового внутрішнього продукту становить лише 3,6% [2]. Це низький показник, навіть за умови низького рівня економічного розвитку країни.

Спостерігається жваве зростання обсягів невеликих за розміром, з ефективною ставкою вище 40%, незабезпечених кредитів [2]. А забезпеченого довгострокового іпотечного кредитування вже майже не існує.

Протягом 2017 року сума чистих активів банків збільшились на 6,4% до 1336 млрд. грн., найбільше у 4 кварталі (+4,3%).

У 1,22 рази збільшилися обсяги міжбанківських кредитів, але частка їх у сукупних кредитах незначна (2,0% на 01.01.2018 р.).

Частка процентних доходів у структурі доходів банківських установ за 2016 рік дорівнювала 71,2%, за підсумками 2017 року – 69,6%. Загальна сума процентних доходів за 2017 рік зросла на 1,6% порівняно до попереднього року. Середня ставка за кредитами на 04.01.17р. становила 17,7%, а на 03.01.18р. – 16,7%. Обсяг усіх наданих кредитів банківськими установами на 01.01.17р. дорівнював 847,09 млн. грн., а вже на 02.01.2018рік було надано 1,129,104 млн. грн. кредитів, що у 1,3 рази більше за попередній рік. Динаміка процентних доходів банків у 2017 році більшою мірою була зумовлена динамікою обсягів кредитування.

Практично не мали змін за фіксованим курсом обсяги чистих кредитів, що скориговані на резерви. Через списання та реструктуризації, портфель валютних кредитів значно скоротився, але це компенсував зріст кредитування у гривні.

У 2017 році кредити, що надані гривнею корпораціям зросли у державних банках на 12,8% та іноземних банках – на 17,5%.

Галузева структура кредитного портфелю суб'єктів господарської діяльності була представлена більшою мірою кредитами, що були надані представникам сфери оптової та роздрібній торгівлі, ремонту автотранспортних засобів, переробної промисловості, операцій з нерухомим майном, сільського господарства, лісового господарства та рибного господарства.

Стримуючим фактором для розвитку вітчизняної банківської системи є висока доля непрацюючих кредитів (в цілому 54,5% на 01.01.2018р.). Негативним фактом є те, що банки з участю держави, частка яких на ринку банківського кредитування значна (51,2% на кінець 2017 року), мають рівень непрацюючих кредитів 71,1% [1].

Обсяг кредитів, наданих корпоративному сектору у 2017 році зростав меншими темпами, ніж обсяг непрацюючих кредитів (1,35 та 1,45 рази відповідно), що спричинило зростання частки непрацюючих кредитів до 56,0% по банківській системі [1]. Структура кредитів, наданих фізичним особам дещо поліпшилася впродовж 2017 року, але частка непрацюючих кредитів залишається високою (53,5% на 01.01.2018р.) [1].

Строкова структура кредитного портфеля складається переважно з короткострокових позик строком до 1 року. Частка коштів, які одержані клієнтами на строк від 1 до 2 років, поступово збільшується, але є не значною.

Фінансовий результат банків в цілому по системі був від'ємним, але це зумовлене у більшій мірі фінансовим результатом чотирьох великих банків. Найбільший збиток показав ПАТ КБ «Приватбанк», що повинен був дорезервувати кредитний портфель, отриманий у спадок від колишніх акціонерів. Операційний результат сектору в свою чергу покращився, операційний прибуток до вирахування резервів збільшився на 8%. У 4 кварталі відрахування у резерви збільшились, і це спричинило до чистого збитку сектору в цілому.

За даними НБУ [2], у 2018 році можливе погіршення економічних очікувань бізнесу та населення у зв'язку з відсутністю співпраці з МФО, що матиме вплив на темпи банківського акредитування та політику ціноутворення. Регулятор очікує подальшого зростання споживчого кредитування, прискорення гривневого кредитування бізнесу з огляду на покращення фінансового стану реального сектору та збільшення обсягів іпотечного кредитування.

Банківським установам необхідно приділяти більше уваги якості кредитного портфеля та розробити ряд заходів для зменшення рівня непрацюючих та проблемних кредитів протягом 2018 року.

Крім того, для активізації кредитної діяльності необхідне розширення ресурсної бази за рахунок залучення інвестицій у вітчизняну банківську систему в межах, що не створюватимуть суттєвих фінансових ризиків; розробки нових депозитних програм; збільшення рівня капіталізації.

Саме реалізація запропонованих заходів може дозволити мінімізувати вплив негативних факторів на діяльність банків у короткостроковій перспективі та створити умови для подальшого прискореного розвитку банківської системи України.

Список використаних джерел :

1.Показники банківської системи / Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593

2. Огляд банківського сектору / Національний банк України, 2018. – №6 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=37591358

Покутинський Ростислав Олексійович, Паршин Олександр Юрійович
Бесчастна Дар'я Олександрівна
викладач кафедри статистики, обліку та економічної інформатики
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (м.Дніпро)

ОБГРУНТУВАННЯ СИСТЕМИ ІНДИКАТОРІВ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Продовольча безпека є однією з найголовніших складових національної безпеки будь-якої держави, оскільки вона є гарантією забезпечення високого рівня життя та працездатності населення. Тому державна політика, спрямована на підвищення рівня продовольчої безпеки, має постійно вдосконалюватись і доповнюватись.

Зростання населення нашої планети призводить до збільшення обсягів споживання продуктів харчування. Внаслідок цього все частіше порушується питання доступу до харчів на окремих територіях задля запобігання голоду. Таким чином, дослідження даної теми є актуальною для зберігання здоров'я населення.

Для того, щоб можна було всебічно оцінити стан продовольчої безпеки будь-якої держави, необхідне формування чіткої системи індикаторів, за якою будуть здійснюватися спостереження та аналіз. На наш час, різні держави використовують різні системи подібних індикаторів, що ускладнює порівняння стану їхньої продовольчої безпеки. Таким чином, необхідно обґрунтувати єдину систему оцінювання, яка б охоплювала якомога більше аспектів продовольчої безпеки.

На сьогоднішній день оцінка продовольчої безпеки України здійснюється відповідно до «Методики визначення основних індикаторів продовольчої безпеки», затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 05.12.2007 р. № 1379 «Деякі питання продовольчої безпеки». Щорічно Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, на основі інформації Міністерства аграрної політики та продовольства України, Міністерства соціальної політики України і Державної служби статистики України готується і оприлюднюється звіт про стан продовольчої безпеки України. Методикою визначено сім індикаторів продовольчої безпеки [1]: добова енергетична цінність раціону людини; забезпечення раціону людини основними видами продуктів; достатність запасів зерна у державних ресурсах; економічна доступність продуктів; диференціація вартості харчування за соціальними групами; ємність внутрішнього ринку окремих продуктів; продовольча незалежність за окремим продуктом.

У методиці наведений порядок визначення індикаторів та встановлено граничні критерії частини з них. Розрахунок трьох індикаторів продовольчої безпеки (забезпечення раціону людини основними видами продуктів, ємність внутрішнього ринку окремих продуктів, ємність внутрішнього ринку окремих продуктів) запропоновано проводити в розрізі десяти груп основних харчових продуктів: хліб і хлібопродукти; картопля; овочі, баштанні; фрукти, ягоди і виноград; цукор; олія; м'ясо і м'ясопродукти; молоко і молокопродукти; риба і рибопродукти; яйця.

Оскільки саме граничні критерії індикаторів формують оціночну систему стану продовольчої безпеки, недоліком методики є наявність встановлених граничних критеріїв лише для чотирьох з семи індикаторів, а саме [1]: граничний критерій добової енергетичної цінності раціону людини становить 2500 ккал на добу, при цьому 55% добового раціону повинно забезпечуватися за рахунок споживання продуктів тваринного походження; граничним критерієм для достатності запасів зерна у державних ресурсах зазначено 17% рівень, що відповідає 60 дням споживання; граничним критерієм для економічної доступності продуктів встановлено його 60% рівень; граничним критерієм для продовольчої незалежності за окремим продуктом встановлено його 30% рівень.

Уточнення потребують й самі граничні критерії, оскільки значення деяких з них є необґрунтованими та нижчими за європейські. Так встановлений граничний критерій добової енергетичної цінності раціону людини в 2500 Ккал на добу не відповідає нормам розвинених країн (2650–3050 Ккал [2]), не покриває потреби дорослого населення в енергії, бо не враховує об'єктивно більшої потреби у споживанні продуктів, зумовленої інтенсивністю праці.

Оптимальний рівень індикатора продовольчої незалежності виступає предметом наукових дискусій у різних країнах. Відповідно до міжнародних критеріїв продовольче самозабезпечення досягається при 80% споживанні вітчизняного продовольства, у той час методикою граничний критерій самозабезпечення встановлено на рівні 70% [3]. Практичне використання вітчизняної методики оцінки продовольчої безпеки протягом 2007–2012 рр. показало її неефективність, зумовлену відсутністю застосування системного підходу та розрахунку узагальнюючого інтегрального індикатора продовольчої безпеки. Обрахунок запропонованих індикаторів характеризує лише фрагментарний стан продовольчої безпеки, при цьому не охоплюючи усіх її складових, не дає можливості виявити потенційні загрози через необґрунтовані граничні значення індикаторів чи їх відсутність та не дозволяє визначити пріоритети в державному регулюванні продовольчої безпеки.

Серед основних недоліків оцінювання продовольчої безпеки відповідно до Методики розрахунку рівня економічної безпеки можна зазначити складнощі внесення нових індикаторів, оскільки окрім граничних значень необхідно також встановити їхні економічно досяжні мінімальне та максимальне значення, порогові нижнє та верхнє значення, мінімальне та максимальне значення індикаторів. Отже, необхідно вдосконалити методику розрахунку наступних індикаторів: індекс енергетичної цінності обчислювати на основі не тільки калорійності раціону (як здійснюється у національній методиці), але й з врахуванням індексу збалансованості споживання за білками тваринного та рослинного походження. Включення до складу індексу продукції тваринного походження дає можливість більш об'єктивно оцінити раціональність продовольчого споживання; при розрахунках індексів виробництва та імпортної залежності використовувати відношення виробництва та імпорту не до обсягу фактичного споживання, а до раціональних норм споживання, що є оптимальними для забезпечення нормальної життєдіяльності людини; в індексах самозабезпеченості та покриття експортом імпорту необхідне врахування лише оптимальних значень споживання (експорту, імпорту) за окремими групами продовольства, не враховуючи надлишкові їх обсяги, що за існуючими підходами не мають позитивних наслідків для стану продовольчої безпеки.

Внесення подібних змін до системи індикаторів продовольчої безпеки дає можливість зробити дослідження її стану більш об'єктивним та комплексним, своєчасно виявляти несприятливі тенденції і потенційні загрози, а також повніше врахувати резерви часткових індикаторів та визначити напрямки державного регулювання. Негативну зміну кожного з них треба, у свою чергу, розглядати як реальну чи потенційну загрозу продовольчій безпеці України.

Список використаних джерел:

1. Деякі питання продовольчої безпеки [Електронний ресурс] : постанова КМУ від 05.12.2007 р. № 1379 (в ред. від 21.10.2011 р.). – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1379–2007–%D0%BF.

2. Food Security [Електронний ресурс] / FAO, Policy Brief, 2006. – Режим доступу:http://www.fao.org/forestry/13128-6f27e0091055bec28ebe830f46b3.pdf.

3. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України [Електронний ресурс] : наказ Кабінету Міністрів України від 02.03.2007 р. № 60. – Режим доступу : http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1022.4251.0

4. Гойчук О. І. Критерії продовольчої безпеки / О. І. Гойчук // Вісн. Полтав. держ. аграр. акад. – 2004. – № 1. – С. 42–44.

Басс Юлія Анатоліївна
асистент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики
Щербенко Анастасія Сергіївна
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

АНАЛІЗ РИНКУ ПРАЦІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В національній економіці України відбуваються трансформаційні процеси, які привели до зниження рівня економічної зайнятості, що в свою чергу призвело до зниження рівня життя переважної частини населення та зменшення його платоспроможності.

Дані вибіркових обстежень населення (домогосподарств), зібраних Державною службою статистики України [1], з питань економічної активності свідчать, що чисельність економічно активного населення області віком 15–70 років у 2016р. порівняно з 2015р. зменшилась на 3% і становила 1547,1 тис. осіб. Із зазначеної чисельності 1425,4 тис. осіб були зайняті економічною діяльністю, а решта – 121,7 тис. осіб відповідно до методології Міжнародної організації праці (МОП) класифікувались як безробітні. За даними Державної служби статистики України та Головного управління статистики у Дніпропетровській області [1,2] чисельність зайнятого населення працездатного віку в період з 2000 до 2016 року має певну тенденцію до зниження, але враховуючи, що чисельність економічно активного населення зменшувалась більш швидкими темпами, то в цілому рівень зайнятості і Дніпропетровської області, і України зростає. По Дніпропетровській області рівень зайнятості є значно вищим, ніж середній по Україні, що наведено на рис.1. Найвище значення показника зайнятості населення працездатного віку Дніпропетровської області був зафіксований у 2007 та 2008 роках (94,6%), при цьому в середньому по Україні у цих роках він складав 93,1%, найменші значення спостерігались у 2014 році – 91,7% та 90,3% відповідно. В середньому рівень зайнятості населення Дніпропетровської області більший загального рівня зайнятості України на 1,5%.

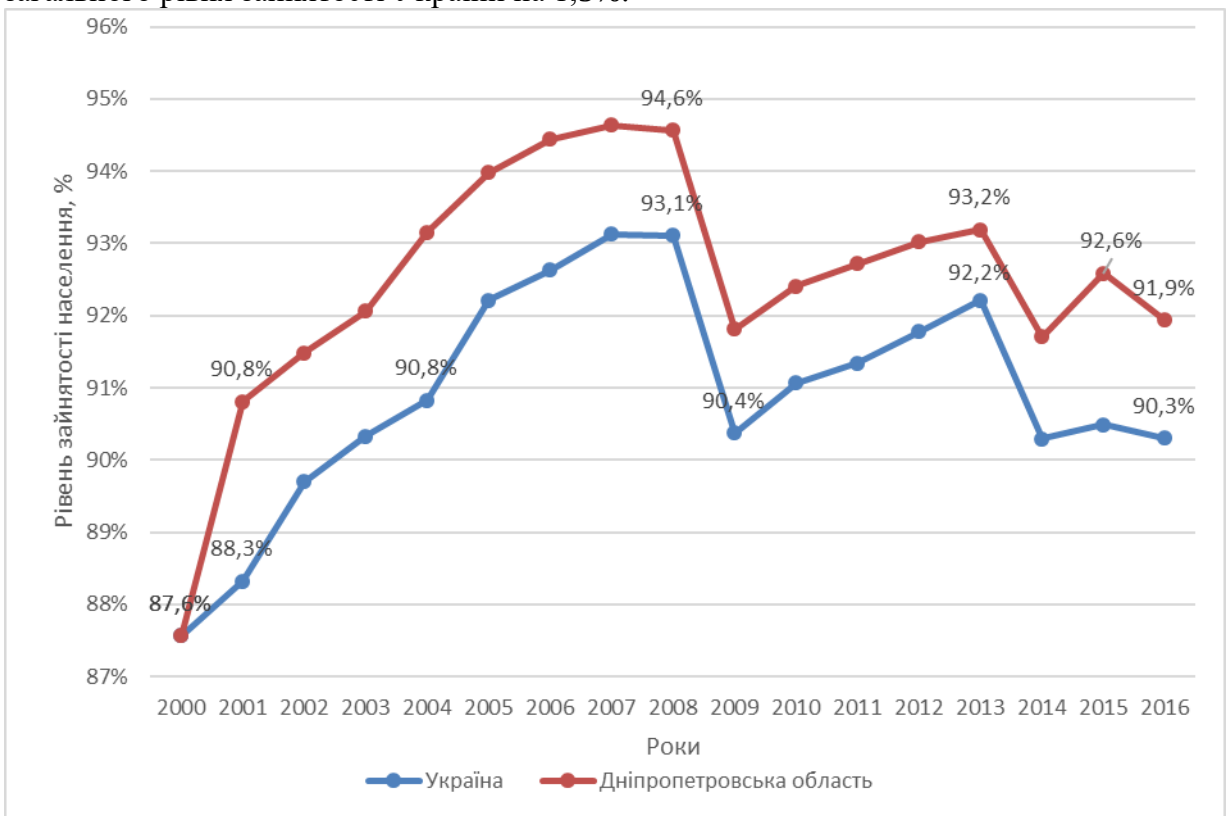

Рис.1 Динаміка рівня зайнятості в Україні та Дніпропетровській області у 2000 – 2016 рр.

Підйом зайнятості населення, як по Україні, так і по Дніпропетровській області спостерігається протягом 2000-2007 років та протягом 2009-2013 років. Аналогічно спад зайнятості населення спостерігається протягом 2007-2009 років та 2013-2016 років. Отже, динаміка не має певної тенденції, але наявна циклічна складова.

У Дніпропетровській області найбільше зростання спостерігається у 2006 році порівняно з 2005 роком на 1,2 % (або на 17200 осіб), а спад у 2016 році на 3,7 % (або 52800 осіб). Аналогічно по Україні зростання на 1, 2% (або 207800 осіб) у 2012 році та спад у 2015 році на 8,4 % (або 1446100 осіб). В свою чергу динаміка чисельності зайнятого населення працездатного віку України в цілому протягом 2000 – 2008 років мала тенденцію до зростання (від 18 520 тис. чол. до 19 251 тис. чол. або на 3,9%), а протягом 2009 – 2015 років спостерігалось значне скорочення рівня зайнятих (від 19 251 тис. чол. до 15 742 тис. чол.). У 2016 році порівняно з 2000 роком чисельність зайнятого населення України скоротилось на 15,6 %, а по Дніпропетровській області цей показник зменшився лише на 1,5 %. Такі коливання зайнятості населення Дніпропетровської області відображають циклічність економіки області, проте в цілому в Україні спостерігається катастрофічне зменшення чисельності зайнятого населення, насамперед через виїзд населення закордон на постійне місце проживання та з метою працевлаштування.

Не дивлячись на те, що в цілому по Україні найбільша частка зайнятого населення припадає на оптову та роздрібну торгівлю(21,6 % або 3516,2 тис. осіб) та сільське господарство (17,6 % або 2866,5 тис. осіб), у Дніпропетровській області у 2016 році, як і у 2010 році найбільше чисельність працюючих сконцентрована у промисловості, що перевищує зайнятість у оптовій та роздрібній торгівлі та у транспорті більш, ніж у три рази. Це свідчить про випереджальний характер розвитку даної області порівняно з іншими областями країни. Частка зайнятих у промисловості за 6 років зросла на 2, 11 відсоткові пункти. Значно зменшилась частка зайнятих у транспортній діяльності. У 2010 році вона складала 11,64%, а у 2016 році- лише 5,54%, тобто зменшилась на 6,1 відсотковий пункт, що становить 55869 осіб. Також зазнала змін оптова та роздрібна торгівля, її частка зросла на 3,79 відсоткові пункти.

Відповідно до того, як зростає рівень зайнятості, рівень безробіття йде на спад та навпаки. Тенденція до зниження рівня безробіття працездатного населення спостерігається протягом 2000-2007 років та 2009-2013 років, як у Дніпропетровській області, так і по Україні. В цілому рівень безробіття по Дніпропетровській області нижчий, ніж в середньому по Україні. Найнижчий рівень спостерігається протягом 2007-2008 рр. і складає по Дніпропетровській області 5,4%, а по Україні 6,9%. Найвищий рівень у 2014 році- 8,3% та 9,7% відповідно. Сучасна структура зайнятості України далека від стандартів економічно розвинених країн за всіма факторами. По Україні найбільша частка зайнятого населення припадає на оптову та роздрібну торгівлю та сільське господарство, а у країнах Європи- на сферу послуг. На даному етапі розвитку економіки України проблеми безробіття постають одними з найжливіших. Саме від безробіття та зайнятості людей та рівня сукупних доходів, які вони отримують, залежить мотивація людини до продуктивної праці, а, отже, і рівень добробуту нації в цілому. Однією із основних проблем є визначення, оцінка та порівняння стану зайнятості населення через те, що в сучасних умовах через вплив політико-економічної ситуації, ринок праці в цілому та відносини зайнятості мають дуже складну структуру. Інформація про стан зайнятості населення у регіонах є підґрунтям для розробки та втілення ефективної стратегії соціально-економічного розвитку окремого регіону та держави в цілому.

Список використаних джерел:

1. Основні показники ринку праці (річні дані) / Головне управління статистики в Дніпропетровській області [Електронний ресурс]. – http://www.dneprstat.gov.ua/statinfo%202015/rp/2016/rp2.pdf

2. Основні показники ринку праці (річні дані) / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – http://www.ukrstat.gov.ua/

3. Підгорний А. З., Самотоєнкова О. В. Статистика ринків: Навчальний посібник. – Одеса: 2014. – 408 с.
4. Завіновська Г. Т. Економіка праці: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2003. — 300 с.

Іотова Катерина Олександрівна, Нетудихата Аріна Сергіївна
Бесчастна Дар'я Олександрівна
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (м.Дніпро)

УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКІ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ: АНАЛІЗ ТА ТЕНДЕНЦІЇ

Період фінансової світової кризи сильно вплинув на зовнішню торгівлю між країнами. Зокрема, одним із наслідків фінансової кризи для України є погіршення стану її зовнішньоторговельного балансу. Сьогодні Китай є одним із лідерів у світовій економіці, тому розвиток відносин з КНР дасть поштовх для розвитку як економіки України, так і стане каталізатором для підвищення своїх позицій на світовому рівні.

На даний момент зовнішньоторговельні відносини України з Китаєм розкриті не повною мірою. Це пов'язано, насамперед, із нестабільною політичною ситуацією в країні, проведенням антитерористичної операції, анексією частини території, а також корупцією у відносинах з Китаєм і конкуренцією геоекономічних проектів на території України.

Саме тому мета роботи, що полягає у визначенні основних теоретико-методичних засад вивчення зовнішньої торгівлі, аналізі українсько-китайських зовнішньоторговельних відносин та обґрунтуванні стратегії їх розвитку, є актуальною сьогодні для обох сторін.

Зовнішня торгівля – це відносини певної країни світу з іншими країнами, що полягають у купівлі-продажу товарів, послуг, ідей тощо, та складаються з процесів експорту та імпорту. З метою здійснення і вдосконалення зовнішньої торгівлі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності використовують комплекс заходів – зовнішньоторговельні операції.

В ході порівняльного аналізу основних економічних показників України та Китаю було зроблено висновок, що темпи зростання ВВП Китаю більш стабільні, ніж України. Проте слід зауважити, що показник в Україні за даними на 2016 рік збільшився на 12%, що пояснюється покращенням показників виробництва сільського господарства (рекордним врожаєм зернових культур (66 млн. тон)) та інвестиційної активності.

З кожним роком агропромисловий сектор займає все більшу частку у структурі ВВП України. Зокрема, за рахунок зростання експорту зерна та соняшникової олії загальний обсяг експорту в Україні станом на 2016 рік було врятовано від значного спаду.

Глобальний перерозподіл пріоритетів світової структури ВВП відповідно вплинув на Україну та Китай, що призвело до переходу від орієнтації на промисловість до орієнтації на послуги. Зайнятість населення в Китаї майже на 10% перевищує зайнятість населення в Україні. Це призводить до більшого вкладу у ВВП країни та, відповідно збільшенню його обсягу.

Динаміка зовнішньої торгівлі протягом 2014-2016 років мала тенденцію до зниження. У 2016 році об'єм загального товарообігу, порівняно з 2015 роком, зменшився на 22,5%, при цьому експорт зменшився на 10%, а імпорт на 28%.

У структурі експорту з України в Китай за 2016 рік найбільша доля належить сировинному експорту – кукурудзі, соняшниковій олії, руді та залізним концентратам, що підкреслює сировинну орієнтацію українського експорту. Найбільшими статтями імпорту китайських товарів в Україну машини автоматичної обробки інформації, телефонні апарати, а також їх запчастини.

У ході роботи було розраховано рівень компліментарності товарної структури зовнішньої торгівлі України та Китаю на прикладі найважливіших груп за 2016 р.

Найпривабливішими галузями для експорту з України в Китай у другій половині 2016 року є продукція агропромислового комплексу та харчової промисловості, мінеральні продукти та продукція машинобудування, що характеризує Україну, як сировинну базу Китаю.

Індекс компліментарності має спадну тенденцію, що пов'язано зі звуженням номенклатури експортної продукції в Китай, завдяки освоєнню виробництва аналогічних товарів китайськими підприємствами. Найбільш високий рівень компліментарності спостерігається за такими товарними групами, як залізничні або трамвайні локомотиви, шляхове обладнання; руди, шлаки та зола; жири та олії тваринного або рослинного походження; чорні метали.

Сьогодні існує низка факторів, які негативно впливають на розвиток українсько-китайських зовнішньоторговельних відносин. Зокрема: експорт товарів з України має переважно сировинний характер; відносини України з Китаєм характеризуються високий рівнем корупції; конкуренція геоекономічних проектів на території України (невизначеність України щодо пріоритетів зовнішньої політики).

В той же час, перспективними напрямками розвитку взаємовідносин між Україною та Китаєм є наступні: створення «банку проектів» для залучення китайських інвестицій у розвиток інфраструктури; розвиток та збільшення кількості високотехнологічної та високоякісної продукції замість сировинних матеріалів, що стане наслідком зміни пріоритетів із застарілої техніки та первинної сировини, що переважають на сьогоднішній день. В результаті, необхідною та більш ефективною стане укладання двосторонніх договорів в таких напрямках, як науково-технічне співробітництво, військово-промисловий комплекс, космічні дослідження; Створення ефективної нормативно-правової бази, що регулює відносини, які виникають між державами, з метою підвищення чіткості та визначеності міжнародних відносин. Сьогодні більшість з договорів, що укладені між Україною та Китаєм є неактуальними та потребують перегляду; Договори, що укладаються між країнами з метою регулювання співробітництва у тій чи іншій сфері, мають чітко дотримуватись сторонами та суворо контролюватись владою, що дозволить підвищити ефективність зовнішньоторговельних операцій та забезпечить зменшення рівня корупції з боку України у відносинах з КНР; Створення та організація умов для введення режиму зони вільної торгівлі між Україною та Китаєм, а також створення вільних економічних зон у країнах та підвищення ефективності співробітництва у ключових галузях; Забезпечення держаної підтримки підприємствам України та Китаю для розвитку співробітництва між ними у галузях, які є взаємовигідними, на засадах ринкових відносин.

На основі вищеописаних проблем та переваг було розроблено стратегію розвитку зовнішньоторговельних відносин України та КНР, яка полягає в наступному: Забезпечити ефективну нормативно-правову базу, що регулюватиме українсько-китайські відносини; Розвивати галузі, що дозволять збільшити обсяги експорту та, як наслідок, зовнішньоторговельного обороту України з Китаєм; Розвивати та збільшувати кількість високотехнологічної та високоякісної продукції; Зменшити частку сировинних матеріалів та напівфабрикатів у структурі експорту України з Китаєм.

Отже, зміцнення співробітництва України з Китайською Народною Республікою є запорукою розвитку не лише торговельно-економічної сфери, але й інших напрямків економіки.

Список використаних джерел:

1. Ван Пен. Особливості українсько-китайської комерційної співпраці в умовах глобалізації // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. Вип. 66: У 2 ч. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка Інститут міжнародних відносин. – 2007. – 197-204 с. 2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/. 3.Лі Чжоу. У Китаю та України немає жодних перешкод для співробітництва / Чжоу Лі // Київський телеграф. – 2009. № 27 (477). – 27-32 с.

Хомяк Дарія Костянтинівна
Яковенко Владислав Сергійович
к.е.н., доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики
Дніпровського національного університету Імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ BUSINESS INTELLIGENCE У БІЗНЕС СЕРЕДОВИЩІ

Використання інтелектуальних аналітичних інструментів для інтерпретації даних у цілях формування стратегії стає все більш важливим для бізнесу. В умовах конкурентного ринку та нестабільності економічних умов висуваються підвищені вимоги до оперативності та якості прийнятих рішень на всіх рівнях управління організацією, що передбачає наявність повної та достовірної інформації про стан та тенденції розвитку бізнесу. При цьому складність систем управління та обсягу інформації, яку необхідно враховувати для прийняття ефективних рішень, постійно зростає.

Бізнес-аналітика (Business Intelligence, BI) представляє собою процес вивантаження багатоаспектної інформації та перетворення її в знання для ефективного управління бізнесом, що здійснюється кінцевими користувачами з використанням спеціальних технологій, методів, інструментальних засобів (далі - ІС). Програмне забезпечення бізнес-аналізу (Business Intelligence Tools) (далі - ПО) дає можливість досліджувати складні дані великого обсягу.

В цій категорії виділяють наступні типи інструментальних засобів: 1) ІС багатовимірного аналізу (OLAP, On-Line Analytical Processing) - ПО для дослідження даних в різних вимірах; 2) ІС запитів (Query Tools) - ПО, що дозволяє формувати запити до даних; 3) ІС інтелектуального аналізу даних (Data Mining) - ПО, що здійснює автоматичний пошук залежностей в даних.

З точки зору інтеграції даних сучасні BI-системи включають наступні базові компоненти: 1) засоби доставки та візуалізації даних; 2) DWH (Data WareHouse), відповідає за зберігання даних; 3) ETL (Extract, Transform, Load) - набір інструментів інтеграції, що виконують завдання збору, перетворення та консолідації даних; 4) Data Mining - набір інструментів та методів виявлення в даних раніше невідомих, нетривіальних, практично корисних та доступних інтерпретацій закономірностей.

В даний час на ринку представлена велика кількість інструментів, які дозволяють будувати прогнози.[2] У той же час важливою вимогою сучасного підходу до засобів Business Intelligence є наявність широкого спектру засобів інтелектуального аналізу даних. Засоби Data Mining забезпечують можливість ставити і вирішувати різноманітні завдання аналізу: класифікувати категоріальні змінні, оцінювати безперервні змінні за допомогою математичних моделей і методів, здійснювати пошук функціональних і логічних закономірностей в накопичених даних, будувати моделі і правила для пояснення знайдених закономірностей, прогнозувати з визначеною ймовірністю розвиток описуваних процесів.

Для Business Intelligence актуальним є завдання прогнозування, наприклад: складання бізнес-прогнозів, визначення тенденцій ринку, формування бізнес-планів і т. д. Основна проблема при вирішенні даного завдання - великі обсяги і різнорідність даних, що зберігаються, а також множинність моделей опису даних і формування прогнозу.[1] В рамках розробленого додатка використовуються як стандартні статистичні методи, так сучасні моделі і методи прогнозування, в тому числі інтелектуальні-ного аналізу даних. До останніх відносяться методи: ковзної середньої; на основі лінійної та логістичної регресії; на основі дерев рішень; на основі нейронних мереж, комітетів нейронних мереж; фрактальний аналіз.

У додатку реалізований рандомний алгоритм R/S-аналізу часових рядів, що дозволяє обчислити показник Херста для зашумлений даних для оцінки персистентності тимчасового ряду.

Функціональні можливості забезпечують імпорт даних, представлених в ряді поширених форматів; попередню обробку даних; побудову моделі; можливість автоматизованого підбору моделі прогнозування; розрахунок прогнозних значень; візуалізація прогнозів, яка включає в себе побудову графіка прогнозних значень; експорт отриманих результатів в файл.

Архітектура подібної системи підтримки прийняття рішень повинна включати, крім бази даних і бази моделей, підсистему експертних правил оцінювання математичних моделей і методів для вирішення завдання прогнозування та здійснення оптимального підбору параметрів моделі. Ця підсистема реалізована у вигляді бази правил продукційного виду (рис.1).

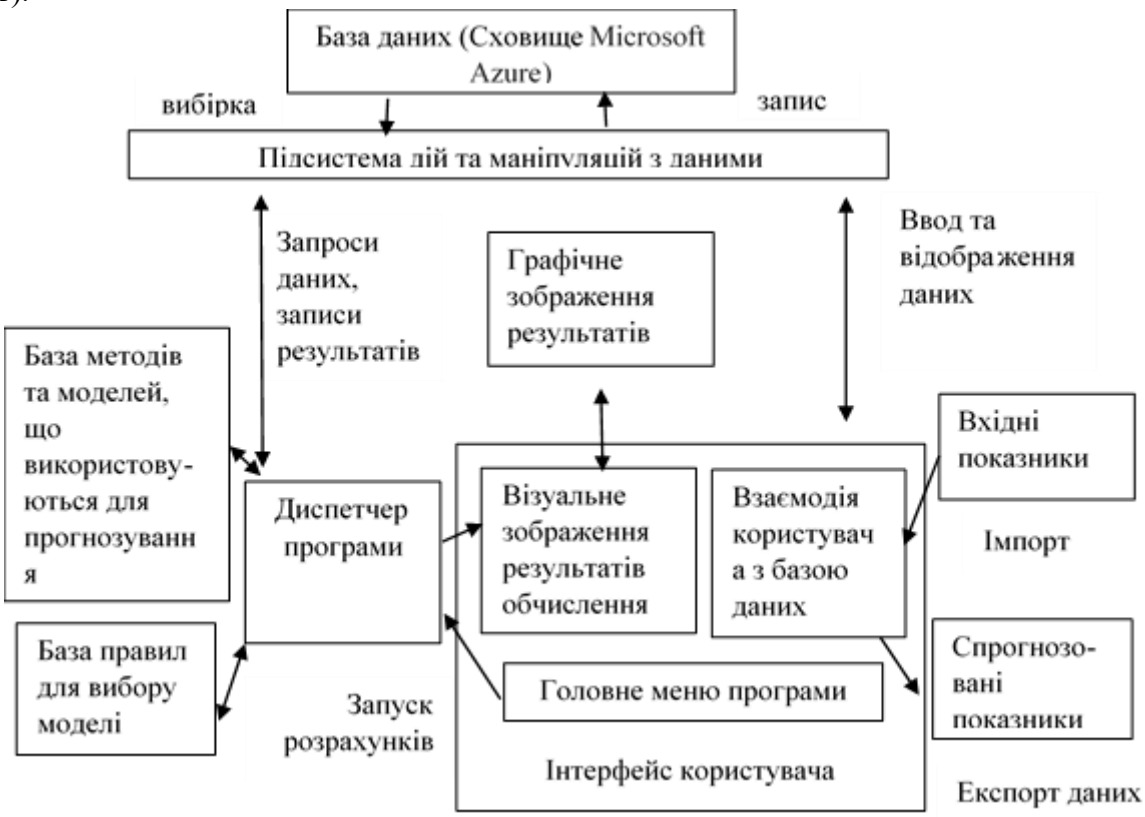

Рис. 1 Архітектура додатку для прогнозування економічних показників

Як першочергове завдання при виборі математичної моделі необхідно оцінювати обсяг вибірки, вид шкал, що використовуються для різних показників. На наступному етапі виконується оцінка можливості застосування статистичних методів. Якщо аналізуються слабо структуровані тимчасові ряди або категоріальні дані великого обсягу, то виникає необхідність використання засобів Data Mining. В цьому випадку доцільна мета – оптимізація параметрів моделей, зокрема для нейронних мереж і дерев рішень.

Підбір моделі є досить нетривіальним завданням, в тому числі через велику кількість різноманітних способів оцінювання якості моделей. Критерії вибору моделі сформульовані для статистичних методів. Зокрема, інформаційний критерій Акаіке (Akaike Information Criterion, AIC), Байєсівський інформаційний критерій Шварца (Bayesian Information Criterion, BIC) враховують якість наближення і штрафують за використання зайвої кількості параметрів моделі [3]. Однак при порівнянні статистичних та інтелектуальних методів була використана середньоквадратична помилка (MSE) як універсальна міра для принципово різних моделей.

В якості методичних розробок подібний додаток дозволить наочно продемонструвати весь спектр тимчасових підходів до прогнозування даних. Найбільш перспективним напрямком розвитку моделей прогнозування з метою підвищення точності є створення

комбінованих моделей. Для підвищення якості економічних прогнозів може бути використана процедура комбінування, сутність якої полягає у використанні результатів двох або кількох прогнозів, отриманих різними методами. Найбільший ефект дає зіставлення результатів таких розрахунків з параметрами, отриманими на основі експертних оцінок.

Список використаних джерел:

1. Б.Н. Кузык, В.И. Кушлин, Ю.В. Яковец. Прогнозирование, стратегическое планирование, 4-ое издание, 2011. 151-184.

2. Ханк Д.Э., Уичерн Д.У., Райте А.Дж. Бизнес-прогнозирование, 7-ое издание 2007. 190-490.

3. Burnham K., Anderson D. Multimodel inference. Understanding AIC and BIC in model selection. Sociological Methods and Research. Sage Publications. 2004. No 2, Vol. 33, pp. 261–304.

Бесчастна Галина Олександрівна
консультант Світового Банку

ВИЗНАЧЕННЯ РЕЙТИНГІВ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ, ЯК СТРАХОВИХ ПАРТНЕРІВ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

На сьогодні при виборі страхових компаній банки зазвичай керуються або власними міркуваннями щодо їх ефективності та стабільності, або наявності залежності ресурсної бази страховика від керівництва банку. Той факт, що страхування кредитів є чи не єдиним видом страхування для якого обсяг виплат стабільно перевищує обсяг премій, лише підтверджує високий рівень кептивності та непрозорості даного виду страхової діяльності. [1] За таких обставин виникає небезпека підвищення операційних ризиків, пов’язаних з відбором ненадійних страхових партнерів, що знижує фінансову надійність і самого банку. Це свідчить про актуальність проведення наукового дослідження в напрямку розробки методології, математичних моделей та на їх основі автоматизованої системи відбору та класифікації страхових компаній, що дозволили б оцінити надійність страховиків в контексті перебігу процесів, які протікають на фінансовому ринку.

Застосування методик, які традиційно використовуються провідними рейтинговими агенціями для оцінки компаній, що діють у недосконалому страховому полі України, є майже неможливим. Більшість класичних економіко-математичних підходів на практиці не дають можливості поєднання сценарних розрахунків із урахуванням якісних факторів та експертних знань у предметній області для вирішення задачі оцінки надійності суб’єкта фінансового ринку, водночас забезпечуючи можливість оптимізації параметрів моделі на реальних даних. Тому особливий інтерес викликає розроблений автором підхід для визначення рівня надійності страхових компаній, як страхового партнера комерційного банку, з використанням методів нейро-нечіткого моделювання у поєднанні з експертними.

Схема обробки показників якісного та кількісного характеру, з метою отримання підсумкового інтегрального показника стійкості та розвитку для визначення рейтингу страховиків представлена на рис. 1.

До найбільш поширених якісних оцінок діяльності страхових компаній слід віднести: структура клієнтської бази, якість менеджменту компанії, стратегія страховика, рівень кептивності, надійність власників, імідж та бренд компанії, динаміка зміни складу власників, динаміка розвитку філіальної мережі та рівень географічної диверсифікованості діяльності. Аналіз попередньо визначених експертами оцінок даних характеристик проводився за допомогою спеціального програмного пакету, який спеціалізується на нечіткому моделюванні, fuzzyTECH 8.4, де була сформована єдина система нечіткого виводу. Для кожної вхідної змінної були визначені відповідні терм-множини, які задаються відповідними

функціями належності (див. рис. 2) Також була сформована база правил нечіткої логіки, які є формально представленими емпіричними знаннями експерта щодо даної проблемної області.

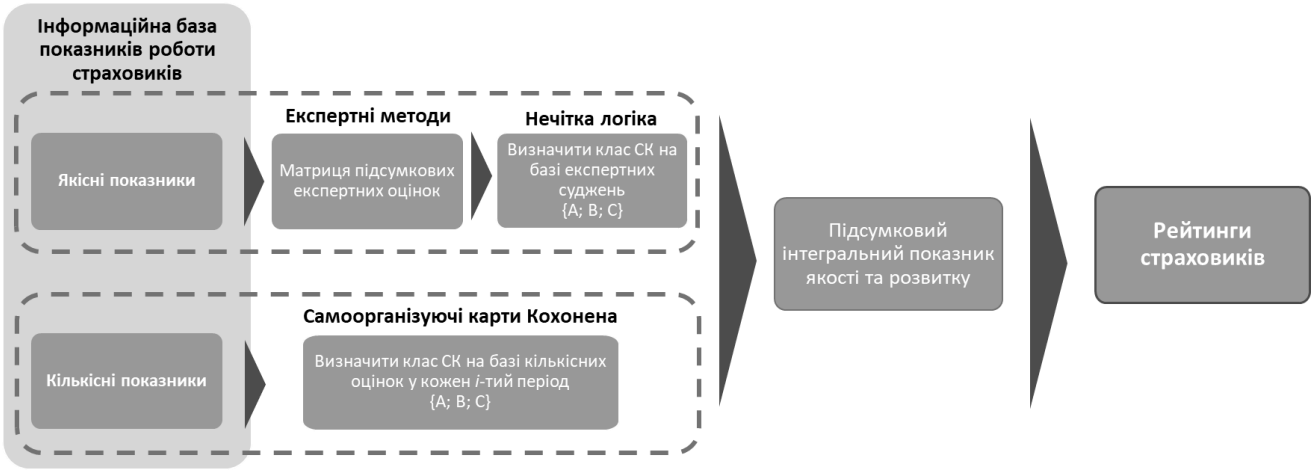

Рис. 1. Схема розробки підходу до рейтингування страхових компаній

За допомогою підходу експертного оцінювання рівня надійності страхових компаній на базі якісних показників, представленій автором у роботі [2] були визначені підсумкові кількісні оцінки якісних характеристик роботи страхових компаній наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

Експертні оцінки суб'єктивних характеристик діяльності страхових компаній в Україні

Назва компанії	Структура клієнтської бази	Якість менеджменту компанії	Стратегія ск	Рівень кептивності	…	Рівень геогр. диверсифікованості діяльності
АХА СТРАХОВАНИЕ	96.4	99.7	94.5	43.5	…	98.9
КРЕМЕНЬ	73.0	83.7	71.2	74.5	…	71.9
ЗАХИД-РЕЗЕРВ	31.9	61.5	45.8	49.3	…	40.2
…	…	…	…	…	…	…
ТАС СГ	95.1	99.9	78.4	97.7	…	86.4

За результатами побудованої нечіткої моделі, для кожного страховика був визначений клас надійності відповідно до експертних оцінок якісних характеристик його роботи, так що найбільш надійні компаній потрапили до групи А, а середньо- і низькоефективні до В та С відповідно.

Для оцінки наявних кількісних показників роботи страхових компаній у період 2008-2017 рр., представлених на сайті Insurance Top [3], було сформовано базу з восьми основних інформативних показників кількісного характеру. Кластеризації за обраним підходом було проведена із застосуванням програмного пакету ViscoverySOMine5, за допомогою якого з матриці вхідних даних сформовано окрему карту для кожного періоду часу за допомогою, якої проводиться кластеризація страхових компаній.

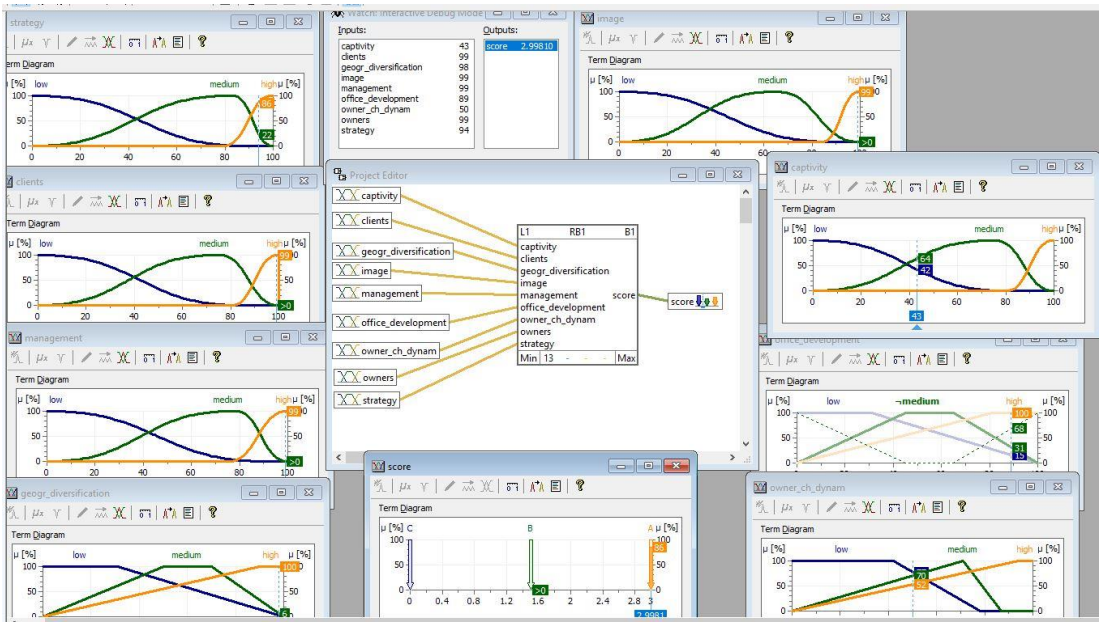

Рис. 2. Функції належності для якісних характеристик діяльності страховиків

В програмному пакеті ViscoverySOMine5 карти Кохонена будуються таким чином, що в результаті кожній компанії на карті відповідає певна сукупність точок (див. рис.3), аналізуючи розміщення яких можна зробити висновки щодо динаміки розвитку компанії, по відношенню до тенденцій ринку. Всі страхові компанії України групуються у три різні за розмірами та складом учасників кластери (A, B та C), яким на SOM відповідають окремі області.

Для порівняльного аналізу результатів отриманих за запропонованою вище методикою, розглянемо їх більш детально, акцентуючи увагу на страховому ринку та компанії «АХА СТРАХУВАННЯ», для якої наявно інформація про результати її роботи для дев'яти з десяти розглянутих років функціонування страхового ринку України.

2008	2009	2010	2011	2012
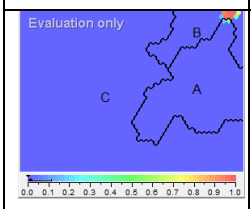	N/A	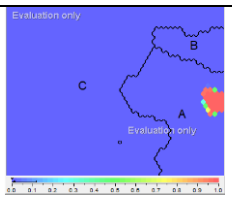	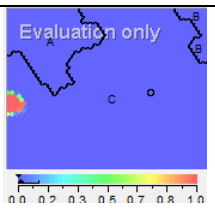	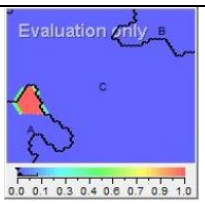
2013	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**
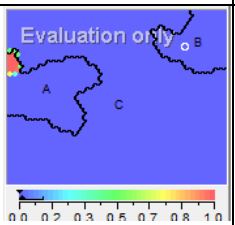	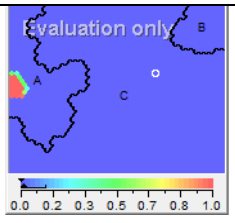	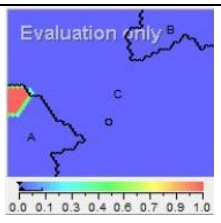	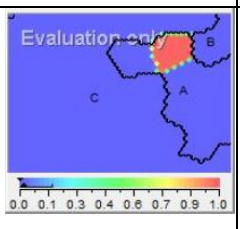	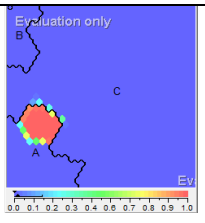

Рис 3. Динаміка страхової компанії «АХА СТРАХУВАННЯ» протягом 2008-2017 рр.

Побудовані самоорганізуючі карти показують, що останні вісім років компанія «АХА СТРАХУВАННЯ» стабільно потрапляла до класу високоефективних компаній. Виключення становить лише 2008 рік, в якому вона потрапила до групи B, але положення на карті

Кохонена, що характеризує даний період, вказує на те, що і тоді вона була найбільш привабливою компанією цієї групи, про що свідчить її сусідство з областю А, та віддаленість від групи С.

За підсумками кластеризації учасників ринку страхових послуг, значення підсумкового інтегрального показника стійкості та розвитку розраховуватиметься, як сума оцінок класу, до яких належала компанія протягом періоду дослідження та на базі експертних оцінок, зважених на значущу вагу [2].

Зокрема на основі запропонованого підходу, було визначено, що безперечним лідером на ринку за 10 періодів і за думкою експертів, є страхова компанія «АХА СТРАХУВАННЯ», що входить до французької групи «АХА Group». Підсумковий інтегральний показник стійкості та ефективності розвитку якої $O_{16}=3$.

Серед компаній, які функціонували на ринку у 2017 році та оприлюднювали результати своєї роботи протягом останніх десяти років, найнижчий рівень підсумкового інтегрального показника стійкості та розвитку, отримали такі страхові компанії: «ГАРДІАН» та «ДОБРОБУТ ТА ЗАХИСТ».

Список використаної літератури:

1. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://dfp. gov.ua.

2. Огліх В. В. Рейтингова оцінка страхових компаній України на засадах нейро-нечіткого моделювання / В. В. Огліх, Г. О. Бесчастна // Нейро-нечіткі технології моделювання в економіці. - 2014. - № 3. - С. 151-187. - Режим доступу: http://nfmte.com/ru/assets/journal/3/Oglih_Beschastna.pdf

3. Insurance Top. Рейтинг страховых компаний [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://www.insurancetop.com.

Берідзе Тетяна Михайлівна

к.т.н., доцент кафедри економічної кібернетики Криворізького факультету Запорізького національного університету

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ З ПОЗИЦІЇ ТЕОРІЇ ВИРОБНИЧИХ СИСТЕМ

При розгляді основних функцій управління виробничої системи зазвичай виділяють функції планування і організації. У широкому сенсі ці функції є узагальненими (інтегральними) функціями управління. Так, функція планування визначається як процес організації доцільної людської діяльності, заснований на встановленні її цілей і критеріїв, методів і засобів їх досягнення. Функція організації в широкому сенсі може розглядатися як специфічний процес навчання цілеспрямованим і впорядкованим діям, тобто вона може регламентувати виконання всіх функцій.

Під структурою управління виробничої системи розуміється сукупність виробничих елементів системи управління і орієнтованих зв'язків між ними, що визначають розподіл завдань і функцій управління

Поєднання певної структури управління разом з сукупністю функцій, що характеризують дії структурних елементів виробничої системи, і правил, що регламентують процеси управління в системі, характеризує механізм управління виробничої системи.

Для пояснення механізмів і процесів управління виробничої системи істотними є наступні її властивості:

1. Структура управління виробничої системи будується за ієрархічним принципом. Це означає, що виробнича система має багаторівневу організацію з обмеженою самостійністю

підсистем нижнього рівня і правом втручання (пріоритетом дій) підсистем верхнього рівня в діяльність підсистем нижнього рівня.

2. У виробничій системі контролюються тільки основні параметри підсистем (що є прерогативою вищих рівнів ієрархії), а окремим елементам системи (підсистемам) надається певна самостійність у виборі рішень з урахуванням власних і загальносистемних обмежень.

3. Елементарною ланкою системи управління, здійснюючою свідому (розумну) діяльність, є людина (суб'єкт управління). Суб'єкт виконує всі непіддатливі формалізації функції управління, які складають елементарний цикл процесу ухвалення рішень.

Присутність суб'єкта в системі управління приводить до певної її активності. Активність підсистем виробничої системи управління виявляється в самоорганізації (саморозвитку) підсистеми, що виражається в її прагненні до досягнення цілей, що стоять. Цілі підсистем можуть не співпадати із загальними цілями всієї системи. Наявність локальних цілей обумовлює конфлікти в системі – міжрівневі і внутрішньорівневі. Міжрівневі конфлікти виникають, якщо несумісні глобальна мета системи і локальні цілі підсистем. Наприклад, елементи управління на нижньому рівні намагатимуться дати помилкові відомості або приховати частину ресурсів виробництва від рівнів, які стоять вище. Такі дії можуть бути обумовлені прагненням підлеглої системи отримати менш напружені плани, що гарантують їх виконання в майбутньому.

Внутрішньо рівневі конфлікти виникають, якщо досягнення кожною з підсистем одного рівня своїх локальних цілей перешкоджає досягненню своїх цілей іншими підсистемами. Наприклад, стимулювання підсистем з єдиного фонду матеріального заохочення приводить до конфлікту суперництва, який за певних умов може мати як позитивний, так і негативний ефект.

Формалізація ряду відмічених властивостей привела до створення методології і теорії активних систем, тобто систем, об'єктами управління яких є «активні» елементи. На змістовному рівні визначення активним називається цілеспрямовано функціонуючий елемент, що володіє властивістю самоорганізації (саморозвитку) і що працює з різною ефективністю залежно від цілей, що стоять перед ним.

Активна система є централізованою системою. Вона містить центр управління, основними функціями якого є: формування планових завдань і видача їх підсистемам; облік, контроль і оцінка результатів виконання підсистемами планових завдань; ухвалення рішень і надання дій, що управляють, забезпечуючи стабільність і надійність виконання планів.

Поведінка активних елементів системи багато в чому визначається заданим механізмом її функціонування. Механізм функціонування включає: способи формування планів, цілей і критеріїв управління; закони управління (планування, оцінки, стимулювання); організацію процесів управління по функціях: планування, облік, контроль, оцінювання, ухвалення рішень, дії, що управляють.

Практика застосування теорії виробничих систем безпосередньо може бути використана на всіх ланках управління, а також при вирішенні таких питань, як моніторинг показників ефективності виробничих систем [1].

Ефективність в суттєвій мірі залежить від того, наскільки обґрунтовано здійснюється вибір економічної політики. Обґрунтування рішень пов’язане з проведенням комплексного техніко-економічного аналізу. Вибір найкращого варіанту управління має здійснюватися на базі порівняльного оцінювання економічної ефективності варіантів рішень.

Виробничі системи, безумовно, є відповідною мірою складними соціально-економічними системами. Соціально-економічні системи мають системи управління, які відрізняються своїми специфічними особливостями [2].

Інструменти управління - це засоби упорядкування, пристосування для вирішення поставленого завдання в рамках сформованої реальної ситуації, ресурсних та інших обмежень. Таким чином, інструмент управління орієнтований на стійкість. Іншими словами, це спосіб вирішення проблеми пристосування в ситуації, що склалася.

Під методом розуміється спосіб застосування старого знання для отримання нового. Метод є також знаряддям отримання наукових фактів [3].

В умовах турбулентної економіки будь-які інструменти управління підприємством, що припускають отримання або перетворення знання, є інструментами, які забезпечують стійкість підприємства.

Інструментарій управління підприємством включає в себе різні форми планування: національні, галузеві, регіональні, науково-технічні, довгострокові, середньострокові, поточні і т. п. Основним способом управління підприємством при традиційному підході виступає стратегічне планування.

Список використаних джерел

1. Берідзе Т. М. Управління підприємством на засадах теорії виробничих систем / Т. М. Берідзе, Н. В Лохман // International scientific journal «Internauka». Сборник научных трудов. - Киев - № 11 (33) / 2017 - 56-58с.

2. Шарапов О. Д. Економічна кібернетика: навч. посібник / О. Д. Шарапов, В. Д. Дербенцев, Д. С. Семьонов. - Київ: КНЕУ, 2004. - 231 с

3. Навчальні матеріали онлайн - назва з екрану [Електронний ресурс]. – Режим доступу на 8.04.2018 http://pidruchniki.com/1256060737608/filosofiya/ponyattya_metodu_klasifikatsiya_metodiv_naukovogo_piznannya_harakteristika

Столєтова Ірина Геннадіївна
старший викладач кафедри статистики

ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана" (м. Київ)
Кутова Наталя Геннадіївна, к.е.н.,
старший викладач кафедри економіки, організації та управління підприємствами
ДВНЗ "Криворізький національний університет" (м. Кривий Ріг)

ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

В сучасних умовах в Україні посилюється увага щодо обґрунтування та реалізації державної політики регіонального розвитку, що зумовлено політичними процесами і соціально-економічними. Тому актуальним є визначення ролі та місця цього напряму державної політики, а також забезпечення моніторингу її реалізації для обґрунтування прийняття управлінських рішень в цій сфері.

Державна політика регіонального розвитку здійснюється шляхом формування відповідного механізму державного регулювання, в межах якого як раз і забезпечується органічна реалізація її концептуальних положень.

Слід зазначити, що в економічній літературі неоднозначно трактується поняття "механізм державного регулювання" відносно певного напряму державної економічної політики.

Колектив авторів праці [7] визначає механізм регулювання економіки в сфері здійснення структурної політики як сукупність таких елементів: стратегічна мета державного регулювання економіки України; поточні цілі регулювання структури національної економіки; формування чіткого переліку об'єктів регулювання; визначення структури та пріоритетності методів впливу; підпорядкування основних форм державного регулювання досягненню єдиної мети; односпрямованість їх векторів; урахування інтеграційних чинників розвитку економіки України за умови чіткого визначення національних пріоритетів [7, 267-268]. На наш погляд, даний підхід представляється дещо фрагментарним, оскільки він в більшій мірі відображає лише концептуальні положення державного регулювання.

Таблиця 1

Трактування поняття механізму державного регулювання

№ з/п	Автор	Визначення
1	Т. А. Піхняк	Механізм державного регулювання – це спосіб організації економічних відносин між державою і підприємствами, населенням, іншими країнами та міжнародними інституціями для стабілізації соціально-економічної ситуації в країні та створення передумов для економічного зростання, а для забезпечення цих економічних відносин потрібні суб'єкт (за даним визначенням – це держава) та об'єкт - підприємства, населення, інші країни та міжнародні інституції, регіони, галузі та сектори економіки [1]
2	Г.С. Третяк, К.М. Бліщук	Механізм державного (адміністративного) регулювання – це комплекс заходів держави, спрямованих на скерування поведінки суб'єктів господарювання в напрямі, необхідному для досягнення поставлених органами державної влади цілями [2, с.17]
3	Крайник О.П.	Автор виділяє цілу систему механізмів регулювання регіонального розвитку, що, на її думку, ґрунтується на взаємозв'язку механізму стратегічного планування розвитку регіону, регулювання розвитку галузей економіки, інвестиційного забезпечення, сприяння та підтримки малого і середнього підприємництва, бюджетного регулювання як інструменту економічного розвитку регіону [3, с.4].
4	І.В. Мосійчук	Механізм державного регулювання економіки в певній сфері як систему, яка становить компонентну структуру, а їх складовими є цілі, завдання, принципи, функції, суб'єкти й об'єкти, методи та форми державного регулювання економіки, які у своїй взаємодії та взаємозв'язку обумовлюють економічну політику країни, реалізація якої сприятиме досягненню стратегічної мети та виконанню регулюючої функції держави у сфері державного управління. [4].
5	В.П. Приходько	"Механізм державного управління" як система, "…що призначена для практичного здійснення державного управління та досягнення поставлених цілей, яка має певну структуру, методи, важелі, інструменти впливу на об'єкт управління з відповідним правовим, нормативним та інформаційним забезпеченням. Комплексний механізм державного управління може складатися із таких видів механізмів: економічного; мотиваційного; організаційного; політичного та правового" [5,с.8]. Крім того, поняття "механізм державного регулювання" трактується автором як "…сукупність функцій, етапів і послідовних процедур регуляторного впливу на організаційну систему, що супроводжується досягненням певного результату цього впливу, який може бути зіставлений з індикаторами-показниками для визначення рівня досягнення управлінських (програмних) цілей функціонування системи. [5, с. 8].
6	О.М. Чечель	Механізм державного регулювання економіки як система, що становить компонентну структуру, її складові − це цілі, завдання, принципи, функції, суб'єкти й об'єкти, методи і форми державного регулювання економіки, які у своїй взаємодії та взаємозв'язку обумовлюють економічну політику країни, а її реалізація сприятиме досягненню стратегічної мети і виконанню регулятивної функції держави у сфері державного управління [6, с.109].

Деякі автори при визначенні змісту механізму державного регулювання певної сфери діяльності зосереджуються переважно на відповідних методів, які, в свою чергу, використовують певні інструменти впливу. При цьому, наприклад, А. Іванченко при розгляді основних складових механізмів державного регулювання зайнятості населення в Україні

задля більш чіткого розмежування механізмів державного регулювання та полегшення вивчення основних складових цих механізмів з метою їх подальшого вдосконалення пропонує виділити правовий, організаційний та економічний механізми [8, с.117]. Такий методичний підхід до формування механізму державного регулювання є, на наш погляд, дещо штучним оскільки різні його напрями тісно переплетені та взаємозв'язані.

На наш погляд, механізм державного регулювання представляє собою складну структурно-логічну конструкцію з причинно-наслідковими та зворотними зв'язками, котра включає, по-перше, визначення вихідним умов регулювання певної сфери (теоретико-методологічні засади, вимоги щодо відповідної сфери регулювання з позиції державної економічної політики та її окремих складових, а також стану розвитку економіки); по-друге, концептуальні положення та напрями державного регулювання (з відповідними методами, інструментами та важелями впливу); по-третє, напрями та заходи вдосконалення правового, організаційно-економічного та інформаційно-аналітичного забезпечення, а також контролю.

Список використаних джерел:

1. Піхняк Т.А. Проблеми механізму державного регулювання економічного зростання. – [Електронний ресурс] / Т.А. Піхняк – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Znphktei/2011_1/statti/pixnyak/ pixnyak.htm.

2. Державне регулювання економіки та економічна політика [Текст]: навч. посіб. / Г.С. Третяк, К.М. Бліщук. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011. – 128 с.

3. Крайник О.П. Система механізмів регулювання регіонального економічного розвиту: автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.00.03 / О. П. Крайник. – К.: НДФІ, 2007. – 35 с.

4. Мосійчук І.В. Механізми державного регулювання економіки України / І.В. Мосійчук. – [Електронний ресурс]. – Режим доступ: http://eprints.zu.edu.ua/24670/1/%D0%9C%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B9%D1%87%D1%83%D0%BA_%D0%86.%D0%92._%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8.PDF

5. Приходько В.П. Механізм державного регулювання та управління економічною безпекою / В.П. Приходько // Інвестиції: практика та досвід. 2013. – №15. – С. 6–8. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/15_2013/3.pdf

6. Чечель О.М. Принципи та механізм державного регулювання економіки. – [Електронний ресурс] / О.М. Чечель. – Режим доступу: file:///D:/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/vamcudu_2013_2_18.pdf

7. Свінцов О.М. Механізм державної структурної регуляції економіки України та його реалізація / О.М. Свінцов, Н.Я. Скірка, П.П. Гаврилко, О.И. Завійська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.9. – С. 265-272. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nltu.edu.ua/nv/Archive/2011/21_9/265_Swi.pdf

8. Іванченко А. Основні складові механізмів державного регулювання зайнятості населення в Україні / А. Іванченко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступ: http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2012-1/doc/3/02.pdf

Бобирь Ольга Іванівна
к.е.н., доцент кафедри фінансів
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАБІЛІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ І ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

На сучасному етапі формування і видозмінень суспільної, економічної, політичної і фінансової систем функціонування держави досить гостро постає проблема об'єктивного оцінювання та впровадження принципів сталого розвитку. Попередні наукові дослідження в

один голос безапеляційно стверджували, що головною рушійною силою прогресу є максимізація прибутку. Але майже ніколи не чути було про негативні прояви принципу максимізації прибутку для стійкості фінансової системи в державі, адже більшість наукових досліджень, які є службовими платформами великого капіталу, нівелюють інформацію про невідворотність фінансових криз [1, с. 27]. До цих пір слабо розвиненою була концепція корпоративної соціальної відповідальності, яка б направила зусилля суб'єктів господарювання на єдину ціль−так би мовити «екологічне, нешкідливе» господарювання, що в довгостроковій перспективі стабілізує фінансову систему і зменшить витрати на фінансовий контроль через підвищення «самосвідомості». Тому, мабуть, задля досягнення довгоочікуваної стабільності, яка не можлива без паралельного розвитку корпоративної соціальної відповідальності, необхідно зосередити увагу, перш за все, на переосмисленні ролі і значення прибутку в процесі розширеного відтворення. Адже навіть просте відтворення потребує платоспроможного попиту, який прямо корелює із ростом валового внутрішнього продукту. Тобто ми не можемо розглядати успіх малої кількості понадбагатих підприємств на фоні зубожіння широких мас дрібного бізнесу та домогосподарств як економічний ефект в державі. Навіть, на перший погляд, зовнішня успішність не може надовго утримати тимчасову відносну стабільність і захищеність класу понадзаможних. Про настання системної кризи було багато попереджень і 100 , і 70, і 30 років тому. Але економічний мейнстрімінг не звертав уваги на ці попередження [2, с. 28]. Адже напруженість пригніченого класу (всіх суб'єктів, що не входять до класу понадзаможних, так званої фінансової олігархії) зростатиме і рано чи пізно (це лиш справа часу) похитне відносний спокій транснаціональних корпорацій, які невідступно заволоділи всіма провідними фінансово-господарськими і ресурсними позиціями і ланцюгами на всіх рівнях. Тобто виходить, як у східній притчі про змію та черепаху, які пливуть по морю: якщо черепаха скине змію, то змія її укусить, і обоє загинуть, і навпаки, якщо змія вкусить черепаху, то і сама загине. Таким чином, «правлячий» клас має рахуватися із «неправлячим», бо від цього залежить його благополуччя. Як показує історія, надмірний тиск «прориває греблю», як це було із римською імперією, Стародавнім Вавилоном та із іншими практиками надмірного соціального напруження. Жага фінансової еліти будь що втримати свою фінансову перевагу, що тріщіть по швах, призвело до виникнення феномену фейкової інформації, або так званих «інформаційних воєн», які завжди передують фізичним війнам. Тобто в Україні, як і у всіх інших державах світу відбувається планомірна трансформація розшарування соціально-економічного складу суспільства [3, с.430].

Раніше існуючі три основні соціальні класи (середній клас, клас найбідніших і клас найбагатших) плавно трансформувалися у два основні класи (клас найбагатших (правлячий клас) і клас всіх інших (неправлячий клас)). Тепер, маючи реальну картину побудови суспільства, неважко дійти висновку про найреальніший поділ продуктивних сил у суспільстві, яке також не можна як раніше розглядати в розрізі окремої держави, а виключно в розрізі світового (геополітичного) розкладу сил. Україна, як і більшість держав світу, йде по сценарію виконання ролі сировинного придатка для надзаможних держав-гегемонів. Такі процеси, що проходять в нашій державі, в найближчому майбутньому пройдуть і всі інші держави світу, які не є світовими фінансовими лідерами. Принцип «прибуток понад усе», запрограмував розвиток світової економіки, частиною якої є українська економіка, в чітко окресленому напрямку – широкомасштабного зубожіння населення світу у противагу маленькій кількості осіб, які стоять за найприбутковішими транснаціональними синдикатами і картелями. Адже беззаперечно те, що великому капіталу не вигідно вкладати кошти ні у фінансову сферу, ні у медицину, ні у освіту, ні у розвиток середнього класу, ні у вітчизняну економіку, адже цей капітал транснаціональний, він не належить до жодної конкретної держави світу і не зацікавлений, наголошуємо, у розвитку людини як незалежної самобутньої істоти [4, с.78]. І безсумнівно, якщо великому капіталу потрібно буде втримання своїх провідних позицій, то прогнозуються два можливих сценарія розгортання подій [4]: 1)

розв'язання військових дій; 2) якщо війну розв'язати все-таки не вдасться, то максимальна дестабілізація країн-сировинних придатків (конкурентів). Наступним етапом буде переділ влади між сильними країнами-світомими лідерами, де переможці поглинуть ресурси переможених. І на останньому перед остаточним розпадом диктатури діючої на той момент еліти етапі – якийсь невеликий проміжок часу абсолютного панування єдиної світової структури – наддержави в глобалістичному контексті. У таких найімовірнісних умовах розвиватиметься концепція корпоративної соціальної відповідальності. Тому її розвиток доцільно планувати окремо за кожним із трьох розглянутих основних етапів розвитку світової економіки, що в даному випадку дасть змогу і оптимізувати фінансовий контроль руху коштів у державі.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Центру «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://csr-ukraine.org/

2. Сазонець І.Л. Стратегічні альтернативи розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств / І.Л. Сазонець, О.А. Джусов, А.Д. Прокоф'єва // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Менеджмент інновацій. – Том 22. – 2014. С. 24-31.

3. Павлов Р.А. Кредитні рейтингові агенства та фінансова безпека емітентів цінних паперів з позицій моделі «Les economies de la grandeur» французького соціологічного неоінституціоналізму / Р.А.Павлов, Т.С.Павлова, О.В. Левкович // Сучасні трансформації організаційно-економічного механізму менеджменту та логістики суб'єктів підприємництва в системі економічної безпеки України: колект. моногр. / за заг. ред. Т.В. Гринько. – Дніпро: Біла К.О. – 2017. – С. 417-435.

4. Дж. Оруэлл. 1984: Роман-антиутопия — Пермь: Издательство «КАПИК», 1992. — 304 с.

Гончар Ігор Анатолійович
к.е.н., доцент кафедри статистики та демографії
Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м.Київ)
Пальян Зінаїда Оганесівна
к.е.н., доцент кафедри статистики та демографії
Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м.Київ)

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ РИНКУ ЕЛЕКТРОМОБІЛІВ В УКРАЇНІ

Нарощування техногенного тиску на сучасний стан довкілля змушує людство шукати шляхи зменшення екологічного забруднення, а також способи економії обмежених природних ресурсів, вартість яких зростає. Реалізація задекларованих ООН Цілей розвитку тисячоліття включає сталий розвиток довкілля, зокрема, зменшення викидів в атмосферне повітря парникових газів та пошук альтернативних джерел енергії. Запровадження електричного автомобільного транспорту сприятиме вирішенню обох проблем одночасно.

Попри надзвичайну актуальність використання екологічного виду автотранспорту в Україні в рамках виконання умов Кіотського протоколу, ця тема не розглядалася у контексті наукового дослідження. Переважна більшість публічних матеріалів подається на інформаційному порталі електро- та гібридних автомобілів в Україні та світі HEvCars у формі популярних оглядових статей про сучасні тенденції та перспективи поширення електроавтотранспорту в Україні та країнах Європи [2]. В Україні у 2017 році була розроблена Концепція розвитку ринку електрозарядних станцій (ЕЗС) [1], згідно з якою передбачається законодавчо унормувати статус цих станцій та зарядних пристроїв, умови приєднання до електромереж та відпуску електроенергії, процедури оплати за надані послуги. Наголошується також на необхідності введення державної сертифікації обладнання

ЕЗС, розробки єдиних вимог до програмного забезпечення та використання ліцензованих його варіантів. Такі заходи запобігатимуть поширенню саморобних ЕЗС, які не гарантують якісне і безпечне надання послуг зарядки та не убезпечують авто від поламок. За результатами перевірки, яку здійснили представники автомобільної компанії «Renault» у трьох містах України, лише в одному – Львові на 20 з 22 ЕЗС, сумісних з електромобілями Renault ZOE забезпечується якісна зарядка. Натомість у містах з високою концентрацією станцій (Київ, Одеса) лише дві третини ЕЗС (65%) здійснюють зарядку коректно [2].

Мета роботи – проаналізувати динаміку поширення електромобілів і розвитку послуг електрозарядних станцій в Україні. Безперечними перевагами електромобілів є: екологічність; незалежність від нафтопродуктів, їхнього імпорту, наявності і перебоїв з постачанням; економічність (електродвигун не потребує регулярного технічного обслуговування, заміни деталей і мастильних матеріалів, має довший термін експлуатації); зручність в експлуатації (зарядка акумулятора можлива в домашніх умовах); комфортність і безпека. Усе це пояснює швидке поширення електричного автотранспорту у світі і в Україні. Чимало розвинених держав сприяють активному розвитку національного ринку електромобілів аж до повної заміни ними автомобілів з двигуном внутрішнього згоряння. Такі європейські країни як Німеччина, Норвегія, Нідерланди та Франція планують до 2040 року відмовитись від випуску автомобілів з дизельним двигуном. В Україні теж намагаються запровадити більш жорсткі екологічні стандарти на ввезені автомобілі з паливним двигуном. Так, починаючи з 2016 року введено стандарт Євро-5, що обмежує імпорт авто, вироблених до 2009 р. Сприятимуть розвитку ринку електрокарів в Україні нещодавні законодавчі зміни, зокрема, законопроект №6776-д, що з 1.01. 2018р. звільняє від сплати податку на додану вартість та акцизного збору операції з ввезення і постачання на митній території України транспортних засобів, оснащених електричними двигунами. Очікується, що таке нововведення сприятиме здешевленню електромобілів у середньому на 15-20% [2].

На авторинку України електромобілі з'явилися нещодавно, починаючи з 2012р. (перші 10 одиниць), але упродовж наступних 5 років кількість щорічно зареєстрованих одиниць зросла у 37,5 разів і на 1.01.2018р. вже налічувала 5688 авто. Стрімке збільшення їхньої кількості спостерігається з 2016 р., коли законодавчо було скасовано ввізне мито на електрокари (закон №1674 "Про внесення змін до Закону України "Про митний тариф України" щодо скасування ввізного мита на електромобілі"). Лише за 2016-2017рр. кількість зареєстрованих в Україні електромобілів зросла в 11 разів, а їхня частка у загальному продажі легковиків збільшилася удвічі і становила у 2017р. 4,6%.

Аналогічний сплеск кількості електрокарів пережили практично усі західноєвропейські країни. Безперечними європейськими лідерами у поширенні електричних автомобілів є: Норвегія, Нідерланди, Велика Британія, Франція, Німеччина. Якщо в зазначених країнах справжній «бум» із зростанням кількості продажів електрокарів у 4-10 разів спостерігався упродовж 2010-2011 років, то в Україні він відбувся у 2015 р. За дужий короткий час (2012-2017рр.) український ринок електромобілів зазнав кардинальних змін не лише в обсягах купівлі-продажу авто. Суттєво змінилася і структура придбаних машин за роком випуску. Перші зареєстровані у 2012 р. електрокари мали середній «вік» 6 місяців, причому переважна їхня більшість – це нові машини випуску 2011 року. Зауважимо, що новими вважаються машини до 2 років від часу випуску. У наступні 4 роки середній вік ввезених електрокарів коливався від 1,7 року до 2,6 років у 2016 р., але модальний вік за цей час зріс з 0 до 3 років у 2016р. Тобто почала зростати частка імпорту електромобілів, що вже були у використанні. У 2017 році з кожних 100 придбаних в Україні електромобілів лише 23 було нових, а їхній середній вік підвищився до 3,5 років.

Подальше розширення українського ринку електрокарів неможливе без належної інфраструктури електрозарядних станцій. На сьогодні ступінь покриття території України ЕЗС становить близько 20%. Втім, темпи поширення кількості ЕЗС навіть за один рік (2017 порівняно з 2016) – вражаючі – чотирикратне зростання. Водночас спостерігається

нерівномірне регіональне покриття зарядними станціями і неоднакова відносна швидкість зростання їхньої кількості. Неймовірне збільшення числа станцій за рік (у 14,6 разів) відбулося у Східній частині країни. Це сталося завдяки появи «з нуля» ЕЗС на контрольованій частині території Донецької і Луганської областей та в Запорізькій області. Позитивні структурні зрушення відбулися і в північній частині території країни (+4 п.п.) завдяки нарощуванню ЕЗС уздовж автотрас «Київ-Полтава-Харків» та «Харків-Дніпро-Запріжжя-Мелітополь-Азовське море», а також у Харкові, який посів 2-е місце після Києва по кількості зарядних станцій комунальної і приватної форми власності. Повільніше розширювалася мережа ЕЗС у західних регіонах, де їхня кількість зросла за рік у 2,2 рази, що правда налічувала майже стільки, скільки їх стало в регіонах Сходу. Оцінюючи масштаби розширення мережі ЕЗС, слід зважати і на їхню потужність. В Україні переважають станції повільної зарядки потужністю до 22 кВт. До того ж, значна частина станцій не пройшла європейську сертифікацію. Як вже згадувалось, за висновками представників компанії Renault – близько третини перевірених станцій не могли забезпечувати коректну і безпечну зарядку [2]. Важливо, що на українському ринку електрозарядних станцій присутні не лише саморобні ЕЗС, а і станції таких вітчизняних виробників, як Greenfuel, E-Line. Ці ЕЗС призначені для масового використання на паркінгах, об'єктах громадського харчування тощо, а також для зарядки в побутових умовах. Важливим питанням є законодавче врегулювання послуги із зарядки батарей. Чинна редакція КВЕД містить вид діяльності, пов'язаний лише з технічним обслуговуванням транспортних засобів (45.2), до якого не належить послуга з постачання електричної енергії для зарядки автомобільної батареї. Саме це є ключовою проблемою розвитку інфраструктури ринку електрокарів в Україні.

Список використаних джерел:

1. Концепція розвитку ринку електрозарядних станцій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://cdn.regulation.gov.ua/d8/cf/1d/fc/regulation.gov.ua_El.car-conception-1.pdf – Назва з титул. екрана.

2. Через сколько лет электромобили завоюют мир? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://hevcars.com.ua/reviews/cherez-skolko-let-elektromobili-zavoyuyut-mir/ – Назва з титул. екрана.

Tarlopov Igor
Associate Professor of Department of Statistics, Accounting and Economic Informatics
Kachura Kyrylo, Pokutynsky Rostislav
Oles Gonchar Dnipro National University

STATISTICAL ANALYSIS OF INDICATORS OF ENTERPRISES DEVELOPMENT IN UKRAINE

Currently, the state of the country's economy is largely determined by the main macroeconomic indicators, such as: gross domestic product, gross national product, unemployment rate, etc., which in turn depends, to a degree, on the performance of enterprises and taxes.

In the volume of products sold, the main areas are agriculture, forestry and fisheries, industry, transport, warehousing, postal and courier activities, information and telecommunications, which in total amount to 89% of this indicator, therefore the author considered the indicators for these types of economic activity . The dynamics of volume of sold products in the main directions is presented in Figure 1.

The most intensive is the dynamics of rural forestry and fisheries, the base growth rate of which was 304%, followed by transport and warehousing, the value of which increased by 2.54 times. The largest absolute increases are observed in the industry - UAH 1146.5 billion, which is almost 100% increase of this indicator, the next largest is wholesale and retail trade and vehicles

with the value of UAH 979.6 billion. (170% compared to 2010). Information and telecommunications also have the most stable growth rates.

To stabilize the main indicators of Ukraine's economic situation, it is necessary to form a balanced and balanced state policy in the area of taxation and regulation of entrepreneurial activity.

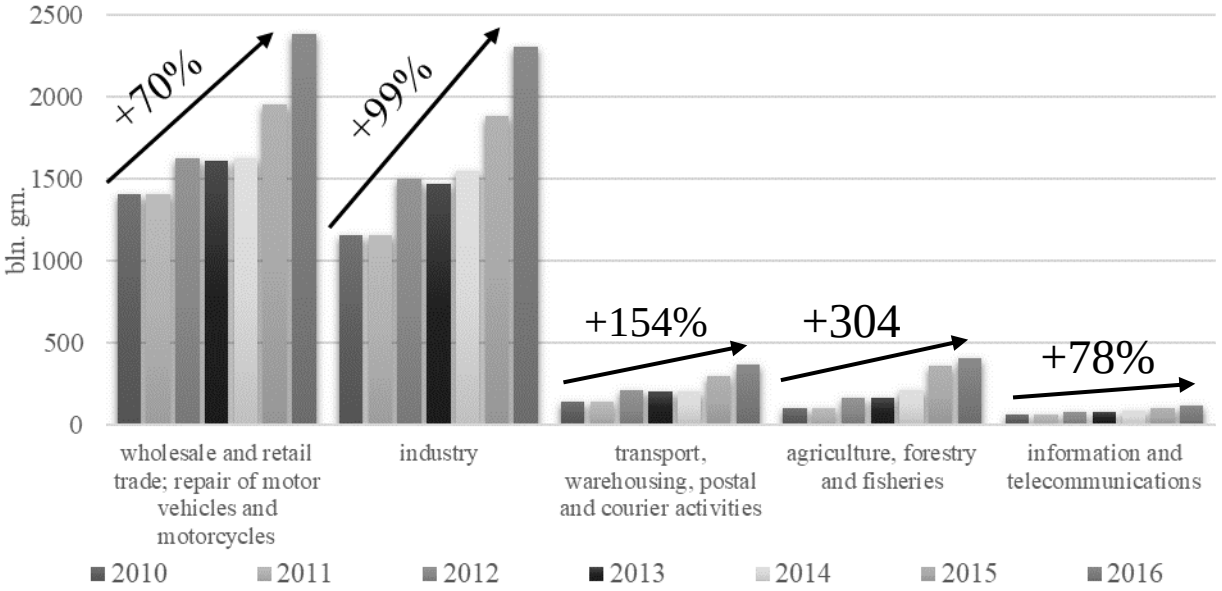

Fig.1 Dynamics of the volume of sales of the main types of economic activity in 2010-2016.

** Made by the author on the basis of [1]*

Since all enterprises are divided into small medium and large, it is expedient to compare the distribution structure of sales, in order to form the most efficient clusters of the economy and appropriate regulatory regulation. The structure of the distribution of enterprises by size for the main types of economic activity is presented in Figure 2.

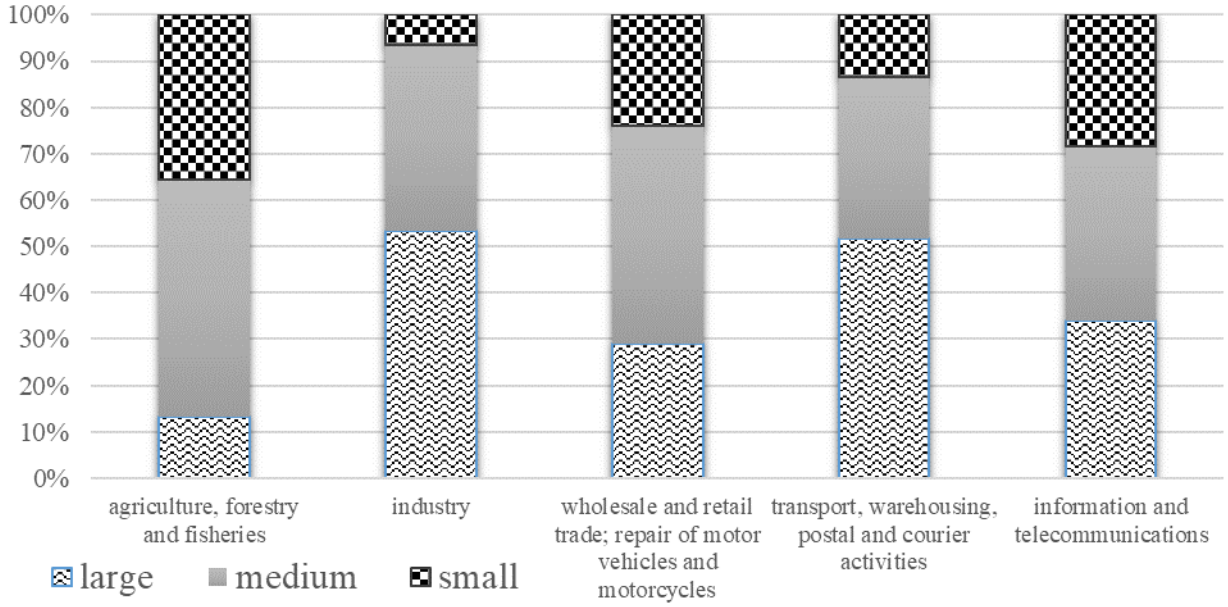

Fig.2 Structure of distribution of volume of manufactured products by size in major types of economic activity in 2016

** Made by the author on the basis of [1]*

In the wholesale and retail trade, the largest share is made up of medium-sized enterprises (the volume of manufactured products in 2016 amounted to 1123.9 billion UAH), which was 47% and almost the same contribution makes small and large enterprises, 29 and 24% respectively. In the industrial sector, the biggest contribution is made by large enterprises (UAH 1232.2 billion) - 53%; the small contribution in this direction is made by medium enterprises - 40% and only 7% - small.

Enterprises engaged in transport, warehousing and postal activity also make the largest contribution at the expense of large enterprises 52% (UAH 188.9 billion), followed by the volume of sales of products are medium-sized enterprises - 35% (127 billion UAH) and small enterprises occupy only 13%. In the area of forestry, fish farming and agriculture, 51% is for medium-sized enterprises, 36% for small and 13% for large ones. The same area of information and telecommunications has the most even distribution of 34, 38 and 28% for large, medium and small enterprises, respectively.

Also, an important factor in the impact of enterprises on the socio-economic status of the country is the creation of jobs, which causes comparisons, dynamics of the employment structure of the population by types of economic activity, as shown in Figure 3.

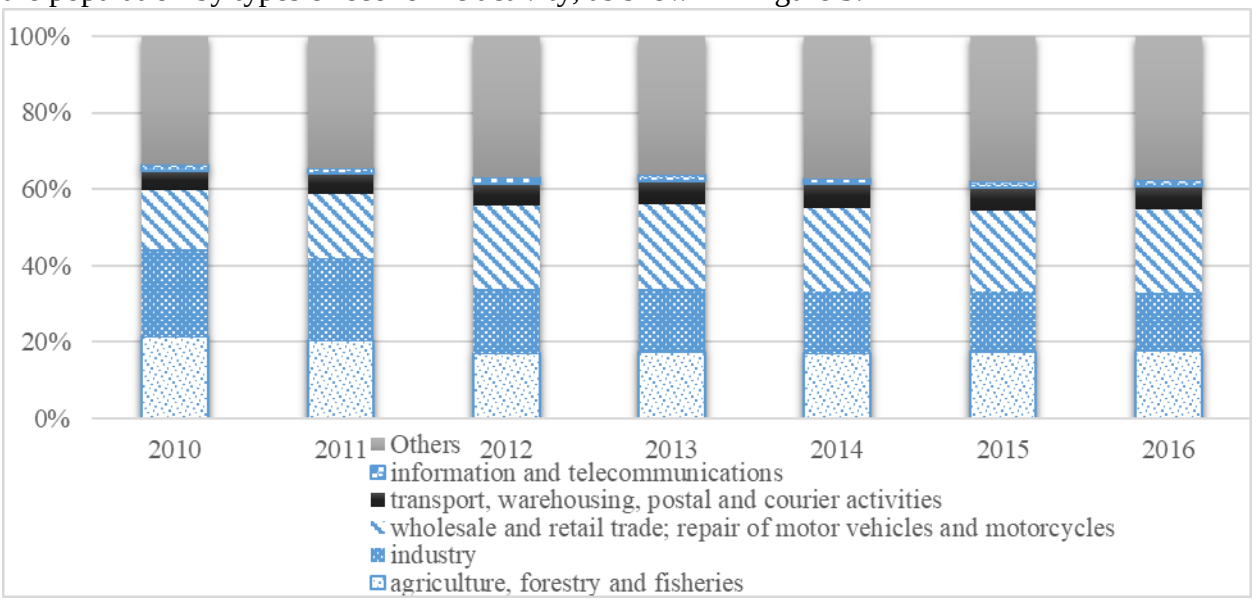

Fig.3 Structure of distribution of volume of manufactured products by size in major types of economic activity in 2016

** Made by the author on the basis of [1]*

Over the past seven years, there has been a trend towards an increase in the number of employed people in the wholesale and retail trade by 7 pp. in other spheres, the increase was 4 pp., while in industry there was a decrease of 8 pp. With a general decrease in the number of employees, the absolute number of employed people increased by 562 thousand people in the wholesale and retail trade. This trend is a reflection of a nationwide decline in industrial production, on the one hand, and global trends in the growth of services and trade, on the other hand.

References

1. State Statistics Service of Ukraine // [Electronic resource] - Mode of access: http://www.ukrstat.gov.ua

Лопуга Ганна Володимірівна
старший викладач кафедри фізичного виховання та спорту
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СПОРТУ ТА ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

В Україні відповідальним за менеджмент спорту є Міністерство молоді та спорту України. Кабінет міністрів України 1 березня 2017 року прийняв нову державну програму розвитку спорту та фізичної культури в Україні, розраховану на період до 2020 року [1]. Головна мета цієї програми - це визначення спорту та фізичної культури як однієї із найголовніших умов для ведення здорового способу життя, запобігання захворювань, формування загальнолюдських моральних цінностей, сприяння різносторонньому

оптимальному розвитку людини, створення умов для досягнення духовної та фізичної досконалості людини, розвиток резервних здібностей організму, формування патріотичних цінностей у громадян та підтримання позитивного іміджу країни у світовому суспільстві.

Існує кілька шляхів розвитку спорту та фізичної культури [1, 14].

Перший шлях передбачає збереження традиційного підходу до розвитку спорту та фізичної культури, відсутність комплексної системи щодо вирішення важливого питання організації дозвілля людей і підтримки збірних національних команд, що не має реальних перспектив отримання позитивного результату і не дозволить вирішити кризову ситуацію в українському спорті.

Другий шлях, який передбачає створення та організацію повністю нового автономного підходу до менеджменту спорту та фізичної культури, в якій держава не буде виконувати координуючі функції, а контроль будуть здійснювати органи, відповідальні за розвиток та підтримку олімпійського спорту, за фінансової підтримки ресурсами з боку приватного сектору, що має призвести до зменшення необхідності державного фінансування з метою розвивати та підтримувати сфери спорту і фізичної культури.

Третій шлях, що є найбільш оптимальним, передбачає спільну роботу органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, направлену на якісні зміни у сфері спорту і фізичної культури задля виходу рівня вітчизняного спорту на новий рівень, що буде відповідати європейським стандартам та вимогам. Для цього необхідно визначити взаємовідносини між державними органами влади та місцевими громадськими організаціями, що спрямовані на фізкультурно-спортивну діяльність як основну складову європейського підходу до реформування, підвищення рівня прозорості та відкритості діяльності Міністерства молоді і спорту, автономності різноманітних спортивних федерацій, об'єктивне визначення пріоритетності видів спорту, покращення національної законодавчою бази для боротьби із допінгом, що має сприяти створенню сприятливих умов для заняття спортом і фізичною культурою.

Програмою розвитку спорту Міністерства молоді і спорту було визначено такі завдання:

– щорічне підвищення рівня охоплення людей руховою активністю на кілька відсотків. Рухова активність має дуже значне значення для загального стану здоров'я. У провідних країнах світу спрямовують суттєві кошти на підтримку та збільшення цього показника;

– створення умов для реабілітації і соціальної адаптації інвалідів та осіб з обмеженими фізичними можливостями. Паралімпійський спорт є одним із найважливіших напрямів спорту. На сьогодні Україна знаходиться серед провідних країн світу, наші паралімпійці постійно займають значну кількість призових місць на чемпіонатах світу, Європи та Всесвітніх паралімпійських іграх. Необхідно покращувати умови для існування та розвитку інвалідів в українському суспільстві;

– підвищення рівня підготовки молоді до служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, рятувальних органах, правоохоронних та інших спеціальних службах, утворених відповідно до законів, з метою захисту суверенітету та незалежності держави. В умовах сучасної нестабільної політичної ситуації в Україні та світі необхідно створювати умови для кращого фізичного розвитку молоді, піднімати престиж занять спортом та роботи у спеціальних службах задля забезпечення безпечного рівня життя населення;

– підвищення рівня зацікавленості дітей та молоді до різноманітних профілактичних, соціальних акцій, що спрямовані формування правильного ставлення до власного здоров'я. Наші діти – наше майбутнє. Необхідно з дитинства викликати заінтересованість до занять спортом, пояснювати значення ведення здорового способу життя, негативного впливу шкідливих звичок та ін.;

– підвищення рівня обізнаності та інформування всіх прошарків населення України щодо ведення здорового способу життя і зменшення випадків негативних подій серед дітей та молоді. Загальновідомо, що профілактика проблем є набагато ефективнішою за ліквідацію

наслідків. Саме правильне ставлення людей різного віку до значення занять спортом та ведення здорового способу життя є шляхом до підвищення загального рівня життя населення;

– підвищення якості фізкультурно-спортивних послуг, що надаються різними фізкультурно-оздоровчими закладами та спортивними клубами, що працюють на підставі існуючих норм та стандартів. Необхідно підвищити кваліфікацію та покращити навчальні здібності спортивних тренерів методистів, що підвищить ефективність користування послугами різноманітних спортивних та оздоровчих закладів;

– заохочення до занять спортом у різних дитячо-юнацьких спортивних школах 13 процентів дітей та молоді віком від 6 до 18 років, розвиток та підтримка резервного спорту та постійного поповнення складу національних збірних команд. Дитячо-юнацький спорт має дуже значний вплив на результати професійного спорту, тому необхідно його підтримувати та заохочувати молодь до занять спортом із перспективою займати високі позиції на міжнародних змаганнях;

– підтримання та покращення позицій українських спортсменів у міжнародній спортивній арені з метою підвищення престижу країни у світі спорту. На сьогодні Україна має неабиякі успіхи на світовому рівні у деяких видах спорту, проте фінансування та підтримка українських спортсменів високого рівня залишає бажати кращого. Необхідно звернути на це більшу увагу, бо наші спортивні чемпіони є прикладом для наслідування для багатьох дітей та молоді;

– Створення всебічної системи новітніх спортивних споруд та забезпечення їх постійної ефективної роботи (спортивні майданчики, зали, басейни тощо), що відповідають українським та світовим стандартам, наприклад, із допомогою залучених коштів з боку інвесторів. Необхідно намагатися перетворити український спорт на фінансово привабливий та прибутковий бізнес для інвесторів за прикладом багатьох розвинутих країн світу, для цього необхідно переглянути та покращити роботу багатьох спортивних споруд та закладів України;

– підтримання та підвищення належного рівня професійно-практичних знань, та вміння підлаштовуватися під нові соціально-економічні умови, та належний контроль за станом здоров'я, запобігання захворювань та травматизму, підтримання високого рівня медичних послуг, що надаються.

Список використаних джерел:

1. Бріскін Ю.А. Організаційні основи Паралімпійського спорту: навч. посібн. / Ю.А. Бріскін. – Л.: "Кобзар", 2014 – 180 с.

2. Вацеба О. М. Тенденції розвитку наукових досліджень у галузі фізичної культури та спорту серед молодих вчених України / О. М. Вацеба // Молода спортивна наука України : зб. наук. ст. з галузі фіз. культури та спорту. – Л. : ЛДІФК, 2000. – Вип. 4. – С. 5–6.

Вітка Наталія Євгенівна, *к.е.н., доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики*
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)
Калита Роман Володимирович
НТУ «Дніпровська політехніка» (м. Дніпро)

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Конкуренція на ринку телекомунікаційних послуг в Україні має досить невелику історію, але все більше операторів телекомунікації розвивають співпрацю із споживачами та орієнтуються на інноваційний підхід у системи управління бізнес-процесів. Цей процес

безпосередньо пов'язаний із практикою корпоративної соціальної відповідальності, яка ґрунтується на засадах стандартів Глобальної ініціативи зі звітності (Global Reporting Initiative, GRI) та / або Глобального договору ООН. Так, у межах реалізації концепції соціальної відповідальності, телекомунікаційні компанії не тільки вносять свій вклад у розвиток соціуму, але й отримують необхідну інформацію про потенційних та наявних абонентів, їх потреби та збільшують тим самим свій досвід щодо завоювання ринку. Розвиток цього напрямку діяльності сприяє підвищенню конкурентоспроможності компаній, забезпечує позитивну репутацію та високі позиції у бізнес-рейтингах.

Функціонування національних телекомунікаційних ринків підпорядковується загальносвітовим тенденціям, серед яких можна виокремити такі: посилення процесу лібералізації та загострення міжнародної конкуренції; поглиблення інтеграційних процесів; науково-технічні та технологічні зміни; розвиток нових методів нецінової конкурентної боротьби та інноваційний шлях розвитку.

Соціально відповідальні телекомунікаційні компанії отримують конкурентні переваги у порівнянні з іншими компаніями, що працюють на цьому ринку. Експерти відмічають, що соціально відповідальний бізнес може краще контролювати свої ризики, як фінансові, так і екологічні, а також пов'язані із споживачами.

Так, щорічно з 2011 року в Україні Центр «Розвиток КСВ» складає Індекс прозорості сайтів українських компаній на основі міжнародної методики, розробленої Beyond Business (Ізраїль) та Центром «Розвиток КСВ». Відповідно за Методикою оцінювання Індексу прозорості сайтів українських компаній оцінювання відбувається за чотирма критеріями [7]: звітність (40% загального результату) – наявність звіту про діяльність компанії у екологічній сфері; зміст (35% загального результату) – рівень розкриття інформації за ключовими сферами корпоративної соціальної відповідальності; навігація (10% загального результату) – легкий доступ читача до будь-якої інформації про соціальну та екологічну відповідальність компанії; доступність (15% загального результату) – потенційна доступність веб-сайту з точки зору різних аспектів (мови, наявність контактної інформації, адаптованість для людей з обмеженими можливостями).

Але за даною методикою оцінювання рівня прозорості компанії досліджувалися тільки три вітчизняних підприємства телекомунікаційної галузі: ПрАТ Київстар, ПрАТ «МТС Україна» та ПАТ «Укртелеком». При цьому відповідно до Звітів Центру «Розвиток КСВ» [7]: на протязі 2011-2015р.р. ПрАТ Київстар та ПрАТ «МТС Україна» незмінно входять у ТОП-20, тоді як ПАТ «Укртелеком» має найнижчий відсоток прозорості серед досліджуваних підприємств телекомунікаційної галузі у 2015 р. – 17%.

Але дана методика оцінювання інформаційної прозорості має обмежений характер дослідження: показники розкривають тільки інформацію щодо корпоративної соціальної відповідальної компаній. Тобто оцінюванню піддаються тільки ті вітчизняні компанії, які формують корпоративну звітність відповідно до стандартів GRI та / або Глобального договору ООН. При цьому не враховуються особливості галузі досліджуваних підприємств, національного законодавства про розкриття інформації щодо діяльності, вимог відповідних державний органів, що займаються регулюванням специфічної діяльності. Так, досліджувана телекомунікаційна галузь має традиційні особливості: невіддільність процесу виробництва від споживання, мережевий характер організаційної побудови, нерівномірність попиту на послуги та неможливість їх збереження тощо. В сучасних умовах інформаційного суспільства додаються інформаційні особливості досліджуваної галузі: поява віртуального середовища бізнесу, розвиток цифрових та мультисервісних технологій, формування інтерактивного зв'язку зі споживачами за рахунок існування двохстороннього характеру передачі інформації та ін.

Елементи соціальної відповідальності активно реалізуються компаніями понад 50 років, саме поняття «соціальна відповідальність бізнесу» вперше офіційно пролунало у 1999 році на Всесвітньому економічному форумі в Давосі. У 2000 році ООН ініціювала

широкомасштабний міжнародний рух у сфері дотримання прав людини, трудових відносин, навколишнього середовища й боротьби з корупцією (Глобальний договір UN Global Compact, 2000). Приєднання до цього договору означає, що компанія вибудовує свій бізнес з урахуванням цих вимог і, таким чином, декларує свою соціальну спрямованість.

Суб'єкт господарювання, який декларує свою соціальну звітність відповідно Глобального договору ООН повинен щорічно створювати Панель «Повідомлення про прогрес»», що описує чотири блока: сфера (права людини, стандарти праці, довкілля та боротьба з корупцією), принципи (до кожної складової сфери), результати та виклики та проблеми. Так, принципами сфери «Права людини» є: забезпечення та захист прав людини. Принципи сфери «Стандарти праці»: підтримка свободи зібрань і дієве визнання права на колективні угоди; сприяння викоріненню примусової або обов'язкової праці, дитячої праці та дискримінації щодо зайнятості та працевлаштування.

Суб'єкт господарювання, який дотримується у корпоративної звітності вимог GRI, повинен розкрити 5 складових: стратегія і аналіз; опис організації; параметри звітності, управління, зобов'язання із зацікавленими сторонами; показники результативності (групи: економічні результати, екологічні результати, організація праці та відповідальність за продукцію). У розділі соціальної корпоративної звітності існують такі показники у групі «Організація праці»: середня кількість годин навчання на одного працівника на рік (за категоріями працівників); відсоток працівників, щодо яких періодично здійснюється оцінка результативності та розгляд кар'єрних можливостей; склад керівних органів і статистика за статтю, віком працівників, групами меншин та іншими показниками різноманітності.

Список використаних джерел:

1. Індекс прозорості сайтів українських компаній – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://csr-ukraine.org/wp-content/uploads/2016/02/11.02-Transparency-Index-Report.pdf

2. Єлісєєва О. К., Вітка Н. Є. Методичні аспекти оцінювання рівня інформаційної прозорості як складової конкурентоспроможності підприємств телекомунікаційної галузі / Бізнес інформ. – №10. – 2016. – С. 366 – 370.

СЕКЦІЯ 5

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ЕКОНОМІКИ ПОЛІТИКИ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

Sergiy Gerasymenko
Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu, Wydzial Zamiejscowy w Chorzowie

METODY STATYSTYCZNE W OCENIE POWABU INWESTYCYJNEGO

Warunki kontynuowania działalności polegają na tym, że w przypadku ich przestrzegania, przedsiębiorstwo w dalszym ciągu potrafi kontynuować swą działalność w przewidywanej sytuacji gospodarczej. Realizacja warunków kontynuowania działalności polega na obowiązkowym udostępnieniu takich informacji finansowych, które pozwolą na dokonanie właściwej oceny możliwości kontynuowania działalności. Przy tym, powinny być to informacje dotyczące zarówno aktualnej jak i przewidywanej sytuacji finansowej przedsiębiorstwa.

Ważną metodą, pozwalającą na wysunięcie wniosku o zagrożeniu kontynuowania działalności przedsiębiorstwa jest metoda współczynników finansowych. Współczynniki te, ze względu na ich treść ekonomiczną, mogą być zaliczone do jednej z 5-ciu następujących grup:płynności finansowej, rentowności, zawieszenia płatności, obrotu, rynku kapitałów.

Walorem metody współczynników finansowych jest możliwość uogólnienia wyników w stosunku do rożnych obiektów gospodarczych i przeprowadzenia ich dalszej analizy porównawczej. Jest to uwarunkowane możliwością określenia pewnego poziomu wzorcowego dla wymienionych wskaźników, który będą wykorzystywany w trakcie dokonywania analizy. Najczęściej wzorcowe poziomy współczynników określane są ze względu na pewne zależności teoretyczne między różnymi kategoriami finansowymi. Ale w Ukrainie takie podejście może mieć ograniczone zastosowanie ze względu na niestabilne warunki, w których zmuszone są pracować przedsiębiorstwa w trakcie przejścia do gospodarki rynkowej. W związku z tym, wykorzystanie doświadczenia państw o wysokim poziomie i stabilności rozwoju gospodarczego jest niemożliwe.

Dlatego w Ukrainie najbardziej uzasadnionym jest określenie poziomów wzorcowych współczynników w drodze obliczeń empirycznych w skali branżowej. W ramach branży, przedsiębiorstwa mogą być zgrupowane również ze względu na inne właściwości, jak np.: forma organizacji, forma własności i inne. Posiadając średnie, dla pewnych grup przedsiębiorstw branży, wskaźniki współczynników finansowych oraz charakterystyki ich tendencji, powstaje możliwość porównania z nimi współczynników określonego przedsiębiorstwa. Zgodnie z wynikami takich porównań można dojść do wniosku, że w przypadku znacznego odchylenia się współczynników finansowych przedsiębiorstwa (w niepożądanym kierunku) od branżowych, przedsiębiorstwo stoi na progu pogorszenia się stanu finansowego (dotyczy to przede wszystkim współczynników płynności i rentowności) i maje wysoki poziom ryzyka co do efektywności wykorzystania inwestycii.

W poszczególnych przypadkach, zamiast wzorcowego poziomu mogą być wykorzystane obliczone teoretycznie graniczne poziomy współczynników finansowych:

- maksymalne – dla współczynników-stymulatorów,
- minimalne – dla współczynników-destymulatorów.

W tym przypadku zachodzi potrzeba interpretowania granicznych poziomów, których w praktyce nigdy się nie osiąga (ponieważ są takimi, których osiągnięcie jest nieracjonalnym ze względu ekonomicznego).

Podczas dokonywania oceny sytuacji finansowej przedsiębiorstwa koniecznym jest wykorzystanie wieloznacznej analizy porównawczej, która przewiduje następujące działania:

1) selekcja właściwości diagnostycznych (w naszym przypadku – współczynników finansowych),
2) uporządkowanie obiektów gospodarczych wg wskaźników syntetycznych, zbudowanych z wykorzystaniem współczynników finansowych,
3) klasyfikacja obiektów gospodarczych ze względu na poziom ich podobieństwa, co pozwala na wyznaczenie grupy z podobną sytuacją finansową.

Dla takiego porządkowania stosowana jest często metoda rangowania za pomocą:

- średniej rangi:

$$\overline{R}_i = \frac{R_i}{m} \quad (1) \quad (i = 1, 2, ..., n);$$

gdzie:

$$R_i = \sum_{j=1}^{m} R_{ij}, \quad (2)$$

R_{ij} – ranga, jaką nadaje się obiektowi O_i ze względu na cechę j, m - liczba cech,

- wielowymiarowej standartyzowanej średniej cech:

$$\overline{P}_i = \frac{\sum P_{ij}}{m} \quad (3)$$

gdzie:

$$P_{ij} = \frac{X_{ij}}{\overline{x}_j} \quad (4)$$

Te dwa sposoby zostały wykorzystane w analizie porównawczej powabu inwestycyjnego poszczególnych obwodów Ukrainy. Uwzględniono dane dotyczące poziomu rozwoju ekonomicznego, struktury inwestycyjnej, stosunków rynkowych, ryzyka kryminalnego, ekologicznego i innych, a także tendencji demograficznej. Oczywiste jesz, że poziom rozwoju ekonomicznego regionu w pierwszym rzędzie wyznacza poziom powabu inwestycyjnego. Na Ukrainie wstępuje wyraźnie zróżnicowanie rozwoju poszczególnych obwodów, ale rangi otrzymane nie potwierdzają tego faktu, a nawet pozostają z nim w sprzeczności.

Naszym zdaniem, związdzano to jest z wykorzystaniem tego podejścia, kiedy przy obliczeniu rangi wszystkie wskaźniki otrzamale jednakowe wagi. Aby zatem wyliczenia były poprawne, konieczne jest ustalenie odpowiednej wagi poszczególnych wskaźników. Wtedy obliczenie wielowymiarowej średniej przyjmuje postać:

$$\overline{P}_i = \frac{\sum P_{ij} w_j}{m} \quad (5)$$

Dla ich ustalenia najlepiej wykorzystywać metodę analizy korelacyjno-regresyjnej. Metoda ta uwzględnia zależności między wskaźnikamy efektu a cechami poszczególnych czynników, na podstawie których przeprowadza się ich ocenę porównawczą. Dla tego może być wykorzystany wspólczynnik korelacji r_{yk} który ocenia wpływ x_k na y.

Stąd, stopień wpływu (waga) każdego czynnika jest określony następująco:

$$w_k = \frac{r_{yk}\beta_k}{R^2_{y.12...k}} \quad (6)$$

Przeliczenie rang za pomocą w_k daje właśnie takie wyniki, których można było się spodziewać: ranga obwodów wsodnich wzposła, a pólnocnych – spadła.

Przeprowadzone obliczenia potwierdzają potrzebę określania siły wpływu składowych w wielowymiarowych porównaniach za pomocą metody korelacyjno-regresyjnej, a nie za pomocą

oceny ekspertów. Takie podejście istotnie zwiększa obiektywność analizy porównawczej na rynku finansowym.

Bibliografia

1. Altman E.I.: Financial Ratios, Discriminant Analysis and the Prediction of Corporate Bankruptcy , "Journal of Finance", No.23, 1968, s.22-27.

2. Galicka E.W., Kowtun N.W.: Statystyka finansowa. Uniwersitet Narodowy Szewczenki, Kyjów, 2004.

3. Jerina A.M.: Modelowanie i prognoza Ekonomiczny Uniwersitet, Kyjów, 2003.

4. Holda A.: Prognozowanie bankrutstwa w gospodarce polskej z wykorzystaniem liniowej funkcji dyskryminacyjnej , "Rachunkowość", No.5, 2001, s.37-44.

5. E. Nowaka. (red.) Metody statystyczne w analizie działalnosci przedsiębiorstwa. PWE, Warszawa, 2001.

Підорич Олена Георгіївна

начальник управління збирання даних статистики цін

Головного управління статистики у Дніпропетровській області

ОРГАНІЗАЦІЯ І ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СТАТИСТИЧНОГО СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗІ СТАТИСТИКИ СПОЖИВЧИХ ЦІН ТА МЕТОДОЛОГІЯ РОЗРАХУНКУ ІНДЕКСУ СПОЖИВЧИХ ЦІН

Органи державної статистики здійснюють організацію і проведення державних статистичних спостережень за соціально-економічними й демографічними процесами, екологічною ситуацією в Україні та її регіонах через збирання статистичної звітності, здійснення одноразових обліків, переписів (опитувань), вибіркових та інших обстежень.

Спостереження за змінами цін (тарифів) на споживчі товари (послуги) є спеціально організованим державним статистичним спостереженням, у ході якого збір інформації про ціни (тарифи) на споживчі товари (послуги) здійснюється безпосередньо фахівцями територіальних органів державної статистики.

Мета цього спостереження – отримання даних щодо зміни цін (тарифів) на споживчі товари (послуги) для розрахунків індексів споживчих цін (ІСЦ) Цей показник часто називають індексом інфляції.

Індекс споживчих цін (індекс інфляції) займає центральне місце в системі показників статистики цін і розраховується в Україні, починаючи з серпня 1991р.

ІСЦ характеризує зміни у часі загального рівня цін на товари та послуги, які купує населення для невиробничого споживання, та відображає зміни вартості фіксованого набору споживчих товарів та послуг у поточному періоді порівняно з базисним.

Методологія, яка використовується Держстатом для розрахунку ІСЦ, базується на загальних вимогах міжнародних стандартів у цій сфері статистики, є загальноприйнятою у більшості країн світу, у т.ч. – в країнах Європейського Союзу.

Розрахунки ІСЦ проводяться на основі даних щодо змін цін (тарифів), одержаних шляхом щомісячної реєстрації цін (тарифів) на споживчому ринку, та даних національних рахунків щодо витрат домогосподарств на кінцеве споживання по країні в цілому з подальшим розподілом (за результатами вибіркового обстеження умов життя домогосподарств (ОУЖД).

Розробка та проведення розрахунків показників державного статистичного спостереження за змінами цін (тарифів) на споживчі товари (послуги) відбувається на державному та регіональному рівні в декілька етапів.

По-перше, здійснюється формування споживчого набору товарів (послуг)-представників, на підставі якого проводиться спостереження за змінами цін (тарифів) і розраховується ІСЦ.

Набір є єдиним для всіх регіонів країни, визначається централізовано Держстатом на основі даних щодо споживчих грошових витрат усіх домогосподарств із використанням методу відсікання, що дозволяє відбирати тільки ті товари (послуги), на які припадають суттєві частки витрат домогосподарств.

Відповідно до міжнародних стандартів критерієм для включення в набір товарів (послуг) є їх частка в загальних споживчих грошових витратах населення, яка становить не менше 0,1%. У набір уключаються товари (послуги) масового споживчого попиту, незалежно від того, регулюються (встановлюються) ціни (тарифи) на них чи носять вільний (ринковий) характер. Товари та послуги, які є небажаними з соціальної точки зору, але складають суттєві статті витрат домогосподарств (наприклад, тютюн, алкоголь тощо) також включаються в набір.

Проте, товари, які купуються з метою нагромадження (предмети старовини, витвори мистецтва, антикварні ювелірні вироби тощо), інвестиції (придбання землі та інших матеріальних та нематеріальних активів), заощадження, сплата прямих податків, внески до Пенсійного фонду, страхування життя, штрафи не є споживчими і не включаються до набору товарів (послуг)-представників.

Набір переглядається зазвичай один раз на п’ять років, але за умови суттєвих змін на споживчому ринку регіонів та у структурі споживчих грошових витрат домогосподарств він може переглядатися частіше.

За час розрахунку ІСЦ споживчий набір товарів (послуг)-представників змінювався декілька разів. Спочатку він складався з 300 позицій, потім змінювався через кожні п’ять років і включав 425 позицій, 270, 296, 335. Наразі (з початку 2017 року) набір уключає 328 товарів (послуг)-представників.

На державному рівні за кожним товаром (послугою)-представником зі споживчого набору визначається перелік продуктів та їх основні характеристики. Фахівці територіальних органів Держстату в кожному місті, де проводиться спостереження за змінами споживчих цін (тарифів), відповідно до набору самостійно відбирають продукти з урахуванням особливостей стану споживчого ринку регіону. При цьому використовуються такі критерії відбору: відібрані продукти повинні в цілому репрезентувати споживчий ринок кожного міста; регулярна наявність їх у базовому підприємстві.

При відборі продуктів діють наступні застереження: у спостереження включаються тільки нові (які не були в користуванні) продукти вітчизняного та імпортного виробництва; кожний товар-представник має бути представлений продуктами різних виробників, які є найбільш характерними для споживчого ринку регіону; за кожним товаром-представником до спостереження повинні бути включені товари відомих марок, які наявні в продажу в усіх регіонах, та товари, вироблені місцевими виробниками, якщо вони займають вагому частку на споживчому ринку регіону.

Спостереження за змінами цін проводиться у містах усіх регіонів. Відбір міст, де проводиться спостереження, здійснюється на державному рівні та є реперезентативним для кожного регіону країни.

Визначення кількості котувань за товарами (послугами)-представниками також відбувається на державному рівні за всіма товарами (послугами)-представниками, що входять до складу споживчого набору. Кількість котувань розраховується для груп міст відповідно до страт, які використані для відбору територій, та окремо для м.Києва, яке характеризується особливою моделлю споживання.

З метою забезпечення репрезентативності ІСЦ кількість котувань за товарами-представниками розподіляється між підприємствами та ринками. Розподіл здійснюють територіальні органи Держстату на основі розрахункової структури витрат домогосподарств на купівлю товарів за місцем придбання за 8 економічними районами та м.Київом за даними ОУЖД. Розподіл кількості котувань, що реєструється у підприємствах торгівлі та на ринках, переглядається на щорічні основі.

Відбір підприємств торгівлі та сфери послуг здійснюється на територіальному рівні для кожного міста, де проводиться реєстрація цін. Складається він з двох етапів: формування генеральної сукупності (основи вибірки) та формування вибіркової сукупності.

Формування основи вибірки проводиться на підставі даних Реєстру статистичних одиниць, державних статистичних спостережень зі статистики роздрібної торгівлі, послуг та даних з адміністративних джерел.

Формування вибіркової сукупності здійснюється одночасно з переглядом споживчого набору товарів (послуг)-представників, актуалізація переліку відібраних базових підприємств проводиться на щорічній основі.

Відповідно до розрахункової структури витрат домогосподарств на купівлю товарів за місцем придбання ціни на низку товарів реєструються на ринках. До спостереження залучаються тільки організовані ринки, які повинні бути рівномірно розташованими територіально.

Збір інформації щодо споживчих цін (тарифів) здійснюється працівниками територіальних органів статистики шляхом реєстрації цін (тарифів) на конкретні види товарів та послуг з 1 по 25 число звітного місяця. За окремими товарами-представниками, частка кожного з яких складає більш ніж 0,5% витрат на придбання в загальних споживчих грошових витратах домогосподарств та ціни на які зазнають суттєвих коливань упродовж місяця, реєстрація цін проводиться протягом повного місяця.

Реєстрації підлягає фактична ціна продукту, що сплачує споживач у момент придбання продукту, тобто ціна покупця. Ціна покупця включає ПДВ, акциз та всі інші непрямі податки, але не включає субсидії, відсотки за умовами кредитування, додаткові надбавки, що виникли в результаті несплати у період, установлений на дату здійснення покупки. Також не підлягають реєстрації спеціальні ціни, встановлені для пільгових категорій населення.

Інформація про ціни (тарифи) збирається рівномірно протягом періоду реєстрації з метою отримання повної інформації щодо цінових коливань, які відбулися за цей проміжок часу. При цьому ціна одного й того самого продукту у звітному місяці на одному й тому ж базовому підприємстві реєструється в ті ж числа, що і в попередньому місяці. Відхилення може становити не більше 1–2 робочі дні.

Ціни (тарифи) на окремі товари (послуги), які регулюються (встановлюються) органами виконавчої влади чи місцевого самоврядування, реєструються один раз на місяць з урахуванням дати введення їх у дію.

Найголовніший принцип при реєстрації цін полягає в тому, щоб на постійній основі фіксувати ціни на одні й ті самі продукти, щоб зміни в асортименті та їх якості не впливали на реальну динаміку цін.

Кожного місяця спеціально підготовлені реєстратори цін – штатні працівники територіальних органів державної статистики у 86 містах країни відвідують підприємства торгівлі, сфери послуг та ринки з метою отримання інформації щодо цін на товари та послуги. У Дніпропетровській області щомісячно 22 реєстратора цін у 5 містах відвідують 2089 підприємств та реєструють 7315 окремих значень цін. Обсяги отриманих при цьому даних є репрезентативними для регіону.

Головним джерелом для формування вагової структури (вагових коефіцієнтів) є дані національних рахунків по країні в цілому щодо споживчих витрат домогосподарств на кінцеве споживання за виключенням окремих витрат, наприклад, страхування життя, умовної оплати послуг фінансових посередників, товарів власного виробництва, адміністративної плати в приватні пенсійні фонди, тощо. Ця інформація використовується для розрахунків вагових коефіцієнтів на рівні агрегатів – розділів, груп і класів за КІСЦ.

Вагові коефіцієнти відображають відносну значимість товарів (послуг)-представників, яка вимірюється їх часткою в споживанні домогосподарств, і віддзеркалюють ступінь впливу зміни цін (тарифів) кожного товару (послуги)-представника на величину загального ІСЦ. Вагові коефіцієнти розраховуються як частка витрат домогосподарств на кінцеве споживання

у фактичних цінах за рік. Таким чином, кожний товар (послуга)-представник має свою питому вагу в розрахунках ІСЦ, яка визначається з точністю до 0,00001.

За кожним з економічних районів розраховуються вагові коефіцієнти, які використовуються для розрахунку ІСЦ за кожним регіоном, що входить у відповідний економічний район. Місто Київ у зв'язку з його особливим статусом та відмінною моделлю споживання розглядається як окремий район.

Розрахунки середніх цін та індивідуальних індексів цін на товари (послуги)-представники проводяться на рівні міст і на регіональному рівні.

На першому етапі у кожному місті, де проводиться спостереження, здійснюються розрахунки середніх цін на кожний товар (послугу)-представник на основі порівнянних цін, зареєстрованих в одному й тому ж базовому підприємстві на один і той же за якістю продукт.

Середня ціна на товари (послуги)-представники розраховується за формулою середньої геометричної простої. На основі середніх цін розраховується індивідуальний індекс цін на кожний товар (послугу)-представник (із точністю до 0,0001).

Середні ціни по кожному місту за товарами (послугами)-представниками та їх індивідуальні індекси заносяться до форми державної статистичної звітності № 1-ціни (спожив) (місячна) "Середні ціни (тарифи) та індивідуальні індекси цін (тарифів) на споживчі товари (послуги)" та передаються до відповідних підрозділів головних управлінь статистики для подальших розрахунків.

На другому етапі визначаються середні ціни по регіонах за звітний та попередній місяці на основі середніх цін на кожний товар (послугу)-представник, зареєстрованих у містах, за формулою середньої арифметичної зваженої.

Середні ціни та індекси цін звітного місяця на кожний товар (послугу)-представник по регіонах передаються до апарату Держстату та є основою для розрахунків ІСЦ по Україні та регіонах.

На державному рівні здійснюються розрахунки індексів цін за това- рами (послугами)-представниками, групами відповідно до класифікації КІСЦ, по регіонах та Україні в цілому. Розрахунки ІСЦ проводяться з місячною періодичністю.

Щомісяця, крім індексів цін до попереднього місяця, обчислюються також індекси цін до грудня попереднього року і до відповідного місяця попереднього року. Для перерахунку макроекономічних показників у порівняні ціни здійснюються розрахунки індексів цін до відповідного періоду попереднього року.

ІСЦ розраховується і публікується в максимально стислий термін, який обумовлений цілою низкою законодавчих та нормативно-правових актів.

Крім того, оперативність оприлюднення даних викликана широкою сферою застосування ІСЦ та великим соціальним навантаженням на цей показник, оскільки він використовується для вирішення багатьох питань державної політики, аналізу і прогнозу цінових процесів в економіці, індексації грошових доходів населення, рішення правових спорів, перерахунку показників національних рахунків у постійні ціни, проведення міжнародних зіставлень.

Інформація щодо ІСЦ по Україні та регіонах країни щомісячно розміщується на офіційному веб-сайті Держстату в розділі "Статистична інформація" / "Економічна статистика" / "Ціни". Також на офіційному веб-сайті Головного управління статистики в розділі в розділі "Статистична інформація" / "Економічна статистика" / "Ціни" наводяться дані про ІСЦ по Дніпропетровській області.

Сєрова Ірина Анатоліївна, *к.е.н, доц. ХНЕУ ім. С. Кузнеця*

СПЕЦИФІКА ВИБІРКОВИХ ОБСТЕЖЕНЬ В ДОСЛІДЖЕННІ ЦІН

Сучасні інтеграційні процеси в економіці та оцінка їх ефективності базуються на якісній інформації та досягнення її репрезентативності. При проведенні спостереження за цінами як для розрахунку індексу споживчих цін для внутрішньої економіки, так й для дослідження цін на товари-представники задля здійснення міжнародних зіставлень актуальним зостається вибір варіанту зіставлення споживчих цін на різних територіях та за різні періоди часу.

Враховуючи можливості здійснення плану статистичного спостереження за цінами для внутрішньої економіки необхідно формувати споживчий кошик товарів, виходячи зі специфіки та рівня розвитку країни, а для міжнародних зіставлень - універсальний споживчий кошик, виходячи з максимального рівня задоволення по кількісним та якісним характеристикам товару всі країни, котрі приймають участь у зіставленнях. В першому випадку перелік товарів, що входить в кошик, може бути різноманітним й визначатися за різними об'єктам спостереження, в другому – більш звуженим, й формуватися, більшою частиною, на основі властивостей товарів, через непрямі характеристики схожості товарів для різних країн.

Загальною вимогою до даних за умов узгодженості територіальних характеристик з характеристиками у часі є їх репрезентативність щодо: цін на товари, що входять до споживчого кошику та виступають товарами –представниками; вагових коефіцієнтах за різними категоріями товарів.

Загальну зміну цін за період визначає для будь-якої країни пріоритетний показник - індекс споживчих цін на основі сформованого кошику товарів[4].

Достовірність й надійність отриманої інформації щодо цін на товари-представники та споживчі ціни забезпечує вибіркове дослідження.

Існуюча методологія розрахунку індексів може обмежувати формування вибірки складовими генеральної сукупності. Обмеженнями щодо використання моделей порівняння, котрі повинні враховувати вплив змини якісних характеристик товару на вимір динаміки цін є: відсутність товарів, обмежений вибірковий простір та наявність нових товарів.

Для товарів, що часто змінюють свої якісні властивості поправка на якість не є коректною виходячи з формування обмеженої вибірки. В цьому випадку кращий результат дають ланцюгові індекси. Проблему не репрезентативності вибірки ускладнює швидка зміна номенклатури товарів, котрі нещодавно прийшли на зміну старим товарам та заміна товарів, що мають великий обсяг продажу. За таких обставин кращий результат дасть ротація вибірки. Нові товари можуть суттєво відрізнятися від старих товарів в ціновій політиці. У цьому випадку їх необхідно якомога раніше включити в індекс задля врахування передбачень споживача при появі нового товару. У всіх випадках кращий результат буде отримано за умов першочерговості коректного обліку зазначених ситуацій.

Загальна складність здійснення аналітичної роботи – наявність товарів, котрі не входять в сукупність товарів для порівняння, тому що вони з'явилися після базисного періоду, а також, старих товари, що з'явилися в поточному періоді. Всі ці товари можуть суттєво відрізнятися за показником динаміки цін. Тому постає питання здійснення порівняльної оцінки товарів, цін та генеральної сукупності, що має зміну в динаміці.

Якщо генеральна сукупність включає тільки товари, що порівнюються, то вона не потребує замін й відповідно – поправки на зміну якості. Але її формування має сенс коли виконується передбачення, що розбіжність в цінах в момент перетину нової й старої вибірки відбиває відмінність в якості.

Якщо генеральна сукупність включає всі товари базисного та поточного періодів не зважаючи на наявну можливість розбіжності в їх якості, то в індексну модель необхідно

ввести поправку на середню зміну якості, виходячи з того, що середня якість змінюється не так швидко.

Зазначені підходи мають право на існування тільки за умов логічного обґрунтування відбору з сукупності товарів, що замінюються.

Задля підтримки репрезентативності старої вибірки доцільно застосовувати метод, а задля підтримки репрезентативності нової вибірки – корегування на вагові коефіцієнти. Але оцінки ніколи не бувають тотожні властивостям. Тому доцільно виокремлювати не тільки помилки відбору та помилки оцінки, а особливу увагу приділяти систематичним помилкам.

В залежності від конкретної формули індексу, розподілу одиниць спостереження всередині страт при формуванні індексу, методу відбору, що застосовується по країнах розмір систематичної помилки може бути різним.

Систематичну помилку в разі неврахування заміщень оцінюють шляхом зіставлення формул індексу, а помилку при зміні якості необхідно відстежувати шляхом послідовного аналізу кожного продукту. Напрям зміни якості не передбачає напрям зміни помилки з причини зміни якості. Якщо мають місце нові товари, то нездатність оперативного введення нових товарів до вибірки призводить до того, що індекс не буде відтворювати нові ціни на нові товари.

Зміна політики ціноутворення та обслуговування притаманна більшою частиною новим торгівельним точкам. Але обмеженість на практиці даних щодо торгівельних точок взагалі та нових торгівельних точок призводить до першочергової необхідності формування основи вибірки торгових точок, що відбивають нові місця здійснення покупок.

Таким чином, головна мета вибіркового обстеження – отримати оцінку певних властивостей сукупності. Спостереження показують, що систематична помилка має характер систематичного завищення, а невизначеність відноситься тільки величини цієї помилки.

Список використаних джерел:

1. Айнабек К.С. Теория общественного хозяйствования (Альтернатива экономической теории и экономикса) Учебник: исправл. и дополн. / К.С. Айнабек. – Караганда: КЭУК, 2014. – 608с.

2. Орлов А.И. Новая парадигма математических методов экономики / А.И. Орлов // Экономический анализ: теория и практика. – 2013. - № 36 (339). – С.25-30

3. Ротаенко О.В. Эволюция международных стандартов, применяемых в отечественной статистической практике / Ротаенко О.В, Штогрина Ю.И. [Электронный ресурс]. – режим доступа: https://www.rae.ru/forum2012/pdf/0169.pdf

4. Руководство по индексам потребительских цен: теория и практика. [Электронный ресурс]. – режим доступа: http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/themes/13/cpi_ru.pdf

Лутчин Наталля Павлівна

к.е.н.,доцент кафедри статистики

Львівського національного університету імені Івана Франка (м.Львів)

СТАТИСТИЧНЕ ВИВЧЕННЯ ЧИННИКІВ ВПЛИВУ НА ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО В УКРАЇНІ

Сьогодні у світовій індустрії інформаційно-телекомунікаційних технологій відбуваються значні зміни, а саме: лібералізація ринку зв'язку, стрімкий розвиток Інтернету та інформаційно-телекомунікаційних технологій. Інформаційне суспільство за своєю суттю стає глобальним.

Впродовж останніх трьох років середньорічний показник росту українського телекомунікаційного ринку склав 4,5 %. У 2016 році доходи від надання послуг зв’язку склали 61 911,2 млн. грн., що на 10,8% більше ніж у 2015 році. Доходи від надання

телекомунікаційних послуг у 2016 році склали 56 966,9 млн. грн., що на 6 115,1 млн. грн. більше ніж у 2015 році, в той же час, доходи від надання послуг поштового зв'язку збільшились на 571,1 млн. грн.[5].

Основними сегментами на ринку послуг зв'язку залишаються мобільний, телефонний фіксований зв'язок та доступ до Інтернету, спільна частка яких у загальних доходах від надання послуг зв'язку за підсумками 2016 року склала 80,3%.

За даними компанії Factum group на кінець 2016 року в Україні налічувалось до 19,7 млн. регулярних користувачів мережі Інтернет старше 15 років, що становить 51% від населення віком старше 15 років [6]. При цьому загальний рівень проникнення Інтернет в Україні складає 57%.

На розвиток інформаційного суспільства впливають як економічні так і демографічні показники. Для оцінки зв'язків у інформаційному суспільстві використовуються найчастіше непараметричні методи оцінки, оскільки більшість параметрів носять якісний характер.

За даними Держстату за 2016 рік була сформована таблиця взаємної спряженості, де чинниковою ознакою виступає показник доходів в регіонах, а в якості результативної ознаки - рівень проникнення фіксованого доступу до Інтернет. Чинникова і результативна ознака буде поділятися на три якісні групи: з високим рівнем доходів (проникнення); з середнім рівнем доходів (проникнення); з низьким рівнем доходів (проникнення);

Таблиця 1

Дані за регіонами для розрахунку впливу рівня доходу на рівень проникнення фіксованого доступу до Інтернет

Доходи населення	Рівень проникнення фіксованого доступу до Інтернет			Разом
	Низький	Середній	Високий	
Низькі	6	4	0	10
Середні	1	3	7	11
Високі	0	1	2	3
Разом	7	8	9	24

Джерело: власні розрахунки за даними [4,5]

Для розрахунку тісноти зв'язку використовуємо коефіцієнт взаємної спряженості Пірсона.

$$1+\varphi^2 = \frac{\frac{6^2}{7}+\frac{4^2}{8}+0}{10}+\frac{\frac{1^2}{7}+\frac{3^2}{8}+\frac{7^2}{9}}{11}+\frac{0+\frac{1^2}{8}+\frac{2^2}{9}}{3}=1{,}512 \quad (1)$$

$$\varphi^2 = 0{,}512$$

$$K_P = \sqrt{\frac{0{,}512}{1{,}512}} = \sqrt{0{,}339} = 0{,}582 \quad (2)$$

Такий результат свідчить про помітний зв'язок.

Проаналізуємо рівень проникнення фіксованого ШСД до Інтернет за регіонами, який представлений у вигляді порядкової шкали і отриманий за даними Factum group [6]. В якості чинникової ознаки візьмемо дані про населення в працездітному віці в регіонах (16-59 років).

Проаналізуємо дану залежність за допомогою гамма коефіцієнту.

$$G = \frac{\sum 53491 - \sum 47611}{\sum 53491 + \sum 47611} = 0{,}258 \quad (3)$$

Критерій істотності коефіцієнта гамма:

$$t_p = G\sqrt{\frac{\sum N_s + \sum N_d}{N(1-G^2)}} = 2{,}63 \quad (4)$$

При $\alpha = 0{,}05 \quad t_{kr} = 1{,}96$

Значення розрахункового критерію істотності перевищує значення критичного (з таблиці) – нульову гіпотезу про випадковість взаємозв'язку між досліджуваними ознаками можна відкинути. Отже в даному розрахунку зв'язок істотний, однак досить слабкий.

Таким чином за результатами розрахунків можна стверджувати, що на розвиток інформаційного суспільства більше впливають економічні показники.

Список використаних джерел:

1. Береза Т.А. Поняття інформаційного суспільства, принципи його побудови та складові компоненти // Інформаційне суспільство. Шлях України // Бібліотека інформаційного суспільства. – К.: "Відродження" та ПРООН, 2004. – С. 264-273.

2. Даніл'ян В.О. Деякі проблеми та особливості розвитку інформаційного суспільства в Україні // Гуманітарний часопис: Збірник наукових праць. – Х.: ХАІ, 2005. – №3. – С. 74-78.

3. Мойсєєв М.М. Інформаційне суспільство: Можливості та реальність // Інформаційне суспільство. Шлях України // Бібліотека інформаційного суспільства. – К.: "Відродження" та ПРООН, 2004. – С. 252-263.

4. Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua

5. Річний звіт про роботу національної комісії. Що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації за 2016 рік [Електронний ресурс].- Режим доступу : http://www.nkrzi.gov.ua

6. Сайт маркетингового дослідницького холдингу [Електронний ресурс].- Режим доступу : http://www. factum-ua.com/

Цепур Олена Павлівна
Єлісєєва Оксана Костянтинівна
д.е.н.,проф.,завідувач кафедри статистики, обліку та економічної інформатики Дніпропетровського національного університету Імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ РЕКЛАМНОЇ КОМПАНІЇ В УКРАЇНІ

Фінансова звітність підприємства — є основною інформацією, яка дає повне уявлення про поточну ефективність діяльності підприємства. Правильне використання цієї інформації керівниками, менеджерами, інвесторами і конкурентами дає можливість прийняти ключові рішення і вплинути на подальшу стабільність підприємства.

Всередині підприємства документи фінансової звітності використовуються для оцінки сильних і слабких сторін фінансової діяльності підприємства, його готовності до використання наданих можливостей і здатності протистояти можливим ризикам, що приходить із зовнішнього середовища бізнесу, а також відповідності досягнутих підприємством результатів очікуванням інвесторів. Необхідно зіставити результати підприємства за результатами його найближчих конкурентів і з середньогалузевими стандартами[1].

При оцінці ефективності рекламної кампанії важливо не забувати і враховувати специфіку прийнятих в компанії фінансових та індикативних показників. На їх основі можлива розробка інших показників.

Оцінка досягнення маркетингових цілей відноситься до основних висновків аналізу даних щодо рекламної кампанії. На цьому етапі здійснюється порівняння фактично отриманих результатів з прогнозованими. Наприклад, для цілі «Збільшити обсяги продажу (в натуральному або грошовому виразі)» оцінюється відхилення фактичного обсягу продажу від запланованого.

До витрат на проведення рекламної кампанії відносяться витрати на виготовлення і розміщення всіх рекламних матеріалів, що використовувалися протягом аналізованого

періоду, за винятком витрат на оперативну поліграфію, дизайн приміщень, вивіски і оформлення до свят і т. п. Витрати на створення виготовлених раніше рекламних матеріалів (банерів, аудіо - та відеороликів тощо) не враховуються (повторне використання трактується як варіант оптимізації витрат (тільки витрат!) на рекламну кампанію).

Оцінка успішності позиціонування послуги визначається по зміні рівня її споживання від «до» до «після». Прогнозовані дані зіставляються з фактично отриманими. Висновки робляться на підставі досягнення заявленого рівня [2].

Оцінка успішності позиціонування компанії або бренду має свою специфіку і пов'язана з проведенням додаткових досліджень. Підставою для висновку про успішності позиціонування є дані маркетингових досліджень, проведених «до» і «після» рекламної кампанії і націлених на визначення ступеня зміни позиціонування.

Якщо менеджери рекламного відділу впоралися з неприємностями, які могли виникнути в ході рекламної кампанії, вони вправі розраховувати на сприятливий результат від взаємодії реклами зі споживачем. По закінченні дії рекламних комунікацій приходить час для підбиття підсумків і оцінки економічної ефективності реклами.

Відносну ефективність рекламної кампанії можна встановити співвідношенням обсягів продажів (у грошовому вираженні) чи прибутку до і після проведення кампанії і витраченої на неї суми [3].

Найбільш точно встановити, економічну ефективність реклами можна тільки в тому випадку, якщо збільшення обсягів реалізації товару відбувається негайно після впливу реклами, що найімовірніше у разі рекламування нових товарів повсякденного попиту.

У той же час купівлі дорогого товару тривалого користування передує обов'язкове обдумування, і в цьому випадку ефект реклами може з'явитися не відразу. Насамперед покупець дізнається про товар, потім цікавиться докладною інформацією про його якість і властивості. Після цього він віддає перевагу рекламованого товару і затверджується у бажанні придбати його, а лише після — купує.

Щоб виявити, якою мірою реклама вплинула на зростання товарообігу, аналізують оперативні та бухгалтерські дані. При цьому слід мати на увазі, що крім реклами на реалізації товару позначаються його якість і споживчі властивості, ціна, зовнішній вигляд, а також місце розташування торгового підприємства, рівень культури обслуговування покупців, наявність у продажі аналогічних виробів і продуктів [4].

Про економічну ефективності реклами можна також судити по тому економічному результату, який був досягнутий від застосування рекламного засобу або проведення рекламної кампанії. Економічний результат визначається співвідношенням між прибутком від додаткового товарообігу, отриманого під впливом реклами, та витратами на неї.

На закінчення слід ще раз згадати, що обсяги реклами і обсяги продажів (прибутку) не завжди пов'язані безпосередньо. На зміну обсягів продажів впливає мода, поведінка конкурентів, купівельні очікування, економічна ситуація в країні, що призвела до зниження доходів споживачів, сезонність та інші чинники. Неможливо врахувати динаміку всіх вищезазначених показників, однак своєчасне виявлення тенденції до відхилень у ситуації на ринку продукту, в країні або в поведінці споживачів за допомогою методів досліджень ходу рекламної кампанії може допомогти уникнути деяких неприємних наслідків, а отже, і підвищити шанси на більш сприятливий ефект від реклами.

Список використаних джерел:

1. Владимирська Г. О. Реклама : навч. посібник / Г. О. Владимирська, П. О. Владимирський. – К. : Кондор, 2009. – 334 с. 2. Балабанова Л. В. Рекламний менеджмент : підручник / Л. В. Балабанова, Л. О. Юзик. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 392 с. 3. Ефективність оцінки реклами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://bizkiev.com/content/view/997/205/ 4. Ефективність реклами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://bizkiev.com/content/view/43/205/

Мазуренко Ольга Костянтинівна
к.е.н., доцент кафедри статистики
Чічун Любов Олександрівна
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ПОЗІЦІОНУВАННЯ УКРАЇНИ У ЗАГАЛЬНОМУ РЕЙТИНГУ ПОРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Важливою складовою національної безпеки держави є продовольча безпека. Забезпечення населення продуктами харчування у необхідній кількості і якості формує основу для реалізації всіх подальших можливостей розвитку держави в цілому. Швидкі зміни економічної і політичної ситуації в світі, тенденції розвитку світового сільського господарства та складність вирішення продовольчої проблеми на міжнародному рівні вимагають посиленої уваги до національної продовольчої безпеки.

Сьогодні головна проблема харчування і, взагалі, продовольчої безпеки – це недоїдання, що властиво слаборозвинутим країнам, одак , проблема недоїдання не зводиться лише до проблеми голоду – вона існує у всіх регіонах і серед різних соціально-економічних класів. Недоїдання включає і нестачу необхідних мікроелементів, і відсутність правильної комбінації поживних речовин, і ожиріння. Офіційна статистика FAO свідчить про те, що близько половини населення планети страждають від різних форм недоїдання [1]. Для України поняття «голоду» населенню сьогодні майже не знайоме, однак поняття «незбалансоване споживання» в повній мірі характеризує харчування українця. Фактор харчування стає все більш ваговим у переліку причин погіршення здоров'я як дорослого населення, так і дітей України.

Наразі продовольчу безпеку оцінюють по трьох основних рівнях: глобальному, національному та на індивідуальному (окремої соціальної групи, сім'ї). Глобальний аспект продовольчої безпеки пов'язаний з балансом світового споживання і виробництва. Вирішенням її проблем займаються світові організації: ООН і його спеціальний орган – FAO, Світовий банк, СОТ, Комітет всесвітньої продовольчої безпеки та інші. Основним індикатором глобальної продовольчої безпеки є випереджаючі темпи розвитку сільського господарства порівнянно з темпами росту споживання. Це сприятиме скороченню чисельності бідного населення, яке потребує постійно продовольчої допомоги. На національному рівні продовольча безпека характеризується дотриманням певних гарантій, а саме: до мінімуму зведені можливості загрози внутрішньому продовольчому ринку та появи продовольчої кризи; забезпечення відповідного до медичних і соціально-економічних критеріїв харчового раціону всім соціальним верствам населення. Продовольча безпека держави розглядається як важлива умова суверенітету держави, а також як вагома складова незалежності в міжнародних відносинах. [3]. Продовольча безпека на рівні соціальних груп, сімей характеризується наданням усім суспільним групам фізичного і економічного доступу до продовольства. Забезпечення продовольчої безпеки на мікрорівні можливе за рахунок підтримання ефективного попиту на продукти харчування, формування меншої диференціації у рівнях доходів окремих соціальних верств населення.

Глобальне дослідження 113 країн світу по рівню продовольчої безпеки відтворно у Індексі продовольчої безпеки (The Global Food Security Index). Дослідження проводиться з 2012 року і на даний момент представляє собою найбільш повний комплекс показників стану продовольчої безпеки по різним країнам світу. Індекс вимірює політику держав і ефективність роботи її установ в сфері продовольчої безпеки за трьома основними групами показників: фінансова доступність продуктів харчування: частка населення, що живе за межею бідності, ввізні мита на сільськогосподарську продукцію, наявність програм продовольчої безпеки, частка витрат на продовольство, кредитування для сільських господарств, ВВП на особу; фізична доступність продуктів харчування: рівень продовольчих

запасів, співвідношення обсягів продовольчих втрат у порівнянні з загальним обсягом внутрішніх поставок, сільськогосподарська інфраструктура, ризик політичної нестабільності, корупційні ризики, державні витрати на дослідження і розробки в галузі сільського господарства;рівень якості і безпеки продуктів харчування: комплексний показник доступності мікроелементів, якість протеїнів, різноманітність раціону, ступінь сприятливості умов для забезпечення безпеки продовольства, стандарти харчування в країні. [2] Вказані категорії включають 28 різних показників. Максимальне значення індексу становить 100 балів, чим вищий бал, тим кращий рівень продовольчої безпеки.

Україна у 2017 році зайняла 63 місце у рейтингу за базовим індексом продовольчої безпеки серед 113 країн, набравши 54,1 балів. Серед усіх країн Європи Україна посідає останнє місце. У період 2012-2017 рр. Україна опустилась у рейтингу на 19 сходинок з 44 на 63 місце, при цьому кількість отриманих балів за вказаний період впала на 4,4 бали. Темп погіршення місця у рейтингу випереджає темп зменшення отриманих балів у 4 рази. Це свідчить про те, що чимало країн покращили свою продовольчу безпеку і обігнали Україну у рейтингу (це, наприклад, Еквадор, Парагвай, Єгипет).

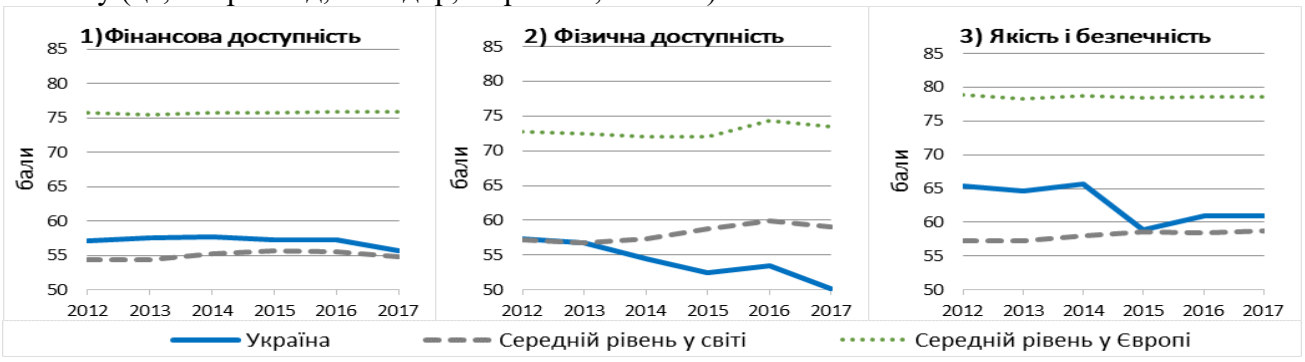

Рис.1. Бальна оцінка за групами факторів, 2012-2017 рр.

Джерело: за даними [2]

Аналізуючи складові Індексу продовольчої безпеки, слід зазначити, по всіх групах показників спостерігається низхідний тренд. Розрив між середнім європейським і українським рівнем постійно збільшується.(рис.1)

Найкраща ситуація в Україні в сфері якості і безпечності продовольства – сумарна кількість балів у 2017 році становила 61 бал, що на 4% більше за середній показник у світі. Група «фінансова доступність» набрала у 2017 році 55,7 бали, що на 1,6 бали менше порівняно з 2016 роком. Сумарна кількість балів показників, що характеризують фізичну доступність, склала у 2017 році 50,2 бали, що на 3,2 бали менше ніж у 2016 році. Відставання від середнього світового рівня становить 8,8 балів.

Наведені дані свідчать, що гармонізація в харчуванні населення може бути досягнута лише за умови створення в державі можливостей для забезпечення фізичної та економічної доступності, безпечності і якості продуктів харчування для всіх соціальних груп населення. Механізми політики забезпечення продовольчої безпеки повинні здійснюватися на державному рівні, оскільки її втілення неможливе без координації та централізації дій усіх учасників цього процесу.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.fao.org

2. Звіт «Global food security index 2017» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://foodsecurityindex.eiu.com/

3. Алєксєєва Я. Наукові засади визначення продовольчої безпеки: Ефективність державного управління. – 2015. – Вип. 42. – С. 100 –107.

Москальчук Юрій Григорович
Азарова Анжеліка Олексіївна
к.е.н, професор, заст.декана ФМІБ з наукової роботи та міжнародної співпраці
Вінницького національного технічного університету (м.Вінниця)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІНВЕСТУВАННЯ У ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ

Світові тенденції розвитку економіки свідчать про те, що в умовах вичерпності природніх ресурсів зростає важливість використання людського капіталу та пріоритетних напрямів його інвестування.

Розгляд питань пов'язаних з використанням людського капіталу став об'єктом вивчення багатьох зарубіжних і вітчизняних вчених, зокрема Т. Шульца, А. Юданова, Г. Беккера, Ф. Вірсема, І. Ліфіца О. Гудзинського, С. Дятлова, Г. Сіджвіка, Р. Кантера, С. Бандура, В. Петі, М. Портера, П. Саблука, А. Сміта, та ін..

Питання функціонування інституту людського капіталу пронизує усі сфери життєдіяльності суспільства і має значення як для окремих індивідів, так і для суспільства в цілому.

Першим у науковий обіг термін «людський капітал» ввів у 1960 р. американський соціолог і економіст Т. Шульц. Під людським капіталом Т. Шульц розумів суспільно значимі якості населення, які воно здобуває та нарощує за допомогою відповідних інвестицій та вважав, що людським його називають тому, що ця форма стає частиною людини, а капіталом є внаслідок того, що являє собою джерело майбутніх задоволень або майбутніх заробітків, або того й іншого разом [1].

На думку представників економічної теорії, людський капітал - міра втілених у людині природних здібностей, таланту, рівня освіти, кваліфікації, професійного досвіду, стану здоров'я, якості харчування та їх здатність приносити дохід [2]. Тому він є важливим та необхідним середовищем для інвестування і повинен знаходити підтримку на всіх рівнях суспільного життя, зокрема на: на рівні окремо взятого індивіда; на рівні підприємства, установи, організації (мікрорівень); на рівні галузей економіки, регіонів та областей (мезорівень); на загальнодержавному рівні. (макрорівень)

Гаррі-Стенлі Беккер для формування людського капіталу запропонував застосовувати інвестиції: на освіту, підготовку та перепідготовку кадрів на виробництві; комп'ютерну підготовку; технологічні інновації; охорону здоров'я, екологію і фізичну культуру [4].

Беззаперечним є той факт, що розвиток цього виду капіталу потребує планомірних, цілеспрямованих зусиль для його належного вдосконалення. Важливим у контексті розуміння природи людського капіталу є визначення основних індикаторів його розвитку на загальнодержавному рівні.

В українському суспільстві такими є: демографічний розвиток та розвиток ринку праці; матеріальний добробут, умови проживання населення; рівень освіти населення; стан та охорона здоров'я; соціальне середовище; екологічна ситуація; фінансування людського розвитку тощо [3].

Важливо зрозуміти, що інвестування у людську діяльність – передусім надійне та важливе вкладення, у майбутні звершення, що вимагає комплексного підходу та повноцінного розуміння усіх аспектів цього явища: визначення структури людського капіталу, обґрунтування основних шляхів вдосконалення цього інституту, можливих ризиків та тенденцій подальшого розвитку.

Михайло Згуровський, розглядаючи сценарії розвитку України, запропонував власну модель інноваційного розвитку нашої держави за рахунок людського капіталу і зауважив, що держава має зробити ставку виключно на якісний людський капітал, включити конкурентоспроможну науку і передову освіту в число головних двигунів своєї економіки [5].

Отже, сучасні шляхи інвестування в людський капітал мають: відповідати тенденціям розвитку освітньої сфери та готувати компетентних фахівців; враховувати рівень соціально-економічного розвитку держави, досвід іноземних країн ефективного використання людського капіталу; використовувати інноваційні технології на усіх етапах функціонування державних інститутів; враховувати в системі менеджменту управління особистість працівника, його моральні та психологічні настрої, використовувати різні способи заохочення та мотивації; усвідомлювати те, що стрімке зростання економічного потенціалу країни напряму пов'язане з розвитком людського капіталу, який формується завдяки комплексній системі гарантованих державою заходів.

Таким чином, людський капітал – важливий і невичерпний ресурс у контексті прогресивного розвитку держави, який потребує сучасного підходу до забезпечення, чіткого механізму впровадження в усіх сферах життєдіяльності суспільства.

Список використаних джерел:

1. Schultz T. Capital Formation by Education / Theodore Schultz // Journal of Political Economy. – 1960. – № 6. – P. 571-583.

2. Економічна енциклопедія : в 3 т. / ред- кол. : С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Академія, 2000. – Т. 3. – 864 с

3. Столяров В.Ф. Методологія бюджетування людського розвитку в Україні [Електронний ресурс] / В.Ф. Столяров, О.В. Шинкарюк. – Режим доступу: http://www.bukuniver.edu.ua/ Applications/zbirnik/n8/02MBL.pdf

4. Becker I.G. Investment in Human Capital // The Journal of Political Economy, 1962. - P. 14-27

5. Згуровський М.З. Сценарії розвитку України: «борговий зашморг» чи «інноваційний розвиток»? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ji-magazine.lviv.ua/dyskusija/2014/Zgurovskyj-Scenarij_rozvytku.htm

Лутчин Наталля Павлівна
к.е.н., доцент кафедри статистики
Ясінська Христина Романівна
Львівського національного університету імені Івана Франка

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Роль економічної ефективності як якісного результату відтворювальних процесів регіону виражається у зростанні зацікавленості регіонів у більш раціональному використанні трудових, матеріальних, фінансових і природних ресурсів. Підвищення економічної ефективності повинно забезпечити, з одного боку, підвищення рівня і якості життя населення регіону, його соціальної захищеності, а з іншого боку – зростання заощаджень, необхідних для забезпечення економічного зростання, інтенсифікації виробництва на базі впровадження новітніх технологій [3].

У сучасній економічній науці методи дослідження ефективності функціонування економіки вивчали вітчизняні та зарубіжні учені, зокрема О. О. Воронін, А. Г. Гончарук, П. М. Григорук, Р. С. Каплан, С. О. Матковський, М. Х. Мескон, Д. П. Нортон, В. І. Приймак, Г. В. Савицька та багато інших [1].

Проте, серед учених-економістів немає одностайності щодо вибору показників, за якими можна визначити ефективність функціонування економіки як на макро- так і на мікрорівнях [4, с. 35].

На основі систематизації наукових поглядів можна запропонувати комплексний підхід, який буде складатися з наступних показників: продуктивність праці, трудомісткість,

зарплатовіддача, матеріаловіддача, рентабельність, капіталовіддача. Використання запропонованої системи позників дозволить проводити дослідження, які будуть характеризувати ефективність функціонування економіки на регіональному рівні.

Для проведення інтегральної оцінки видів діяльності Львівської області, попередньо було здійснено нормування показників з поділом їх на стимулятори та дестимулятори. Для порівняння , аналіз був здійснений за 2013 та 2016 роки

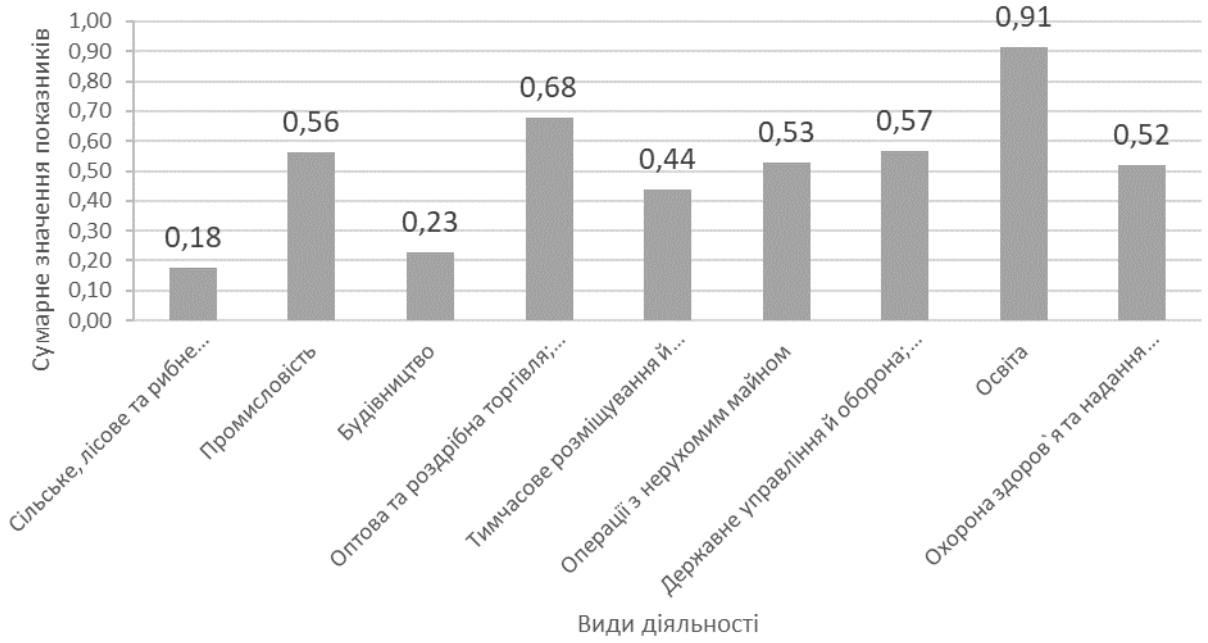

Рисунок 1 – Графічна інтерпретація інтегральної оцінки ефективності видів діяльності Львівської області у 2013 році

Джерело: побудоване автором за даними [2]

Як бачимо з рис. 1, за визначеними показниками лідирує з досить значним відривом такий вид діяльності, як освіта. Сільське, лісове та рибне господарство займає останнє місце у нашому рейтингу , а отже даний вид діяльності є найменш ефективним серед усіх видів діяльності.

До прикладу у 2016 році (див. рис. 2) , ми можемо спостерігати ситуацію, за якої ефективним видом діяльності є промисловість, для якої значення інтегрального показника є найвищим з поміж усіх видів діяльності і становить 0,85. Як видно з нашого рейтингу, вид діяльності який не посів перше місце але також характеризується доволі високим показником (0,83) є вид діяльності операції з нерухомим майном. Видом діяльності, який має найнижче значення результативності є охорона здоров`я та надання соціальної допомоги, для якого інтегральний показник становить лише 0,38. Освіта, яка посіла у 2013 році перше місце, опустилася на п’яте місце, що можна пояснити значному зменшенню наборів на 1 курс та загальною кризою освіти в Україні.

Виходячи з проведеного аналізу , можемо сказати що у 2013 році пріоритетними видами діяльності виступала освіта ; оптова та роздрібна торгівля та ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів, Зокрема така результативність вищенаведених видів діяльності в більшій мірі залежала від показника матеріаловіддачі,.

Що стосується 2016 року, то тут пріоритетними видами діяльності виступала промисловість, а також операції з нерухомим майном, значення інтегрального показника яких становили 0,85 та 0,83 відповідно.

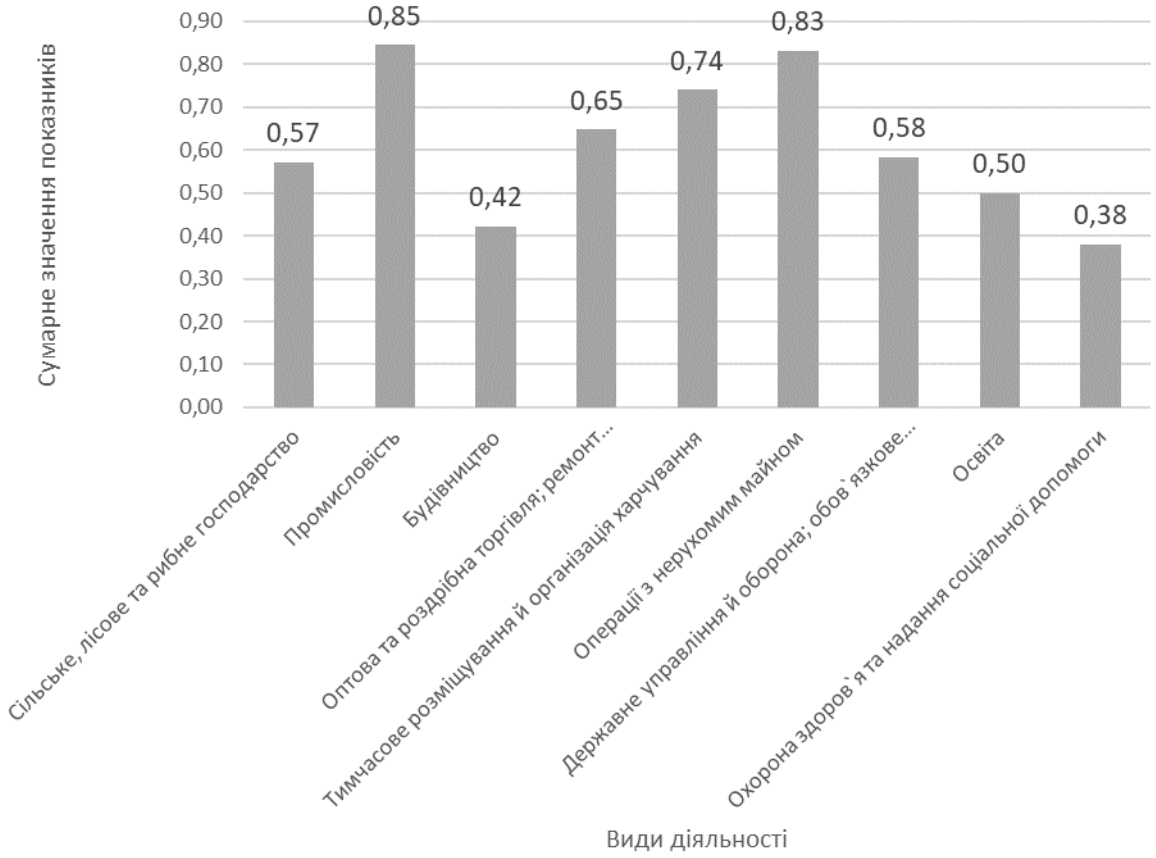

Рисунок 2. Графічна інтерпретація інтегральної оцінки ефективності видів діяльності Львівської області у 2016 році

Джерело: побудоване автором за даними [2]

Отже, підсумувавши все вищесказане, можна зробити висновок про те, що значення інтегральної оцінки видів діяльності в оцінці економічної ефективності має важливе значення, оскільки вона прямо чи опосередковано впливає на економічну ефективність регіону та країни. Виявлення найменш ефективних видів діяльності дає можливість провести аналіз чинників, які гальмують її розвиток та вибрати найбільш ефективні методи підвищення їх ефективності.

Список використаних джерел:

1. Воронін О. О. Методика визначення узагальненого показника економічної ефективності виробництва / О. О. Воронін // Економіст. – 2007. – № 4 (246). – С. 57–62.
2. Офіційний сайт головного управління статистики у Львівській області. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.lv.ukrstat.gov.ua.
3. Панчишин Т.В. Статистичний аналіз соціально-економічного розвитку регіону: Конспект лекцій . для студ. денної та заоч. форм навч. спец. 8.03050601 - «Прикладна статистика» Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2016. – 126 с.
4. Турило А. М. Фінансово-економічні аспекти оцінки результатів і ефективності діяльності підприємства / А. М. Турило, О. А. Зінченко // Фінанси України. – 2008. – № 8. – С. 35–44.

Падалко Людмила Геннадіївна
Бесчастна Дар'я Олександрівна
викладач кафедри статистики, обліку та економічної інформатики Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

CRM-СИСТЕМИ ЯК СУЧАСНА ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ

Сучасні новації змушують людство бути максимально залежним від технологій. Те, що ще зовсім недавно здавалося новим і невідомим, сьогодні вже є неактуальним. Все частіше і частіше люди стали відвідувати вебінари, відеоконференції, звертатися до державних органів і служб в онлайн-режимі, проводити процеси дистанційного навчання за допомогою Інтернет-ресурсів. Сьогодні інформаційні технології задіяні всюди: в економіці, промисловості, авіатранспорті, на залізниці, у науці, в освіті, соціальних структурах, державному управлінні та культурі. Тому зараз, у сучасному світі, необхідність автоматизації різних інформаційних, і не тільки, процесів стала вже звичним явищем.

Початковою стадією цифрових технологій є проекти по впровадженню автоматизованих систем управління взаємовідносинами, що являють собою один із перших і важливих етапів автоматизації різних процесів. Існують різні визначення поняття CRM-систем, серед яких найбільш адаптованими для розуміння є таке, що система управління взаємовідносинами з клієнтами розглядається, як прикладне програмне забезпечення, призначене для автоматизації стратегій взаємодії з замовниками (клієнтами), зокрема для підвищення рівня продажів, оптимізації маркетингу, поліпшення обслуговування клієнтів шляхом збереження про них інформації та історії взаємин, встановлення і автоматизації бізнес-процесів і подальшого аналізу результатів. [1], [2]

CRM-системи можуть бути застосовані в будь-якій сфері, оскільки кожна сфера містить певні процеси, що у свою чергу і обумовлює актуальність даного дослідження.

Останнім часом система освіти в нашій країні зазнає значних змін і реформ.

Сучасні інформаційні технології швидко входять в освітню галузь і дозволяють досягати більш високих вершин в сфері освіти.

Проте однією із найпоширеніших проблем учнів сучасних університетів, коледжів, ліцеїв та шкіл є організація учбового та вільного часу, тобто автоматизація процесів свого власного життя.

Значна кількість учнів не встигають якісно виконувати домашнє завдання, виділяти час на домашні обов'язки, хобі, додаткові заняття, позашкільні розваги. Причиною цьому зазвичай є їх необізнаність в тому, на що дійсно треба ефективно розподіляти свій час, як визначати пріоритетні речі та ставити глобальні цілі. У результаті все більше і більше учнів потрапляють в «пастку» відсутності потенціалу та слабкої самодисципліни. Таким чином, метою навчальних закладів є не тільки надання учням якісних знань, але й ще формування звички раціонально користуватися своїм часом.

Зараз дуже активно стали з'являтися сервіси і додатки, які дозволяють планувати свій день, вести спільну роботу, ставити тимчасові задачі. Якщо взяти одну з найвідоміших систем тайм-менеджменту - GTD, то ми побачимо, що Девід Аллен - творець цієї системи, пропонує звільнити свій розум від запам'ятовування завдань, переносячи їх разом з нагадуваннями на зовнішній носій. Зазвичай таким носієм може бути звичайний блокнот, проте з часу впровадження його проекту прогрес пішов далеко вперед, і сьогодні велика кількість інформації зберігається в цифровому вигляді, а необхідність в паперових носіях майже зникла. Сьогодні все більше людей переходять на хмарні сервіси планування, контрою виконання завдань та зберігання інформації. Тож для використання CRM-систем на ринку освітніх послуг спостерігаються практично всі передумови.

На сьогоднішній день в Україні CRM-системи не є захмарною або нереалізованою ідеєю. Наприклад, такий відомий хмарний сервіс, як Microsoft Office 365 для освіти є

наближенням CRM-системи, і стає доступним у всьому світі, в тому числі й в Україні. Подібний сервіс включає ряд можливостей, функцій та інструментів, котрі є запропонованими користувачам, а інструменти для спільної роботи дають освітянам можливість забезпечувати навчання із будь-якого місця та будь-якого пристрою, використовуючи хмарну електронну пошту, календарі, портал, інструменти для відео-зустрічей тощо.

Це означає, що педагоги можуть створювати та використовувати електронні підручники і зошити у «хмарі», записувати лекції та ділитися ними; усі учасники навчального процесу можуть спілкуватися між собою та презентувати проекти за допомогою аудіо- та відеоконференцій, вести журнали і розклад у «хмарі» тощо**.** Із хмарним рішення Office 365 є можливість розвивати дистанційне навчання. Базовий пакет Office 365 надається освітнім установам безкоштовно, при цьому забезпечує такий самий рівень продуктів та безпеки, як і для підприємств. [3]

Крім усіх вищеперерахованих функцій, CRM-системи в учбових закладах допомагають не тільки оптимізувати навчальний процес, але й залучати нових учнів, зберігати існуючих та підтримувати зв'язки з колишніми.

Отже, в сучасних умовах ефективне управління взаємовідносинами зі споживачами освітніх послуг неможливе без використання відповідної CRM-системи. Сучасні інформаційні технології можуть істотно підвищити ефективність управління діяльністю українських навчальних закладів, а їх застосування в управлінні стає одним із значущих чинників підвищення рівня конкурентоспроможності.

На даний момент не всі навчальні заклади бачать для себе цінність в впровадженні CRM-систем, однак провідні освітні організації такі як Оксфордський університет, Національний пекінський університет Цінхуа, Гарвардський університет, Борнмутський коледж та багато інших закордонних учбових закладів вже усвідомили необхідність наявності CRM-стратегії та впровадження спеціалізованого програмного забезпечення для підвищення рівня свого навчального закладу.

Список використаних джерел:

1. Гринберг, Пол. CRM со скоростью света = CRM at the speed of light. — СПб.: Символ Плюс, 2007. — 528 с. — 2000 экз.

2. Система управління взаємовідносинами з клієнтами [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://revolution.allbest.ru/- Назва з титул.екрана.

3. Дніпровський ліцей інформаційних технологій при ДНУ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.dlit.dp.ua/- Назва з титул.екрана.

СЕКЦІЯ 6

ПРОБЛЕМИ ОЦІНЮВАННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Панасенко Інна Вікторівна, *к.е.н., доцент кафедри статистики*
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
(м. Київ)

ЧИННИКИ ЕКОНОМІЧНОГО РОСТУ В ОСВІТІ

Освіта є одним з головних факторів економічного зростання та розвитку країни. Знання, навички та досвід, що отримують під час навчання мають за мету стати головним капіталом та ресурсом економіки. Тісний зв'язок між економічним зростанням та освітою є доведеним та безумовним. Споживачем освітніх послуг є населення, яке формує, розвиває, накопичує людський капітал. Людський капітал здатен підвищувати ефективність діяльності як у ринковому так і у неринковому секторах економіки. Доход від людського капіталу може приймати грошову та негрошову форму й саме через це споживчі аспекти вкладень у людський капітал є не менш важливими, ніж у виробничий [1]. Безумовно, задля отримання ефекту від користування людським капіталом першочергове значення приймає інвестування у людину у якості навчання, набуття різноманітних навичок, освіту. Формування людського капіталу як одного з найважливіших факторів зростання економіки має багато спільного с загальним накопиченням фізичного або фінансового капіталу. Це також потребує певного відволікання ресурсів від поточного споживання заради майбутнього прибутку. Залучення таких ресурсів має за метою не тільки забезпечити певний обсяг знань, а й їх якість. Підвищення якості наданих освітніх послуг, відповідно, є прямим результатом розвитку або економічного росту у сфері освіти.

Застосування моделей економічного зростання для оцінки впливу факторів, що його обумовлюють, широко використовується у різних сферах соціально-економічного життя. Загальним є те, що у якості результату використовують обсяг випуску (продукції різних видів економічної діяльності, різноманітних послуг тощо), а у якості факторів – витрати живої та уречевленої праці (відповідно - вартість основного капіталу, обсяги інвестицій, чисельність зайнятих, чисельність найманих працівник тощо) [2,3].

Відповідно до статистичної інформації, яка збирається та узагальнюється Держстатом України [5,6] у якості факторів впливу та результату економічного зростання в освіті можуть бути використані показники, що наведені на рис. 1.

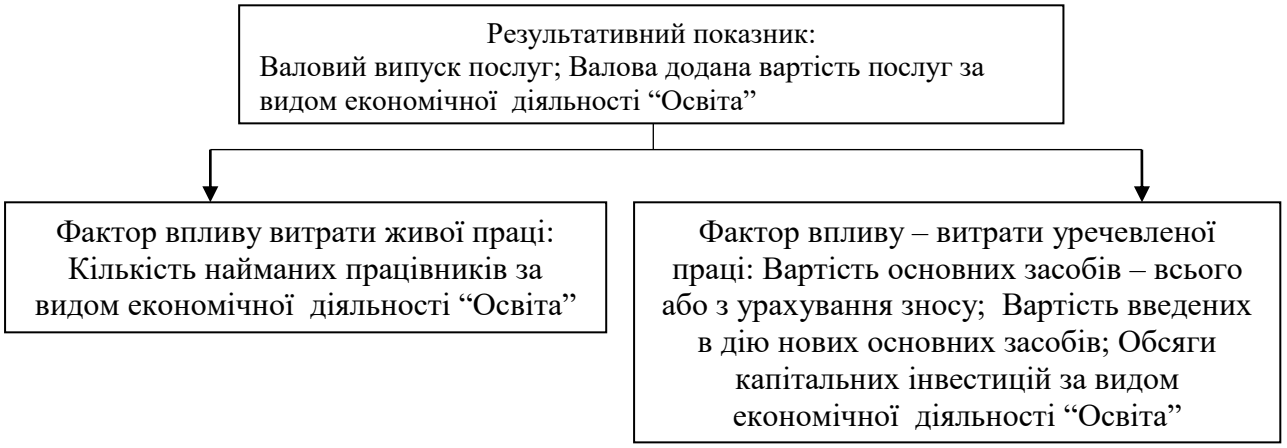

Рис. 1 Фактори моделі економічного росту в освіті

За своєю сутністю модель економічного росту у сфері освіти – це факторна регресійна модель виду [2]:

$$\overline{y}_t = AK_t^{\alpha_1} L_t^{\alpha_2} \quad (1)$$

де $\overline{y}_t$ - результативний показник – валовий випуску чи валова додана вартість освітніх послуг; K_t, L_t - витрати уречевленої та живої праці у сфері освіти відповідно; α, β - параметри відповідних факторів впливу.

Вагомим недоліком сучасної системи наведення інформації, що представлена у публікаціях Держстату, є відсутність показників у розрізі за освітніми рівнями (загальна середня, професійно-технічна, вища освіта тощо). Адже найвагоміший вплив на економічний розвиток держави здійснює, безумовно, ступінь розвитку вищої освіти, як основного джерела відповідних знань, навичок, вмінь для освічених спеціалістів. Зі стрімким розвитком інформаційного суспільства та інформаційної економіки вплив на економічне зростання здійснюють саме новітні технології та розробки, які здебільшого здійснюються або у наукових закладах, або у вишах.

До того ж класична модель економічного зростання (1) для сфери освіти не дозволяє оцінити вплив застосування новітніх розробок, інноваційних форм та методів навчання. З метою оцінки впливу науково-технічного прогресу на розвиток сфери освіти доцільним є застосування моделі економічного зростання з екзогенним включенням фактору науково-технічного прогресу:

$$\overline{y}_t = Ae^{\gamma x_i t} K_t^{\alpha_1} L_t^{\alpha_2} \quad (2)$$

де x_i – ідентифікований фактор науково-технічного прогресу (впровадження інновацій); t – фактор часу.

Основна проблема полягає в ідентифікації фактору інновацій, в його вимірі та адекватній оцінці. Якщо, наприклад, для промисловості фактор включення інноваційних розробок може виступати обсяги виробництва (освоєння) інноваційних видів продукції або число впроваджених новітніх технологічних процесів, то виміряти обсяг наданих інноваційних освітніх послуг є дещо складною задачею. По-перше, державна статистика надає інформацію про освоєння інновацій лише у промисловому секторі економіки, а по-друге, виміряти інновації у освіті досить складно через різницю у часі в процесі “поява-впровадження-ефект”. У сучасному інформаційному суспільстві нові знання відразу після їх появи стають застарілими, адже потік інформації здійснюється безупинно та дуже швидкими темпами. Враховуючи сучасний стан розвитку системи освіти в Україні, факторами науково-технічного прогресу (впровадження інновацій) у сферу освіти можуть виступати: Ефект від впровадження новітніх форм навчання, включаючи популярні дистанційні та комбіновані форми навчання; Ефект від запровадження технологій одночасної присутності користувачів освітнього простору; Ефект від застосування інноваційного програмного забезпечення у опануванні новітніми спеціальностями; Ефект від застосування новітніх технологій виявлення талантів, навчання за нестандартними формами,наприклад, у вигляді таборів на час канікул у місті та за його межами, розвитку емоційного інтелекту тощо.

Таким чином, освіта є одним з ключових резервів економічного зростання у державі. Проте процеси реформування системи освіти є досить нестабільними, зміни характеризуються певною несталістю кроків, система оприлюднення державної статистичної інформації є недосконалою та не задовольняє сучасні потреби, що унеможливлює економічне зростання у самій сфері освіти. Безумовно, така ситуація впливає на економічний розвиток державі в цілому та гальмує процеси економічного зростання.

Список використаних джерел:

1. Шульц Т. У. Экономика пребывания в бедности // мировая экономическая мысль. Сквозь призму веков: в 5 т. / Т. У. Шульц. – М.: Мысль, 2004. Т. 5 Кн. 1 – 366 с.

2. Andrew F. Siegel (2012). “Practical Business Statistics”. Sixth edition. Elsevier, Burlington, USA, 641 pp.

3. Шамилева Л. Л. Статистическое моделирование и прогнозирование: курс лекций. Учебное пособие / Л. Л. Шамилева – Донецк: Каштан, 2008. – 310 с.

4. Національні рахунки освіти України у 2016 році [Електронний ресурс]; Державна служба статистики України. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua

5. Статистичний щорічник України за 2016 рік [Електронний ресурс]; Державна служба статистики України. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua

Демедюк Олександра Русланівна
Азарова Анжеліка Олексіївна
к.е.н., професор, заст. декана ФМІБ з наукової роботи та міжнародної співпраці Вінницького національного технічного університету (м. Вінниця)

АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНИХ ПРОГРАМНИХ ЗАСОБІВ УПРАВЛІННЯ МОТИВАЦІЄЮ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Для автоматизації служби управління персоналом у межах підприємства створюються інформаційні системи (ІС). Зазвичай такі системи позначаються абревіатурою HRMS [1]. У найповнішому, комплексному варіанті ці системи охоплюють всі рівні управління підприємством – операційний, тактичний та стратегічний; у функціональному розрізі – кадровий облік, розрахунки з персоналом та систему управління трудовими ресурсами, що містить модулі найму та підбору персоналу, оцінки, навчання, розвитку та мотивації персоналу.

Підвищення ефективності управління персоналом на вітчизняних підприємствах за допомогою інформаційних систем зумовлює необхідність таких програмних засобів, які б змогли автоматизувати управлінську роботу усіх елементів виробництва на підприємстві. Для цього в організаціях використовують такі ІТ: системи довідково-нормативної інформації, документообігу, CRM, BI, ERP – всі вони дають можливість менеджерам, службовцям, робітникам виконувати свою роботу з меншими витратами часу [2]. Із використанням таких технологій стають можливими операції, що не можуть бути виконанні під час звичайної «паперової» роботи.

Програмні засоби управління персоналом найбільш доцільно використовувати, коли підприємство має велику чисельність працівників та багато компаній, з яким воно співпрацює. Саме тоді ефект від автоматизації всіх процесів управління персоналом буде найбільш відчутним: в базах даних підприємства зберігаються усі дані про робітників, компанії-партнери, звіти, бухгалтерські звітності. Проте, недоліком є те, що впровадження інформаційних систем на великих підприємствах, з урахуванням складності системи, займає набагато більше часу і матеріальних витрат.

Розглянемо програми, які пропонують нам ІТ-фірми пострадянського простору [3]: «PersonPro 2.0» та «PersonPro 2.0 SQL»; Інформаційно-пошукова система «Персонал» компанії Протока; Додаток «Відділ кадрів» пакету X – DOOR 5 від компанії Soft – Taxi; 1С:Зарплата і кадри 7.7: конфігурація «Зарплата+кадри для України»; 1С:Зарплата і управління персоналом 8.

До загальних переваг впровадження інформаційних засобів у процес управління персоналом на підприємстві можна віднести такі: захист від неправильно прийнятих рішень, зниження витрат в результаті виконання цих рішень; підвищення продуктивності праці працівників та ефективності виконання їх задач та обов'язків; можливість кар'єрного зростання для працівників; скорочення часу, необхідного для збирання та оброблення даних, які надходять до підприємства; зменшення напруженості та складності праці; більш точна та швидка обробка інформації; можливість зв'язку з різними структурними частинами підприємства (також якщо вони знаходяться віддалено від головної структурної одиниці); найбільш ефективне поєднання можливостей кадрів.

Хоча вітчизняні програмні засоби мають досить вагомі переваги, а також дозволяють мінімізувати різного роду витрати і значно знизити витрати на оплату праці, варто звернути увагу на недоліки, що можуть відігравати значну роль в ефективному управлінні підприємством.

Серед вказаних переваг даних програмних засобів можна визначити такі недоліки: у програмах "PersonPro 2.0" та "PersonPro 2.0 SQL" відсутній модуль щодо розрахунку заробітної плати, в 1С: Підприємство 7.7: конфігурація "Зарплата+кадри для України"

основним недоліком є те, що підприємство не отримує систему автоматизації, яка готова до впровадження відразу, у пакеті “Відділ кадрів” X–DOOR відсутній модуль щодо планування, навчання та кар’єрного пересування персоналу.

До загальних недоліків впровадження інформаційних систем на підприємстві можна віднести: високий рівень незахищеності інформаційних систем, що може надати доступ до конфіденційної інформації третім особам; великий ризик розголошення персональних даних; необхідність спеціального персоналу, який би обслуговував наявні інформаційні системи; високі вимоги до працівників, які мають справу з програмними засобами; додаткові витрати на покращення кваліфікації працівників; проблеми сумісності сучасних інформаційних систем зі старими системами та програмними платформами.

З огляду на вищезазначені переваги та недоліки впровадження інформаційних систем в управлінні персоналом, можна зробити висновок, що кожен підприємець, відповідно до власної стратегії, мети та цілей, повинен для себе чітко визначити чи задовольняють можливості вітчизняного програмного забезпечення ті потреби, які є на підприємстві, і відповідно до цього обирати подальший шлях розвитку.

Порівнюючи вітчизняні програмні засоби – для управління персоналом із закордонними, не можна не відзначити більшу ефективність та захищеність останніх. Такі системи використовуються переважно на підприємствах, де інвесторами або компаніями–партнерами є західні компанії. Для інших же є певні обмеження у використанні.

Щоб ефективно використовувати всі надані зарубіжними програмами можливості, вітчизняним підприємцям потрібно удосконалювати систему управління персоналом, використовуючи новітні технічні засоби та технології, більше уваги приділяти професійному розвиткові персоналу.

У роботі було розглянуто та проведено аналіз вітчизняних систем управління персоналом, їх функціональні можливості.

Кожна з представлених програм має суттєві недоліки, проте підприємець, бажаючи автоматизувати процес управління персоналом на виробництві, повинен насамперед робити вибір з огляду на функціональні можливості наявного технічного забезпечення, розмірів виробництва, наявності чи відсутності вільних коштів для інвестування в розвиток підприємства шляхом придбання відповідного ПЗ.

Тому, для великих підприємств найбільш прийнятними були б програми 1С: Підприємство з конфігурацією «Зарплата і кадри», інформаційно-пошукова система «Персонал» та «PersonPro 2.0»; для малих та середніх – окремі конфігурації 1С: Підприємство та автоматизовані системи Inteam.

Список використаних джерел

1. Азарова А. О. Автоматизація процесу управління персоналом на підприємстві / А. О. Азарова, Ю. В. Міронова // Тези Міжнародної студентської конференції "Інформатика і комп'ютерні технології". – 2006.

2. Азарова А. О. Впровадження та використання автоматизованих систем підвищення продуктивності праці на підприємств за умов кризи/ А. О. Азарова, О. М. Роїк, І. С. Лобанкіна // Економічний простір. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2010. – № 42. – С.125–132.

3. Головань Д. В. Застосування сучасних автоматизованих систем управління персоналом на підприємстві / Д. В. Головань // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2013.

Ахновська Інна Олександрівна
к.е.н., доцент кафедри підприємництва, корпоративної та просторової економіки Донецького національного університету імені Василя Стуса (м. Вінниця)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Якість підготовки фахівців з економіки і бізнесу в першу чергу залежить від дотримання сучасних світових освітніх стандартів, адекватного фінансування, сприятливих умов для інвесторів та ефективного використання всіх видів ресурсів. В сучасних умовах актуалізується проблема створення моделі економічної освіти, яка відповідала б розвитку світових освітніх систем, та виявлення шляхів ефективного інвестування в освітню галузь.

Аспектам підготовки фахівців з економіки і бізнесу присвячені роботи відомих українських вчених і, зокрема: Л. Заглинської, Л. Кицкая, Н. Дудник, О. Савенка, С. Опацької та інших. Але на сьогодні існує недостатність фундаментальних системних досліджень у сфері економічної освіти та економічної культури.

Сучасна економіка визначається як економіка знань, в якій людський капітал стає основним виробничим ресурсом. Саме тому сучасна система економічної освіти покликана подолати стереотипи економічної свідомості та виявити основні чинники, які спричиняють гальмування розвитку економічної культури в країні. Так, на підставі аналізу роботи [3] встановлено, що до низки стереотипів, які унеможливлювали розвиток потенціалу економічного зростання суспільства в умовах перехідної економіки, були: зрівняльний ідеал споживання матеріальних благ; уявлення про незаконність й аморальність великих статків, кримінальну природу підприємницької діяльності, експлуататорську сутність роботодавців; покладання відповідальності за матеріальний добробут людини на державу та офіційну систему соціального захисту; почуття особистої відповідальності за державну власність; розуміння економічної реформи в категоріях адміністративного регулювання економіки.

На жаль, останніми роками практично нічого не змінилося, і ми спостерігаємо такі самі стереотипи і сьогодні. Водночас знання і соціальна відповідальність стають головними чинниками життєдіяльності людини як творчого працівника, споживача і члена суспільства, в результаті чого актуалізується проблема підготовки нового типу працівників як економічно активних членів суспільства, здатних практично реалізувати стратегію сталого розвитку країни.

Економічна компетентність є комплексною системою взаємопов'язаних економічних здібностей, що забезпечує готовність особи до самореалізації в сучасних умовах мінливого економічного середовища.

Формування економічних компетенцій неможливо без взаємодії з сім'єю, де проходить соціалізація дитини, у тому числі економічна. Дитина сприймає батьківські сценарії відношення до грошей, підприємницької діяльності, банківської системи і т.ін. Отже, якщо в сім'ї вважалося, що «в світі немає справедливості, гроші – до грошей, золото – до золота», «багато грошей – зло», до підприємництва батьки відносилися як до чогось гріховного, як за часів Фоми Аквінського, а «банк лусне, внески не повернуть» - дитина зберігає такі патерни протягом свого життя, не зважаючи на рівень освіти, пройдені тренінги і самоосвіту.

Таким чином, сім'я тісно пов'язана з економічним життям всього суспільства, і ми наголошуємо на необхідності просвітницьких фінансово-економічних заходів і проведенні сімейних бізнес-ігор для підвищення рівня економічної культури суспільства.

За результатами проведеного дослідження було з'ясовано сучасний погляд, потреби і побажання учнів середніх шкіл, студентів, підприємців, а також батьків і викладачів навчальних закладів міста Вінниці щодо розвитку економічної освіти в Україні.

Рисунок 1. Напрями підвищення якості економічної освіти

У процесі опитування з'ясовано, що освітні програми багатьох українських закладів, що надають економічну освіту, не відповідають потребам бізнесу та новітнім тенденціям розвитку сучасної економіки (75 % респондентів). Практично 46 % опитаних незадоволені якістю підручників з економіки. Серед опитаних керівників бізнесу лише для 15 % важливий напрям спеціалізації або спеціальність у дипломі потенційного робітника. Сучасні керівники бізнесу віддають перевагу практичному досвіду майбутніх працівників, а не наявності диплому про отримання економічної освіти (83 % опитаних).

Сучасна економічна освіта, що сприяє формуванню відповідальної особистості, має на меті формування активних економічних суб'єктів, здатних вирішувати мікроекономічні проблеми та впливати на цей рівень, а також розумітися на макроекономічній політиці держави. Тому, завдання економічної освіти полягає в перетворенні потрібних економічних знань в економічне мислення, а далі - в економічну поведінку індивіда та суспільства.

Для усвідомлення проблем економічної освіти важливо розуміти, що існують об'єктивні труднощі засвоєння сучасної економічної культури і бізнес-мислення, оскільки в Україні реальний економічний простір досить далекий від модерних культурних стандартів. Економічна освіта в Україні у системі сучасної освітньої парадигми нарощує свій авторитет та конкурентоспроможність, але для досягнення світових стандартів покликана здійснити ще низку важливих заходів.

Список використаних джерел:

1. Дудник Н. А. Економічна соціалізація дітей дошкільного віку: сутність поняття / Н. А. Дудник // Педагогічні науки : зб. наук. пр.– Херсон: ХДУ, 2015. – Вип. 67. – С. 446–450.

2. Заглинська Л. Економічна освіта в контексті інвестиційних процесів у галузі / Л. Заглинська, О. Лукомська // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. - Випуск 9 (52), - 2014.

3. Пилипенко В. Економічна культура та просвіта населення за умов ринкових перетворень / В. Пилипенко, М. Титарчук // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1999. - №2. – С. 166-174.

Шепель Таїсія Олександрівна
Яковенко Владислав Сергійович
к.е.н., доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики
Дніпровський національний університет імені Олесі Гончара

ОСОБЛИВОСТІ І ПЕРЕВАГИ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ ПРОСУВАННІ ТОВАРУ НА РИНОК

У зв'язку з розвитком інформаційних технологій та появою електронної комерції в сучасній концепції маркетингу виникає нове поняття Інтернет-маркетингу.

Під поняттям Інтернет-маркетинг розуміють теорію і методологію організації маркетингу в гіпермедійному середовищі Інтернету.

Основною перевагою Інтернету є його унікальні характеристики, які вирізняють його з поміж стандартних інструментів маркетингу. Основною з його властивостей є гіпермедійна природа – висока ефективність у наданні та засвоєнні інформації, що налагоджує постійний зв'язок між підприємствами та споживачами.

Окрім цього, роль, що виконує Інтернет, не обмежується тільки комунікативними функціями, а також дає змогу укладати угоди, здійснювати покупки і проводити платежі, надаючи йому риси глобального електронного ринку [1].

Приблизно в середині 50-х років виникла класична маркетингова концепція, тоді як сам маркетинг виник набагато раніше. Концепція спрямована на покупців, і має підкріплення у вигляді комплексу заходів, які спрямовані на задоволення потреб ринку. В конкретному випадку маркетингові заходи починаються з виявлення потенційних і реальних покупців і їх потреб. Згідно з цією концепцією мету підприємства можливо досягнути завдяки аналізу потреб і бажань груп споживачів, яким підприємство спрямовує і пропонує свої послуги та товари, які влаштовують їх за якістю та ефективністю. Є необхідність в постійному дослідженні змін настроїв та бажань покупців. [2].

Використання Інтернету додає нові особливості і переваги в порівнянні з традиційними технологіями маркетингу. До них можна віднести: перехід ключової ролі від виробників до

споживачів; глобалізація діяльності і зменшення трансакційних витрат; персоналізація взаємодії і перехід до маркетингу «один-одного».

Зазначені ефекти також призводять до значного скорочення трансакційних витрат, тобто витрат, пов'язаних з налаштуванням і підтримкою взаємодії між компанією, її замовниками та постачальниками. При цьому вартість комунікацій, в порівнянні з традиційними засобами, стає мінімальною, а їх функціональність і масштабність значно збільшуються.

Використовуючи засоби електронної взаємодії, компанії мають змогу отримувати детальну інформацію про запити кожного індивідуального клієнта і автоматично надавати продукти та послуги, відповідні індивідуальним вимогам.

У результаті Інтернет дозволяє перейти від масового маркетингу до маркетингу «один-одного». У таблиці 1 наведені дані в порівнянні характеристик масового маркетингу з маркетингом «один-одного».

Широкому поширенню методів стимулювання збуту в Інтернеті сприяє ряд факторів: зростає конкуренція і збільшується кількість торгових марок, що представлені в Інтернет, багато марок товарів мають однакові споживчі властивості; інформаційна насиченість Інтернету призводить до більш високої поінформованості споживачів про ціни та характеристики товарів; знижується ефективність реклами, особливо банерної; в пошуках новітніх засобів стимулювання збуту все більше конкуруючих фірм переходить до використання різних методів заохочення споживачів.

Таблиця 1.

Порівняння масового маркетингу і маркетингу «один до одного»

Масовий маркетинг	Маркетинг «один до одного»
Усереднений покупець	Окремий покупець
Анонімність покупця	Характеристики покупця
Стандартний продукт	Спеціальна маркетингова пропозиція
Масове виробництво	Спеціальне виробництво
Масовий розподіл	Індивідуальний розподіл
Масова реклама	Індивідуальне звернення
Масове просування	Індивідуальні стимули
Одностороннє звернення	Двосторонні звернення
Масштабна економіка	Цільова економіка
Частка ринку	Частка покупців
Всі покупці	Потенційно прибуткові покупці
Залучення покупців	Утримання покупців

Знайомство споживача з новими товарами та послугами, переконання зробити покупку, збільшення кількості товарів, що продаються одному клієнту, спрямування до безперервності покупок, все це можна віднести до заходів з підтримки споживача. Ці заходи допомагають вплинути на бажання покупця та переконати його в необхідності придбати певний товар. Основними методами в даному випадку є премії, безкоштовні зразки продукції або їх демонстраційні версії, знижки, розіграші, тощо [3].

Отже, в умовах індустріалізації суспільства, для розвитку сервісної конкуренції необхідне створеня нової організаційної логіки підприємства. Послуги перетворюються в основне джерело конкурентоспроможності, незалежно від того, де вони виявляються: у промисловості (технічне обслуговування та ремонт, навчання персоналу, консультації, забезпечення матеріалами і т.д.) або в традиційній сфері послуг (банки, туризм, готелі, ресторани і т . д.) [4].

Список використаних джерел:

1. Бойчук І.В., Музика О.М. Інтернет в маркетингу: Підручник .- К.:ЦУЛ, 2011.-470 с.
2. Холмогоров В. Интернет-маркетинг. Краткий курс. – СПб.:Питер, 2002-С.72

3. Ральф Уілсон. Планування стратегії Інтернет-маркетингу. - Видавничий дім Гребенникова, 2003 р. – С. 246

4. Васильєв Г.А., Забегалін Д.А. Електронний бізнес. Реклама в Інтернеті. - Юніті-Дана, 2008 р. – С.183

Писаренко Ксенія Михайлівна
Азарова Анжеліка Олексіївна
к.т.н., професор кафедри менеджменту та безпеки інформаційних систем
Вінницького національного технічного університету (м. Вінниця)

ОЦІНКА СПОЖИВЧОГО КАПІТАЛУ БРЕНДУ

Скільки б не говорили про вартість бренду, він все одно залишається багато в чому віртуальною субстанцією. Бренди, на відміну від торгових марок, які відносяться безпосередньо до виробників, належать споживачам. Саме споживач визначає в свідомості, чи є цей товар для нього цінністю чи ні. Саме споживач вирішує, у якому напрямку розвиватися бренду [1].

Аналіз брендів повинен ґрунтуватися на їх цінності для споживачів. У зв'язку з вищесказаним зупинимося на більш докладному розгляді основних складових споживчого капіталу бренду.

Поряд з фінансовою (матеріальною) оцінкою вартості бренду, існує ще й оцінка споживчої складової капіталу бренду (нематеріальна оцінка бренду). Ця категорія сама по собі не має будь-якої грошової вартості, вона лише має здатність впливати на загальну вартість бренду при складанні експертних оцінок.

Шарков Ф.І. виділяє такі основні складові споживчого капіталу бренду [2]:

1. Оцінка відповідності бренду – визначається ступенем відповідності іміджу та характеру бренду потребам і бажанням споживачів.

2. Оцінка сили бренду – проводиться для визначення здатності бренду домінувати в даній категорії продуктів.

3. Прихильність або лояльність до бренду – визначає відсоток вибору споживачем даного бренду за наявності інших альтернатив.

4. Визначення ступеню популярності бренду – визначається як відсоток цільової аудиторії, який може згадати даний бренд.

Представлені класифікації не приводять до розуміння сутності споживчого капіталу бренду та взаємозв'язків його складових.

Більш повно відображає основні складові споживчого капіталу бренду концепція, запропонована К. Келлером [3]. Дана концепція являє собою модель вибудовування бренду на основі споживчих переваг і способу його створення, вимірювання і можливості управління.

К. Келлер запропонував модель, в якій створення сильного бренду складається із серії кроків, кожен з яких залежить від успішної реалізації попереднього [4]: забезпечення ідентифікації бренду покупцями, а також асоціації бренду в їхній свідомості з певним класом товару або з їх потребами; усвідомлення покупцями значення бренду (через стратегічний зв'язок матеріальних і нематеріальних асоціацій з брендом); формування відповідної реакції покупців на ідентифікацію та значення бренду; перетворення реакції на бренд в сильне, лояльне ставлення покупців до того чи іншого бренду. Ґрунтуючись на аналізі опублікованих робіт по дослідженій темі, виділимо наступні складові споживчого капіталу бренду: опис бренду; сила бренду; цінність бренду для споживачів.

Ці три складові споживчого капіталу бренду є трьома різними концепціями, що вимагають окремого пояснення.

Концепція опису бренду ототожнюється із сукупністю тих вражень і асоціацій споживача, що викликаються брендом. Дану концепцію традиційно називають також іміджем бренду. Поряд з іміджем, до даної концепції відносять обізнаність або упізнаваність бренду.

Поінформованість про бренд – одна з п'яти складових капіталу бренду по Д. Аакеру [1]. Він визначає її як «здатність ідентифікувати бренд як асоціацію з категорією товару». Поінформованість про бренд – це бажаний результат маркетингової діяльності, що бере свій початок від найперших моделей ефективності реклами, таких як модель «Увага – Інтерес – Бажання – Дія» («Attention – Interest – Desire – Action» (AIDA)), запропонована Е. Льюїсом у 1898 році [5].

Під концепцією сили бренду мається на увазі концепція вимірювання ступеню прихильності споживача до бренду, а також ступінь участі бренду в залученні нових покупців. У рамках даної концепції розуміються в основному загальні оціночні вимірювання (зацікавленість або «прив'язаність»), а не конкретні асоціації та переконання. Сила бренду пов'язана переважно з відношенням споживачів до товарів певного бренду.

Під концепцією цінності бренду розуміється набір додаткових цінностей (функціональних і емоційних), що становлять спільну цінність як для виробника, так і для споживача.

Додаткові цінності є найважливішою частиною визначення бренду. Згадані цінності набагато важливіші за функціональні переваги, заради яких купується товар.

Розглянемо вісім критеріїв, що сприяють визначенню споживчого капіталу бренду: опис бренду: поінформованість про бренд; розуміння позиції бренду; частка рекламного впливу; сила бренду: прихильність бренду; роль бренду в залученні нових покупців; частка ринку; цінність бренду: додаткові цінності, які забезпечує бренд споживачеві; цінова премія.

Аналіз опублікованих робіт з дослідженої теми (як зарубіжних, так і вітчизняних авторів) дозволяє зробити наступні висновки.

Багато позицій авторів не засновані на аналізі раніше висловлених суджень інших фахівців, саме тому виникло багато визначень і формулювань, що істотно суперечать одне одному.

Існує вузьке та широке розуміння терміна «бренд». У традиційному трактуванні (вузькому сенсі) бренд є набором зовнішніх атрибутів, що виділяють товар з-поміж товарів-конкурентів, тобто у даному випадку поняття «бренд» є синонімом поняттю «торгова марка». У розширеному трактуванні під брендом розуміється вся сукупність уявлень, ідей, образів, асоціацій і т.д. про конкретний товар або послугу і його оточення, яка склалася у споживачів.

Виділимо наступні складові споживчого капіталу бренду: опис бренду, сила бренду, цінність бренду для споживача. При цьому можливе проведення причинно-наслідкового ланцюжка, що об'єднує дані поняття.

Розглянуті вище складові капіталу бренду є двома різними концепціями, що вимагають окремого обговорення, що передбачає і різні підходи до їх вимірювання.

Список використаних джерел

1. Аакер, Д. Создание сильных брендов [Текст] / Д. Аакер. – М.: Дом Гребенникова, 2003. – 437 с.

2. Шарков Ф. И. Магия бренда: Брендинг как маркетинговая коммуникация: учебное пособие / Ф. И. Шарков. – М. : Альфа- Пресс, 2006. – 268 с.

3. Скоробогатых И. И. Сравнительный анализ существующих методик оценки стоимости торговой марки / И. И. Скоробогатых, Д. А. Чиняева // Маркетинг в России и за рубежом. – 2003. – № 4. – С. 28–29.

4. Важенина И. С. Ценность и цена бренда / И. С. Важенина // Маркетинг. 2007. – № 3(94). – С. 16–28.

5. Джоунс Д. Ф. Роль рекламы в создании сильных брендов / Д. Ф. Джоунс. – М.: Дом «Вильямс», 2005.

Петькова Єлизавета Ігорівна
Бесчастна Дар'я Олександрівна
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ РОСЛИННИЦТВА В ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Сільськогосподарська рослинна продукція використовується для забезпечення харчування людей та розвитку тваринництва, а також виробництва промислової і лікарської сировини. Рослинництво відноситься до сезонних виробництв з чітко вираженою технологічною послідовністю робіт, до складу яких входить обробіток ґрунту, внесення добрив, посів сільськогосподарських культур, догляд за рослинами, збір врожаю, первинна обробка рослинницької продукції.

У Дніпропетровській області сприятливі умови для розвитку сільського господарства. Але Дніпропетровщині належить невелика частка в аграрному секторі країни: у 2016р. частка регіону у загальнодержавному обсязі виробництва продукції сільського господарства складала 6%. За обсягом виробництва валової продукції сільського господарства область посіла п'яте місце серед регіонів України. У виробництві продукції рослинництва –5,8% (4 місце в Україні).

Продукції рослинництва в Дніпропетровській області належить 70,6% в структурі всієї виготовленої продукції сільського господарства регіону.

Відповідно до даних Держслужби статистики України, видно досить різкі коливання у виробництві сільськогосподарських культур в Дніпропетровській області. Це пов'язано з тим, що на виробництво сільськогосподарської продукції мають вплив багато зовнішніх факторів, такі як природні умови, економічні кризи, стан галузей-споживачів.

Обсяг виробництва сільськогосподарських культур прямо залежить від розмірів посівних площ та урожайності. Тому доцільно проаналізувати динаміку урожайності та розміру посівних площі.

У 2016 році порівняно з 2015 роком урожайність зернових культур зменшилась на 2,15%., урожайність буряка цукрового збільшилась на 10,25%, урожайність соняшника зменшилась на 10,71%, урожайність картоплі збільшилась на 7,93%, урожайність овочевих культур знизилась на 1,2%, а плодово-ягідних культур збільшилась на 4,83%

За період з 2010 р. по 2014 р. в Дніпропетровській області досить активно нарощувався розмір посівних площ. Але з 2015 року розміри посівних площ у Дніпропетровській області зменшуються. Посівні площі зернових та зернобобових займають найбільшу частину посівних площ.

Найбільше урожаю приносять такі культури, як буряк цукровий фабричний та овочеві культури. Але в загальному валовому зборі ці культури мають невисоку частку. Причиною цього є те що частка посівних площ овочевих культур дуже мала та навіть не сягає 5%. Частка посівних площ технічних культур, до яких відноситься буряк цукровий складає майже 35%, але посівним площам цукрового у буряка у загальній структурі належить лише 0,06%. Це пов'язано з тим, що вітчизняний цукровий буряк не може на рівних конкурувати з імпортною цукровою тростиною і його вирощування є невигідним. Урожайність зернових культур є дуже низькою, але у структурі посівних площ займає найбільшу частку.

Використання земель в Дніпропетровській області є досить нераціональним. Вирощування технічних культур є трудомістким і витратним, але посівні площі цих культур займають доволі велику частку. Культури зернові та зернобобові не мають великої врожайності, але частка посівних площ цих культур займає найбільшу долю у структурі Дніпропетровській області.

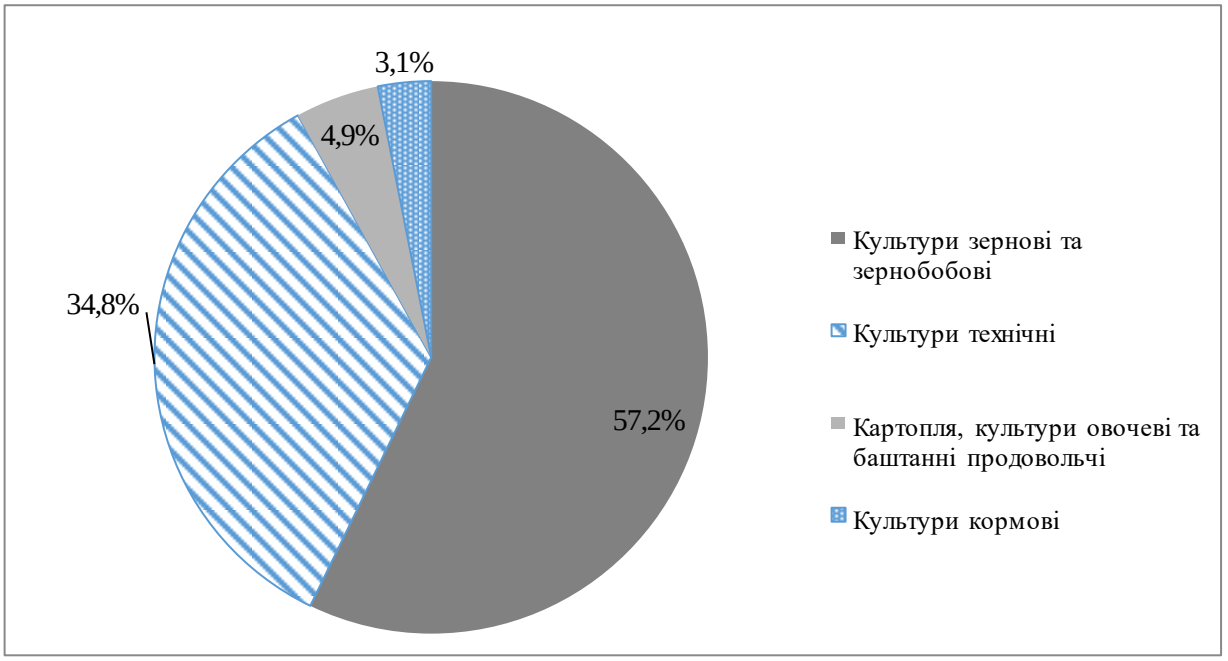

Рисунок 1. Структура розподілу посівних площ у 2016 році у Дніпропетровській області

Таким чином, для забезпечення в подальшому позитивної динаміки розвитку рослинництва виробникам доцільно максимально використовувати природно-кліматичний потенціал регіону, впроваджувати у виробництво якісний насіннєвий матеріал, здійснювати пошук шляхів здешевлення процесу виробництва та пошук ефективних каналів збуту продукції та зробити використання посівних площ максимально ефективним.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

2. Статистичний збірник "Сільське господарство Дніпропетровської області" за 2016 рік. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.dneprstat.gov.ua

Вітка Наталія Євгенівна
к.е.н., доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики
Бесчастна Дар'я Олександрівна
викладач кафедри статистики, обліку та економічної інформатики
Правікова Валерія Юріївна
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

СУЧАСНА ГЕНДЕРНА ПРОБЛЕМАТИКА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

В умовах модернізації української економіки формуються нові особливості та закономірності функціонування міського ринку праці, посилюється увага до дослідження його сучасного стану, визначаються перспективи розвитку. Дослідження гендерного аспекту є частиною комплексного аналізу проблем ринку праці. Формально, наразі чоловіки та жінки отримали рівні права, проте детальне вивчення основних показників говорить про наявність гендерної дискримінації на ринку праці в Україні.

Проблема зайнятості та працевлаштування як у розвинутих країнах ЄС, так і в Україні, наразі є однією з найактуальніших. У сучасних умовах ринок праці відчуває значний вплив

відкритості економіки, активізації зовнішньоекономічних зав'язків, міжнародної трудової міграції. Рівень зайнятості жінок, порівняно з чоловіками, у країнах ЄС є стабільно нижчим. Наразі рівень економічної активності жінок у середньому складає 52% (проти 70,1% у чоловіків). При цьому, чисельність жінок на ринку праці ЄС постійно збільшується. Так, рівень зайнятості жінок упродовж останніх 10 років збільшився більш ніж на 4% – з 55,5% у 2004р. до 59,6% у 2014р. Рівень зайнятості чоловіків незначним чином знизився (на 0,2 %). Таким чином зростання економічної зайнятості було забезпечено переважно за рахунок зростання зайнятості жінок, оскільки 7,5 млн. новостворених робочих місць в ЄС зайняті жінками.

Рівень зайнятості у країнах ЄС суттєво різниться. Так, якщо серед чоловіків рівень зайнятості коливається від 62% у Греції до 82% у Данії та Чехії, то серед жінок від 44,3% у Греції до 77% у Швеції. Традиційно найвищий рівень жіночої зайнятості демонструють країни півночі та Скандинавії: Фінляндія 77,6%, Німеччина 73,1%, Данія 72,2%, Естонія 70,6%, Австрія 70,1%, Велика Британія 70,6%, Литва 70%; найнижчий рівень – країни півдня: Іспанія 53,8%, Мальта 51,9%, Італія 50,3%.

Рівні безробіття суттєво різняться у країнах ЄС. Найбільші гендерні відмінності за рівнем безробіття спостерігаються у Греції, де жіноче безробіття на 6,5 в.п. вище за чоловіче, а також в Ірландії та Литві, де навпаки безробіття серед чоловіків перевищувало жіноче безробіття більш ніж на 3 в.п. Згідно з даними Євростату, рівень зайнятості серед жінок віком 25-54 років без дітей складав 75,8%, з однією дитиною – 71,3%, з двома дітьми – 69,2%, з трьома та більше – 54,7% . Така залежність спостерігається майже в усіх країнах ЄС.

Варто зазначити, що гендерні розриви в оплаті праці в ЄС не враховують усі фактори, які впливають на ці розриви. До таких факторів зокрема належать: різниця в освіті, досвід на ринку праці, тривалість праці, тип роботи тощо.

Для України характерними є велика кількість факторів, які зумовлюють в економічній сфері більш низький статус жінок, порівняно з чоловіками. Головними з них є: проблеми з працевлаштуванням та проблеми з розподілом власності. Крім цього, жінки мають подвійне навантаження: з одного боку економічне, а з іншого – продовження роду. Проблеми, які проявилися у сфері праці жінок, пов'язані багато в чому з тим, що існуюча модель їх зайнятості була сформована як відбиток з чоловічої моделі. Тим не менш суттєві зміни, які відбуваються в економіці та пов'язані з відкриттям і застосуванням нових технологій виробництва змінюють і розуміння рівноправності чоловіків та жінок .

На період 2016 р. найбільшу частку зайнятого населення складали особи вікової групи 40-44, 50-59 років. У даних вікових групах переважає кількість зайнятих жінок, в той час як частка зайнятих чоловіків переважає у більш молодому віці, а саме у групах 30-34 та 35-39 років. Частка жінок віку від 40 складає 27,6%, а від 50 років - 22,6%. Частка занятих чоловіків у віці 30 років складає 14,6%, коли жінок 11,7, а від 35 років 15,8% порівняно із 13,6% жінок.

В Україні розрив у рівнях заробітної плати жінок та чоловіків завжди був значним. За останні 16 років показник був доволі суперечливим. В період з 2000-2004 рр. розрив у рівні заробітної плати зростав (з 29,1% до 31,4%). З 2005 року тенденція змінилася на зростаючу і різниця почала скорочуватися, у 2010 році співвідношення середніх заробітних плат досягло свого мінімуму на рівні 22,2%.

В тих сферах економіки, де жіноча зайнятість перебільшує чоловічу, або їх рівень приблизно однаковий, зарплата жінок не надто нижча від чоловічої, або навіть перевищує її. Є такі сфери, в яких рівень оплати праці жінок перевищує чоловічий, до них належать робота у сфері функціонування бібліотек, архівів, музеїв та інших культурних центрів (перевищення на 7,4%, у 2010 р. на 34,8%), діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування (перевищення на 35 грн.). Максимальний розрив у рівні оплати спостерігається у фінансовій та страховій діяльності. Чоловіча середньомісячна зарплата на 2015 рік складала 11058 грн., жіноча -7347, що становить 66,4%. У 2010 році розрив складав

28,1% , чоловікам платили 5655 грн., а жінкам 4068 грн.. Ще одною сферою з величезною різницею є поштова та кур'єрська діяльність, де чоловікам платять на 1111 грн., на 35,4% більше ніж жінкам (2029 грн.).

У промислових видах діяльності жіноча зарплата не перевищує чоловічу, в деяких її видах вона наближається до того ж рівня, наприклад, у легкій та харчовій промисловості. Це пов'язане із встановленими Законодавством обмеженнями щодо роботи жінок у шкідливих умовах праці.

Серед спеціалістів переважний процент у всіх категоріях займають жінки. Проте все ж найбільшу частку жінок складають спеціалісти сьомої та п'ятої категорій, 84,9% та 74,4% відповідно. Дослідники вважають, що зараз рівень зарплат жінок відповідає рівню зарплат чоловіків 10 років тому.

Таким чином, статистичні дослідження доводять, що проблема гендерної відмінності на ринку праці в Україні реально існує, тому виникає потреба визначення чинників, що її формують.

Список використаних джерел:

1. Жаліло Я. Стратегія забезпечення економічної безпеки України. Пріоритети та проблеми імплементації /Я. Жаліло // Стратегія національної безпеки України в контексті досвіду світової спільноти. – К. : Сатсанга, 2001. – 224 с.
2. Головне управління статистики в Дніпропетровській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dneprstat.gov.ua/
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/
4. Eurostat [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/eurostat/web/labour-market/overview

Стороженко О.О., Романова О.В.Бесчастна Д.О.,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (м.Дніпро)

РОЛЬ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Глобалізація і інтернаціоналізація відносин, посилення віртуальніх економічних зв'язків, поява принципово нових інформаційно-комунікаційних технологій і ресурсів, стали підставою для розвитку світової спільноти.

Інтернаціоналізація національних економік посилила мобільність і доступність міжнародних ринків капіталу для власників фінансових ресурсів, внаслідок чого більшість держав було змушене перебудовувати свої фінансові та податкові системи з метою ефективної конкуренції за отримання транснаціональних інвестицій в умовах нової світової фінансової архітектури.

У сучасному світі наявна тенденція до зменшення обсягу готівкового обігу. Головними причинами цього є те, що його регулювання та організація стає складнішою та дорожчою, що призводить до збільшення витрат банків. Такими чином, центральні банки більшості країн світу приділяють значну увагу сучасним підходам для забезпечення розвитку безготівкових методів розрахунків.

У світі на долю готівкових розрахунків припадає 85% від усіх споживчих операцій. Даний рівень характерний для країн, в яких велика частка населення має доступ до безготівкових платежів. Проте спостерігається тенденція до відмови від готівкових розрахунків. [1]

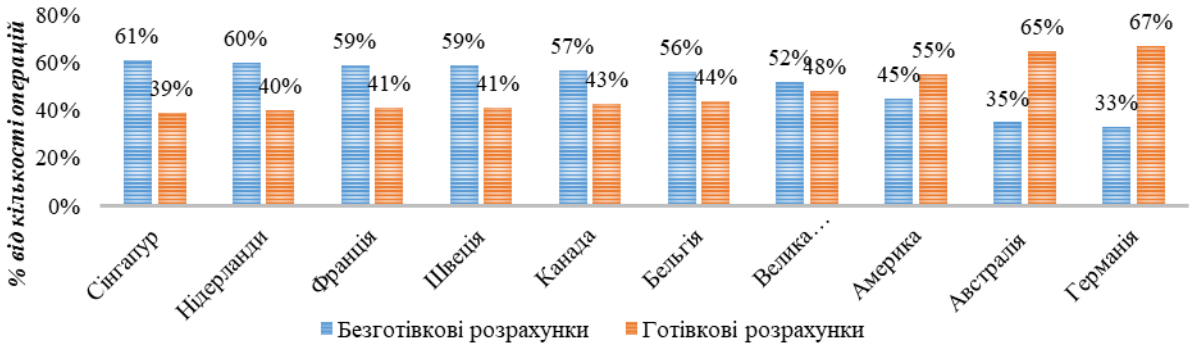

Рис. 1. Структура грошових розрахунків у світі (Топ-10 країн за кількістю безготівкових розрахунків)[1]

Станом на 2016 р. перше місце за кількість безготівкових розрахунків у світі посідає Сінгапур. Доля безготівкових розрахунків складає 61% від усіх споживчих розрахунків, а кількість кредитних карток на одного мешканця становить 3,9 од. Безготівкова економіка в Сінгапурі починається з власного транспорту – електронним способом сплачується використання парковок та платних доріг. Така ж ситуація спостерігається і щодо громадського транспорту. Зчитувачами безконтактних карток обладнані автобуси, поїзди, таксі, це значно полегшує повсякдення життя громадян. Станом на 2016 р. 38% мешканців Сінгапуру мали та активно використовували кредитні картки. [3]

Другою країною з великою часткою безготівкових споживчих розрахунків є Нідерланди. В даній країні уряд на власному прикладі показав можливість повсякденного життя без використання готівки. У 2013 р. мери міст Альмера, Роттердам і Маастрихт прийняли участь у рекламній кампанії, націленій на заохочення відмови населення від готівки. Вони протягом цілого тижня користувались лише платіжними картками. Дана кампанія є частиною довгострокової тенденції відходу від готівки в сторону електронних методів розрахунків в торгових мережах та інших підприємствах по всій країні.

Франція входить до трійки країн з найбільшою кількістю безготівкових розрахунків завдяки великій кількості банківських клієнтів - 97% дорослого населення країни. Сприяє цьому також урядова програма, спрямована на підвищення ефективності платіжних систем і фінансового обліку платежів. А після атак на Charlie Hebdo на початку 2015 р. французький уряд активізував війну з готівкою. З вересня 2015 р. мешканцям забороняється розраховуватись готівкою за покупки, вартість яких перевищує 1000 євро.[3]

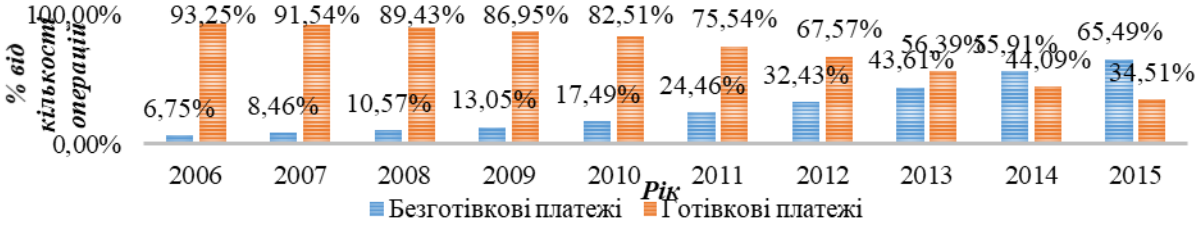

Рис.2. Структура видів грошових платежів[2]

За останні 10 років в Україні спостерігається значне збільшення долі безготівкових розрахунків у загальній масі платіжних операцій. Середній темп приросту щорічно складав майже 61%. Починаючи з 2014 р. кількість безготівкових платежів перевищує кількість готівкових. У 2015 р. кількість безготівкових операцій склала 1287 млн. од., що майже у два рази більше ніж кількість готівкових операцій. [2]

Поява специфічного виду сучасних грошей (electronic money, e-money), все більш витісняє їх традиційні аналоги, які за своєю природою є фідуціарні, а в межах національної економіки одночасно і декретними, є процесом формування спеціальних віртуальних фондів

грошових коштів, що по своїй суті не применшує ролі ні електронних фінансів, ні електронних грошей.

Стрімке впровадження електронних грошей було обумовлено зниженням операційних витрат, посиленням конкуренції фінансово-кредитних інститутів за залучені кошти, швидкістю і простотою обслуговування для їх власника тощо, що дозволило розширити межі уявлень про можливості використання традиційних грошей, пов'язаних з їх матеріальною формою і фізичною оболонкою.

Особливість електронних грошей полягає в тому, що вони вже в меншому ступені «прив'язані» до їх традиційних аналогів, повторивши тим самим історичну долю колишньої жорсткої прив'язки грошей до «золотого якоря».

Поява електронних фінансів разом з іншими фінансовими інноваціями стирає межі між різними фінансовими інститутами, підсилює можливості традиційних фінансових послуг, служить підставою для їх розширення і появи нових фінансових та кредитних продуктів.

Наявність доступу до інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє мінімізувати транзакційні витрати, брати участь в різних торгових операціях не тільки інтегрованим бізнес-структурам, але також малому та середньому бізнесу.

Віртуалізація економічних відносин призводить до того, що існуючі обмежувальні бар'єри (митні, податкові, тарифні) не можуть вирішити питання конкуренції між різними країнами, як промислово розвиненими, так і країнами, що розвиваються, ні на ринку праці, ні на ринку капіталу. В результаті цього змінюються класичні уявлення про взаємозв'язки і взаємозалежності держави, населення і ресурси, що знаходяться на його території, власників капіталу, які беруть участь у внутрішніх і зовнішніх фінансових відносинах.

В цьому випадку глобалізація економічних відносин являє собою основну загрозу національній безпеці, бо не керовані національними урядами транснаціональні фінансово-кредитні інститути фактично підривають національний суверенітет.

В кінцевому підсумку з подальшим розвитком суспільства, появою нових видів економічних відносин, схильних до трансформації під впливом глобалізації, «фізична сила» грошей буде і далі підривати державами, розвиток національних економік яких залежить від глобальних економічних криз, що знищують зайву грошову масу, яку неможливо тезаврірувать, як це було колись із золотом.

Розширення і подальший розвиток віртуальних економічних відносин диктує необхідність створення міжнаціональних, міждержавних організацій, спрямованих на вирішення проблеми інфогеофінансів, правовому регулюванню ринку мобільних фінансів, розробку єдиних правил, що сприяють консолідації національних економік.

Список використаних джерел:

1. Master Card Advisors - Cashless Society [Електронний ресурс] // Master Card Advisors – Режим доступу: http://www.mastercardadvisors.com/_ assets/pdf/MasterCardAdvisors-CashlessSociety.pdf

2. Статистика НБУ [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=65162&cat_id=36674

3. Топ-10 безналичных стран мира [Електронний ресурс] // – Режим доступу:http://www.prostobankir.com.ua/mezhbankovskiy_biznes/stati/top_10_beznalichnyh_stran_mira

4. Бесчастна Д.О. Кешлес-економіка в Україні: можливості та загрози/ Д.О. Бесчастна, О.О. Стороженко, Г.О. Бесчастна/ [Електронний ресурс]// Ефективна економіка – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/252.pdf

Рудова Анастасія Віталіївна
Вітка Наталія Євгеніна
к.е.н., доцент кафедри статистики, облік та економічної інформатики
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ФІТНЕС ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Кількість людей, які бажають долучитися до здорового способу життя та спорту останнім часом стабільно зростає. Попит на послуги оздоровчих та спортивних центрів у багатьох великих містах перевищує пропозицію, що пояснюється прагненням українців вести здоровий спосіб життя та мати відповідний зовнішній вигляд.

Фітнес – частина ринку, яка надає платні спортивно-оздоровчі послуги, які займають певну частину споживчого кошику сучасної людини. Ринок фітнес-послуг сильно залежить від поведінки споживачів. За часткою платних послуг в структурі валових витрат на душу населення, Україна значно відстає від розвинених країн, таких як Фінляндія, Данія та Швеція . В першу чергу, це відбувається через відносно низький рівень доходів і великої частки в них витрат на продукти харчування. Так, зі збільшенням доходів, частка витрат на продовольство буде знижуватися, а частка витрат на платні послуги буде збільшуватися.

Фітнес-індустрія України має високу інвестиційну привабливість. Станом на початок 2018 року, можна стверджувати, що Україна має великий потенціал у розвитку цього напряму. Це пов'язано з розвитком інтересу до фітнесу та здорового способу життя в цілому, а також ненасиченістю ринку фітнес-послуг. Якщо в США фітнесом займається більше 20% населення, то в Україні тільки 2,5%[2]. Сьогодні 1,02 млн українців є постійними клієнтами фітнес клубів, а 70% ринку фітнес-послуг належить мережевим операторам, які здебільш зосереджені у великих містах, з них 27% фітнес-клубів знаходяться у Києві. В Україні на ринку фітнесу та спорту функціонують 1419 клубів , які надають спортивно-оздоровчі послуги. Перше місце за кількістю клубів займає Київ – 27% , на другому місці Харків – 11%, третє та четверте місця посідають відповідно Одеса – 7% та Дніпро – 6%.

В Україні ринок фітнес послуг все більше переходить в "повільний" режим. Скорочення числа діючих фітнес клубів і зниження платоспроможності населення безпосередньо позначилася на загальному обсязі ринку фітнес послуг. Якщо говорити про Україну, тут ринок за 5 років (2014-2017) просів в 4 рази відносно докризових показників.

Якщо в 2013 році обсяг ринку становив 0,67 млрд $, то на кінець 2017 року цей показник становив 0,15 млрд $ (це при потенційній місткості ринку в 2 млрд $). Загальний обсяг клієнтів фітнес індустрії України скоротився на 17,8% - з 4,6 млн чоловік до 3,8 млн осіб.

Зі зміною обсягу ринку можемо простежити ще один важливий показник - наповнюваність фітнес клубів. Згідно з дослідженням Товариства Фітнес Підприємців[3] за останні 5 років клієнтський потік скоротився за деякими сегментами в 1,5 - 2 рази. Дана динаміка найбільш помітна у великих містах з населенням 1 млн і більше. Тому, не дивлячись ні на що , головними гравцями на ринку як і раніше залишаються мережі закладів середнього цінового сегмента. Найбільші мережі - FitCurves (більше 150 залів), SportLife (50 клубів), «Малібу» (21 клуб), «АтлетиКо» (20 клубів). Середня ціна річного відвідування фітнес-клубу в Україні становить 5429 грн, в Києві - 7580 грн, а в містах з населенням менше 250 тис. осіб - 3865 грн. Як показало дослідження, річний оборот цього ринку в Україні сьогодні становить 201,8 млн дол.

До 2014 року східні регіони були у числі лідерів по наданню фітнес-послуг. За кількістю спортивних клубів Донецьк посідав друге місце після Києву. Частка Луганської області в загальному обсязі ринку фітнес-послуг в 2014 році становила 3,2%, Донецької області - 10,5%. Втрата Криму призвела до того, що загальний обсяг ринку скоротився ще на 3,9%. Станом на кінець 2016 року центром фітнес-послуг країни була столиця, де

зосередилися 75% клубів. Станом на 2017 рік тільки 9% населення відвідували фітнес-клуби і басейни. Для порівняння: у докризовому 2013 році спортивних українців було трохи більше - майже 4,5 млн. Ринок досі не відновився - в 2017 відвідувачами клубів стало 3,8 млн. чоловік.

Узагальнюючи представлені факти основними проблемами, які гальмують розвиток ринку фітнес-послуг на Україні, є: для продавців - це високі пороги входження в ринок, пов'язані з відсутністю диференційованих орендних ставок на соціально значущі об'єкти, високими кредитними ставками, мережевими клубами, з якими майже неможливо конкурувати. Для клієнтів основною проблемою є високі ціни. Ще один чинник, який перешкоджає розвиток індустрії - обслуговування категорії громадян з високим доходом, приділяючи недостатню увагу іншим категоріям населення, підприємства втрачають потенційних клієнтів. Але, незважаючи на падіння доходів населення, зараз відмовитися від послуг фітнес-клубів готові тільки 4,8% респондентів[2]. Значна частина відвідувачів готова перейти в більш дешевий фітнес-клуб (21,3%). Тому ринок змушений коригувати ціни в бік зниження, проводити акції та регулярні знижки, щоб зберегти відвідувачів. Бо чим більша конкуренція на ринку, тим частіше керівники змушені коригувати свої дії, тим глибше доведеться досліджувати нові стимули і мотивацію клієнта. І це , у свою чергу ,змусить продавців постійно аналізувати ринок та шукати більш ефективний підхід до клієнтів.

Список використаних джерел:

1. Сайт державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua
2. Ринок фітнес послуг України . [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.fitnessconnect.com.ua/bloh/160-rynok-fitnesposluh-v-ukraini
3. Мічуда Ю.П. Сфера фізичної культури і спорту в умовах ринку: закономірності функціонування та розвитку / Ю.П. Мічуда. – К.: Олімпійська література, 2007. – 215 с.

СЕКЦІЯ 7

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ, АУДИТУ, ОПОДАТКУВАННЯ ТА КОНТРОЛЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Borkowski Stanisław
Professor of technical and economic sciences, Kielce University of Technology, Poland,
Kasian Y. Serhii
Ph.D., an Associate Professor of Economic Theory and Marketing Department,
Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro, Ukraine

INNOWACYJNE POŁĄCZENIE NAUKI LOGISTYCZNEJ Z PRODUKCJĄ: ZAOSZCZĘDZANIE ZASOBÓW ENERGETYCZNYCH

W warunkach podwyżki cen na główne rodzaje potoków zasobowych i gwałtownego rozpowszechnienia innowacyjnych technologii informacyjnych docelowo okazywać wielką uprzejmość kwestiom skomplikowanym zaoszczędzania zasobów energetycznych. Procesy zaoszczędzania zasobów energetycznych docelowo analizować w kontekście kształtowania skutecznych logistycznych systemów energetycznych, w których wysokotechnologiczne maszyny i urządzenia obsługują przemieszczenie potoków zasobów.

Joanna Dyczkowska prowadzi analizę zarządzania strategicznego usługami logistycznymi, definiując szczegóły procesu zarządzania wiedzą. Ona podkreśla o rozpowszechnieniu współdziałania dużej liczby operatorów logistycznych, które zawsze dbają o zwiększeniu przez przedsiębiorstwa poziomu obsługi logistycznej. Przy tym zauważa się o docelowości dostosowania elementów sieci operatora logistycznego do dynamicznych warunków rynkowych z uwzględnieniem możliwości powtórnej oceny i przeprojektowania tej sieci [1, s. 28].

Naukowca podkreśla o wysokim tempo rozwoju logistyki przepływu informacji i zasobów, skierowanych do środowiska wewnętrznego przedsiębiorstwa. Naprawdę niezbędnym w zarządzaniu współczesnym jest uwzględnienie specyfiki wiedzy, powodujące wdrożenie nowoczesnych narzędzi w zakresie zarządzania zasobami [1, s. 28]. Naszym zdaniem, rozwój przedsiębiorczości w krajach pozwoli zwiększyć intensywność obsługi logistycznej przez nowoczesnych operatorów wirtualnych.

L.M. Chepurdia, S.S. Beliaeva, M.V. Plahotnikova badają organizację procesu innowacyjnego we wewnętrznym środowisku przedsiębiorstw, określając takie poziomy wydziałów innowacyjnych przedsiębiorstw: zorganizowanie podstawowe i poziom kooperowania [2, s. 155]. Wśród organizacyjnych form połączenia nauki z produkcją określają się: spólki naukowo-produkcyjne, kompleks naukowo-produkcyjny, kompleks międzybranżowy naukowo-techniczny, spólki międzybranżowe państwowe, centra inżenierskie i fundacje z wysokim udziałem kapitału ryzykowego. Szczególną uprzejmość trzeba okazywać rozszerzeniu sieci innowacynym firm z udziałem kapitalu ryzykowego, które sprzyjają generacji nowych naukowych idei i ich wdrożeniu w nowe produkte marketingowe, co pozycjonują się na rynkach [2, s. 157, 158].

Artur Zimny podkreśla o ważności innowacyjności i inwestycji dla rozwoju nowoczesnych przedsiębiorstw. Wspiera takie postępowanie działalność Akceleratorów Innowacji, Centrów transferu Technologii, Parków Technologicznych. Również rozpowszechnienie innowacje, skierowanych na zaoszczędzenie zasobów energetycznych wspiera Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka [3, s. 263]. Uważamy, że współczesne innowacyjne formy połączenia nauki z produkcją powinni być skierowane na pierwszoplanowe zapewnienie rozwoju kierunku innowacyjnych energo zachowujących technologii, gdzie kompleksownie wykorzystowują energię źródeł alternatywnych.

Bibliografia:

1. Dyczkowska Joanna Marketing usług logistycznych / Joanna Dyczkowska. – Warszawa : Difin SA, 2014. – 192 s. 2. Економіка та організація діяльності об'єднань підприємств: Навч. посіб. / Чепурда Л. М., Бєляєва С. С., Плахотнікова М. В. та ін. Під заг. ред. Л. М. Чепурди. – К. : ВД «Професіонал», 2005. – 272 с. 3.Zimny Artur Innowacyjność i technologie w Polsce – próba oceny ostatniej dekady / Artur Zimny // Acta Universitatis Lodziensis. Folia Oeconomia. – 2012. – nr266. – S. 263–283.

Афіміна Єлизавета Миколаївна,
Гільорме Тетяна Вікторівна, *к.е.н.,доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)*

ПЕРСОНАЛ, ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ РЕСУРС ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Світовий туризм характеризується високими темпами розвитку, зростанням його ролі в економіках окремих країн і регіонів. На сьогодні туристичний бізнес в Україні поступово відроджується після подій 2014-2015 років, а разом з ним набирає обертів сфера тимчасового розміщення та організацій харчування, про що свідчать дані табл.1.

Таблиця 1

Динаміки обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання в Україні за 2013-2016р.р.

№ з/п	Рівень	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання, млн. грн				Частка обсягу реалізації по сфері до загального обсягу реалізації по Україні, %			
		2013 р.	2014р.	2015р.	2016р.	2013р	2014р.	2015р.	2016р
1.	Україна	4334453	4459702	5716431	6877077	X	X	X	X
2.	Сфера тимчасового розміщення та організація харчування	30322	22684	29069	37613	0,69%	0,51%	0,51%	0,54%

Джерело: складено на підставі [1]

У сьогоднішніх умовах туристичні підприємства України працюють не лише у нестабільному і часто непередбаченому мінливому зовнішньому середовищі, а й перебувають у взаємозалежності з іншими господарюючими суб'єктами. Усе це створює туристичним підприємствам додаткові умови для реалізації власних інтересів, і одночасно, обмежує їх ділову активність при взаємовідносинах з підприємствами-конкурентами та державою, що створює серйозні небезпеки для їх функціонування. Саме персонал, як пріоритетний стратегічний ресурс, створює умови для забезпечення економічної безпеки підприємств, особливо сфери послуг.

Проаналізувавши кадрову ситуацію на підприємствах сфери тимчасового розміщення та організації харчування, ми дійшли висновку щодо дефіциту кваліфікованої робочої сили. Основна частка національного ринку праці сегмента готельного та ресторанного бізнесу припадає на студентів та випускників навчальних закладів. Однією з причин найму роботодавців без відповідного професійного досвіду молоді є можливість виплачувати низьку заробітну плату, що підтверджують дані табл. 2.

За результатами дослідження можливо зробити висновок, що середня заробітна плата працівників сегменту тимчасового розміщення та організації харчування одна з найнижчих в порівнянні з іншими видами економічної діяльності. Це зменшує мотиваційні чинники працівників залишатися на роботі з низьким рівнем заробітної плати, збільшує явище прихованого абсентизму та підвищує ризик звільнення за власним бажанням.

Під час оцінки потенціалу підприємств даної сфери було відзначено відсутність у найманих працівників практичного досвіду, невідповідність рівня підготовки працівника вимогам діяльності або посади, незацікавленість у досягненні загальних цілей організації, що призводить до плинності кадрів.

Таблиця 2

Дані стосовно нарахованої заробітної плати штатному працівнику в сфері тимчасового розміщення та організація харчування в Україні за 2014-2016р.р.

Період, рівень	Нараховано в середньому штатному працівнику (грн)							
	жінці				чоловіку			
	І квартал	І півріччя	9 місяців	рік	І квартал	І півріччя	9 місяців	рік
По Україні за 2014 рік	2835	2952	2980	3037	3744	3830	3922	3979
У сфері за 2014 рік	2056	2084	2101	2161	2424	2406	2438	2450
По Україні за 2015 рік	3122	3328	3437	3631	4238	4495	4676	4848
У сфері за 2015 рік	2374	2487	2566	2666	2756	2871	2993	3027
По Україні за 2016 рік	3966	4187	4301	4480	5379	5597	5789	6001
У сфері за 2016 рік	3030	3166	3257	3328	3499	3644	3725	3862

Джерело: складено на підставі [1]

Плинність кадрів охоплює сукупність звільнень співробітників за власним бажанням та за порушення трудової дисципліни. Збільшення частки звільнень за ініціативою працівників потребує особливої уваги, адже втрата лояльних до підприємства кадрів може стати загрозою його кадрової безпеки.

У 2016 році показник плинності кадрів у сфері тимчасового розміщення та організації харчування у відсотковому співвідношенні до середньооблікової чисельності штатних працівників перевищив природний рівень плинності 5%, відповідно до даних табл. 3. Плинність кадрів, що перевищує природний рівень може не тільки негативно позначатися не тільки на результатах діяльності підприємства, а й деформувати встановлені соціальні зв'язки в трудовому колективі, таким чином погіршуючи соціальний клімат.

Таблиця 3

Причини звільнення працівників в сфері тимчасового розміщення та організація харчування в Україні у 2016р.

Причини звільнення працівників у 2016 р.						
Рівень	Вибуло, тис. осіб			% до середньооблікової чисельності штатних працівників		
	Усього	З них з причин		Вибуло	З них з причин	
		Плинності кадрів	Скорочення штату		Плинності кадрів	Скорочення штату
Україна	2299,5	1993,0	124,5	29,2	25,3	1,6
Сфера типчакового розміщення й організації харчування	45,0	42,8	1,2	59,3	56,3	1,6

Джерело: складено на підставі [1]

Часте оновлення кадрового складу притаманне для фахівців середньої та нижчої ланки – офіціантів, барменів, покоївок, заробітна плата яких встановлюється на майже мінімальному рівні, а головним мотиваційним фактором виступають неофіційний заробіток – чайові. При цьому кваліфікаційні вимоги до офіціантів готельно-ресторанних комплексів,

відповідно до вимог Державного стандарту України 4269:2003 [2], до обслуговуючого персоналу та його підготовленості, серед інших, є вільне володіння англійською мовою.

Неякісне виконання обов'язків непрофесійними працівниками призводить до непорозумінь та конфліктів, зниження репутації підприємства і зрештою – до зниження завантаження готельного фонду, місць ресторану – втрати підприємством прибутку.

Вихід на європейські ринки спричинює приток як іноземних інвестицій, так й іноземних туристів. Без підвищення якості трудових кадрів, їх кваліфікаційного, професійного рівня не можливий розвиток туристичної сфери за світовими стандартами.

Підприємствам сфери тимчасового розміщення й організації харчування необхідно формувати лояльних працівників за допомогою: відповідності заробітної плати класифікаційним вимогам та покладеним обов'язкам; додаткових матеріальних заохочувань, які притаманні цій сфері (преміальне заохочування у «гарячі» сезони; безкоштовне або пільгове надання послуг, харчування під час робочої зміни; компенсація витрат, пов'язаних з виконанням покладених на працівника обов'язків тощо); навчання персоналу (для його прискореної інтеграції під потреби підприємства) тощо.

Саме співробітники, які задоволені усім, що вони роблять, тим, що їх оточує на робочому місці, зможуть принести найбільшу віддачу підприємству, де вони працюють. А отже, компанія, яка змогла залучити такі кадри, буде в подальшому успішною. Отже, щоб втримати співробітників, на яких підприємство витрачало кошти у на навчанням та розвитк, керівництво повинно забезпечити ефективну систему мотивації.

Список використаних джерел:

1. Статистична інформація – Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua.

2. Національний стандарт України: ДСТУ 4268:2003 «Послуги туристичні. Засоби розміщення. Загальні вимоги». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.tourism.org.ua.

Ващаєв Сергій Сергійович

к.е.н., доцент, директор навчально-наукового інституту «Інститут інформаційних технологій в економіці»

Мазуренко Валентин Олегович

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ

З самого початку розвитку альтернативна енергетика викликала величезні дискусії та критичні зауваження у всіх країнах світу. Але, не дивлячись на всі протиріччя і розмаїтість думок її розвиток відбувався та продовжує відбуватися доволі високими темпами. Так, за даними Всесвітньої енергетичної ради (World Energy Council) станом на 2017 рік частка відновлюваних джерел енергії складає понад 30% сукупної потужності виробництва енергії та 23% від всього виробництва електроенергії у світі [1].

В Україні початковою точкою офіційного розвитку альтернативної енергетики можна вважати прийняття у 2003 році Закону України «Про альтернативні джерела енергії». Саме тоді на офіційному рівні було визначено «правові, економічні, екологічні та організаційні засади використання альтернативних джерел енергії та сприяння розширенню їх використання у паливно-енергетичному комплексі», а також визначена структура відновлюваних джерел енергії [2].

При побудові паливно-енергетичних балансів України Державною службою статистики інформація подається у вигляді 3-х укрупнених блоків [3]: гідроенергетика;енергія біопалива та відходи; вітрова та сонячна енергія.

Саме за цими групами існує можливість провести оцінювання розвитку альтернативної енергетики.

В Україні сьогодні частка енергії, отриманої з альтернативних джерел є достатньо низькою, хоча й має тенденцію до зростання (рис. 1).

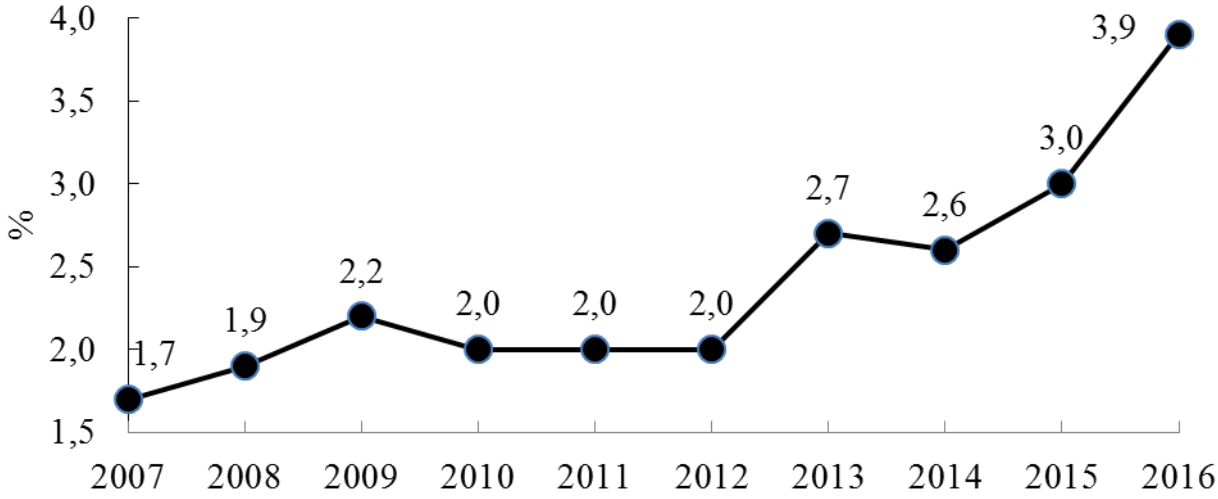

Рис. 1. Частка енергії, отриманої з альтернативних джерел в Україні в загальній кількості первинної енергії, 2007-2016 рр.

Джерело: за даними [3]

Більше, ніж дворазове зростання частки за 10 років є позитивною тенденцією для України, особливо, враховуючи відсутність суттєвих інвестицій в розвиток альтернативної енергетики.

Якщо розглядати обсяги виробництва альтернативної енергії у тисячах тон нафтового еквівалента (тис. т н.е.), то за 10-річний період спостерігаємо їх зростання більше, ніж у 1,5 рази при поступовому щорічному скороченні загальних обсягів виробництва енергії, які у 2016 році порівняно із 2007 роком скоротились на 34,2%. Така ситуація дозволяє говорити про те, що протягом зазначеного періоду разом із розвитком альтернативної енергетики розвиваються й енергозберігаючі технології.

В структурі виробництва альтернативної енергії значну частку становлять біопаливо та відходи (рис. 2). У різні роки їх частка знаходиться в межах 56,5 – 78,3%. На другій позиції знаходиться гідроенергетика. Її доля не перевищує 43,3%, а мінімальний рівень, що спостерігається у 2015 році становить 17,2%. І лише з 2012 року починається активно розвиватися сонячна та вітрова енергетика (2,1% у 2012 році, 5% у 2015 році).

В цілому за 10 років структура виробництва альтернативної енергії змінилась в середньому на 13,8 відсоткових пунктів із значним зростанням частки енергії, отриманої із біопалива та відходів.

Загальну тенденцію щодо виробництва альтернативної енергії по різних джерелах визначити неможливо. Стабільне зростання з поступовим прискоренням спостерігається лише у виробництві енергії з біопалива та відходів – на 88% за 10 років або в середньому на 6,5% щороку (рис. 3).

Швидко скорочується обсяги виробництва у гідроенергетиці, особливо, починаючи із 2013 року (скорочення на 24,3% у 2016 році порівняно із 2007 роком, а порівняно із 2013 роком – на 45%). Об'єктивні висновки по виробництву сонячної та вітрової енергії станом на 2016 рік зробити неможливо, оскільки її активний розвиток спостерігається лише з 2013 року і на сьогодні її частка в обсягах виробництва альтернативної енергії складає 3,4%, а в загальних обсягах виробництва – лише 0,14%.

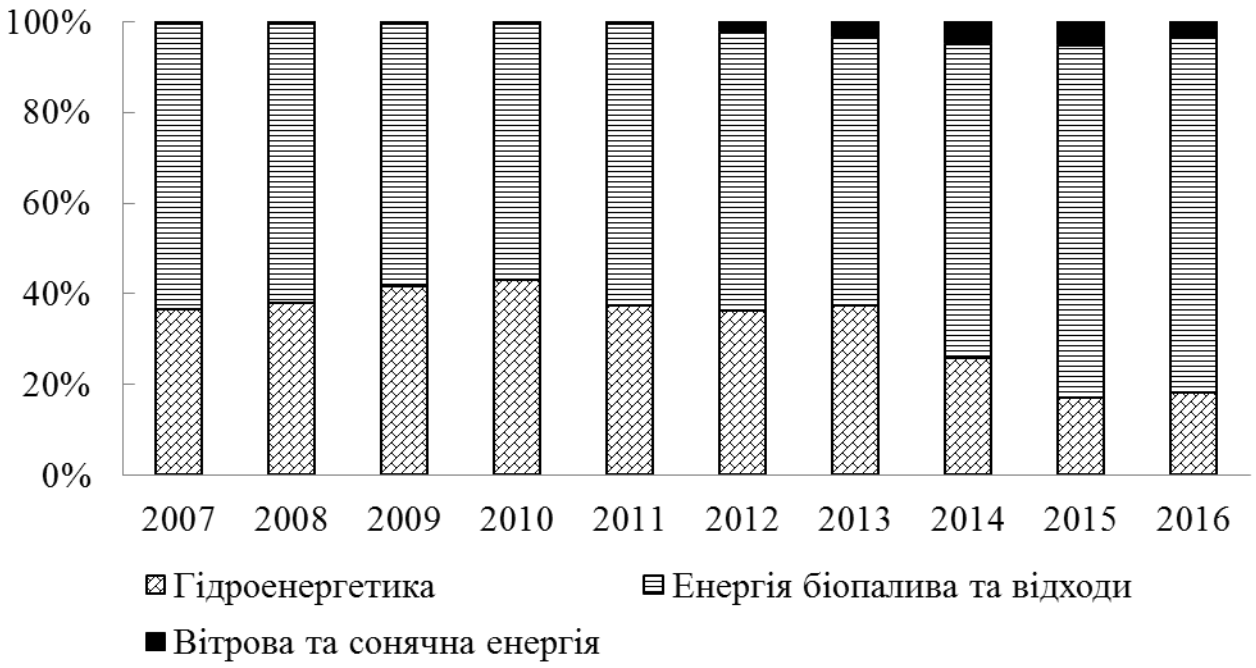

Рис. 2. Структура виробництва альтернативної енергії в Україні за видами джерел у 2007-2016 рр.

Джерело: за даними [3]

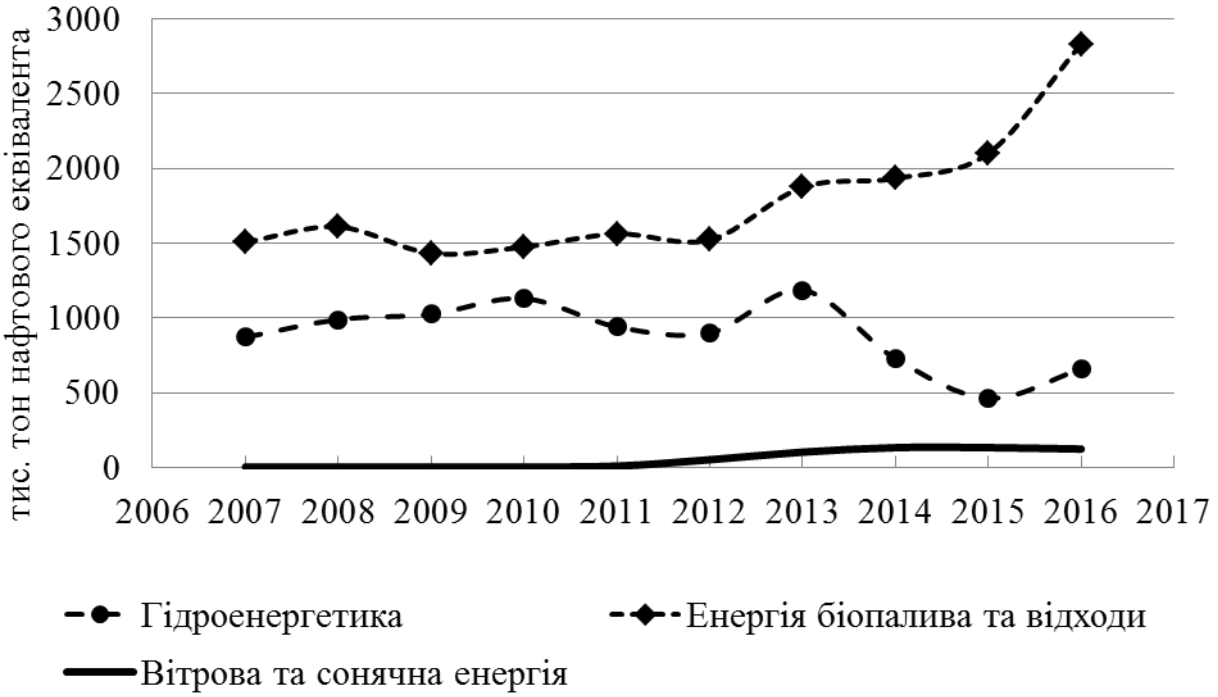

Рис.3. Виробництво альтернативної енергії в Україні у 2007-2016 роках у розподілі за видами джерел.

Джерело: за даними [3]

В цілому можна зробити висновок, що за останнє 10-річчя в Україні спостерігається доволі активний розвиток альтернативної енергетики, але його підтримка можлива лише за умови серйозного зростання інвестицій в цю галузь енергетики.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Всесвітньої енергетичної ради (World Energy Council) [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.worldenergy.org/

2. Закон України «Про альтернативні джерела енергії» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/555-15

3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua/

Калюжна Аліна Володимирівна,
Гільорме Тетяна Вікторівна, *к.е.н., доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики*
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ В УКРАЇНІ

Сільське господарство є однією з найважливіших галузей економіки – задовольняє потреби населення та забезпечує матеріальними ресурсами інші галузі економіки. Ця галузь є історично-традиційною для України та налічує тисячолітню історію. Сільське господарство України забезпечує 11,37% валової доданої вартості [1]. В умовах мінливого зовнішнього середовища, інтеграції до світового економічного простору, посилення процесів глобалізації, розвиток аграрного сектора економіки є надзвичайно важливим і перед сільськогосподарською галуззю постають нові проблеми, від оперативності та ефективності вирішення яких залежать подальші перспективи її розвитку [2]. На даний час проблеми обліку основних засобів України в умовах сучасної ринкової економіки набувають особливої актуальності. Найбільш гостро це питання стоїть для сільськогосподарських підприємств, матеріально-технічна база в яких виступає основним засобом праці.

За результатами аналізу даних Державної служби статистики України, сільськогосподарська галузь займає перше місце за показником рентабельності діяльності за останні 5 років. Основні засоби є ключовим чинником діяльності суб'єктів господарювання досліджуваної галуззі. Аналізуючи основні засоби підприємства, необхідно розглядати технічний стан засобів, оскільки від нього значною мірою залежить покращення фінансових результатів підприємства.

Проаналізувавши статистичні дані можна зробити висновки, що загальна вартість основних засобів у сільськогосподарської галуззі за період 2012-2016р.р. до 2016 року зросла майже на 116% за рахунок введення в експлуатацію об'єктів, рівень зносу основних засобів за аналізований період зменшився лише на 3,2%.

Найбільший рівень оснащеності основними засобами у галузі сільського господарства у 2016 році є сфера вирощування однорічних і дворічних культур і складає 68,4% від вартості усіх основних засобів галузі, найнижчий у сфері відтворювання рослин – 0,15% (рис. 1).

Найвищий рівень зносу основних засобів станом на 2016 рік спостерігається у сфері допоміжної та післяурожайної сільськогосподарської діяльності - 51,06%, найнижчий у сфері змішаної сільськогосподарської діяльності - 28,68% (рис. 2).

Отже, аналіз рівня оснащеності необоротними активами та рівня зносу основних засобів на сільськогосподарських підприємствах свідчить про підвищення рівня технічного забезпечення підприємств галузі.

Проведений аналіз рівня зносу в окремих сферах сільськогосподарської діяльності дає змогу зробити висновки, що загальний стан основних засобів у сфері змішаної економічної діяльності та тваринництва має найкращі показники, тоді як найбільша питома вага основних засобів сільськогосподарської галузі зосереджена у сфері вирощування однорічних і дворічних культур та тваринництві.

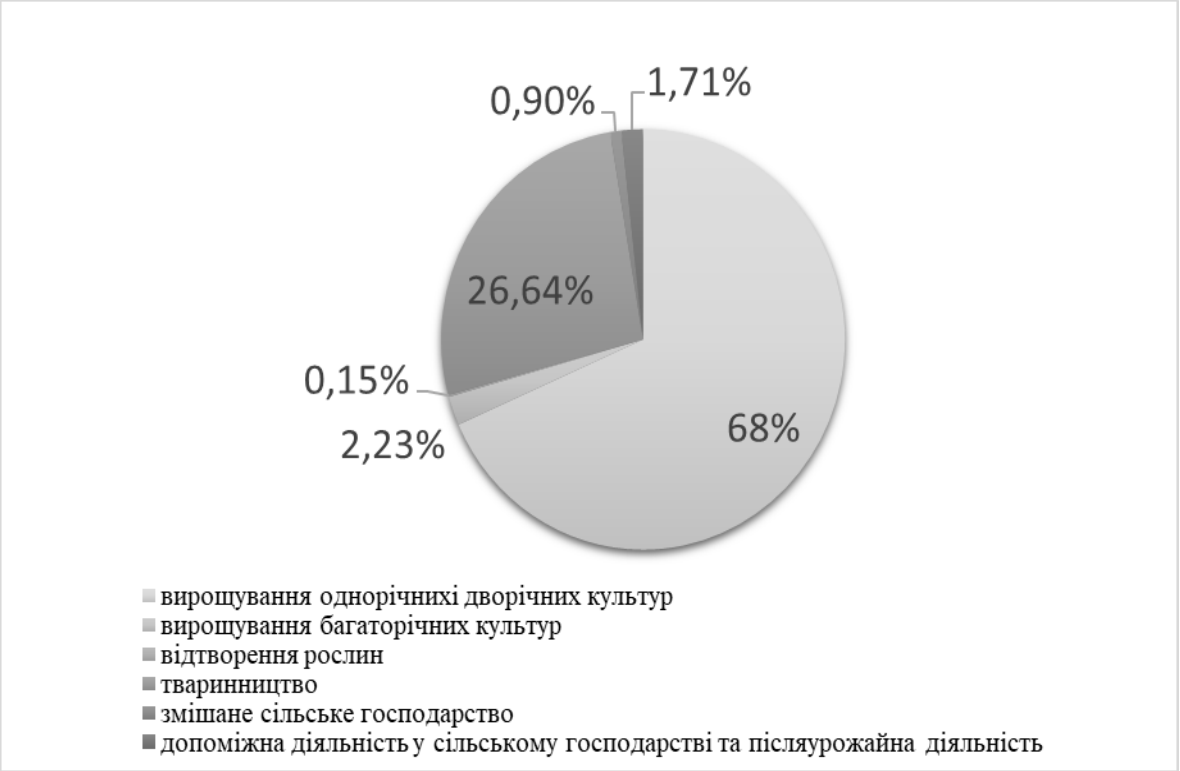

Рис. 1 Частка оснащеності основними засобами окремих сфер сільського господарства в Україні за 2016р.

Джерело: побудовано на підставі [1]

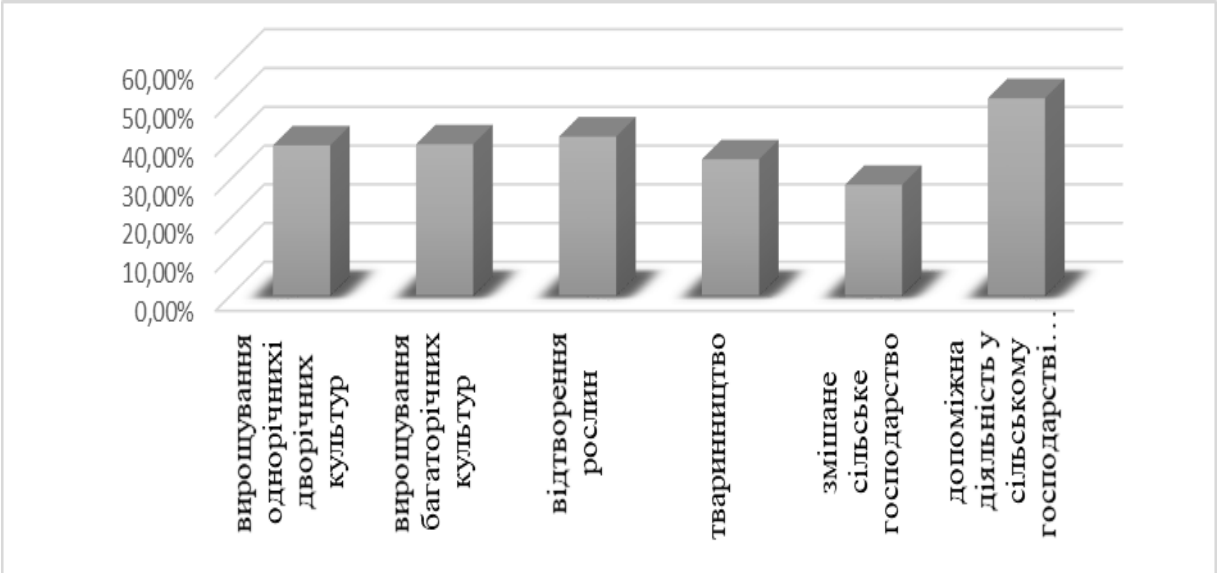

Рис.2 Рівень зносу основних засобів у сферах сільського господарства в Україні за 2016р.

Джерело: побудовано на підставі [1]

Загалом, отримані результати свідчать про задовільний рівень технічного оснащення галузі, та про загальну тенденцію зниження рівня зносу основних засобів.

Список використаних джерел:

1. Статистична інформація – Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua.

2. Гільорме Т.В. Організаційно-методичний підхід щодо організації управлінського обліку виробничих запасів сільськогосподарського підприємства / Т.В. Гільорме, К.О. Барміна // Економіка і фінанси. – 2017. – № 1. – С. 19-28.

Samoilov Pavlo Leonidovych, *postgraduate student, at the Department of International Economic Relations of the National University of Water and Environmental Engineering,*
Sazonets Olga Mykolayivna, *Doctor of Economics, Professor, Head of Department of International Economic Relations of the National University of Water and Environmental Engineering,*

HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS ROLE IN REGIONAL INNOVATION ECOSYSTEMS, EU BEST PRACTICE

These days, the world is full of "smart cities" and "smart regions". They increase rapidly as new digital technologies are applied to enhance daily life. What is the nature of smartness? Is it simply a matter of more software developers in the area, the activities of business clusters around information technology, and the provision of digitally enabled services for citizens?

The "smartness" of a region relates to its capacity to leverage its human, structural, and relational capital, and its ability to integrate diverse actors in the region's innovation practice. Leveraging regional strengths and capacities in relation to Europe's program for research and innovation strategies for smart specialization (RIS3) is essential. The contribution of HEI's, in their diverse roles, is especially important. In many countries, universities are taking an increasingly active role in regional development, and at the interface of universities, industry, public authorities and citizens – the major Quadruple Helix actors in the regional innovation ecosystem – concepts such as knowledge creation and exploitation, opportunity exploration, and capacity building have become important enablers of innovation. We are strongly support the concept that leveraging the new "third role" of universities is essential for maintaining smart and effective regional innovation ecosystems.

Smart specialization is Ukraine's transformation agenda for the next decade, and it requires a well-orchestrated regional ecosystem to work effectively. Concepts of knowledge creation and the translation of knowledge into practice are becoming increasingly important and are taking new forms. Ukraine needs entrepreneurial and pioneering regions with practices that integrate top-down policy making with bottom-up self-renewal to create effective policy. We ought to have a closer look at legislation in European Union. Diverse European documents and policy papers attest to these needs [1].

Smart specialization aims to support regions in addressing this challenge. In these regions, all societal partners need to work together, and joint learning is a cornerstone of this collaboration. Universities are an important instrument for codifying the lessons learned and helping other actors take the learning to the next level of practice. They are beginning to play this role in regional innovation ecosystems, making regions smarter and supporting diverse regional players in collaborating effectively. This is the context called for in diverse policy papers and strategy documents. We will describe how this works in practice, focusing on the contributions universities make to smart regions, and using the experiences of Finland's Helsinki Region in creating and realizing its smart specialization process.

HEI's required to play many new roles in recent years. The role of *knowledge-exchange platform provider* is of increasing importance. This role will include the following elements:

1. *Connection:* Connecting generations (students, life-long learners, and reaching out to work more closely with primary and secondary schools in developing competences in discovery learning); connecting people to processes (encouraging engagement and active contribution to societal processes); connecting knowledge to processes (regional, social, and societal learning processes); and connecting ecosystem part-ners to each other;
2. *Knowledge:* Infusing the region with knowledge and understanding, and enhancing smartness and intelli-gence in the older senses of thinking and knowing.
3. *Learning:* Not simply curriculum-based, but learning from practice, learning in the ecosystem (and also about the ecosystem), and making this learning accessible throughout the ecosystem.

4. *Anticipating:* We need facilities to deal with problems and issues before they become acute. Most regional challenges of today (could) have been anticipated in the past and addressed earlier. Universities should maintain proactive foresight, fore-search, and early-warning facilities for the regions and the communities they serve.

5. *Generations of the future:* Helping young people to prepare for the opportunities of many possible futures as they are emerging: guiding, coaching, condition-creating, competence-enhancing, and capacity building.

The European Union's Smart Specialization Platform breaks down the active regional contributions by universities into four areas:

1. *Business innovation:* closely linked, although not exclusively, to the research function of the university
2. *Human capital development:* linked to the teaching function
3. *Community development:* linked to the public service role of universities
4. *Institutional capacity of the region:* the university con-tributes through engagement of its management and members in local civil society

Where these four domains are integrated, the university can be seen to be occupying a proactive and not just a passive role in the regional development process [2].

The City of Espoo and Aalto University show how they operate in all four domains. In the Helsinki Region, Aalto University is a globally connected university, which acts as a "window on the region", bringing fresh ideas in and engaging in diverse activities that build and enhance the image and reputation of the region to the wider world. Universities, business communities, and other public sector authorities have demonstrated their commitment to the process by investing in their own development. The European Commission's guide, *Connecting Universities to Regional Growth*, bridges three knowledge and policy domains – education, research, and innovation – which is the so-called "knowledge triangle" [5].

In the Helsinki Region, three kinds of contribution characterize this new societal participation. The first contribution of universities is driven by a new understanding of the importance of applying research in practice. This contribution requires an active science–society dialogue in which universities, local government, non-governmental organizations (NGOs), industry, and citizens become aware of and alert to each other's needs and potential contributions. There are diverse experiments with this science–society dialogue in the Helsinki Region. On the one hand, regional development projects with specific challenges and problems are looking for answers, and relevant research into the potential solutions may well exist. Recognizing the importance of bridging the gap between science and society is an essential step in this process; it requires: "...a good under-standing on both sides of what research there is, what issues are being discussed, and how relevant research can impact on local and regional issues" [3]. This dialogue can lead to faster and more effective societal solutions. However, linking the world of research and science with the world of business and government often requires a kind of two-way mediating service; these worlds use different languages and often are not able to easily access and understand the language spoken in the other world, however relevant the message may be [4]. This mediation service re-quires further development and active implementation, using all the resources of the "knowledge triangle" (i.e., research, education, and innovation activities), in order to further strengthen the societal role of universities.

The second contribution universities make in their societal participation role reflects the importance of entrepreneurship and entrepreneurial discovery in feeding regional development. The spirit of entrepreneurial discovery drives innovation in the regional ecosystem, creating conditions in which researchers, students, civil servants, and SMEs can all become more alert to promising opportunities, developing or discovering new ideas or opportunities for the purpose of creating value, be it economic, social, or even political.

Diverse target groups in different regional and cultural environments — scientists, civil servants, small and medium-sized businesses (SMEs), and students — need to be coached in

understanding and actively complementing each other's perspectives, and in how to apply relevant ideas in practice. Universities can play a particularly crucial role here. In many ways, this coaching is an extension of what universities normally do with learners, and initiating and maintaining this science–society dialogue takes academics out into society and brings societal stake-holders into the university, enriching the urban experience of all parties.

The third contribution of universities to smart specialization and smart regions relates to the university's roles as knowledge creators and disseminators. Universities educate people and prepare them for taking part in society, for actively engaging and contributing their talents and qualities to build smarter regions, and for understanding, adopting, and using the many innovative products and services these regions need in order to prosper. Smart regions need smart citizens – smart in the deeper sense of knowing things, having and showing intelligence, understanding and applying know-ledge, and being able to think sharply and quickly in difficult situations. Open minds are a precondition for innovation. This view reflects the intention of education, be it primary, secondary, tertiary, or lifelong learning. Together, these three contributions to smart regions are a powerful expression of good governance in the 21st century [5].

Literature

1. CoR (Committee of the Regions). 2013. Opinion of the Committee of the Regions on "Closing the Innovation Divide". Official Journal of the European Union, 56(C218): 12–21. [Electronic resource] – Режим доступу до статті: http://dx.doi.org/10.3000/1977091X.C_2013.218.eng

2. Guide on Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation. [Electronic resource] – Режим доступу до статті: http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/s3-guide

3. Etzkowitz, H., Ranga, M., & Dzisah, J. 2012. Wither the University? The Novum Trivium and the Transition from Industrial to Knowledge Society. Social Science Information, 51(2): 143–164. [Electronic resource] – Режим доступу до статті: http://dx.doi.org/10.1177/0539018412437099

4. EUA (European University Association). 2014. The Role of Universities in Smart Specialisation Strategies: Report on Joint EUA-REGIO/JRC Smart Specialisation Platform Expert Workshop. Brussels: EUA Publications. [Electronic resource] – Режим доступу до статті: http://www.eua.be/Libraries/publication/EUA_Seville_Report_web.pdf?sfvrsn=2

5. Markkula, EU Policies: Regional Innovation Ecosystems in Implementing Smart Specialisation (RIS3). [Electronic resource] – Режим доступу до статті: http://www.eua.be/Libraries/Workshops/14-markku-markkula.pdf?sfvrsn=0

Михалочкіна Марина Олександрівна,
Гільорме Тетяна Вікторівна, к.е.н., *доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики*
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю досить актуальне питання на сьогоднішній день. Це безпосередньо пов'язано з проблемою несвоєчасних платежів, поверненням боргів в неповному обсязі, тощо.

Одним із вагомих показників фінансового стану підприємства є саме стан розрахунків з дебіторами та кредиторами. Зростання суми заборгованостей на підприємствах України, приводять до так званої кризи неплатежів. Взагалі, враховуючи складні умови ведення бізнесу в Україні питання кредиторської заборгованості є дуже важливим. Ефективне управління кредиторською заборгованістю підприємства означає чітке розуміння змісту та

класифікаційних ознак, які мають бути різнобічними та зручними для розв'язання облікових завдань [3].

Оскільки поняття «кредиторська заборгованість» невизначено ні в Законі України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», ні в національних положеннях бухгалтерського обліку, вчені трактують його по-різному. На сучасному етапі розвитку економіки в Україні поточну кредиторську заборгованість науковці розглядають, в основному, як тимчасово залучені грошові кошти, що підлягають сплаті у майбутньому, як частину майна, тимчасове залучення активів або ж форму розрахунків за товари, роботи, послуги. Однак, лише деякі науковці визначають кредиторську заборгованість як елемент кругообігу капіталу, адже саме вони є складовою безперервного потоку господарських операцій [1].

Кредиторська заборгованість – це складова кругообігу капіталу, яка виступає предметом обов'язкових правовідносин між боржником і його кредитором, що виникли на стадії постачання і мають гривневий еквівалент [1].

Формування нових підходів, систем, напрямів управління кредиторською заборгованістю, у зв'язку з сучасним станом заборгованості на промислових підприємствах України, є необхідною умовою для покращення функціонування підприємств.

Таким чином, вважаємо необхідним проаналізувати стан кредиторської заборгованості на промислових підприємствах України. Для більш детального аналізу нами було досліджено склад та структуру кредиторської заборгованості промислових підприємств в Україні з 2012 по 2016 роки (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз складу та структури кредиторської заборгованості
на промислових підприємствах України, млн. грн.

Вид економічної діяльності	Показники	2012	2013	2014	2015	2016
Промисловість	За товари, роботи, послуги	328606,4	357466,1	385909,2	484890,0	602057,6
	За розрахунками з бюджетом	15419,8	13797,6	26272,2	44144,9	51165,3
	Зі страхування	7573,9	9063,6	7225,8	7926,2	7782,5
	З оплати праці	7002,5	6993,7	6915,0	7477,6	8177,0
	Інша поточна кредиторська заборгованість	134071,0	130276,0	195937,6	273145,4	373172,4
Інша поточна кредиторська заборгованість		1461862,2	1505505,7	1733245,0	2196263,4	2587426,8

Джерело: складено за даними Державного комітету статистики [2]

Аналіз отриманих результатів дає можливість зробити наступні висновки: кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги має найбільш питому вагу в обсязі кредиторської заборгованості та з 2012 року по 2014 рік мала тенденцію збільшення з кожним роком в середньому на 28443 млн. грн, однак починаючи з 2014 року зростає різкими темпами кожен рік в середньому на 10000 млн. грн., тобто зростає з 8 % до 20 %. Найменш питому вагу має заборгованість з оплати праці (0,38 % в обсязі загальної поточної кредиторської заборгованості), розмір якої до 2015 року залишався більш стабільним, однак у 2016 збільшився на 8,6 %, тобто на 699,4 млн. грн. Інша поточна кредиторська заборгованість становить 9%-14% загальної поточної кредиторської заборгованості і збільшується з 27 % до 32 %. Результати аналізу та динаміки кредиторської заборгованості на промислових підприємствах подано на рис. 1.

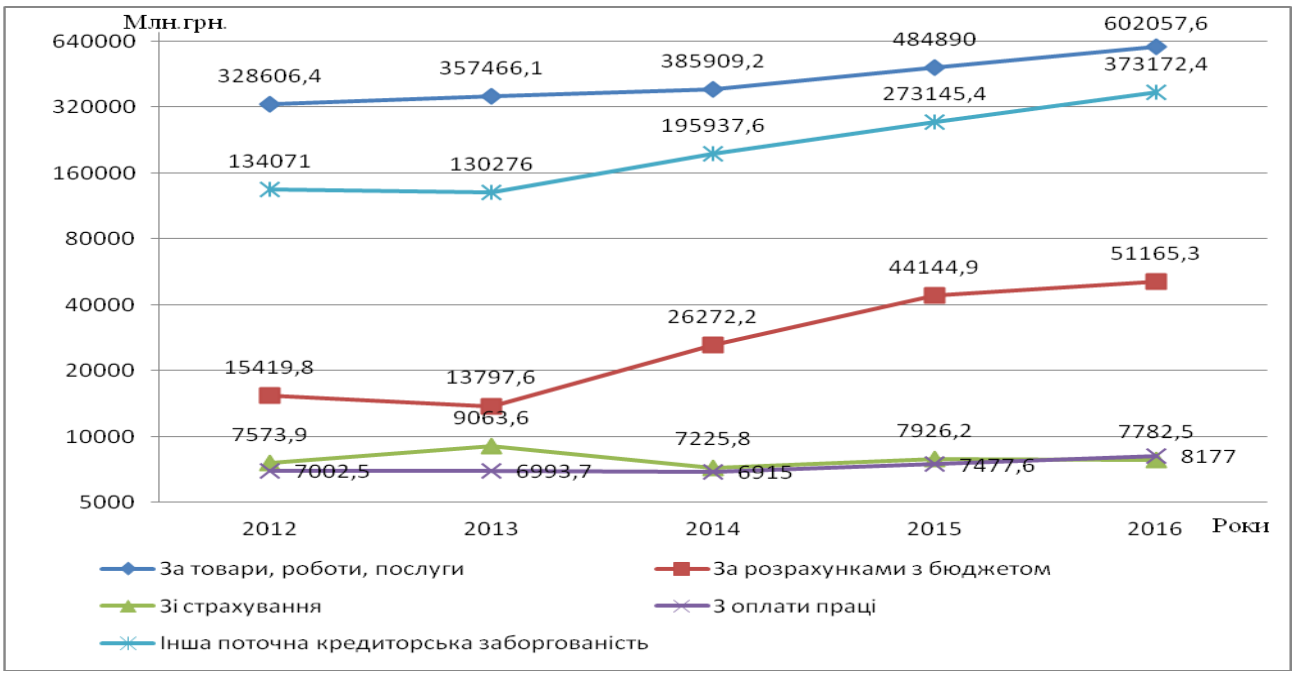

Рис. 1. Динаміка кредиторської заборгованості промислових підприємств в Україні [2]

За підсумками проведеного аналізу, можна стверджувати, що поточна кредиторська заборгованість стає все більш проблемним питанням для промислових підприємств України і призводить до зменшення фінансової стійкості підприємства, можливість втрати платоспроможності.

Для оперативного впливу на кредиторську заборгованість необхідно впровадити додаткові заходи, використання яких забезпечить мінімізацію заборгованості. Одним з таких заходів є ефективне управління кредиторською заборгованістю. Управління кредиторською заборгованістю є важливим аспектом в діяльності підприємств, оскільки є провідною опорою в функціонуванні бізнесу [3].

Список використаних джерел:

1. Гончарук Р. П. Сутність та класифікація кредиторської заборгованості: колізії наукових підходів. / Р.П. Гончарук // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – 2012. – № 1(59). – С. 48-51.

2. Статистичний збірник «Діяльність суб'єктів господарювання»: Державна служба статистики України, 2016. – 137 с.

3. Томчук Е.Ф. Аналітичне забезпечення управління кредиторською заборгованістю підприємства. / Е.Ф. Томчук // Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.З. Ґжицького. – 2016. – № 2 (69). – С. 160-164.

Енгельс Ірина Олександрівна

аспірантка кафедри статистики, обліку та економічної інформатики

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

ВПЛИВ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЕНЕРГОСПОЖИВАННЯ

За визначенням В. В. Джеджули енергозбереження – це сукупність економічних, організаційних, мотиваційних методів і способів, направлених на економічно обґрунтоване виявлення та максимальне використання потенціалу енергозбереження з метою мінімізації питомих витрат на виробництво продукції та зменшення екологічного навантаження на навколишнє середовище [1]. О. С. Гордієнко визначає енергозбереження як процес, під час

якого скорочується використання енергоресурсів на одиницю продукції та у ході якого зменшується потреба в енергетичних ресурсах на одиницю кінцевого корисного ефекту від їх використання. В результаті енергозбереження зводиться до ощадливого використання видів ресурсів при збереженні максимального ефекту від їх застосування, тобто як до заощадження енергії, так і до забезпечення максимальної ефективності її витрати [2]. За висновками Т. В. Сердюк стратегія енергозбереження – це комплекс принципів, факторів, методів, заходів, що забезпечують неухильне зниження витрат енергетичних ресурсів на одиницю корисного ефекту [3]. Підсумовуючи вищесказане глибинною суттю енергозбереження є зменшення використання енергоресурсів на одиницю продукції, на одиницю кінцевого корисного ефекту.

Науковці та практики пов'язують вирішення питань енергозбереження з впровадженням енергозберігаючих технологій. На даному етапі економічного розвитку актуальним є застосування інноваційних енергозберігаючих технологій, які дозволяють підвищити енергоефективність діяльності суб'єктів господарювання, отримати конкурентні переваги, так як застосування цих технологій зменшує питому вагу витрат енергетичних ресурсів на одиницю продукції, робіт, послуг. Це дуже важливо для підприємств, так як завдяки реалізації інноваційних енергозберігаючих технологій вони мають можливість отримати економію у витрачанні енергоносіїв, які стають все більш дорожчими останнім часом.

Проте впровадження енергозберігаючих технологій не завжди приводить до загального зменшення споживання енергетичних ресурсів внаслідок дії «зворотного ефекту». На макроекономічному рівні відомий парадокс Джевонса, який полягає в тому, що зростання ефективності використання ресурсу приводить до зниження вартості ресурсу, виміряної в одиницях отриманого від нього корисного ефекту, а відповідно до підвищення попиту на цей ресурс та до збільшення енергоспоживання, тобто відбувається зворотний ефект. Суть прямого зворотного ефекту в тому, що відносне здешевлення енергії внаслідок зростання енергоефективності стимулює зростання енергоспоживання. Крім цього підвищення енергоефективності призводить до прискореного економічного зростання, викликаючи потребу у збільшенні загального споживання енергії.

Зворотний ефект від реалізації заходів з підвищення енергоефективності має місце і в діяльності крупних підприємств, і в роботі суб'єктів малого підприємництва, а також і у побуті домогосподарств.

Результати дослідження процесів термічної модернізації будівель виявили, що виникає зворотний ефект в результаті того, що після підвищення енергоефективності послуг витрати на них зменшуються і їх обсяги споживання стають більшими, ніж раніше [4].

На підприємствах також в разі реалізації успішних з високою ефективністю заходів енергозбереження зменшується величина енерговитрат на одиницю продукції, що може стимулювати збільшення використання енергетичних ресурсів.

Проте парадокс Джевонса виникає, якщо ефект зростання попиту перевищує збільшення вартості ресурсів, тобто коли зворотний ефект є більшим 100 %, перебільшуючи вихідну економію від зростання ефективності. На рівні підприємств здебільшого величина зворотного ефекту менше 100% і підвищення енергоефективності частіше призводить до зниження споживання енергії. Автори [5, 6] також висловлюють думку, що зростання енергоспоживання в результаті ефекту зворотної дії є меншим, ніж початкове зменшення споживання енергоносіїв, спричинене запровадженням інноваційних енергоефективних технологій.

Виникає питання, у разі, якщо підприємства значно підвищують енергоефективність, збільшують споживання енергетичних ресурсів і отримують зворотний ефект вищій за 100 %, чи отримують вони програш в енергозбереженні. У цих випадках, щоб виправдати доцільність впровадження заходів з підвищення енергоефективності наводяться доводи, що рівень зворотного ефекту не такий вже й великий, а вигоди, виражені у зростанні

конкурентоспроможності та підвищенні результатів діяльності підприємства – значні. Але, на нашу думку, якщо правильно тлумачити зміст енергозбереження як зменшення питомих витрат енергетичних ресурсів, як це висвітлено в працях [1–3] та інших, з авторами яких ми погоджуємося, то навіть якщо підприємство в результаті реалізації заходів з енергоефективності отримує високий рівень зворотного ефекту, то ступінь енергозбереження зростає в міру підвищення енергоефективності. Також можна припустити, що чим більше зменшуються питомі витрати енергетичних ресурсів в результаті впровадження енергозберігаючих технологій, тобто чим більше економиться енергоресурсів на одиницю продукції, робіт, послуг, а відповідно чим більше зростає рівень енергозбереження, тим більший рівень зворотного ефекту можна отримати. З цього слідує висновок, що основою, підґрунтям збільшення енергоспоживання внаслідок дії зворотного ефекту є саме енергозбереження. Інакше можна стверджувати, що наявність зворотного ефекту в діяльності суб'єктів господарювання – це індикатор енергозбереження, а більший рівень зворотного ефекту можливий лише за умов більш високої енергоефективності, проявів розширення виробництва, тобто покращення діяльності підприємств.

Енергозбереження за своєю суттю не обумовлює зменшення енергоспоживання. Сутність його полягає в економії енергетичних ресурсів на одиницю продукції, роботи, послуги. Тому впровадження інноваційних енергозберігаючих технологій, яке призводить до питомої економії енергоресурсів, спричиняє власно енергозбереження, а загальне споживання енергетичних ресурсів при цьому може як зменшуватися, так і зростати внаслідок дії зворотного ефекту.

Список використаних джерел:

1. Джеджула В. В. Енергозбереження промислових підприємств: методологія формування, механізм управління [Електронний ресурс]: монограф. / В. В. Джеджула. – Вінниця: ВНТУ, 2014. – 346 с. Режим доступу : http://publish.vntu.edu.ua/txt/Dzedzyla_594-6.pdf.

2. Гордієнко О. С. Енергозбереження транспортних підприємств / О. С. Гордієнко // Технологічний аудит та резерви виробництва. – 2012. – Том 5. – № 1 (7). – С. 13–14.

3. Сердюк Т. В. Організаційно-економічний механізм енергозбереження в промисловості: моногр. / Т. В. Сердюк. – Вінниця: Універсум – Вінниця, 2005. – 154 с.

4. Galvin R. Constant' rebound effects in domestic heating: Developing a cross-sectional method / R Galvin // Ecological economics. – 2015. – Vol. 110. – P. 28–35.

5. Howarth R. B. Energy efficiency and economic growth / R. B. Howarth // Contemporary Economic Policy. – 1997. – No. 25. – P. 1–9.

6. Цапко-Піддубна О. Теоретичні основи політики ефективного використання енергетичних ресурсів / О. Цапко-Піддубна // Вісник Львівського університету. Серія : Міжнародні відносини. – 2014. – Вип. 35. – С. 156–164.

Новицька Наталія Сергіївна
Гільорме Тетяна Вікторівна
к.е.н., доц. каф. обліку, статистики та економічної інформатики
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

АСПЕКТИ АУДИТОРСЬКОЇ ПЕРЕВІРКИ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

В умовах реформалізації економіки країни та внесення змін до нормативно-правового забезпечення бухгалтерського обліку, зокрема корегування Закону України № 996-XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1], і розширення переліку зобов'язаних проводити аудит щорічно, а також швидкого розвитку інформаційних технологій виникають передумови щодо удосконалення системи контролю на суб'єкті

господарювання. Однією із форм даної системи виступає аудит у зв'язку із забезпеченням достатньо високого рівня об'єктивності й неупередженості, ніж інші.

Так головним об'єктом здійснення аудиторської перевірки на підприємстві, з огляду на вищевказані причини, мають виступати – основні засоби у зв'язку з охопленням досить великої частки в майні компанії, що в свою чергу, викликає витрачання величезної кількості часу аудитором при здійсненні перевірки. При цьому оперативне використання основних засобів призводить до покращення усіх техніко-економічних показників підприємства.

Здійснення цього забезпечує більш раціональне господарювання й отримання більшого прибутку в умовах нестачі інвестиційних ресурсів, що в свою чергу може задовольнити вимоги сучасного ринку і дасть змогу подолати зменшення обсягів виробництва на Україні. З огляду на це, а також і потребою інвесторів та інших зацікавлених осіб щодо отримання достовірної інформації про ефективне користування основних засобів, особливої актуальності набуває висвітлення аспектів аудиту основних засобів та підвищення ефективності його проведення на підприємстві.

Метою аудиторської перевірки основних засобів постає підтвердження інформації щодо достовірності й повного відображення в обліку початкових даних про наявність та рух, а також законного та правильного ведення в обліку таких активів і встановлення дотримання підприємством вимог чинного законодавства України.

Об'єкти аудиторської перевірки основних засобів формуються із мети (рис. 1), а предметом постають господарські процеси й операції щодо наявності, руху і використання основних засобів.

Рис. 1. Об'єкти аудиторської перевірки основних засобів [2]

Інформаційними джерелами аудиторської перевірки основних засобів компанії являються:

- Наказ про облікову політику, в якому міститься така інформація, як порядок оцінки і переоцінки, а також термін корисної експлуатації основних засобів, тощо;
- Звіт про фінансовий стан (Баланс), Примітки до річної фінансової звітності;
- первинні документи з обліку основних засобів, що включають в себе: акти приймання-передачі ОЗ, акти на списання, тощо;
- документи постачальника, наприклад, рахунки-фактури, ТТН, податкові накладні;
- інвентарні картки та списки;
- відомості нарахування зносу;
- прибуткові ордери, акти на приймання;
- матеріали інвентаризації.

Порядок проведення загального аудиту основних засобів на підприємстві повинен відповідати певним етапам аудиторської перевірки (рис. 2).

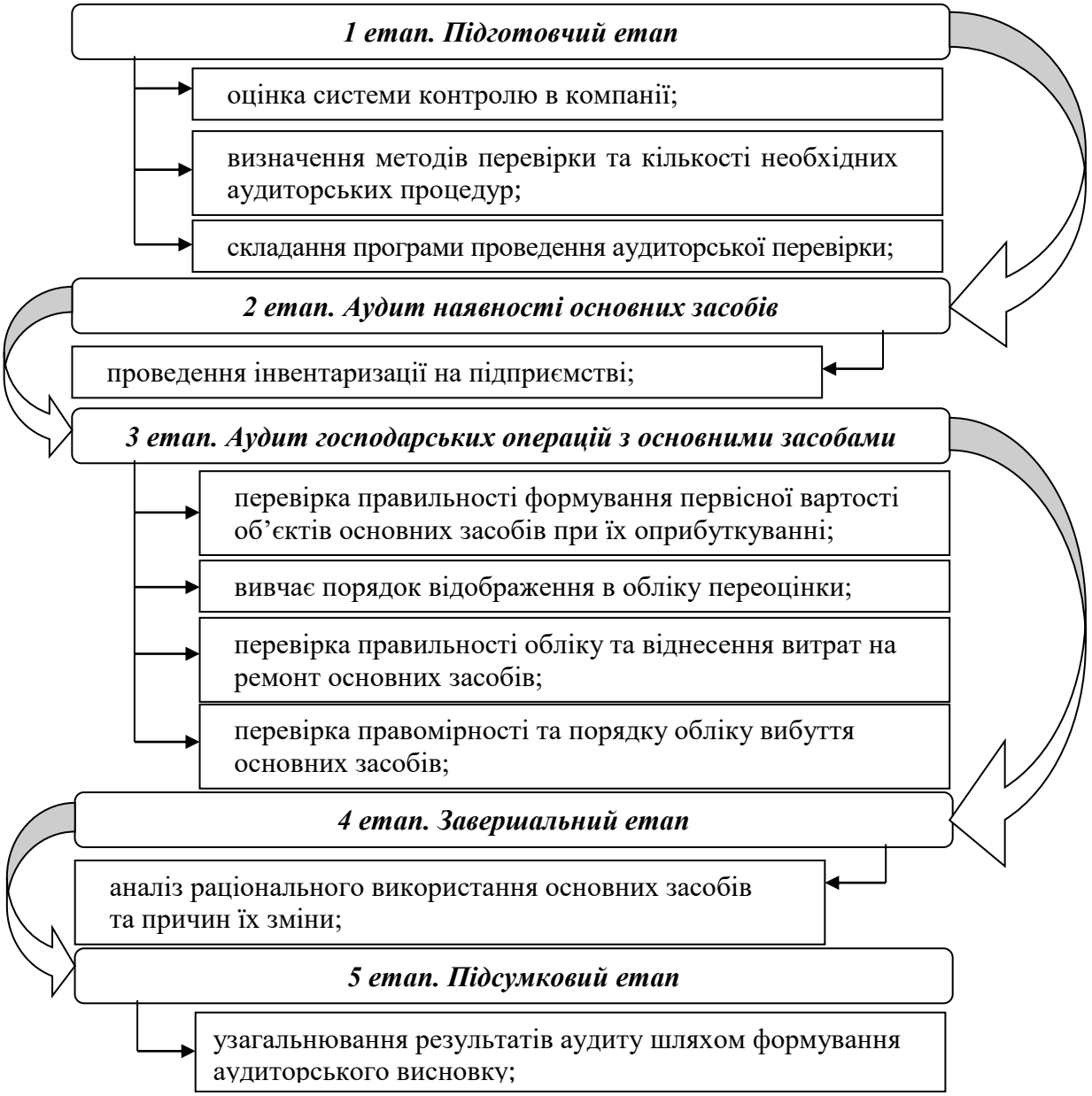

Рис. 2. Етапи проведення загального аудиту основних засобів [3]

Поряд із запропонованим алгоритмом аудиторської перевірки можливо провести більш деталізований аудит основних засобів підприємства відповідно до кожного основного етапу існування основного засобу в компанії, наприклад, аудит надходження основних засобів або їх оцінки й переоцінки, аудит модернізації та їх ремонту, аудит вибуття та інші форми.

Отже, за допомогою розглянутих аспектів проведення на підприємстві аудиторської перевірки основних засобів як найважливішої складової матеріально-технічної бази компанії стало можливо виокремити подальші напрями удосконалення даного процесу для підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання, а саме: застосування більш оперативного контролю за відображенням в обліку операцій щодо основних засобів, подальше інтегрування міжнародних стандартів до українського нормативно-правового забезпечення обліку й реформування актів для уникнення розбіжностей в дефініції основних

засобів, а також впровадження сучасних інформаційних технологій відповідно до чинного законодавства України для швидкого проведення аудиту основних засобів і поряд з цим розробка типового оформлення аудиторської перевірки відповідно до кожної форми суб'єкта господарювання.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996-XIV від 16 липня 1999 р. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14
2. Виноградова М.О. Аудит : навч. посіб. / М.О. Виноградова, Л.І. Жидєєва – К. : «Центр учбової літератури», 2014. – 654 с.
3. Бразілій Н.М. Організація та методика аудиту основних засобів та шляхи його вдосконалення / Н.М. Бразілій, М.М. Тимошенко // Збірник наукових праць Чернівецького державного технічного Університету. Серія: Економічні науки. – 2013. - № 24. – С. 104-109

Квасній Любов Григорівна
к.е.н., доцент кафедри економіки та менеджменту
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка;
Щербан Ореста Ярославівна
к.е.н., ст. викладач кафедри фінансів, обліку та аудиту ІППТ НУ «Львівська політехніка»

ПРОБЛЕМА СВІТОВОГО ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В УКРАЇНІ

На межі тисячоліть проблема енергозбереження перетворилась в одну з найважливіших проблем людства. У цьому зв'язку в сучасному суспільстві раціональне та економне використання природних ресурсів, скорочення шкідливих викидів в атмосферу та ефективне використання електричної і теплової енергії набувають важливого значення.

Практикою доведено, що Україна задовольняє потреби в природних енергоресурсах за рахунок власного їх видобутку на 45%. У більшості країн світу рівень енергетичної самозабезпеченості такий самий або нижчий.

Проте основна проблема полягає в надзвичайно низькій ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів. Статистика засвідчує, що енергоємність валового внутрішнього продукту в Україні в 3 – 5 разів вища, ніж в економічно-розвинених державах. Цей показник в нашій державі становить 0,93 кг у.п./дол. США, для порівняння – у Австрії дорівнює 0,21 кг у.п./дол., середній показник у світі – 0,39 кг у.п./дол. США. [1] Така ситуація є наслідком деформованої структури виробництва та енергоспоживання, а відтак – використання застарілих виробничих енергетичних фондів, повільного впровадження енергозберігаючих заходів та технологій на фоні недосконалої і малоефективної нормативно-правової бази у сфері енергоменеджменту та енергозбереження.

Необхідність підвищення рівня енергетичної безпеки є одним з головних завдань нашої держави на сучасному етапі її соціально-економічного розвитку.

На думку Європейської Асоціації Фотовольтаїки EPIA до 2020 року вартість електроенергії, вироблюваної «сонячними батареями» знизиться до рівня менш, ніж 0,10 € за кВт/год [2; 3] для промислових установок і менш 0,15 € за кВт/год для установок у житлових будинках [2]. Завдяки запровадження «зеленого тарифу» власники приватних світлових електростанцій мають змогу не лише виробляти електроенергію, а й постачати надлишок у мережу і одержувати достатньо великий прибуток. Витрати на десяти кіловатну «домашню» електростанцію становлять 15000–18000доларів.

Проте державі необхідно досконало розробити і запровадити на законодавчому рівні умови створення і субсидування світлових електростанцій, щоб не повторити досвід Іспанії.

Закордонний досвід показує, що у світі зараз розвивається сценарій протилежний до іспанського. Держава не платить пільговий зелений тариф виробнику, а гарантує

довготривалу закупку електроенергії у майбутньої сонячної електростанції і оголошує конкурс: хто з виробників зможе продавати електрику дешевше.

В Індії відбувся найбільший тендер на будівництво сонячних електростанцій. Мінімальну ціну пропозиції визначили на рівні 7 центів за кВт-год. Але поки учасники подавали заявки, ціни на сонячну енергію в країні обвалилися нижче 5 центів за кВт-год. Тендери довелося відкладати.

В Об'єднаних Арабських Еміратах у 2016-му на тендері виграв виробник, який запропонував продавати електроенергію по 2,4 центи за кіловат-годину. Мова йде не про собівартість будівництва, а про ціну продажу – тобто, генеруюча компанія планує отримувати свій прибуток на цих двох центах.

У Чилі та Мексиці також були укладені контракти, де ціна кіловат-години нижча за 3 центи. Рівень забезпечення сонячною енергією в Україні нижчий, ніж в Чилі або в Еміратах. Але він достатній для того, щоб вже зараз мати собівартість електроенергії наземних українських електростанцій на рівні 2 – 4 центів за квт-год. І вона буде знижуватися й надалі – у відповідності до здешевшання сонячних панелей, інверторів та систем кріплення а також завдяки зниженню трудозатрат, пов'язаних із зростанням ефективності технологій перетворення сонячного світла в електроенергію (коли, умовно кажучи, замість двох 170-ватних панелей можна змонтувати одну такого ж розміру і ваги, але на 340 ват).

Це була б найдешевша енергія з усього, що генерують українські електростанції і найдешевша з того, що могли б купувати українські споживачі. Проте завдяки неадекватно високим зеленим тарифам вона може стати не просто найдорожчою, але і збитковою.

Тому в Україні доцільно створити систему стимулювання сонячної енергетики, упорядкувавши «межі» зелених тарифів. Також це можуть бути податкові пільги на імпорт сонячних панелей чи інверторів, спрощене виділення землі та підключення до енергосистем, пріоритетний порядок закупівлі енергії саме від сонячних електростанцій.

Література:

1. Бараннік В.О. Енергоємність ВВП держави: історичні паралелі та уроки для України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: sp.niss.gov.ua/content/articles/files/19-1436780463.pdf

2. Michael Forst. Germany's module industry poised for growth // SUN & Wind Energy. – Vol.5. –2011. – pp.256-263.

3.Солнечная энергетика: обзор отрасли : [Електронний ресурс] / по материалам компании Nitol Solar Limited. – Режим доступу World Wide Web: http://nitolsolar.com/rusolarenergy/

4.Сафонов В.А. Разработка комбинированной солнечной установки для автономного потребителя / В.А.Сафонов, В.В.Кувшинов // Відновлювана енергетика . – №4(23). –2010. – с.61-69.

5. Solar energy / Wikipedia, [Free Internet Encyclopedia]. – Режим доступу World Wide Web: http://en.wikipedia.org/wiki/Solar_energy

Васильєва Олександра Олександрівна

Гільорме Тетяна Вікторівна, *к.е.н., доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики*

Дніпровського національного університету Імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В УМОВАХ НЕПОВНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Перш за все необхідно відзначити, що ефективність діяльності підприємства безпосередньо пов'язана з використанням ефективних форм і методів управління, які потребують наявності відповідного інформаційного забезпечення. Нині більша частина

інформаційного простору підприємства формується системою бухгалтерського обліку, яка є традиційним постачальником інформації про фінансово-господарську діяльність підприємства. Але наявна система бухгалтерського обліку неповною мірою задовольняє інформаційні потреби сучасного менеджменту через те, що головним чином бухгалтерський облік призначений для фіксування минулих фактів господарської діяльності та складання фінансової, податкової, статистичної звітності, проте цих даних недостатньо для прийняття рішень стратегічного характеру.

Одним із головних підходів до організації інформаційного забезпечення підприємства - є система аналітичного забезпечення, яка виконує дві принципові функції, а саме системно-цільову та функціонально-технологічну. Саме виконання цих функцій потребує відповідної побудови організаційно-економічного механізму, який дасть змогу реалізувати поставлені цілі та виконувати необхідні функції. Аналітичне забезпечення за своєю логічною природою поєднує принципи підготовки інформації, принципи розвитку та принципи управління.

Створення системи аналітичного забезпечення (АЗ) передбачає чітке розуміння об'єктів та суб'єктів цієї системи. Як суб'єкти АЗ виступають менеджери вищої та середньої ланки управління, які одночасно є «замовниками» та «споживачами» інформації, а також співробітники обліково-аналітичних відділів підприємства, які виступають основними «постачальниками» інформації [1].

Об'єктом системи АЗ виступає інформація, яка отримується шляхом оброблення та перетворення різноманітних і різнорідних даних в інформаційний ресурс, який вже може бути використаний системою менеджменту підприємства в процесі розроблення, прийняття та контролю управлінських рішень. Саме властивості інформації як об'єкта управління визначають можливість застосування тих чи інших методів її накопичення, обробки, передачі та зберігання [3].

На мою думку, формування ефективного аналітичного забезпечення зумовлюється такими двома ключовими факторами:

1) прийнята на підприємстві управлінська концепція, яка визначає його організаційну структуру, рівні, етапи і підходи до прийняття рішень, а також визначає інформаційні вимоги;

2) склад, структура та якість інформації, яка необхідна менеджменту підприємства і яка циркулює в його інформаційному просторі.

Окресливши критерії якості та кількості інформації та визначивши необхідний підхід до її упорядкування, можемо створити ефективне аналітичне забезпечення підприємства, навіть за відсутності повної інформації, але при належній підпрємству логістичній стратегії.

Під час формування та реалізації логістичної стратегії підприємства важливого значення набуває система логістичного менеджменту. Сутність логістичного менеджменту можна розглядати як формування та реалізацію системи управління, яка повинна об'єднати послідовність дій управлінського персоналу, відповідних функціональних ланок, логістичних посередників та контрагентів у процесі управління потоками протягом повного логістичного ланцюга "постачання-виробництво-збут" у межах логістичної системи [2].

Для реалізації функцій логістики на підприємстві беруть участь багато його підрозділів: маркетингу, матеріально-технічного постачання, планово-економічний, виробничі, збуту, фінансовий відділ, транспортне і складське господарство. Тому відділ або група логістики має тісно взаємодіяти з різними службами підприємства для ефективного управління логістичними процесами.

Підсумовуючи, можна сказати, що застосування принципів логістичного управління дасть підприємству можливість забезпечити високу конкурентоспроможність своєї управлінської системи через оптимізацію інформаційних потоків, пов'язаних з прийняттям управлінських рішень як поточного, так і стратегічного характеру. Такий ефект досягається шляхом значного скорочення часу формування інформації в кожному з інформаційних

циклів аналітичної системи, застосування прогресивних методів збору, обробки, накопичення інформації, скорочення часу передачі інформації.

На основі логістичних принципів формування інформації стає можливим застосування гнучких автоматизованих систем управління, що дають змогу швидко отримувати якісну, актуальну та достовірну інформацію.

Список використаних джерел:

1. Лук'янчикова Ю.В. Інформаційні потоки в системі управління організацією / Ю.В. Лук'янчикова, Ю.М. Попова. – 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://confer-dsum.ucoz.ua/_fr/0/7120405.pdf.

2. Бочуля Т.В. Організація інформаційної складової процесу управління в економічному просторі / Т.В. Бочуля. // Європейський вектор економічного розвитку. – 2013. – № 2 (15). – С. 32–43.

3. Пилипенко А.А. Організація обліково-аналітичного забезпечення стратегічного розвитку підприємства / А.А. Пилипенко. – Х.: вид. ХНЕУ, 2007. – 276 с.

4. Лучик Г.М. Сутність інформації у системі прийняття управлінських рішень / Г.М. Лучик // Збірник Таврій- ського державного агротехнологічного університету. – 2013. – Т. 4. – С. 185–195.

5. Мельник О.В. Нові концептуальні підходи в логістиці / О.В. Мельник // Ефективна економіка. – 2013. – № 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua.

6. Рета М.В. Становлення і розвиток парадигми бухгалтерського обліку / М.В. Рета // Бізнес-Інформ. – 2014. – № 10. – С. 287–293.

7. Гушко С.В. Напрямки та змістовне навантаження внутрішніх інформаційних потоків обліково-аналітичної системи управління підприємства / С.В. Гушко. – 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://npv.nauditor.com.ua/ua/zmist-zhurnalu-npv-1/item/254.html.

Ніколаєва Аліна Вадимівна
Гордєєва-Герасимова Людмила Юріївна
старший викладач кафедри статистики, обліку та економічної інформатики Дніпровського національного університету Імені Олеся Гончара (м.Дніпро)

ЕНЕРГОМЕНЕДЖМЕНТ ЯК ШЛЯХ ДО ЗАОЩАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ТА МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

В сучасних умовах розвитку суспільства в процесі своєї діяльності домогосподарства, підприємства, громади не можуть обходитися без споживання енергії. В Україні, нажаль, енергія досі використовується неефективно та нераціонально. Крім того, Україна відноситься до енергодефіцитних країн, тобто за рахунок власних ресурсів енергетичні потреби задовольняються менш ніж на 50%. Тому, зважаючи на енергозалежність, енергозбереження є пріоритетним напрямом соціально-економічної складової політики нашої держави. Це реалізовується за допомогою розробки нових енергозберігаючих та безвідходних технологій, ефективних систем і засобів контролю за енерговикористанням та впровадження енергетичного менеджменту.

«Енергетичний менеджмент – це діяльність, що спрямована на забезпечення раціонального використання паливно-енергетичних ресурсів на підприємстві або в муніципалітетах, що дозволяє значно оптимізувати обсяги енерговитрат» [1, с.2].

Вважається, що енергоменеджмент є оптимальним інструментом зниження рівня споживання енергії, а отже й витрат на енергопостачання, ефективного вживання заходів із забезпечення енергетичної ефективності, а також агітаційної роботи на основі демонстрації шляхів та резервів раціонального задоволення попиту на енергію, який неухильно зростає.

Енергоменеджмент включає в себе [3]: моніторинг енергоспоживання; аналіз існуючих показників як основи складання нових бюджетів; розроблення нових маловідходних та безвідходних технологій; розробку енергетичних бюджетів; розроблення енергетичної політики; планування нових енергозберігаючих заходів; розроблення ефективних систем та засобів контролю за енергоспоживанням та захисту довкілля від забруднення; організацію інтегрованого енергетичного та економічного менеджменту.

Питання організації енергоменеджменту в нашій країні дуже актуальні, тому у 2014 році було введено в дію міжнародний стандарт енергоменеджменту ISO 50001 "Системи управління енергією. Енергоменеджмент. Вимоги. Рекомендації до використання" що містить конкретні заходи зі скорочення споживання енергії, зниження викидів CO2 в атмосферу та отримання за рахунок цього фінансових переваг. З 2015 року в Україні розпочалася реформа енергетичного сектору, головним завданням якої є ефективне використання енергоресурсів та альтернативних джерел енергії. За час реформи було схвалено ряд необхідних законів, але, нажаль, її фактичне впровадження ще потребує впровадження додаткових підзаконних актів та фінансування. Так, 2018 року Держбюджетом на заходи з впровадження енергоефективності передбачено 2 млрд. грн.

І світова практика, і вітчизняний досвід показує, що підвищення енергоефективності досягається здебільшого за рахунок організаційних змін у системі управління енергогосподарством підприємства або міста. Запровадивши систему енергоменеджменту, можна без великих фінансових втрат досягти значної економії енергії. За даними Державного агентства з енергоефективності і енергозбереження України оптимізація енерговитрат у будівлях дозволить скоротити енергоспоживання до 20% без значних капіталовкладень.

Впровадження енергоменеджменту дозволить раціональніше використовувати енергоресурси, планувати заходи з енергоефективності, заощаджувати мільйони гривень, у тому числі і бюджетних, на оплаті комунальних послуг, підвищити комфорт в установах та зменшити рівень енергозалежності всієї країни.

Енергоменеджмент, зокрема, дозволяє знизити викиди парникових газів, скоротити витрати на енергоносії та підвищити енергетичну ефективність.

Відмітимо, що впровадження заходів енергоменеджмента актуальні як для енергетичного господарства конкретного підприємства, так і для бюджетній сфери. Наразі Державним агентством з енергоефективності і енергозбереження України за підтримки Представництва Фонду ім. Ф. Еберта в Україні розпочато програму проведення регіональних роз'яснювальних семінарів з питань енергоменеджменту, в ході якої проводяться тренінги з підготовки енергоменеджерів для бюджетної сфери. Це дозволить простимулювати місцеві органи влади до впровадження енергоменеджменту на підконтрольних об'єктах.

Підвищення енергетичної ефективності найчастіше є найшвидшим, найдешевішим та екологічно найчистішим шляхом задоволення енергетичних потреб регіонів. Чимало засобів із забезпечення енергетичної ефективності є економічними та самоокупними за рахунок оптимізації витрат на енергію [4].

Впровадження заходів енергоменеджменту у бюджетній сфері у різних містах України за підтримки різних Європейських програм дозволило [5]:

1) перевести частину бюджетних закладів на використання альтернативних джерел енергії;

2) відмовитися від використання газу для опалення за рахунок використання твердопаливних котлів, які виробляють енергію за рахунок спалення відходів деревообробки: тріски та тирси, та біомаси;

3) провести комплексну тепломодернізації будівель державної сфери та комунальної власності.

Отже, можна зробити висновок, що енергоменеджмент повинен бути спрямовано у першу чергу на організацію постійної діяльності, яка направлена на енергозбереження, включаючи моніторинг досягнутих результатів та коригування, за необхідністю,

запланованих заходів. В Україні з 2014 року почав діяти міжнародний стандарт з енергрменеджменту ISO 50001, завдяки якому підприємства різних сфер діяльності, у тому числі бюджетної, можуть планувати конкретні та ефективні заходи з підвищення енергоефективності. Наразі енергоменеджмент широко застосовується в бюджетній сфері, що відбувається як завдяки впровадженню різноманітних програм, у тому числі за європейської підтримки, так і за допомогою підготови спеціалістів з енергоменеджменту в бюджетній сфері. Як показує вітчизняний досвід, впровадження енергоменедменту є ефективним засобом економії енерговитрат, а внаслідок, фінансових ресурсів бюджетів різних рівнів.

Список використаних джерел:

1. Шовкалюк М.М. Вступ до енергетичного менеджменту в територіальних громадах: метод. вказ. до проведення тренінгу / Уклад.: М. М. Шовкалюк – К. – 2013. – 65с.

2. Дзядикевич Ю.В. Енергетичний менеджмент / Ю.В. Дзядикевич, М.В. Буряк, Р.І. Розум. – Тернопіль : Економічна думка. – 2010. – 295 с.

3. Основи енергозбереження та підвищення енергетичної ефективності. – Інститут Енергозбереження та Енергоменеджменту. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://iee.kpi.ua

4. Методичні вказівки щодо впровадження заходів з енергозбереження в бюджетний установах та житлових будинках типової забудови міста Львова. – Львів: Вид-во ЗАТ «Інститут енергоаудиту та обліку енергоносіїв», 2009. – 80 с.

5. Як міста освоюють енергоменеджмент. Досвід України та Чернігівщини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zhytlo.in.ua/ua/napryamok/energozberezhennya/yak-mista-osvoyuyut-energomenedzhment.-dosvid-ukraini-ta-chernigivshhini.html

Прохватило Ольга Олександрівна
Гільорме Тетяна Вікторівна
к.е.н., доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики Дніпровського національного університету Імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ АУДИТОРСЬКИХ ПРОЦЕДУР ПРИ ПЕРЕВІРЦІ РОЗРАХУНКІВ З КРЕДИТОРАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Підприємства в сучасних умовах господарювання діють в умовах невизначеності, особливо при здійсненні господарських операцій, що пов’язані з розрахунками з контрагентами. Господарська діяльність підприємства супроводжується необхідністю використання окрім власного ще й позикового капіталу. Зобов’язання у вигляді залученого із зовнішніх джерел капіталу вважаються нормальним станом будь-якого підприємства, адже вони – основа взаємозв’язків між суб’єктами господарювання. Особливе місце в розрахунках підприємства займають зобов’язання, майже 80 % поточних зобов’язань припадає на кредиторську заборгованість. Наявність кредиторської заборгованості передбачає можливість підприємства тимчасово користуватися запозиченими ресурсами, але прострочена заборгованість призводить до погіршення іміджу підприємства. У сучасних умовах господарювання пріоритетне значення для розвитку економічних відносин має своєчасне погашення зобов'язань. Порушення умов погашення зобов'язань знижує платоспроможність суб'єктів господарювання, негативно впливає на ритмічність функціонування підприємств, позначається на фінансових результатах діяльності, призводить до зниження рентабельності. З огляду на це, суттєве значення має використання достовірної, якісної та адекватної інформації щодо заборгованості, яка формується в системі бухгалтерського обліку [1].

У нормативно-законодавчій та економічній літературі поняття «зобов’язання» як категорія обліку – це теперішня, визнана підприємством та визначена у вартісному вираженні заборгованість перед іншими фізичними і юридичними особами, яка є наслідком минулих подій і погашення якої, як очікується, спричинить вибуття з підприємства ресурсів, що втілюють у собі економічні вигоди.

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про зобов'язання та її розкриття у фінансовій звітності визначено у П(С)БО 11 «Зобов’язання» [2]. У міжнародній практиці порядок визнання та відображення короткострокових зобов’язань регламентуються відповідно до МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов’язання та непередбачені активи» [3].

При плануванні та реалізації аудиторських процедур, оцінці отриманих матеріалів та представленні результатів аудиту, аудитор повинен враховувати, що нездатність клієнта дотримуватися вимоги законодавчих та нормативних актів України може спричинити спотворення фінансової звітності підприємства і суттєво вплинути на фінансові показники клієнта.

Факт порушення вимог законодавчих та нормативно-правових актів підлягає спеціальній правовій експертизі та виходить за межі професійної компетенції та знань аудитора. Рівень професійної підготовки аудитора, його досвід та знання про економічну сферу діяльності клієнта та організацію виробництва може дозволити йому зробити висновок лише про те, що певні факти підприємства можуть не відповідати вимогам законодавчих та нормативних актів.

Метою аудиту кредиторської заборгованості на підприємстві є встановлення правильності платежів з постачальниками за отримані товарно-матеріальні цінності, послуги, підтвердження законності виникнення кредиторської заборгованості, його автентичності та реальності викупу на основі показників фінансової звітності у відповідності до чинного законодавства.

Під час перевірки кредиторської заборгованості мають бути розв'язані такі завдання: вивчення реальності кредиторської заборгованості - як довгострокової, так і поточної; установлення причин і строків утворення заборгованості; перевірка наявності простроченої кредиторської заборгованості; вивчення кредиторської заборгованості, за якою минув строк позивної давності; з'ясування правильності списання заборгованості, строк позовної давності якої минув, перевірка достовірності відображення за відповідними статтями балансу суми кредиторської заборгованості; перевірка правильності та обґрунтованості списання заборгованості та оформлення і відображення в обліку заборгованості за одержаними авансами.

При обранні аудиторської процедури при аудиту даного сегменту, необхідно відповідно до МСА 505 «Зовнішні підтвердження» використовувати зовнішнє підтвердження – запит, особливо від контрагентів підприємства. Вибір форми запиту – письмовий, електронний, усний – в залежності від результатів розрахунку аудиторського ризику при планування аудиторської діяльності, а саме розрахунку його складників: властивого ризику та ризику контролю.

Так, при визначенні ризику контролю відбувається перевірка зобов’язань (витрат) на заниження напрямок тестування буде від відповідного джерела (первинних документів або іншої інформації) до статті фінансової звітності – кредиторської заборгованості в пасиві Форми № 1. При цьому алгоритм перевірки кредиторської заборгованості перед постачальниками та підрядниками буде наступний: отримати докази, що надані всі договори (аудиторські процедури: запит, пряме підтвердження, рівень довіри до внутрішнього контролю); відібрати договори для тестування та вивчити їх умови (правила визначення аудиторської вибірки); здійснити перевірку бухгалтерських документів щодо досліджуваного об’єкту обліку на кожному етапі облікового процесу.

Для встановлення реальної кредиторської заборгованості, аудитор може використовувати інші методи, такі як відправлення за адресами боржників запитів на перевірку боргів, отримання інформації від зовнішніх або внутрішніх, незалежних від бухгалтерського відділу, джерел, вимагати від керівництва контрольних перевірок боргів з контрагентами для встановлення реальності боргу.

Список використаних джерел:

1. Гільорме Т.В. Удосконалення організації обліку кредиторської заборгованості підприємств в умовах невизначеності / Т.В. Гільорме, Ю.К. Шачаніна // Економіка і фінанси. – 2018. – № 1. – С. 18-24.

2. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»: наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2000р. № 20. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua

3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua

Хроленко Наталя Леонідівна
Гільорме Тетяна Вікторівна
к.е.н., доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики
Дніпровського національного університету Імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИ

У процесі фінансово-господарської діяльності кожне підприємство вступає в певні економічні відносини з іншими суб'єктами, в результаті чого відбуваються господарські операції, суттєвою складовою яких, з точки зору фінансової стабільності підприємства, є дебіторська заборгованість.

Ці зв'язки забезпечують нормальну роботу підприємства. Економічні відносини регулюються договорами. При встановленні економічних відносин між сторонами виникають деякі права та зобов'язання. З юридичної точки зору, ці права і зобов'язання виникають у момент укладення договору. В бухгалтерському обліку виникнення зобов'язань однієї сторони перед іншою відображається після здійснення однією із сторін дій, передбачених контрактом. Виникнення заборгованості пояснюється тим, що майже ніколи не збігається момент виконання зустрічних зобов'язань.

Рідкість коли підприємство може похвалитися відсутністю дебіторської заборгованості. Це обумовлено виробничою необхідністю і особливостями конкурентного середовища. Покупцеві вигідно купувати товар або послуги в розстрочку, а продавцю цікаво розширювати свою клієнтську базу за допомогою пропозиції кращих умов. У результаті виникає ситуація, коли товари відвантажені, а оплата за них ще не отримана.

Також дебіторську заборгованість збільшують суми авансових платежів, перерахованих постачальникам в якості передоплати. Сюди ж відносять надміру сплачені суми в податкові органи та страхові внески у позабюджетні фонди. Якщо говорити простими словами, то будь-яка передоплата або відпуск товару в борг утворює дебіторську заборгованість.

Окремим рядком відображаються розрахунки з персоналом організації. Це може бути як переплата по зарплаті, так і видані під звіт суми. Останні будуть відображатись в якості боргу до надання працівником авансового звіту із зазначенням придбаних товарів і документів, що підтверджують факт витрат.

Облік клієнтів є важливою ланкою бухгалтерського обліку, а також у процесі економічної та фінансової діяльності підприємств виникають розрахункові відносин,

відбуваються взаємні зобов'язання, пов'язані з продажем матеріальних цінностей, виконанням робіт або наданням послуг один одному.

Поточний стан розвитку економіки України характеризується низкою чинників, які обумовлюють прискорення інфляції, погіршення платіжної дисципліни, зростання заборгованості підприємств і негативний вплив на рівень розрахунків суб'єктів господарювання. У економічних агентів на перший план висуваються вирішення їх проблем, замість виконання фінансових зобов'язань по платежах перед партнерами. Відсутність відповідальності за невиконання власних договірних зобов'язань дає їм змогу ухилятись від взаємодії з партнерами.

Вітчизняні вчені розглядають дебіторську заборгованість як неоплачені юридичними та фізичними особами товари (роботи, послуги) або вилучені кошти з кругообігу підприємства, що мають документальне підтвердження, яке дає право отримати борг у вигляді грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів.

Теоретичні та методологічні аспекти політики управління дебіторською заборгованістю знайшли відображення в наукових працях багатьох вітчизняних науковців і практиків, серед яких: І.А. Бланк, Ф.Ф. Бутинець, М.Д. Білик, О.С. Іванілов, С.А. Кузнецова, О.Г. Лищенко. Н.М. Новікова, Л.О. Лігоненко та інших.

Вирішити актуальні проблеми в галузі економіки не можливо без вдосконалення побудови бухгалтерського обліку. Чітко налагоджений бухгалтерський облік своєчасно забезпечує потреби управління необхідною і достовірною інформацією для проведення всебічного аналізу господарської діяльності та обґрунтування рішення. Основною метою бухгалтерського обліку та фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної і правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та грошові потоки компанії [2].

Таким чином, облік дебіторської заборгованості в Україні регулюється чітко визначеним стандартом – П(С)БО 10. В результаті дебіторська заборгованість поділяється на довгострокову і поточну. Дебіторська заборгованість у бухгалтерському обліку класифікується в залежності від строків її погашення, ймовірність його виконання, оцінки відображення її в балансі. Визначення, що міститься в національних стандартах не суперечать міжнародним стандартам [3].

У відповідності з П(С)БО 10 дебіторська заборгованість — це сума заборгованості дебіторів підприємства на певну дату. Дебітори — юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів їх еквівалентів або інших активів.

Основною метою ведення бухгалтерського обліку та фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної і правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та грошові потоки компанії [1].

Для обліку дебіторської заборгованості використовуються приймально-здавальні акти, з зазначенням номера рахунку, дати видачі, дати та номера договору, контактні дані клієнта, одиниці виміру, кількість, оптова ціна і вартість продукції.

На закінчення відзначимо, що створення дебіторської заборгованості для багатьох організацій є невід'ємною умовою освоєння нових ринків збуту. Однак необхідно пам'ятати, що подібні комерційні позики формуються за рахунок коштів, вилучених з обороту фірми і вимагають постійного контролю за розвитком ситуації. Часто кінцевий фінансовий результат залежить саме від уміння знаходити золоту середину між зазначеними факторами.

Список використаних джерел:

1. Виваль Н.В. Електронний посібник з дисципліни «Теорії бухгалтерського обліку» – Режим доступу: http://e-lib.sclnau.com.ua/4edf74af23d1f/tema10.htm

2. Сопко В.В. Бухгалтерський облік: навчальний посібник/В.В. Сопко, 2000р. 312с.

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №10 «дебіторська заборгованість», затверджений наказом МФУ від 08.10.99р. №237.

Костюк Тетяна Андріївна
Яровенко Тетяна Сергіївна, д.е.н.,
доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

ХАРАКТЕРИСТИКА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ЯК ОБЛІКОВОЇ КАТЕГОРІЇ

Формування фінансового результату діяльності суб'єкта господарювання є підсумковим етапом облікових процедур. Цей показник є основою податкових розрахунків, об'єктом планування й виражається величиною прибутку або збитку.

Прибуток є метою діяльності будь-якого суб'єкта господарювання та за економічним змістом є джерелом формування фінансових ресурсів, критерієм ефективності діяльності, джерелом задоволення соціальних потреб суспільства, зростання ринкової вартості суб'єкта. Отже, прибуток є визначальною категорією в економіці кожного суб'єкта господарювання, що завжди спричиняє навколо цього поняття дискусії серед представників економічних професій. Варто відзначити, що трактування прибутку, методологія та методика його визнання, формування й оподаткування залишається на сьогодні однією з головних загальноекономічних і бухгалтерських проблем як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Залежно від економічного змісту, який укладається в показник прибутку, формуються висновки користувачів звітності. Безпосередньо бухгалтерське трактування категорії прибутку здебільшого впливає на правильність і доцільність управлінських й інвестиційних рішень.

Питанням економічного змісту прибутку приділяється значна увага багатьох учених, проте порядок формування прибутку страховика досліджений неповною мірою. Дискусійність цього облікового аспекту позначається на неоднозначному методичному підході до алгоритму формування фінансового результату страхової компанії.

Дослідженню економічної сутності прибутку присвячено численні праці вітчизняних і зарубіжних науковців, таких як І.О. Бланк, Г.С. Дергільова, К. Маркс, А. Маршалл, А.В. Мейш, Г. Мюрдаль, Ф. Найт, С.Ф. Покропивний, П.Р. Рубінфельд, П. Хейн, Дж.Р. Хікс та ін., у яких досить повно та всебічно викладено зміст поняття, класифікацію, форму прояву та порядок формування. Проте в компаніях страхового сектору процес формування та обліку прибутку за видами діяльності визначено не досить чітко. Здебільшого сутність категорії прибутку визначається крізь загальноекономічну призму як перетворена форма додаткової вартості, створена найманою працею, або ж винагорода за підприємницькі здібності. У системі бухгалтерського обліку прибуток трактується як сальдо доходів і витрат, а його зміст визначає низка нормативних актів.

З огляду економічної теорії категорія «прибуток» визначається як частина чистого доходу на вкладений капітал підприємця, виражена в грошовій формі, що виступає його винагородою за ризик здійснення підприємницької діяльності, і розраховується як різниця між сукупними доходами й сукупними витратами у процесі здійснення цієї діяльності [1]. З точки зору бухгалтерського обліку категорія «прибуток» розглядається як джерело господарських засобів і відповідних резервів, збільшення капіталу в результаті діяльності, фінансовий результат тощо. Слід зазначити, що загальноприйнятним є розуміння категорії «прибуток» як узагальнюючого показника, який відображає результати господарської діяльності підприємства.

У науковій літературі існують різні підходи до з'ясування сутності прибутку. Окремі вчені акцентують увагу на тому, що прибуток являє собою приріст капіталу й власне джерело фінансування [2]. Проте в межах бухгалтерського обліку прибуток розглядається як сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати [3]. Уважаємо, що найбільш чітким і ємним є трактування досліджуваної категорії, яке визначає прибуток як позитивний

фінансовий результат діяльності підприємства, виражений у грошовому вимірнику, що є джерелом фінансування підприємства, показником ефективності його діяльності, винагородою за використання підприємницьких здібностей [2, с. 153].

Таким чином, прибуток, як економічну категорію, варто визначати позитивним фінансовим результатом діяльності підприємства в грошовому вимірнику, який виступає джерелом фінансування підприємства, показником ефективності його діяльності, результатом господарської діяльності.

Список використаних джерел:

1. Бланк И. А. Управление прибылью. – 2-е изд., расш. и доп. / И.А. Бланк. – К. : Ника-Центр, Эльга, 2002. – 752 с.

2. Панченко І. А. Прибуток як об'єкт бухгалтерського обліку: трансформаційний підхід / І. А. Панченко // Вісник Житомирського державного технічного університету. – 2012. – № 1 (59). – С. 148-153.

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України станом на 18.03.2014. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13

Єлісєєв Євгеній Юрійович
Гільорме Тетяна Вікторівна
к.е.н., доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики
Дніпровського національного університету Імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

РОЛЬ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ

Енергозбереження є однією з найважливіших завдань XXI століття. Адже висока енергоємність продукції вітчизняних виробників є передумовою її низької конкурентоздатності не тільки на зовнішніх, а й на внутрішніх ринках. Це, в свою чергу, підриває економічну безпеку України. Наслідками низької енергоефективності економіки є: нестабільність енергозабезпечення, висока енергоємність валового внутрішнього продукту, низькі темпи соціально-економічного розвитку країни.

Ускладнення процесу управління енергетичною сферою економіки, зростання обсягів та ускладнення структури інформації щодо виробництва та споживання енергоресурсів призводить до зростанню ролі інформаційного забезпечення процесів енергозбереження. Особливо важливу роль системи інформаційно-аналітичного забезпечення управління в умовах запровадження енергозберігаючих технологій належить бухгалтерському обліку. Саме в системі господарського обліку на підприємствах формується необхідна первинна та зведена інформація, що є джерелом прийняття управлінських рішень на різних рівнях [1].

В умовах впровадження енергозбереження функції управління залишаються незмінними: планування − організація − мотивація − контроль. Для їх ефективної реалізації з урахуванням комплексного впровадження заходів з енергозбереження в системі обліку необхідно формувати відповідну інформацію для:

− планування діяльності за її видами (основна, фінансова, інвестиційна діяльність): розробка програм з енергозбереження, планування витрат паливно-енергетичних ресурсів (побудова балансів паливно-енергетичних ресурсів (надалі – ПЕР), розробка та корегування калькуляцій та кошторисів та інш.;

− організаційних удосконалень: зміни організаційних структур з енергетичного управління, введення нових посад або зміни посадових інструкцій, розробка внутрішніх нормативних документів та інш.;

− збору, систематизації та узагальнення інформації щодо витрат енергоресурсів, формування їх структури, складання та подання періодичних звітів про результати впровадження енергозбереження;

− удосконалення процесу нормування на підприємстві з метою розподілу витрат енергоресурсів на прямі та непрямі, визначення втрат, удосконалення методик нормування витрат енергоресурсів за видами продукції, за цехами, ділянками, агрегатами та інш.;

− проведення зовнішнього та внутрішнього енергетичного аудиту: оцінки впливу споживання паливно-енергетичних ресурсів на довкілля, перевірки відповідності устаткування вимогам системи енергетичного менеджменту;

− контролю за виконанням програм з комплексного впровадження енергозбереження;

− інформування та навчання персоналу, розробка програм стимулювання персоналу щодо енергозбереження (виховання ощадливого ставлення до використання паливно-енергетичних ресурсів, популяризація і пропаганда економічних, соціальних та екологічних переваг енергозбереження) [2];

− аналізу діяльності підприємства у напрямках впровадження енергоефективних технологій, обладнання, проектів (оцінка стану споживання енергоресурсів, виявлення резервів скорочення споживання, використання вторинних ресурсів, оцінка балансів ПЕР, аналіз і виявлення причин відхилень фактичного споживання ресурсів від встановлених норм, аналіз результатів впровадження енергозберігаючих технологій та їх ефективності та інш.) [3].

Д.С. Ліпатов вважає, що сьогодні підприємства пострадянського простору проявляють крайній консерватизм у питаннях вибору енергоефективного обладнання або технологій, а менеджери ототожнюють ефективність використання енергоресурсів лише зі скороченням кількості їх споживання [4]. Тому першочерговим завданням зі зміни такого сприйняття є проведення енергоаудиту підприємства − всебічного енергетичного обстеження. При цьому з'ясувати наскільки ефективно компанія використовує енергоресурси вона може самостійно, не залучаючи експертів. Вважається, якщо питома вага енерговитрат у загальному обсязі витрат не перевищує 10%, професійний енергоаудит можна не проводити. В разі якщо питома вага наближується до 15%, у підприємства є резерви їх скорочення, необхідно провести енергетичне обстеження, для чого необхідно зібрати та проаналізувати відповідну інформацію [5].

Отже, бухгалтерський облік у забезпеченні побудови ефективної системи управління енергозбереженням на підприємстві повинен стати інформаційно-аналітичним комплексом, що поєднує у собі системи планування, нормування, обліку, аналізу, аудиту та контролю. У зв'язку з цим, на нашу думку, змінюються вимоги до обліково-аналітичної інформації у форматі реалізації енергозберігаючої політики [6].

Так, першочерговим завданням є удосконалення облікової політики підприємства шляхом доповнення її методами, прийомами та процедурами, що враховують особливості впровадження енергозберігаючих заходів. В Наказі про облікову політику необхідно окремо зазначити такі аспекти: методи амортизації енергозберігаючих основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних матеріальних активів; порядок обліку та розподілу транспортно-заготівельних витрат, пов'язаних з придбанням виробничих запасів та МШП енергозберігаючого призначення; використання рахунки класу 9 для розширення можливостей аналітичного обліку витрат щодо впровадження енергоефективних заходів; перелік та склад статей калькуляції доповнити статтями щодо витрачання енергоресурсів; спільне проведення інвентаризації та енергетичного аудиту [4].

Список використаних джерел:

1. Ліба Н.С. Формування обліково-аналітичного забезпечення інноваційної діяльності / Н.С. Ліба. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://oaji.net/articles/2014/349-1398351974.pdf

2. Бобров Є. А. Концептуальні підходи до визначення поняття «енергетична безпека» / Є.А.Бобров // Стратегічні пріоритети. – 2012. – № 2. – С. 70-75.

3. Кузнець О. Я. Європейська стратегія впровадження енергоощадних технологій / О.Я. Кузнець // [Електронний ресурс] − Режим доступу: http://ecotown.com.ua/news/Zahlyadayemov-YEvropu-za-dosvidom-vprovad zhennya-enerhooshchadnykh-tekhnolohiy

4. Липатов Д.С. Учет средств на єнергосберегающие мероприятия. / Д.С. Липатов. // Бухгалтерский учт в бюджетных и некоммерческих организациях. − 2016. − № 20(260) – С. 32-34.

5. Денисенко Л.О., Малогловець Р.Л. Система енергетичного менеджменту як основа ефективного управління енергоспоживанням / Л.О. Денисенко, Р.Л. Малогловець // Технології та дизайн. – 2013. – №3 (8). – С. 1-7.

6. Левицька А.В., Савич С.П. Формування вимог до обліково-аналітичного забезпечення реалізації енергозберігаючих заходів / А.В. Левицька, С.П. Савич // Економіка: реалії часу. – 2015. – № 3. – С. 224-230. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrch_2015_3_35

Фаринович І.В.,
к.е.н., старший викладач, кафедра фінансів, обліку і аналізу
Національний університет «Львівська політехніка»

ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ФАКТОРИНГОМ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Все більше українських підприємств виходить на глобальні світові ринки, для яких характерним є фінансування торговельних операцій шляхом застосування факторингових операцій. Це насамперед: фінансування під запоруку грошових вимог (invoice-discounting) та повноцінний факторинг (full factoring).

Факторингом як інструментом погашення дебіторської заборгованості із залученням третьої сторони необхідно управляти, враховуючи максимальну кількість факторів, наслідки управління та сприяти досягненню завдань при управлінні.

Вагомий внесок у дослідження теоретичних основ факторингу в Україні зробили вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: Є.В. Склеповий, .К. Макарович [1], О.І. Ступницький [2], А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненко, О.К. Єлісєєва [3], І.Є. Медведєв, Е. Доллан, Дж. Гілберт. Однак, потребує подальшого розгляду економічні інструменти управління факторингу торговельних підприємств.

Оцінювання здійснення факторингової операції на торговельних підприємствах можливе за допомогою економічних інструментів управління факторингом, які доцільно розділити на п’ять блоків.

Результатами першого блоку економічних інструментів «Аналіз платоспроможності дебіторів торговельного підприємства з метою переведення їх на факторингове обслуговування» є:

– аналіз платоспроможності дебіторів на основі оцінки якості дебіторської заборгованості;

– ABC-XYZ аналіз дебіторів на основі використання правила Парето та модифікованого коефіцієнта варіації;

– складання реєстру дебіторів.

Якість дебіторської заборгованості пропонуємо оцінювати на основі термінів погашення дебіторської заборгованості кожного дебітора з урахуванням затвердженого на підприємстві терміну товарного кредиту.

Реєстр дебіторів торговельного підприємства складається за відповідною класифікацією (відповідно до об'єднаного ABC-XYZ аналізу дебіторів).

Другий блок економічних інструментів управління факторингом полягає в аналізі дебіторської заборгованості та оцінюванні реальної її вартості та включає такі елементи:

– визначення реальної суми дебіторської заборгованості в тому числі кожного дебітора;

– аналіз дебіторської заборгованості за видами продукції;

– аналіз обсягу та термінів прострочення дебіторської заборгованості.

У третьому блоці економічних інструментів створюється політика платежів торговельного підприємства (на наш погляд, планування грошових потоків є можливим із врахуванням лімітів фінансування, на основі розрахунку коефіцієнтів інкасації дебіторської заборгованості та складання платіжного календаря), тобто здійснюється планування грошових потоків від факторингових операцій.

Оцінка реалізації факторингових операцій є четвертим блоком економічних інструментів управління факторингом і полягає у визначенні необхідності застосування факторингу шляхом оптимізації факторингового портфеля дебіторів на торговельних підприємствах. Оптимізація факторингового портфеля дебіторів необхідно здійснювати з урахуванням певних обмежень: рівня доходу та кредитного ризику від використання факторингових операцій [4]. Оцінювання результатів факторингу на основі оптимізації факторингового портфеля доцільно здійснювати з використанням методики Cronbach & Gleser [5].

Моніторинг та контроль погашення дебіторської заборгованості в процесі факторингового обслуговування є останнім блоком економічних інструментів управління факторингом торговельних підприємств. Контроль доцільно поділити на внутрішній (здійснюється підприємствами торгівлі) та зовнішній (здійснюється банком чи факторинговою компанією). До засобів здійснення моніторингу та контролю дебіторської заборгованості з боку торговельного підприємства відносимо: виявлення порушення термінів та умов погашення дебіторської заборгованості, тобто проведення переговорів щодо умов погашення дебіторської заборгованості, формування системи штрафів, відношення до проведення процедури банкрутства боржника тощо. Банк чи факторингова компанія також здійснює постійний моніторинг та контроль дебіторської заборгованості шляхом нагадування дебіторам про настання термінів оплати.

Таким чином, запропоновані інструменти управління факторингом сприятимуть ефективності оцінювання можливості здійснення факторингових операцій на підприємствах торгівлі.

Список використаних джерел:

1. Макарович В.К. Аналіз ефективності факторингових операцій як інструменту управління оборотним капіталом / В.К. Макарович // Економічний аналіз : зб. наук. праць. 2013 рік. – Т. 14, № 3. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://econa.org.ua/index.php/econa/ article/viewFile. 2. Ступницький О.І. Сучасний факторинг: ефективність торговельних операцій та управління корпоративними фінансами: навч. посібн. / О.І. Ступницький, В.М. Коверда. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2010. – 255 с. 3. О. Єлісєєва Проблеми обліку дебіторської заборгованості підприємств у контексті розвитку товарного кредитування / О. Єлісєєва, В. Гуня, В. Бєлозерцев // Економіст. - 2012. - № 11. - С. 68-73. 4. Мищенко А.В. Оптимизационние модели управления финансовыми ресурсами предприятия: монографія. / А.В. Мищенко, Е.В. Виноградова // М.: РИОР:ИНФРА-М, 2013. 5. Шарп У.Ф. Теория потрфеля и рынка капиталов / У.Ф. Шарп // The Journal of Finance. 1970. – XIX.

Хазан Павло Вікторович
Дніпропетровська обласна рада

ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНОГО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ НА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ РІВНІ

Просування в напрямку сталого розвитку та підвищення енергетичної безпеки держави спонукає до вдосконалення нормативно-правового регулювання в галузі відновлюваних джерел енергії та енергоефективності на національному, регіональному та місцевому рівнях. Важливою складовою в цьому є гармонізація українського законодавства в цій галузі відповідно до європейських та міжнародних норм.

Це перш за все директиви Європейського Парламенту та Ради. Вони мають на меті сприяння підвищенню рентабельності кінцевого споживання енергії шляхом забезпечення необхідних механізмів, фінансових та правових рамок для ефективного кінцевого використання енергії, а також умов для розвитку ринку енергетичних послуг та підвищення енергоефективності кінцевих споживачів.

Так Директива 2009/28/ЕС щодо стимулювання використання енергії з відновлюваних джерел визначає напрямок збільшення технологічних удосконалень та стимулів для використання енергії з відновлюваних джерел та впровадження енергоефективності. Вона встановлює загальну основу для стимулювання використання енергії з відновлюваних джерел, обов'язкові національні цілі для загальної частки енергії з відновлюваних джерел у валовому кінцевому споживанні енергії і частку такої енергії в транспорті [6].

Директива визначає також національні плани дій щодо відновлюваної енергетики, розрахунок частки енергії з відновлюваних джерел, обмін статистичними даними в системі ЄС, особливості спільних проектів як між державами-членами ЄС та взаємодія з іншими країнами, спільні схеми підтримки, адміністративні процедури, правила та кодекси. Також документ регулює питання гарантії походження електроенергії, опалення та охолодження, питання доступу до мереж та їх функціонування, критерії сталого розвитку для біопалива, розрахунок впливу парникових газів від біопалива. Директивою визначаються спеціальні положення, які стосуються енергії з відновлюваних джерел у транспортній сфері.

Як зазначається в документі, існують можливості для економічного зростання через інновації та конкурентоспроможну енергетичну політику. Виробництво енергії з відновлюваних джерел залежить від місцевих або регіональних малих та середніх підприємств. Тому обмін найкращими практиками у виробництві енергії з відновлюваних джерел між місцевими та регіональними ініціативами, сприяють використанню структурного фінансування в цій сфері. Документ доповнює та замінює директиви 2001/77/ЕС та 2003/30/ЕС [1, 2].

Директива 2009/28/ЄС визначає національні цілі щодо частки відновлюваних джерел у сукупному кінцевому споживанні енергії, а також у транспортному секторі [6]. Цим документом запроваджуються правила в галузі відновлюваних джерел енергії щодо статистичних трансфертів між країнами, спільних проектів, гарантій походження, адміністративних процедур, інформації, підготовки кадрів та доступу до електромережі. Крім того нею визначаються критерії стабільності для біопалива та рідин на основі біопалива. Директива 2012/27/ЄС [8] змінює Директиви 2009/125/ЄС [5] та 2010/30/ЄС [7], а також скасовує Директиви 2004/8/ЄС [3] та 2006/32/ЄС [4]. Ця Директива визначає заходи щодо збільшення енергоефективності в Європейському Союзі до 2020 року на 20%. Директива має на меті усунення бар'єрів на енергетичному ринку та забезпечення ефективності постачання і споживання енергії. Крім того, документом передбачено встановлення орієнтовних національних цілей щодо енергоефективності на 2020 рік.

Одним із важливих європейських документів є Договір про заснування Енергетичного Співтовариства [9], який регулює впровадження інтегрованого ринку природного газу та

електроенергії на основі спільних інтересів і солідарності для стабільного та безперервного постачання енергетичних ресурсів, що є необхідним для економічного розвитку та соціальної стабільності.

Українське законодавство в галузі відновлюваної енергетики створює правові засади для розвитку галузі, підвищення енергоефективності, розвитку та застосування технологій комбінованого виробництва електричної і теплової енергії, підвищення надійності та безпеки енергопостачання. Воно представлене Законом України «Про електроенергетику» [11], Законом України «Про альтернативні джерела енергії» [12], Законом України «Про альтернативні види палива» [13], Законом України «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу» [14], а також Законом України «Про енергозбереження» [10]. На регіональному рівні в Україні прийнята низка обласних стратегій та програми підтримки відновлюваних джерел енергії обласними.

Найбільш сучасним та прогресивним документом, який нещодавно був прийнятий, є «Стратегія енергозбереження, енергоефективності та розвитку відновлюваних джерел енергії Дніпропетровської області на 2018 – 2035 роки», одним з ініціаторів та розробників якої був автор. Вперше в українському законодавстві було визначено, що сучасна енергетична система має бути спрямована на повну відмову від викопного палива в промисловому, комунальному та приватному секторах. Поступове зменшення долі використання такого палива буде сприяти розвитку економічних, соціальних та екологічних компонентів на шляху до сталого розвитку області. Запропонована енергетична система, при зниженні енергоємності ВРП та локалізації виробництва та споживання енергії, зниженні втрат при транспортуванні енергії, обліку енергії, збільшення інвестицій та створення нових зелених робочих місць, буде забезпечувати енергетичну безпеку області [15].

Відповідно до міжнародних зобов'язань України, частка загальної генерації енергії з відновлюваних джерел у 2020 році заявлена на рівні 11%. При цьому у Директиві ЄС 2009/28/ЕС міститься норма валового споживання енергії з відновлюваних джерел має бути 20% до 2020 року та 27% – до 2030 року для країн ЄС, при зменшенні рівня викидів парникових газів на 20% у порівнянні з 1990 р. Тому актуальність вдосконалення регуляторної бази на національному та регіональному рівні в Україні має велике значення на шляху до інтеграції України до Європейського Союзу. Це також сприятиме зменшенню негативного впливу підприємств енергетики на довкілля та зміцненню енергетичної безпеки держави.

Список літератури

1. Directive 2001/77/EC of the European Parliament and of the Council of 27 September 2001 on the promotion of electricity produced from renewable energy sources in the internal electricity market. (2001). [Electronic resource]. – Access mode: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001L0077&from=EN

2. Directive 2003/30/EC of the European Parliament and of the Council of 8 May 2003 on the promotion of the use of biofuels or other renewable fuels for transport. (2003). [Electronic resource]. – Access mode: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003L0030&from=en

3. Directive 2004/8/EC of the European Parliament and of the Council of 11 February 2004 on the promotion of cogeneration based on a useful heat demand in the internal energy market and amending Directive 92/42/EEC. (2004). [Electronic resource]. – Access mode: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0008&from=EN

4. Directive 2006/32/EC of the European Parliament and of the Council of 5 April 2006 on energy end-use efficiency and energy services and repealing Council Directive 93/76/EEC. (2006). [Electronic resource]. – Access mode: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006L0032&from=EN

5. Directive 2009/125/EC of the European Parliament and of the Council of 21 October 2009 establishing a framework for the setting of ecodesign requirements for energy-related products. (2009). [Electronic resource]. – Access mode: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0125&from=EN
6. Directive 2009/28/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the promotion of the use of energy from renewable sources and amending and subsequently repealing Directives 2001/77/EC and 2003/30/EC. (2009). [Electronic resource]. – Access mode: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0028&from=EN
7. Directive 2010/30/EU of the European Parliament and of the Council of 19 May 2010 on the indication by labelling and standard product information of the consumption of energy and other resources by energy-related products. (2010). [Electronic resource]. – Access mode: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32010L0030&from=EN
8. Directive 2012/27/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 on energy efficiency, amending Directives 2009/125/EC and 2010/30/EU and repealing Directives 2004/8/EC and 2006/32/EC. (2012). [Electronic resource]. – Access mode: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:315:0001:0056:en:PDF
9. The Energy Community Treaty. (2006). [Electronic resource]. – Access mode: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:l27074&from=EN
10. Закон України від 1 липня 1994 р. № 74/94-ВР «Про енергозбереження» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/74/94-%D0%B2%D1%80
11. Закон України від 16 жовтня 1997 р. № 575/97-ВР «Про електроенергетику» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/575/97-%D0%B2%D1%80
12. Закон України від 20 лютого 2003 р. № 555-IV «Про альтернативні джерела енергії» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/555-15
13. Закон України від 21 травня 2009 р. № 1391-VI «Про альтернативні види палива» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1391-14
14. Закон України від 5 квітня 2005 р. № 2509-15 «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного потенціалу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2509-15
15. Рішення Дніпропетровської обласної ради № 275-11/VII від 01.12.2017 р. «Про Стратегію енергозбереження, енергоефективності та розвитку відновлюваних джерел енергії Дніпропетровської області на 2018-2035 роки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://oblrada.dp.gov.ua/rishennia/sklikannia-7/xi-sesiya/%E2%84%96-275-11vi%D1%96-01-12-2017/

Єлісєєва Оксана Костянтинівна
д.е.н., професор, зав. кафедри статистики, обліку та економічної інформатики
Багдасарьян Катерина Альбертівна
Дніпровського національного університету Імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

СУЧАСНА ПАРАДИГМА ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО РЕСУРСУ

Все більше часу підприємства приділяють увагу своєму візуальному відображенні в якості веб-сайту. Чим більш функціональним, приємним на вигляд, доступним, швидким та зрозумілим є сайт, який, наприклад, пропонує послуги, тим, як вважається, більше в нього шансів принести прибуток.

Філ Барден у своїй книзі «Код зламано або наука про те, що змушує покупати» описує принципи нейромаркетингу та біхевіорестиської економіки та показує на прикладі веб-сайту Groupon.com, як саме візуалізація впливає на прийняття рішення покупців, їх зацікавленість та засади успіху, оскільки навіть Google не вдалось купити сайт за 6 млрд доларів через відмову власників Groupon [1].

Виникає питання, чи існує наукове наукові дослідження для обґрунтування даного процесу, чому саме візуалізація інтерфейсу, його властивість так впливає на наші рішення й поведінку. Відповідь знаходиться в моделі двох систем, яка принесла Даніелу Канеману Нобелівську премію [2]. Вона включає відмінності ментальних процесів у процесі прийнятті рішень, включає схему двох систем: «Автопілот» та «Пілот» (рис.1).

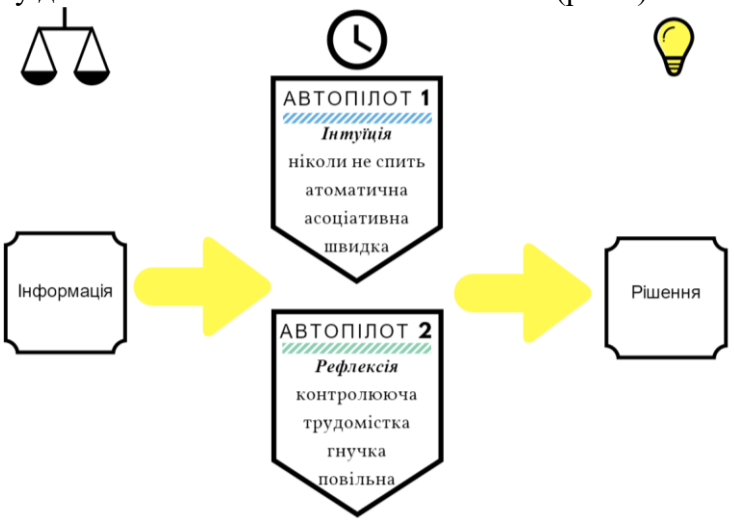

Рис. 1 Когнітивно-візуальне порівняння двох систем моделі Д.Канемана поведінки споживачів на ринку.

У відповідності до першої системи – автопілот, яка заснована на сприйнятті та інтуїції, «ніколи не спить», швидка та виконує асоціативне мислення без зусиль, за допомогою інтуїтивних дій, без обмірковування. Друга система потребує більші зусилля, оскільки працює поступово, дає змогу приймати добре обдумані рішення, можливість розміркувати перед тим як прийняти остаточне рішення.

Отримані результати щодо існування наукового підґрунтя впливу на поведінку споживача спонукають маркетологів використовувати різні методи та підходи у просуванні товарів та послуг, розвивати науку нейромаркетинг, визначати принципи біхевіористичної економіки.

Зручним майданчиком для різних екскрементів у даній сфері виступає Інтернет. Динамічна зміна технологій потребує постійного оновлення сайтів, аналізу поведінки споживачів, визначення їх потреб. Досить простим способом визначити слабкі та сильні сторони веб сайту може бути SWOT-аналіз. На прикладі одного сайту можливо провести SWOT-аналіз ефективності сайту для визначення головних сторін, які приносять позитивну динаміку розвитку сайту або негативну. Другим способом визначення сторін функціонування сайту можливо через аналіз LIFT - Landing Page Influence Function for Tests - функція впливу різних чинників на коефіцієнт конверсії цільової сторінки [3].

Після визначення сильних та слабких сторін сайту, маркетолог чи власник підприємства визначає, що саме потрібно змінити аби досягти ще більшої зацікавленості зі сторони споживача. Проте, зміни не завжди одразу приводять к позитивному результату. Для того щоб бути впевненим в правильності вибору стратегії та змін, проводять A/B-тести [4]. Для перевірки гіпотез використовують статистичні тести, які залежать від характеру від характеру вимірюваного показника. У загальному випадку, якщо ми вважаємо середньодобові значення, можна скористатися тестом Вільяма Госсета [5].

Отже, у сучасних умовах стрімкого розвитку розповсюдження інформації важливим є вміння управляти інформацією, подавати її у відповідній формі для привернення уваги та вміти розуміти потенційного покупця не бачивши його, наприклад, через Інтернет-мережу.

Список використаної літератури:

1. Why Groupon Said No To Google's $6 Billion [Електронний ресурс] // Business insider journal : [сайт]. – Режим доступу: http://www.businessinsider.com/why-groupon-said-no-to-google-2010-12

2. Деніел Канеман – Мислення швидке й повільне [Електронний ресурс] // The Vollage Journal : [сайт]. – Режим доступу: http://www.the-village.com.ua/village/knowledge/book-of-the-week/263785-daniel-kaneman-mislennya-shvidke-y-povilne

3. The LIFT Model: Use these six factors to increase your conversion rate [Електронний ресурс] // Wider Funnel : [сайт]. https://www.widerfunnel.com/the-six-landing-page-conversion-rate-factors/

4. Why Influencer Marketing Will Explode In 2017 [Електронний ресурс] // Forbes Journal : [сайт]. https://www.forbes.com/sites/ajagrawal/2016/12/27/why-influencer-marketing-will-explode-in-2017/#3cf2709720a9

5. Оцінювання достовірності значень за t - критерієм Стьюдента [Електронний ресурс] // Блог R Analytics: [сайт]. http://r-analytics.blogspot.com/2012/03/t.html#.WiA9QUeLTh4

Екзархова Евеліна Анатоліївна
Вітка Наталія Євгенівна
к.е.н., доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики
Дніпровського національного університету Імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

ENERGY EFFICIENT TECHNOLOGIES – BASIS OF INDUSTRIAL DEVELOPMENT OF UKRAINE

Energy efficiency is effective (rational) using of energy reserves. We should use less energy to maintain the same level of energy supply of buildings or technological processes in the production. This, unlike energy saving, mainly aimed at reducing energy consumption, is a more expedient way of spending energy. For the population, it allows to reduce utility costs, for the country - to save resources, increase industry productivity and competitiveness, for the environment energy efficiency helps to limit greenhouse gas emissions to the atmosphere, for energy companies - to reduce fuel costs and unwarranted costs of construction.

Ukraine has one of the highest levels of energy consumption: 2.2% of the world's energy consumption, with less than 1% of the world's population. One of the reasons for this intense energy consumption is the outdated technologies and equipment that have long since developed their resources and are becoming less and less energy-efficient. And although the replacement of old equipment and the use of innovative technologies make it possible to reduce energy consumption by 30%, such measures are very expensive, and before that, they are quite lengthy in time.

Natural resources (such as coal, oil, gas) and power generating stations based on its using are the key sources of energy. Their part in the total balance of primary energy is 79%. Atomic power plants produce about 18% of primary energy in the overall balance. The share of renewable energy sources (such as the energy of the sun, wind, water, biogas, etc.) in the overall balance is insignificant and constitutes only 3% of primary energy, despite the fact that Ukraine has enormous potential.

Ukraine provides itself with only 61% of its primary resources, and 39% is a deficit which is provided by the import of energy from other countries. From time to time, dependence on imported

energy leads to serious economic and political conflicts that significantly affect Ukraine's national security and slow down the growth of the economy.

Recently, the energy problem has become particularly threatening for the further development of the national economy of Ukraine, in this regard, a comprehensive work on developing a vision and strategy for the development of the energy sector was launched. In 2006 the Government of Ukraine developed and approved the Energy Strategy of Ukraine for the period up to 2030. Also it was replaced by the New Energy Strategy of Ukraine until 2035, which provides for three stages of its implementation: Energy sector reform (until 2020); Optimization and innovative infrastructure development (by 2025); Ensuring sustainable development (up to 2035).

The objectives of the strategy, which are created to improve both the overall economic development of the country and the welfare of Ukrainians: reduction of energy intensity of the economy, increase of domestic production, rise energy, economic and ecological safety,creating a solid foundation for a sustainable energy future of Ukraine, optimization of energy balance, promotion of innovative economic development, raising the level of employment of the population, scientific and educational potential, reducing the dependence on import resources, use of domestic scientific and technological and technological achievements with the maximum involvement of the local component.

In addition, in order to fulfill the objectives of the Energy Strategy 2035, appropriate changes were made to the legislation.

So, there are special simplified procedures for registration of enterprises, reduction of taxation, the appointment of special tariffs for energy supply (green tariff), subsidies, etc. Therefore, intensive development of alternative / renewable sources of energy is expected in Ukraine in the coming years. The greatest development is expected in the area of energy use of wind, sun, agricultural waste, biomass, water, biogas, etc.

At present, for the further realization of the potential of energy saving, qualitative changes are needed both in the system of management of the sphere of energy saving and mechanisms of its implementation, activation of work in the sphere of energy saving at the regional level is necessary.

At the heart of regional policy, the first stage should be the formation of a clear, efficient vertical management of energy-saving policies in the state, which involves the creation of separate structural units of the self-government bodies. This will avoid the current state of affairs in the area of energy saving management.

In the presence of an independent subdivision in the structure of local authorities, consistency and consistency will be ensured in the work, a mechanism for real influence of local authorities on monitoring and adjustment of energy saving policy will be created. Relying on the experience of the industrialized countries, we see that the widespread introduction of management management systems in the field of energy saving enables to receive fuel and energy resources saving due to the introduction of energy saving measures not less than from the existing level of their consumption.

It is also advisable to form institutional grounds for attracting the largest communal and large enterprises of the regions of especially environmentally hazardous scientific and commercial financial institutions to the implementation of energy saving projects.

The world-wide experience of implementing energy conservation programs offers the following organizational structure as demonstration zones of high energy efficiency: to form an effective energy saving management system in the regions, designed to create favorable conditions for the application of market mechanisms for the introduction of energy saving technologies and technologies at enterprises of different ownership forms, financing and implementation of energy saving measures in budgetary education and utilities, mitigating the harmful effects of industry and environmental situation.

Ukraine's new energy strategy for 2035 has a chance to maximize its implementation, provided that effective tools are in place to stimulate the necessary processes, especially those related to investing in energy saving.

Список використаних джерел:

1. Джейсінгх Сах, Баськов О. А. Енергоефективні технології та відновлювані джерела енергії. – Київ, 2012. – 74 с.

2. Байдулін В. Б. Проблеми впровадження енергозберігаючих технологій в Україні. – Київ, 2016. – 3 с.

3. Енергетична стратегія України до 2035 року: «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» // [Електронний ресурс]. Схвалена розпорядженням КМУ від 18 серпня 2017р. № 605-р. Режим доступу: http://mpe.kmu.gov.ua/

СЕКЦІЯ 8

ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЕНЕРГОМЕНЕДЖМЕНТ

Габрінець Володимир Олексійович
д-р техн. наук, професор, завідувач кафедри «Теплотехніка»,
Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна
Шаптала М.В.
викладач кафедри розробки програмного забезпечення
комп'ютерної академії ШАГ

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕПЛОНАСОСНОЇ ТЕХНІКИ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ

Залізничний транспорт є крупним споживачем теплової енергії, що витрачається на виробничо-технологічні і побутові потреби. Теплота витрачається на пристрої для підготовки рухомого складу до перевезень (зовнішнє й внутрішнє очищення локомотивів і вагонів, дезінфекція вагонів, піскопостачання локомотивів, приготування охолоджуючої води для двигунів тепловозів і дистиляту для акумуляторних батарей рухомого складу). Досить значними є витрати енергії на обігрівання у холодну пору року вагонів пасажирських поїздів при перевезенні пасажирів і при відстої їх на станціях відправлення й прибуття; тепловозів, що знаходяться у гарячому резерві депо та ін. Суттєвою особливістю комунально-побутового споживання теплоти на залізничному транспорті є необхідність створення для великої кількості людей комфортних умов на залізничних вокзалах, а також приготування білизни для пасажирських перевезень у поїздах дальнього сполучення.

Вирішення питань ефективного витрачання енергетичних ресурсів, що на сьогодні є дуже актуальними, може бути здійснено лише шляхом модернізації теплотехнічного обладнання та використання вторинних енергоресурсів, своєчасного оснащення депо і ремонтних заводів більш сучасним теплотехнічним устаткуванням, що до того ж забезпечує охорону навколишнього середовища.

У теперішній час система централізованого теплопостачання, яка до цього вважалася найбільш обґрунтованою, поступово стає все менш конкурентоздатною порівняно з децентралізованим виробництвом теплоти. Особливо це стосується районів з низькою щільністю забудови, характерною для більшості об'єктів залізничного транспорту, де переважають одно- або двоповерхові будівлі.

Електронагрівачі та гідродинамічні нагрівачі з енергетичної точки зору можуть бути віднесені до одного й того ж класу нагрівачів, а саме тих, що використовують для своєї роботи електричну енергію. Коефіцієнт перетворення електричної енергії у теплову достатньо високий (92…95 %). До інших переваг таких нагрівачів слід віднести й деякі сприятливі експлуатаційні показники. А саме: у більшості випадків вони не потребують безперервного нагляду за роботою. Крім того, відсутня необхідність будування спеціальних приміщень для розміщення теплогенератора. Для них характерна відносна простота підведення первинної енергії – електричного струму, а не газу чи, тим більше, мазуту або твердого палива. Простота регулювання продуктивності та можливість наближення генератора теплоти до споживача; швидкість введення в дію та деякі ін.

Але слід пам'ятати, що електрична енергія об'єктивно є досить коштовним видом палива. Вона сама виробляється на теплових і атомних електростанціях з ККД 30…35 %. Тому перед тим, як приймати рішення про використання електричних нагрівальних апаратів, необхідно провести ґрунтовний економічний аналіз. А там, де вже використовуються електронагрівачі, необхідно провести ретельний енергоаудит.

Застосування електричного нагріву в тому чи іншому вигляді може стати вигідним у разі сполученням його з акумуляторами теплоти. При цьому електричний нагрівач повинен використовуватись переважно у нічний час, коли діє пільговий тариф на електроенергію, а споживання нагрітого теплоносія відбувається у зручний для споживача час. Додаткові витрати, пов'язані з впровадженням такої системи, обумовлені установкою багатотарифного

лічильника електроенергії та водяного або іншого пристрою для акумулювання теплоти. При таких умовах, як показують розрахунки, використання електричного нагріву по економічних показниках наближається до умов одержання теплоти за рахунок спалювання органічного палива. Додатковою перевагою такого теплопостачання є його екологічність.

Для вирівнювання добового графіка навантаження використовують такі основні способи: переклад енергоємних підприємств на роботу у нічний час, створення гідроакумулюючих електростанцій (ГАЕС), добове регулювання навантаження енергоблоків, застосування резервних потужностей в «піковий» і «напівпіковий» час (наприклад, газотурбінних установок), використання надлишкової електроенергії для цілей електроопалення в промисловості і комунальній теплоенергетиці [1].

З перелічених способів вирівнювання ДГН на сьогодні найбільш раціональним є останній. Тому в різних країнах існують заохочувані заходи використання електроенергії в нічний час. Саме таким заходом є пільговий тариф, який дозволяє отримувати не тільки значний технічний, але і немалий загальнодержавний економічний ефект. Таким чином, впровадження електроопалення разом із акумулюванням одержаної в нічний час теплоти є доцільним і заслуговує на значну увагу.

Ще більшого ефекту у раціоналізації системи теплопостачання депо і інших підприємств та об'єктів залізничного транспорту, у тому числі і рухомого складу, можна досягти широким впровадженням теплонасосних установок (ТНУ). Це є найбільш привабливим напрямком у справі енергозбереження за рахунок використання теплоти низького потенціалу навколишнього середовища (наприклад, води рік і озер, а також незамерзаючого ґрунту чи відпрацьованого повітря з системи вентиляції і навіть оточуючого повітря), а також вторинних енергоресурсів і відпрацьованої теплоти теплотехнологічного обладнання. Але його реалізація потребує більш значних первинних капіталовкладень і тому може розглядатись у більш віддаленій перспективі, над якою, між іншим, слід працювати вже сьогодні.

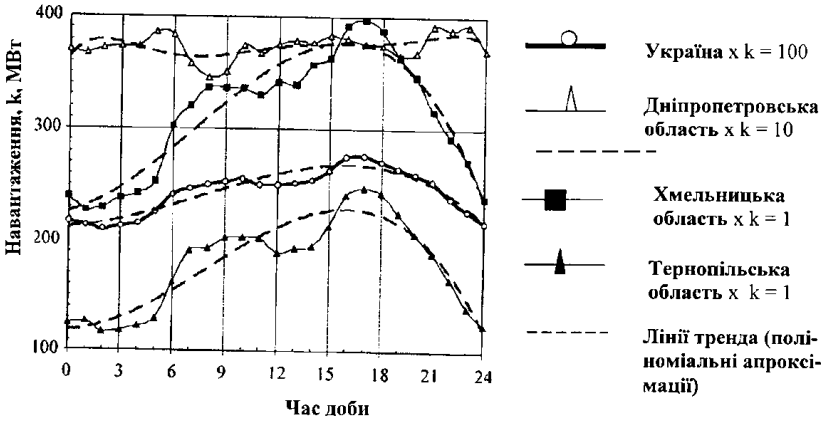

Рис. 1 Добове навантаження в зимовий день 2005 р., МВт

Зважаючи на широкий спектр теплових потужностей, які потрібні для задоволення технологічних і побутових споживачів на залізничному транспорті, а також спектр параметрів теплоспоживання, важливим є визначення номенклатури теплогенеруючого обладнання для планування заходів з енергозбереження.

Як показано в роботі [2], цілий ряд таких заходів може здійснюватись за рахунок модернізації і удосконалення наявного теплогенеруючого і тепло-споживаючого обладнання. Але вже тепер слід планувати і починати впроваджувати більш глибокі структурні зміни в теплоенергетичному господарстві галузі. Насамперед це стосується широкого використання вторинних енергоресурсів на основі впровадження теплонасосної техніки. У якості джерел низькопотенційної теплоти для роботи теплових насосів можуть бути використані атмосферне повітря, різні вентиляційні викиди, вода природних водоймищ, ґрунт і

насамперед скидна вода систем охолодження промислового обладнання. У той же час використання теплонасосної техніки у жарку пору року дозволяє створити комфортні умови для людей, що значно покращує їх самопочуття і підвищує продуктивність праці.

Енергетична ефективність теплового насосу оцінюється коефіцієнтом перетворення ($К_{тн}$), який дорівнює відношенню теплопродуктивності ТН до затраченої електричної потужності (на електропривід компресора):$K_{тн} = Q_{тн} / N_{ел}$

Слід зауважити, що величина $К_{тн}$, в силу законів термодинаміки, завжди більше одиниці, а тому кількість теплової енергії, переданої споживачеві, виявляється більшою за величину підведеної зовнішньої енергії на величину енергії, відібраної від низькопотенціального джерела. Базове значення $К_{тн}$ залежить від цілого ряду факторів, але завжди не менше 2…4.

Енергетична доцільність застосування теплових насосів у якості теплоджерел переконливо доведена результатами великої кількості наукових досліджень і досвідом експлуатації мільйонів ТНУ в промислово розвинених країнах світу [3, 4, 5].

Техніко-економічні розрахунки показують, що витрати палива в системах теплопостачання на базі ТНУ можуть бути зменшені в порівнянні з великими опалювальними котельнями в 1,2…1,8 разів, а із малими котельнями й індивідуальними теплогенераторами в 2…2,6 рази, а у порівнянні з електронагрівачами, що використовуються без теплоакумуляторів – у 3…3,6 рази.

Строк окупності капіталовкладень у ТНУ звичайно становить від 2 до 5 років. У системах з рекуперацією теплоти низькопотенціальних скидних енергопотоків, строки окупності можуть бути менші 2 років. Наприклад, капіталовкладення в систему забезпечення оптимального температурно-вологісного режиму в типовому критому басейні, розроблену НВП «Інсолар» на базі ТНУ й утилізаторів теплоти скидних повітряних і водяних потоків і впроваджену в басейні «Нафтовик» м. Ахтирка Сумської області, окупилися за 18 місяців експлуатації [3]. При цьому вдалося майже в 8 разів знизити пікове енергоспоживання й виключити басейн із розряду энергомарнотратних об'єктів.

В Україні, на жаль, сьогодні важко вказати який-небудь інший напрямок розвитку нової техніки й технології, який перебував би в такому разючому протиріччі, як зі своїми потенціальними можливостями, так і з рівнем розвитку в інших країнах світу. Якщо в розвинених країнах і країнах, що розвиваються, рахунок працюючих ТНУ різного функціонального напрямку ведеться на мільйони або сотні тисяч одиниць, то в Україні працюють одиничні установки, створені, в основному на елементній базі холодильного устаткування, увезеного із країн Західної Європи від спеціалізованих фірм-виробників.

Постає питання про інтенсивне розгортання власного виробництва і широкого застосування теплонасосної і теплоакумулюючої техніки на залізничному транспорті, що обумовлено наростанням енергетичної кризи у світі та дуже обмеженими паливно-енергетичними ресурсами України. Але освоєння широкої номенклатури ТНУ за їх тепло- і холодопродуктивностями, а також параметрами теплоносіїв на виході потребує значних капіталовкладень, у зв’язку з чим необхідно вирішити стратегічне завдання забезпечення тепловою енергією галузі при мінімально можливій номенклатурі виробів.

Вихідними даними для аналізу і побудови стратегії модернізації енергопостачання галузі є діапазон потужностей для задоволення потреб споживачів теплоти та холоду, а також температурні режими джерел теплопостачання.

Переважна більшість сучасних ТНУ при широкому діапазоні тепло- та холодопродуктивностей (від декількох кіловат до сотень мегават) забезпечують температуру теплоносія на виході з установки в межах від 55 ºС до 75^0 С. Це пов’язано з тим, що вони проектуються по одноступеневій схемі та використовують відносно низькотемпературні холодоагенти і їх суміші (робочі тіла): R22, R407, R410 з критичною температурою ~100^0 С. В умовах залізничної галузі потреба у теплових потужностях джерел теплопостачання, як було сказано вище, при умові децентралізації відповідних систем складає від декількох

кіловат до 1…3 МВт. Разом з тим температурний рівень теплоносія, що подається в систему теплопостачання, і особливо теплоносіїв, що використовуються у деяких технологічних процесах повинен бути більш високим: до ~ 130…140^0 С для сушарень деревини і до ~ 170…180 ºС для сушарень електромашин і апаратів. Що стосується систем опалення, то рівень температур теплоносіїв 75…85^0 С може задовольнити новобудови з підвищеними вимогами до теплоізоляції будівельних огороджень та обладнаних системами опалення типу «тепла підлога». У той же час існуючі будови розраховані на подачу в систему опалення теплоносія з температурою 85…95^0 С, тому при подачі теплоносія з меншою температурою виникне потреба оснащення існуючих систем опалення додатковими нагрівальними приладами. Крім того, слід мати на увазі, що клімат в Україні дещо прохолодніший, ніж в більшості країн Західної Європи та Америки. Тому в умовах півночі і сходу часто передбачають оснащення систем опалення, поряд із тепловими насосами, додатковими нагрівальними приладами, наприклад електричними або газовими нагрівачами (так звана бівалентна схема), що ускладнює систему і робить її менш ефективною.

У зв'язку із викладеним, а також, беручи до уваги бажане скорочення номенклатури виробів теплонасосної техніки з метою уніфікації виробництва, пропонуємо на ближню перспективу обмежитись освоєнням виробництва електроопалювальних установок, оснащених тепловими акумуляторами і багатотарифними лічильниками електроенергії, потужністю від трьох до тридцяти кіловатів. Що ж стосується більших потужностей, то для задоволення таких потреб слід розробити і впровадити теплонасосні установки відповідної продуктивності, які б могли функціонувати як в режимах нагріву, так і охолодження повітря. При цьому, встановленню теплових насосів повинен передувати енергоаудит даного підприємства, мета якого – виявлення вторинних ресурсів енергії, що зараз викидається в навколишнє середовище.

Список використаних джерел:

1. Габринец В. А. Использование гидравлического тормоза в качестве источника тепловой энергии / В. А. Габринец // Вісник Дніпропетр. ун-ту заліз. транс. – 2012. – Вип.42. – С. 48-54.

2. Скорик Т. А. Оценочные критерии энергоэффективности систем акклиматизации / Т. А. Скорик, Е. К. Глазунова, Н. П. Воронцова // Труды Всероссийской научно–практической конференции «Транспорт-2011», Естественные и технические науки. – Ростов-на-Дону, 2011. – С. 336-338.

3. Китаев Б. Н. Теплообменные процессы при эксплуатации вагонов / Б. Н. Китаев. – М.: Транспорт, 1984. – 184 с.

4. Матяш Ю. И. Системы кондиционирования и водоснабжения пассажирских вагонов: Учеб. пособие для вузов / Ю. И. Матяш, В. П. Клюка. – М.: УМЦ ЖДТ, 2008. – 286 с.

5. Фаерштейн Ю. О. Кондиционирование воздуха в пассажирских вагонах: учебник / Ю. О. Фаерштейн, Б. Н. Китаев. – М. : Транспорт, 1984. – 272 с.

Тонкошкур Олександр Сергійович
д.ф.-м.н., професор кафедри електронних обчислювальних машин
Накашидзе Лілія Валентинівна
к.т.н., директор НДІ енергетики
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

ПРОБЛЕМИ НАДІЙНОСТІ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ НА ОСНОВІ СОНЯЧНИХ БАТАРЕЙ

Одним з актуальних завдань підвищення ефективності експлуатації таких відновлюваних джерел енергії, як сонячні батареї, є пошук і розробка технологій захисту їхніх елементів і компонентів від електричних і теплових перевантажень із метою

збільшення терміну служби й недопущення позаштатних (зокрема пожежонебезпечних) ситуацій [1].

Як відомо, сонячні батареї є одним з найбільш перспективних відновлюваних джерел електроенергії. Вони складаються з десятків і сотень тисяч окремих фотоелектричних елементів, з'єднаних послідовно та паралельно з метою забезпечення необхідних номіналів струму й напруги.

Ідентичність електричних характеристик фотоелектричних елементів є одним з визначальних факторів забезпечення оптимального режиму функціонування й надійності таких багатокомпонентних систем. Однак прояв і утворення в процесі експлуатації в реальних фотоелектричних елементах і їхніх з'єднаннях різних дефектів, а також їхня робота в режимі мінливої неоднорідної освітленості, призводить до так званих послідовних і паралельних невідповідностей (розходжень) між окремими елементами і їхніми групами. Через це в підсумку виникають їхні локальні перегріви («гарячі плями») і інтенсифікуються процеси деградації [2].

Останнім часом питанням дослідження й розробці методів і засобів підвищення надійності сонячних батарей і їхніх компонентів надається велике значення. Є ряд різних підходів до проблеми «гарячих плям».

Один із них заснований на застосуванні технологій відстеження точки максимальної потужності MPPT (Maximum Power Point Tracking), які використовують пристрої, що аналізують вольт-амперну характеристику фотоелектричних модулів і визначають оптимальний режим їх роботи. У [3] наведені результати симуляції й польових випробувань поводження «гарячих плям» у фотоелектричних системах із центральним і розподіленим MPPT. Останній з них визнаний більше ефективним, тому що дозволяв уникати «гарячих плям» в умовах затінення більшої поверхні однієї комірки, чим при використанні центрального MPPT.

Інший підхід базується на вдосконалюванні відомих схемотехнічних технологій на основі обвідних діодів. Так, у [2] представлена нова стратегія шунтування для монокристалічних і полікристалічних кремнієвих сонячних панелей, що дозволяє значно знижувати температуру «гарячої плями» (максимально до 24^0 С) як при частковому, так і повному затіненні. Вона використовує силовий МОН-транзистор, що віднімає частину зворотної напруги із затіненого фотоелектричного елемента, діючи як дільник напруги.

Перспективним також є використання в якості додаткових пристроїв ізоляції тимчасових коротких замикань або перевантажень за струмом як усередині фотоелектричних елементів, так і їхніх з'єднань (модулів) самовідновлювальних запобіжників типу "Polyswith"[4]. Такі запобіжники являють собою полімерні композити з нанорозмірними вуглецевими наповнювачами. Базова їхня функціональна властивість – стрибкоподібне збільшення електричного опору при досягненні деякої граничної температури на кілька порядків і повернення у вихідний високопровідний стан при зниженні температури.

Ці елементи електричного й теплового захисту знайшли вже застосування в акумуляторах і гальванічних джерелах живлення [4, 5]. До їхніх переваг варто віднести: близький до металевого опір до температури перемикання й до опору ізолятора вище зазначеної температури; можливість реалізації у вигляді дискретних елементів і безперервних плівок - стрічок; реакція, у формі тимчасового блокування окремих компонентів сонячної батареї як на підвищення температури, так і на ріст густини струму.

Проведені останнім часом експериментальні дослідження дозволили встановити, що такі елементи захисту не впливають на роботу сонячних батарей у їхньому робочому діапазоні температур і функціонально придатні для електричної ізоляції локальних областей і компонентів сонячних батарей з підвищеною температурою.

Список використаних джерел

1. Review of Failures of Photovoltaic Modules, ISBN 978-3-906042-16-9 Report IEA-PVPS T13-01:2014.

2. Daliento S. A modified bypass circuit for improved hot spot reliability of solar panels subject to partial shading / S. Daliento, F. Di Napoli, P. Guerriero, V.A. d'Alessandro // Solar Energy. – 2016. – Vol. 134, September. – P. 211-218.

3. Solórzano J. Hot-spot mitigation in PV arrays with distributed MPPT (DMPPT) / J. Solórzano, M.A. Egido // Solar Energy. – 2014. – Vol. 101, March. – P. 131–137.

4. Гавриков В. Самовосстанавливающиеся PTC-предохранители для защиты от токовых перегрузок / В. Гавриков // Новости Электроники. – 2014. – № 12. – С. 11-15.

5. Oglesbee J. W. Overcharge protection device and methods for lithium based rechargeable batteries / J. W. Oglesbee, A. G. Burns // US Patent 6,608,470 B1 – 2003.

Лягушин Сергій Федорович
к.ф.-м.н., доцент кафедри теоретичної фізики
Накашидзе Лілія Валентинівна
к.т.н., директор НДІ енергетики
Тонкошкур Олександр Сергійович
д.ф.-м.н., професор кафедри ЕОМ
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

НОВІ МОЖЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ТА ПОДОВЖЕННЯ ТЕРМІНУ ЕКСПЛУАТАЦІЇ СОНЯЧНИХ БАТАРЕЙ НА ОСНОВІ СХЕМОТЕХНІЧНИХ РІШЕНЬ

В усьому світі економічні й екологічні проблеми диктують прискорений розвиток сонячної енергетики. Для України суттєву додаткову роль відіграють політичні умови розвитку. Спостерігається експоненційне зростання виробництва сонячних батарей, і можна прогнозувати, що виробництво електричної енергії сонячними батареями у світі в 2020 році буде того ж порядку, що й на традиційних електростанціях [1]. Такий розвиток сонячної фотоелектричної енергетики потребуватиме величезних капіталовкладень (витрати на власне батареї, на їх транспортування, монтаж і електротехнічну інфраструктуру, а також на придбання землі для їх розміщення) і значного часу. Оскільки для сучасних батарей гарантований термін експлуатації складає 20 років, виникає питання, яка частина створених потужностей працюватиме на час закінчення спорудження запланованих енергетичних об'єктів; проблема загострюється деградацією сонячних батарей.

Найпоширеніші проблеми функціонування обладнання сонячних фотоелектричних установок пов'язані з фотоелектричними модулями й інверторами [2]. Дефекти модулів можуть складати більше 10% і мати критичне значення для їх експлуатації. Украй важливо якомога швидше виявити ці дефекти та нейтралізувати їх вплив. Головні типи дефектів: мікротріщини, ефект PID (потенціально індукованої деградації), неправильна установка фотоелектричних модулів, гарячі точки, доріжки равлика та внутрішня корозія. Візуально непомітні мікротріщини напівпровідникових структур збільшуються термоциклюванням протягом доби та зміною сезонів. PID виникає, коли є напруга між панеллю та заземленням і струм частково йде в землю, прискорюючи старіння панелі. Гарячі точки викликані недосконалістю контактів, що створює області сонячної панелі з дуже низьким питомим опором, де тече наднормативний струм. Доріжки равлика – це наслідок хімічної реакції між срібною пастою та етилвінілацетатом у системі сонячних елементів. Виникнення внутрішньої корозії прозорого провідного шару панелі під дією проникнення вологи по краях модуля особливо актуальне для тонкоплівкових фотоелектричних панелей.

Процес експлуатації сонячних панелей пов'язаний із виникненням різниці значень напруги, генерованої окремими елементами, за рахунок нерівномірного освітлення. Це веде до перерозподілу струмів і надлишкового виділення енергії в деяких ланках кола (проблема гарячих точок). Вчені ДНУ розглядають шляхи подолання перегріву елементів і запобігання

передчасній деградації фотоелектричних елементів. По-перше, запропоновано нову стратегію шунтування перегрітих ділянок, яка забезпечує значне зменшення їх температури. Підхід спирається на послідовне підключення МОП-транзистора, який знімає частину зворотної напруги з затіненої панелі, діючи як дільник напаруги і не вимагаючи суттєвих змін у схемі. Традиційна схема захисту сонячних панелей полягає в оснащенні кожної з послідовно з'єднаних субпанелей шунтуючим діодом. У випадку зменшення генерації певними елементами вони переходять у режим зворотного зміщення. Тоді діод відіграє захисну роль, зменшуючи падіння зворотної напруги на них і гарантуючи альтернативний шлях для струму, запобігаючи припиненню генерації. Повне падіння напруги на субпанелі збігається з низьким значенням напруги на відкритому діоді V_D. Струми, генеровані всіма незатіненим елементами, змушені текти крізь відкритий діод, зазнаючи відповідне падіння напруги V_F. Якщо затінено один елемент із N, зворотна напруга V_R на затіненому елементі може бути обчислена зі співвідношення $V_R = (N-1)V_F + V_D$ і для надійної роботи панелі N слід обрати так, щоб воно не перевищило напругу пробою. Якщо ж ця умова не виконується, зворотна гілка вольт-амперної характеристики зазнає експоненційного зростання, що викликає надмірну дисипацію енергії. Тому важливо забезпечити зменшення напруги V_R. Додатковий елемент кола – потужний МОП-транзистор – умикається послідовно з субпанеллю та звичайним шунтуючим діодом і за відсутності затінення й, відповідно, високого значення напруги джерела затвору V_{GS} працює як ідеальне коротке замикання. Байпасний діод при цьому вимкнений, а втрати потужності на МОП-транзисторі нехтовно малі – десятки мВт. Якщо V_{GS} , яке збігається з напругою на субпанелі, буде малим, збільшиться значення напруги стоку V_{DS} . Затінення як раз зменшує струм субпанелі та зміщує робочу точку транзистора у бік більшої напруги V_{DS} . У цій ситуації зворотна напруга на затіненому елементі складатиме $V_R = (N-1)V_F + V_D - V_{DS}$, що забезпечує зменшене розсіювання потужності на затіненому елементі, а відтак – його температуру. Перерозподіл напруги викликає збільшення потужності, що розсіюється за допомогою МОП-транзистора, але його захист може бути забезпеченим зовнішнім пристроєм із терміном експлуатації більшим, ніж у самої сонячної панелі [3]. Таке схемне рішення не впливає суттєво на виробництво потужності панеллю, бо помітне зменшення струму буде тільки за умови напруги на субпанелі, близькій до V_{DS}, а це далеко від точки максимальної потужності.

Другий варіант – це застосування технології розподіленого відстеження максимальної потужності (DMPPT). Загалом технологія MPPT (maximum power point tracking) призначена для оптимізації роботи сонячних батарей і базується на використанні контролерів із убудованими процесорами, які забезпечують за певною програмою сканування вольт-амперної характеристики енергетичної установки та зсувають робочу напругу на значення, коли генерується максимальна потужність з урахуванням потреб споживача (заряд акумулятора тощо). Централізовані системи MPPT особливо актуальні для ізольованих установок невеликої потужності, що працюють у регіонах із малою хмарністю. Коли виникає проблема затінення частини елементів, то втрата потужності не залежить від того, централізована чи розподілена система регуляції задіяна, але розподілена система дозволяє ефективно боротися з проблемою гарячих точок. У випадку затінення частини сонячного елемента є дві можливості: або він функціонує в умовах зворотного зміщення та проводить струм незатінених елементів, або незатінені елементи зменшують струм, щоб відповідати значенню струму, генерованого затіненим. У будь-якому разі виникає локальна точка максимальної потужності й алгоритм MPPT поляризує субпанель чи весь модуль у глобальному варіанті. Якщо негативної напруги на елементі зі зворотним зміщенням досить для відкриття байпасного діода, потужність від цілої субпанелі втрачається. Розподілена система на рівні модуля детектує втрату цієї потужності та вибирає зменшення струму незатінених елементів тоді як централізована система вибере втрату потужності діодного блока, тобто зворотне зміщення реалізується в останньому випадку за меншого ступеня

затінення. Подальший аналіз вимагає врахування країв елементів, зміни напруги, пов'язаної зі зміною струму, зворотної характеристики затіненого елемента, що теж впливає на рішення системи стеження. Цю роботу, а також експериментальну перевірку було проведено італійськими дослідниками [4]. Доведено, що існує область, де саме DMPPT не зазнають впливу гарячих точок.

Схемотехнічні рішення з МОП-транзистором і контролерами для відстеження максимальної потужності відкривають шлях до економічно ефективного захисту сонячних батарей від пошкоджень і передчасного старіння.

Список використаних джерел:

1. Зезин Д. А. Деградационные процессы в тонкоплёночных солнечных элементах. Автореферат диссертации на соскание учёной степени канд. техн. наук / Д. А Зезин. – М.: НИУ «МЭИ», 2014. – 17 с.

2. https://greensolver.net/images/greensolver/telechargement/Greensolver-leaflet-2016---En.pdf

3. Daliento S. A modified bypass circuit for improved hot spot reliability of solar panels subject to partial shading / S. Daliento, F. Di Napoli, P. Guerriero, V. d'Alessandro // Solar Energy. – 2016. – Vol. 134. – P. 211-218

4. Solórzano, J. Hot-spot mitigation in PV arrays with distributed MPPT (DMPPT) / J. Solórzano, M.A. Egido // Solar Energy. – 2014. – Vol. 101. – P. 131–137.

Горячкін Вадим Миколайович
канд. техн. наук, доцент кафедри „Теплотехніка"
Габрінець Володимир Олексійович
д-р техн. наук, проф., завідувач кафедри „Теплотехніка"
Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна

ОПТИМІЗАЦІЯ ПІДЗЕМНИХ ТРУБОПРОВОДІВ СИСТЕМ ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ В МІСЦЕВИХ СИСТЕМАХ ОПАЛЕННЯ

Для оптимізації трубопроводів на основі відомих робіт нами запропонована методика розрахунку оптимального діаметру трубопроводів, яка виходить з мінімуму фінансових витрат на спорудження і експлуатацію системи теплопостачання протягом всього терміну експлуатації та втрат теплоти в навколишнє середовище

Цільовою функцією задачі оптимізації є приведені затрати на спорудження та експлуатацію системи

$$S = K + ET \qquad (1)$$

де: K – капітальні затрати на спорудження системи теплопостачання, грн;

E – затрати на експлуатацію, грн/рік;

T – термін експлуатації системи теплопостачання, рік.

Капітальні витрати при прокладанні трубопроводів складаються з вартості труб та допоміжного обладнання, що використовується при прокладці (наприклад, залізобетонні елементи при підземній, опори при надземній прокладці трубопроводів тощо). Разом з тим, вартість допоміжного обладнання, хоча і залежить від розмірів трубопроводу, при оптимізації діаметру труби не буде суттєво змінюватись. Зважаючи на це, до цільової функції з капітальних затрат можна включити тільки вартість труб, умовно знехтувавши в подальшому похідною від вартості допоміжного обладнання. Тоді капітальні затрати будуть визначатися залежністю

$$K = B_m l \qquad (2)$$

де: B_m – вартість погонного метру труби, грн/м;

l – довжина трубопроводу, м.

У сучасній економіці вартість будівельних матеріалів, і в тому числі труб, що використовуються при прокладці теплових мереж та систем опалення, встановлюється ринковими умовами і залежить від діаметру і матеріалу, з якого вони виготовлені. Виходячи з цього, були проаналізовані відпускні ціни на сталеві труби з теплоізоляцією (ДСТУ Б В.2.5-31:2007), що використовуються при прокладці теплових мереж, встановлені різними виробниками та побудована аналітична залежність їх вартості від діаметру. В результаті були отримана залежність

$$B_m = 23851d^2 + 8684d + 47{,}63 \qquad (3)$$

де: d – діаметр умовного проходу труби, м.

На рис. 1 показана залежність розрахункової вартості труб, що використовуються при прокладці теплових мереж, за даною формулою та її порівняння з фактичними цінами.

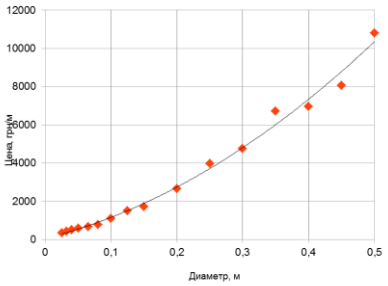

Рис. 1 Вартість труб в залежності від їх діаметра

Затрати на експлуатацію трубопроводів складаються з витрат енергії на транспортування теплоносія, втрат тепла в навколишнє середовище, ремонту трубопроводів тощо. Із цих затрат безпосередньо від діаметру трубопроводу будуть залежати тільки витрати на транспортування теплоносія та втрати теплоти, які, на відміну від інших затрат, що не залежать від діаметру трубопроводу, були враховані при складанні цільової функції. Таким чином, затрати на експлуатацію

$$E = E_m + E_{втр} \qquad (4)$$

де: E_m – затрати електроенергії при транспортуванні теплоносія, грн/рік;

$E_{вт\,р}$ – затрати пов'язані з втратами теплоти в навколишнє середовище, грн/рік.

Затрати електроенергії при транспортуванні теплоносія

$$E_m = \frac{0{,}001Q(P_{тр} + P_{мс})Ц_e T_p}{\eta} \qquad (5)$$

де: η – коефіцієнт корисної дії насосів;

$Q = \frac{\pi d^2}{4} V$ – витрата теплоносія, м^3/с;

$P_{тр} = \lambda \frac{l}{d} \frac{\rho V^2}{2}$, $P_{мс} = \Sigma\zeta \frac{\rho V^2}{2}$ – втрати тиску на тертя і на місцеві опори, Па;

V – швидкість теплоносія, м/с;

$Ц_e$ – ціна електроенергії, грн/(кВт·год);

T_p – тривалість роботи системи протягом року, год.

Коефіцієнт тертя для шорстких труб визначили по формулі Альтшуля

$$\lambda = 0{,}11\left(\frac{k}{d} + \frac{68}{\mathrm{Re}}\right)^{0{,}25} \qquad (6)$$

де: k – шорсткість, м;

$\mathrm{Re} = \frac{Vd}{\nu}$ – число Рейнольдса,

ν – кінематична в'язкість, м^2/с.

Затрати, пов'язані з втратами тепла в навколишнє середовище, визначаються як

$$E_{втр} = \pi q d l \Delta t Ц_m T_р ,$$

де: q – питомі втрати тепла з поверхні трубопроводу, що залежать від характеру теплообміну з навколишнім середовищем, Вт/(м^2·К);

Δt – різниця температур теплоносія в трубопроводі і навколишнього середовища, К;

$Ц_m$ – ціна теплової енергії, грн/(кВт·год).

Мінімуму приведених затрат буде відповідати значення похідної

$$\frac{dS}{dd} = 0 \qquad (7)$$

Враховуючи, що з формули (1) похідна

$$\frac{dS}{dd} = \frac{dK}{dd} + T\frac{dE}{dd} \qquad (8)$$

де похідні

$$\frac{dK}{dd} = l\frac{dB_m}{dd};$$

$$\frac{dB_m}{dd} = 16592d + 3020;$$

$$\frac{dE}{dd} = \frac{dE_m}{dd} + \frac{dE_{втр}}{dd};$$

$$\frac{dE_{втр}}{dd} = \pi q l Ц_m T_р$$

$$\frac{dE_m}{dd} = \frac{0{,}001 Q Ц_e T_р \left(\frac{dP_{тр}}{dd} + \frac{dP_{мс}}{dd}\right)}{\eta};$$

$$\frac{dP_{тр}}{dd} = \frac{l}{d}\frac{\rho V^2}{2}\frac{d\lambda}{dd} - \lambda\frac{l}{d^2}\frac{\rho V^2}{2} + \lambda\frac{l}{d}\rho V\frac{dV}{dd};$$

$$\frac{dP_{мс}}{dd} = \Sigma\zeta\rho V\frac{dV}{dd};$$

$$\frac{d\lambda}{dd} = 0{,}0275\left(\frac{k}{d} + \frac{68}{\mathrm{Re}}\right)^{-0{,}75}\left(-\frac{K}{d^2} - \frac{68}{\mathrm{Re}^2}\frac{d\,\mathrm{Re}}{dd}\right);$$

$$\frac{d\,\mathrm{Re}}{dd} = \frac{V}{\nu} + \frac{d}{\nu}\frac{dV}{dd};$$

$$\frac{dV}{dd} = -\frac{8Q}{\pi d^3}.$$

Наведена в роботі методика розрахунку оптимального діаметру трубопроводу теплової мережі може використовуватись при проектуванні систем теплопостачання і місцевих систем опалення.

Список використаних джерел

1. Ионин А. А. Теплоснабжение: Учебник для вузов / А. А. Ионин, Б. М. Хлыбов, В. Н. Братенков, Е. Н. Терлецкая. – М., Стройиздат, 1982. – 336 с.

2. Коваль В. П. Гидрогазодинамика трубопроводов. / В. П. Коваль, Ф.И. Аврахов. – Днепропетровск, ДГУ, 1972. – 123 с.

3. Боом Б. Принципы оптимизации при проектировании разводящих трубопроводов. / Б. Боом, Х. Кристенсен // Энергосбережение – №4. – 2007. – С. 66-71.

4. Sabdenov K. O. Optimum control of heat supply of a building. 1. Formulation of the problem and basic formulas / K. O.Sabdenov, T. M. Baitasov, M. Erzada // Journal of Engineering Physics and Thermophysics. – Volume 87, Issue 4, July 2014. – PP. 839-847.

5. Sabdenov K.O. Optimum control of heat supply of a building. 2. Analysis and results / K. O.Sabdenov, T. M. Baitasov, M. Erzada // Journal of Engineering Physics and Thermophysics. – Volume 87, Issue 4, July 2014. – PP. 848-854.

Комлєва Карина Станіславівна
Марченко Олег Леонідович
старший викладач кафедри двигунобудування
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

ПОТЕНЦІАЛ ВІТРОВОЇ ЕНЕРГІЇ УКРАЇНИ

Вітроелектричні установки (ВЕУ) досягли на сьогодні рівня комерційної зрілості, і в місцях зі сприятливими швидкостями вітру можуть конкурувати з традиційними джерелами електропостачання [11]. Найбільше розповсюдження з установок, які підключаються до мережі, сьогодні одержали ВЕУ з одиничною потужністю від 100 до 500 кВт. Створюються ВЕУ і з суттєво більшою одиничною потужністю. Вважається, що якщо середньорічна швидкість вітру в даному місці не менша за 5 м/с, а еквівалентна кількість годин на рік, при якій виробляється номінальна потужність, не менша за 2000, то таке місце сприятливе для установки великої ВЕУ. Автономні установки кіловатного класу, які призначені для енергозабезпечення порівняно дрібних споживачів, можуть застосовуватися і в районах з меншими середньорічними швидкостями вітру. У країнах, що розвиваються, інтерес до ВЕУ пов'язаний в основному з автономними установками малої потужності, які можуть використовуватись у малих поселеннях, віддалених від систем централізованого електропостачання. Такі установки вже сьогодні конкурентноспроможні з дизелями, які працюють на привізному паливі. Але непостійність швидкості вітру заставляє або встановлювати паралельно з ВЕУ акумуляторні пристрої, або резервувати її установкою на органічному паливі. Це підвищує вартість спорудження та експлуатації установок.

Максимальна потужність, яка може бути одержана з одного квадратного кілометра площі, змінюється досить широко залежно від району використання, типу станції і технологічних особливостей конструкції, але її середнє значення складає приблизно 10 МВт.

Виробництво електроенергії за допомогою вітру має як певні переваги, так і недоліки відносно традиційних технологій, що використовують органічне та ядерне паливо.

Активний розвиток вітроенергетики у світі спостерігається з початку 80-х років XX сторіччя за рахунок створення механізмів її підтримки [12, 13]. До найбільш поширених механізмів відносяться прямі дотації на виробництво електроенергії, надання податкових пільг, пільгове кредитування, прискорена амортизація, інформаційна та консалтингова підтримка, дотації на виготовлення ВЕУ та на їх спорудження, гарантований тариф на вироблену ними електроенергію, тощо. Їх наявність обумовила досить високі відносні темпи зростання потужності ВЕУ у світі. У більшості промислово розвинутих країн (США, Німеччина, Голландія, Данія та інші) середньорічні темпи складають від 30 % до 50 %. Прогнози рівнів розвитку вітроенергетики у світі значно різняться, хоча всі вони передбачають подальше її зростання.

Відносно низький коефіцієнт використання встановленої потужності пояснюється низькою надійністю споруджених ВЕУ, частина з яких є експериментальними та дослідно-промисловими зразками, та меншим, ніж очікувалось, вітропотенціалом через відсутність на момент побудови достовірних даних з вітропотенціалу. Вибір ділянок для перших ВЕУ

базувався на інформації метеостанцій, яка недостатня для обґрунтування рішень про доцільність їх будівництва. У світі для оцінки вітропотенціалу на перспективних ділянках проводиться цілий комплекс досліджень з використанням спеціальних інструментальних засобів та комп'ютерних програм, тривалість яких складає від одного до двох років. Відповідні засоби та програмне забезпечення в Україні з'явились порівняно недавно.

Енергія руху атмосферних потоків, тобто енергія вітру є перетвореною формою сонячної енергії. Близько 1-2 % сонячної енергії, що доходить до поверхні Землі, перетворюється на енергію вітру, яка складає близько 2700 Твт.

З точки зору можливого використання вітру як джерела енергії нас цікавлять дві складові: швидкість та повторюваність. Оптимальна середня швидкість вітру для енергетичного використання становить 4-25 м/с. Повторюваність це сума часу на рік, протягом якого вітер рухається з оптимальною швидкістю. Рентабельною вважається повторюваність приблизно 2000 годин на рік та більше [1].

Україна має достатньо високий кліматичний потенціал вітрової енергії. Досяжне виробництво енергії від вітру може становити до 25-30 ТВт годин на рік. Цю величину можна вважати потенціалом вітроенергетики України.

Для обчислення енергетичних запасів вітру необхідні багаторічні метеорологічні дослідження. Метою даної роботи являється експериментальне дослідження потенціалу вітрової енергії нашої місцевості та порівняння результатів з результатами інших дослідників [2].

Список використаних джерел:

1. Титко Р. Відновлювальні джерела енергії (досвід Польщі для України) / Р. Титко, В. Калініченко. – Варшава-Краків-Полтава: Видавництво OWG. – 2010.

2. Габрінець В. О. Формування схемних рішень системи акліматизації споруд в робочому середовищі альтернативних джерел енергії: монографія / Габрінець В.О., Л.В. Накашидзе, Сокол Г.І., Марченко О.Л., Гільорме Т.В. – Дніпро: ДНУ імені Олеся Гончара, ТОВ „АКЦЕНТ ПП", 2016. – 150 с.

3. Вербовский В.С. Децентрализация электроснабжения с помощью автономных электростанций /В.С. Вербовский, Н.Ю. Павлюк //Экотехнологии и ресурсосбережение. – 2005. – №3. – С.26-36.

Баглай Марина Романівна
Марченко Олег Леонідович
старший викладач кафедри двигунобудування
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

ПОТЕНЦІАЛ СОНЯЧНОЇ ЕНЕРГІЇ УКРАЇНИ

При проведенні розрахунків складу систем, які в якості основного енергоносія використовують енергію сонячного випромінювання, необхідним є наявність показників інтенсивності сонячної радіації. Тобто це інформація про кількість сумарної (променевої та дифузійної) сонячної енергії, що надходить на 1м^2 поверхні за одиницю часу. Числові значення цієї величини, визначені під час метеорологічних спостережень протягом тривалого часу та віднесені до середнього дня кожного місяця, наведені в довідниках [1, 2].

Відомо [3], що рівень сонячної інсоляції в кожному місяці року залежить від географічної широти місцевості (φ). Україна за своїм географічним положенням займає порівняно невелику смугу (порядку 7 град. п. ш.), тому на її території інтенсивність сонячної радіації радикальних змін не зазнає. Аналітичним шляхом можливо отримати залежність для розрахунку рівня інтенсивності сонячної радіації:

$$E_m = E_{mб} / 1 + 0{,}024(\varphi_б - \varphi). \qquad (1)$$

де: $E_{тб}$ – базове значення інтенсивності сонячної радіації при безхмарному небі;
$\varphi_в$ – координати базової широти місцевості;
φ – координати місцевості, для якої проводиться розрахунок.

Залежність (1) дозволяє об'єктивно розглянути потенціал сонячної радіації при безхмарному небі для будь-якого регіону України.

За методиками, наведеними у [1, 3] для розрахунку енергетичного потенціалу, що надходить до геліосистеми запропоновано використовувати коефіцієнт сонячного сяяння (ψ_c).

Коефіцієнт сонячного сяяння являє собою усереднене відношення сонячної енергії, що надійшла, до можливого її значення при безхмарному небі та прозорій атмосфері. Значення таких коефіцієнтів наводяться у [1] для кожного місяця і практично для всієї території України.

Згідно з [1, 3] такий коефіцієнт, як і кількість сонячних днів у місяці, має ймовірний характер і його значення одержане на основі багаторічних спостережень. Наведені у довідниковій літературі дані свідчать про те, що в кожному конкретному році значення ψ_c можуть дуже відрізнятися одне від одного. Використання ψ_c спрощує аналітичні розрахунки.

Відомо, що найбільша кількість сонячної енергії надходить на площину, що є перпендикулярною до напрямку сонячних променів. Оскільки сонце переміщується у вертикальному та горизонтальному напрямку, то доцільним є наявність обертання одночасно відносно двох осей: горизонтальної та вертикальної. Для технічного забезпечення цієї умови потрібна система слідкування за положенням сонця, що значно ускладнює систему енергозабезпечення та знижує її надійність.

Найбільш поширеними є плоскі нерухомі геліоколектори, які встановлюються під деяким кутом $\beta_{гк}$ до горизонту і звернені теплосприймаючою поверхнею на південь. При цьому кількість сонячної енергії, що надходить на них, буде відрізнятися від кількості енергії, яка припадає на горизонтальну поверхню. Тому в теплових розрахунках з використанням метеоданих доводиться перераховувати рівень сонячної радіації з горизонтальної поверхні на похилу.

Сонячна енергія Е, яка надходить на похилу поверхню, має три складові [3]: пряму радіацію $E_{пр}$, дифузійну складову $E_{диф}$ і відбиту енергію $E_{від}$. Основною складовою є пряма радіація, розрахунок якої проводиться відповідно до (2):

$$E_{пр} = E \cdot (1 - \psi_{диф}) \cdot \cos j, \qquad (2)$$

де: $\psi_{диф}$ – коефіцієнт, який характеризує частку дифузійного випромінювання у загальній сонячній радіації, $\psi_{диф} = E_{диф} / E$;
j – кут між нормаллю до поверхні та напрямком сонячного променя.
$E_{диф}$ – дифузійна складова сонячної енергії, що надходить на поверхню перетворювача.

Відповідно до [3], дифузійна складова визначається кутом нахилу поверхні до горизонту $\beta_{перетв}$:

$$E_{диф} = \psi_{диф} \cdot E \cdot \frac{1 + \cos \beta_{перетв}}{2} \qquad (3)$$

Потенціал сонячної енергії в Україні є достатньо високим для широкого впровадження геліосистем як теплоенергетичного так і фотоелектричного обладнання практично на всій території.

Сонячне випромінювання в Україні складає 3500 – 5200 мДж/м^2 за рік. Сезонний період активного використання у північних регіонах продовжується з квітня по вересень, а у південних з березня по жовтень, що становить 1900 – 2400 годин в рік. Загальне середньорічне випромінювання варіюється від 1070 кВт·год/км^2 на півночі до 1400 кВт·год/км^2 на півдні. У цілому територія України відноситься до зон з середньою інтенсивністю сонячної радіації [1].

Список використаних джерел:

1. Сиворакша В. Ю. Теплові розрахунки геліосистем: монографія / В. Ю. Сиворакша, В. Л. Марков, Б. Є Петров ін. – Д: ДНУ, 2003. – 123с.

2. Сиворакша В. Е. Оценка ефективности использования солнечной энергии в отопительной системе / В. Е. Сиворакша, В. Л. Марков, Б. Е. Петров, К. Е. Золотько // Экотехнологии и ресурсосбережение. – К., 2005. – №6. – С. 15-18.

3. Раушенбах Г. Справочник по проектированию солнечных батарей / Г. Раушенбах. – М.: Энергоатомиздат, 1983. – 397 с.

Накашидзе Лілія Валентинівна
директор НДІ енергетики
Шевченко Мирослав Володимирович
провідний інженер НДІ енергетики
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМ ЕНЕРГОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ З ВІДНОВЛЮВАНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ ЕНЕРГІЇ

В Україні та світі для забезпечення споживачів електричною та тепловою енергією поширюються комбіновані системи генерування в яких ефективно використовуються відновлювані джерела енергії (ВДЕ). Широкомасштабне впровадження таких технологічних рішень побудови систем кліматизації та енергозабезпечення сприяє зменшенню рівня питомого споживання енергії в країні. Основна причина високого рівня споживання енергії є незадовільний показник нераціональної комплектації систем енергозабезпечення з використанням ВДЕ.

Визначено, що для оптимізації складу варіативних систем кліматизації (та режимів їх функціонування), за умови використання різних видів ВДЕ, необхідно одночасне вирішення ряду питань [1], серед яких:

– раціональний вибір доцільних схемних рішення комплексної системи енергозабезпечення і кліматизації (опалення, кондиціювання, вентиляція та гаряче водопостачання) залежно від призначення будівлі;

– ефективне визначення впливу складових елементів системи кліматизації та енергозабезпечення на рівень енергетичної ефективності будівель;

Оптимізація технічних рішень побудови варіативних систем кліматизації та енергозабезпечення базується на комплексному розгляді таких складових, як економіка, екологія та комфортність споживача. Тільки завдяки комплексному підходу можливе зменшення витрат на функціонування систем енергозабезпечення при одночасному зниженні екологічних ризиків їх експлуатації.

У роботі проведено аналіз реалізованих схемних рішень комплексних систем енергозабезпечення та кліматизації, у яких передбачається одночасне опалення, кондиціювання, вентиляція та гаряче водопостачання споруд. Окреслено, що на сьогодні для ефективного функціонування систем кліматизації застосовують два способи регулювання режимів їх роботи: зміна температури або витрати теплоносія. Найбільш широке використання отримало якісне регулювання [2], тобто зміна температури теплоносія на джерелі при постійному розході залежить від температури зовнішнього середовища. Але такий метод не дозволяє оптимізувати теплові режими та перерозподіл теплових потоків. У цей же час за кордоном частіше використовують кількісне регулювання, яке дозволяє суттєво знизити теплові втрати.

Нагальним у даний час є застосування технічних рішень, які дозволяють автономно забезпечити необхідні кліматичні параметри споруди, наприклад, завдяки генеруванню теплової енергії на самих об'єктах.

За інформацією, що наявна в різних літературних джерелах [1-3], на сьогодні відома велика кількість схемних рішень, які базуються на поєднанні різних конструктивних елементів. Так, наприклад, поєднання системи геліоколекторів, теплових насосів, теплових акумуляторів сприяє збільшенню використання ВДЕ на світовому рівні для кліматизації споруд. Але чітко означених наукових засад формування систем кліматизації немає. Наявні методики передбачають враховування особливостей експлуатації сонячних колекторів, а також теплових вторинних енергоресурсів.

При одночасному використанні сонячної енергії, теплового насосу окреслена тенденція взаємодії пристрою поглинання сонячної енергії, розміщення теплообмінника, перетворення сонячної енергії, багатоцільове використання енергії навколишнього середовища.

Визначено, що рідинні теплові акумулятори у вигляді баків-акумуляторів є найбільш надійними конструктивно. У таких теплових акумуляторах проходить [3] пряме акумулювання, тобто теплоносій є одночасно й аккумулюючим матеріалом. При використанні ВДЕ для теплозабезпечення споруд наявність теплових акумуляторів у системах теплозабезпечення дозволяє підвищити ефективність використання сонячної енергії завдяки узгодженню режимів генерування та споживання енергії. Окреслено, що через те, що теплові акумулятори функціонують в нестаціонарному тепловому режимі, важливим є підвищення динамічних характеристик. Тобто необхідно проводити оптимізацію процесів заряду та розряду шляхом раціонального вибору конструктивних характеристик теплових акумуляторів і робочого тіла.

Таким чином, проведено аналіз технічних особливостей побудови та впровадження комплексних систем кліматизації та енергозабезпечення, у яких використовуються відновлювані джерела енергії.

Список використаних джерел:

1. Товажнянский Л. Л. О возможности интеграции солнечных систем тепло- и горячего водоснабжения в существующие теплосети / Л. Л. Товажнянский, А. К. Кузин, П. А. Капустенко, Л. М. Ульев // Щоквартальний науково-практичний журнал «Інтегровані технології та енергозбереження». – Харків: НТУ «ХПИ», 2003. – №2. – С.34-37.

2. Вербовский В. С. Децентрализация электроснабжения с помощью автономных электростанций / В. С. Вербовский, Н. Ю. Павлюк // Экотехнологии и ресурсосбережение. – 2005. – №3. – С.26-36.

3. Габрінець В. О. Формування схемних рішень системи акліматизації споруд в робочому середовищі альтернативних джерел енергії: монографія / В. О. Габрінець, Л. В. Накашидзе, Г.І. Сокол, О.Л. Марченко, Т.В. Гільорме. – Дніпро: ДНУ імені Олеся Гончара, ПП «Ліра ЛТД», 2016. – 146 с.

Шевченко Сергей Валериевич
Марченко Олег Леонидович
старший викладач кафедри двигунобудування
Дніпровського національного університету імени Олеся Гончара (м. Дніпро)

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕПЛОВИХ ТРУБОК В ГЕЛІОКОЛЕКТОРАХ

Ідея теплових трубок з використанням капілярного ефекту була вперше запропонована R. S. Gaugler в 1942 р. Принцип роботи заснований на тому, що в порожнині закритою трубки з теплопровідного металу знаходиться рідина, що легкозакипає. Перенесення тепла відбувається за рахунок того, що рідина випаровується на гарячому кінці трубки, поглинаючи при цьому енергію фазового переходу з рідкого в пароподібний стан, і

конденсується на холодному, віддаючи отриману енергію, потім переміщається назад на гарячий кінець по гноті за рахунок капілярного ефекту [1].

До основних переваг теплових трубок порівняно з традиційними елементами теплопровідних систем належать: простота конструкції; відсутність рухомих деталей і безшумність роботи; малі масогабаритні характеристики; відсутність витрат енергії на переміщення теплоносія; надійність роботи; висока еквівалентна теплопровідність [3].

Теплові трубки використовуються в різних сферах: передача теплової енергії з мінімальними витратами, космічна промисловість, холодильники і пристрої охолодження, забезпечення теплом теплиць, відведення тепла в пристроях мікроелектроніки і т.д. [2].

У даній роботі розглянута можливість застосування теплових трубок в геліоколекторі. Геліоколектор – це пристрій, призначений для поглинання сонячної енергії, яка переноситься видимим і ближнім інфрачервоним випромінюванням і для подальшого її перетворення в теплову енергію, придатну для використання. Принцип використання теплових трубок в геліоколекторах полягає в наступному: у закритих трубках, виконаних з міді, знаходиться рідина яка при підвищенні температури легко закипає (це можливо навіть при температурі -30, так як в трубці знижений тиск), переходить в пароподібний стан і переміщається в зону конденсації де, віддаючи енергію повертається в рідке агрегатний стан. Теплота із зони конденсації теплової труби нагріває теплоносій геліосистеми а сконденсований теплоносій повертається в зону випаровування по гноті і цикл відновлюється.

Робота теплової трубки – це максимально швидка передача тепла. Виходячи з цього, потужність передачі тепла тепловою трубкою повинна бути завжди вище, ніж потужність, що поглинається адсорбером геліоколектора [4].

Список використаних джерел:

1. https://uk.wikipedia.org/wiki/

2. Габрінець В. О. Формування схемних рішень системи акліматизації споруд в робочому середовищі альтернативних джерел енергії: монографія / В. О. Габрінець, Л. В. Накашидзе, Г.І. Сокол, О.Л. Марченко, Т.В. Гільорме. – Дніпро: ДНУ імені Олеся Гончара, ПП «Ліра ЛТД», 2016. – 146 с.

3. Габринец, В. А. Влияние угла наклона тепловой трубы на ее запуск и установку / В. А. Габринец, О. Л. Марченко // Проблемы высокотемпературной техники: сб. науч. трудов. – Днепропетровск, 2013. – С. 14–24.

4. Михаленко Т. Г. Подход к проектированию тепловой трубы вакуумированного солнечного коллектора/ Т. Г. Михаленко, С. В. Губин // Авиационно-космическая техника и технология. – 2012. – №. 2. – С. 78–82.

Мазурик Станіслав Васильович
асистент кафедри ЕОМ,
Ахметшина Людмила Георгіївна
д. т. н., проф. кафедри ЕОМ,
Скуратовський Ігор Анатолійович
к. ф.-м. н., доц. кафедри РЕ
Дніпровского національного університету імени Олеся Гончара (м. Дніпро)

ПРОГНОЗУВАННЯ ВЛАСТИВОСТЕЙ БАГАТОКОМПОНЕНТНИХ СУМІШЕЙ ОКСИДІВ МЕТАЛІВ

Кераміка на основі оксидів металів, знайшла широке практичне застосування для виготовлення різних електронних компонентів, таких як варистори, позистори, резистори та ін. [1, 2]. Традиційний шлях отримання кераміки з оксидів металів це змішування порошків оксидів металів в потрібних пропорціях і отримання шликера із застосуванням органічних

зв'язуючих. Далі з шлікера формуються заготовки потрібної форми і проводиться випал із заданими параметрами нагріву. Кожен із оксидів металів дає свій вклад у загальні властивості отриманої кераміки. Для розуміння того, які властивості додає конкретний оксид металу, виготовляють зразки кераміки без нього та зразки кераміки з його різним вмістом. Звичайно, результат розглядають у вигляді графіків, з яких роблять висновки про вплив кожного з компонентів на властивості зразка кераміки в цілому. При дослідженні багатокомпонентних зразків кераміки доводиться проводити великий обсяг експериментальної роботи.

Щоб зменшити обсяг експериментальної роботи при достатній кількості експериментального матеріалу, можна оцінювати вплив на одну із властивостей кераміки одразу трьох параметрів, використовуючи засоби графічного пакету OriginPro8. Наприклад, на рис. 1 наведено приклад вплива на величину нормалізованого коефіцієнта нелінійності зміни концентрації трьох складових зразка варисторної кераміки.

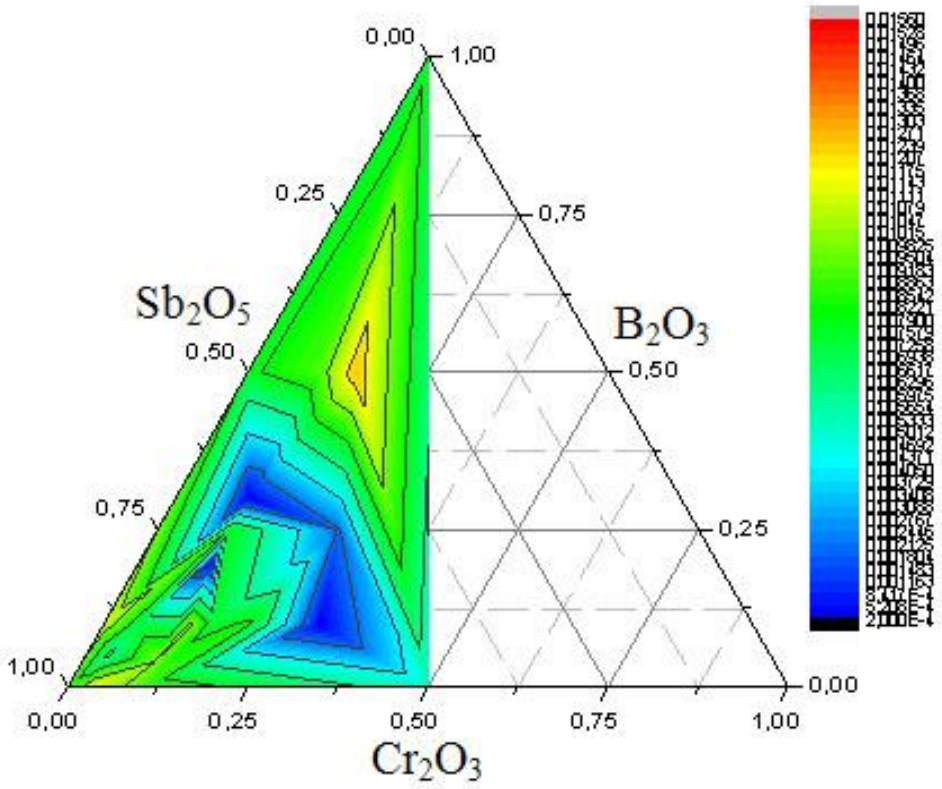

Рис. 1. Вплив на величину нормалізованого коефіцієнта нелінійності зміни концентрації трьох складових зразка варисторної кераміки

Перспективним методом для прогнозування і уточнення властивостей багатокомпонентних сумішей оксидів металів є також метод прогнозу з використанням карт Кохонена, що самоорганізуються.

Список використаних джерел:

1. Matsuoka M. Discovery of ZnO varistors and their progress for the two decades / M. Matsuoka // Advances in varistor technology. Ceramic Transactions.Vol.3. Ed. L.M.Levinson, Am.Ceram. Soc. – 1989. – P.3-9.

2. Shohata N., Nakanishi M., Utsumi K. Mullilayer Ceramic Chip Varistor / N.Shohata, M.Nakanishi, K.Utsumi // Ceramic Transactions. Advances in varistor technology. Ed. by L.M. Levinson. Vol. 3. Am. Ceram. Soc. – 1989. – P. 329-337.

Титаренко Ігор Валерійович
старший викладач кафедри „Теплотехніка”
Габрінець Володимир Олексійович
д-р техн. наук, професор, завідувач кафедри «Теплотехника»,
Іщенко Володимир Олексіович
канд. техн. наук, доцент кафедри „Теплотехніка”
Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна

РОЗРОБКА СИСТЕМ ЕНЕРГОПОСТАЧАННЯ ОБ'ЄКТІВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ З ВИКОРИСТАННЯМ НОВІТНІХ СХЕМНИХ І ПРОЕКТНИХ РІШЕНЬ

Система опалювання слугує для підтримки усередині вагона нормального температурного режиму. Незалежно від температури зовнішнього повітря, температура усередині вагона має бути 20 ± 2^0С (при зовнішній температурі повітря до – 40^0С і швидкості руху до 160 км/год). Крім того система опалювання повинна підігрівати повітря, що подається вентиляційною установкою, забезпечувати підігрівання води в системі гарячого водопостачання, а у вагонах останніх років випуску ще й забезпечувати обігрів голівок водоналивних труб. Залежно від способу отримання тепла для обігріву вагонів системи опалювання поділяються на водяну і комбіновану.

Витрати палива повинні забезпечити комфортні умови для пасажирів у вагоні. Це виконується, коли енергія, що надходить від згоряння з урахуванням витрат, дорівнюватиме тепловим втратам самого вагону в довкілля. Величина цих витрат може бути підрахована за допомогою рівнянням:

$$Q_{OT} = KF(t_в - t_c) \qquad (1)$$

де; K – коефіцієнт теплопередачі кузова вагону, Вт/(м^2 К);

F – розрахункова теплопередаюча поверхня кузова, м^2;

$t_в$, t_c – відповідно розрахункова температура повітря в умовах зимових перевезень і температури довкілля.

У свою чергу значення коефіцієнта теплопередачі обчислюється за виразом:

$$K = \frac{1}{\sum_{i=1}^{n} \frac{1}{\alpha_B} + \frac{\delta_i}{\lambda_i} + \frac{1}{\alpha_H}} \qquad (2)$$

$$\alpha_H = 7,34 \cdot V^{0,656} + 3,78 \cdot e^{-1,91 \cdot v} \qquad (3)$$

де: α_B – коефіцієнт тепловіддачі з внутрішньої сторони, α_B =8,7 Вт/(м$^2 \cdot$К);

$\delta_{ст}$ – товщина стінки, м;

$\lambda_{ст}$ – коэффициент теплопровідності, Вт/(м$\cdot$К);

$\alpha_н$ – коефіцієнт тепловіддачі зовні, α_H = 57 Вт/(м$^2 \cdot$К);

V – швидкість руху потягу,

Теплові витрати на обогрів вагону при швидкісті руху 90 км/год залежно від рівня зовнішньої температури, які обчислені за співвідношенням (1) надані на рис.1.

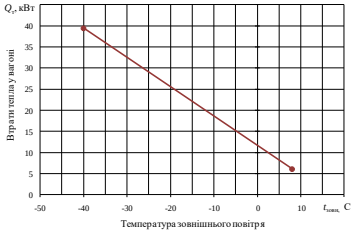

Рис. 1 Теплові витрати на обогрів вагону від температури зовнішнього повітря

З графіка видно, що витрати палива суттєво зростають при зниженні зовнішньої температури. Для вагонного парку України 8800 одиниць ці втрати за сезон складають близько 45 тисяч тон умовного палива. Аналіз співвідношення (2) показує, що суттєво знизити теплові витрати можливо, якщо знизити коефіцієнт теплопровідності стінок вагону за допомогою новітніх теперішніх теплоізоляційних матеріалів таких як пенополістірол і пінополіуретан з коефіцієнтом теплопровідності α_B=0.035-0.041 Вт/м·К.

Тоді витрати будуть складати:

$$K = \frac{1}{\frac{0.002}{50} + \frac{0.072}{0.041} + \frac{0.008}{0.174} + \frac{1}{68.34} + \frac{1}{8.7}} = 0,51\ Bm/(м^2 \cdot K) \quad (4)$$

$$Q_T = 0,51 \cdot 274 \cdot \left(20 - (-40)\right) = 14728\ \text{Вт} \quad (5)$$

Перераховуючи співвідношення (1) отримаємо іншу криву (рис. 2), де явно видно зменшення теплових втрат на обігрів вагону.

Іншим користувачем енергетичних ресурсів для пасажирського вагону є система вентиляції. Система вентиляції служить для подачі свіжого повітря і підтримання норм санітарно-гігієнічної умов у вагонах. Існують два види вентиляції в пасажирських вагонах.

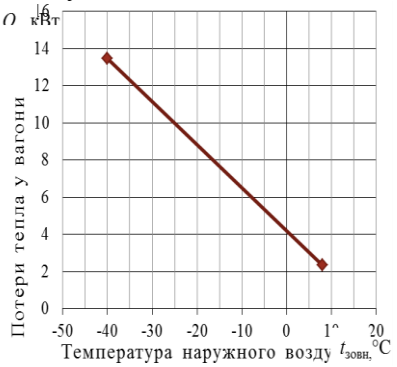

Рис. 2 Теплові витрати на обогрів вагону від температури зовнішнього повітря з замінной теплоізоляційного матеріалу

Природна: влітку – через нещільності вагона; відриті двері, вікна, стельові витяжні дефлектори;

Припливно-механічна – за допомогою вентиляційної установки.

У вагонах де є система охолодження (кондиціонування) повітря в обов'язковому випадку застосовується припливно-механічна вентиляція.

При припливно-механічній вентиляції повітря нагнітається у вагон через воздуховод і вентиляційні решітки, що знаходяться в кожному купе або пасажирському відділенні, а віддаляється повітря з вагона через стельові витяжні дефлектори, відкриті двері і нещільності у вагоні.

Система вентиляції в пасажирських вагонах має відповідати наступним вимогам: кількість подаваного у вагон зовнішнього повітря на одного пасажира складає влітку 25 м^3/ год, взимку – 20 м^3 /год, температура повітря у вагоні влітку 22...25^{0}С, взимку 18...22^{0}С; допускаються коливання температури по довжині вагона на одному рівні по висоті не більше 3^{0}С; найбільша швидкість руху повітря в зонах перебування пасажирів складає 0,5 м/сек.

На 38 осіб купейного вагона потрібно 2280 м^3/час повітря. Обсяг пасажирського вагона складає приблизно 200м^3. Таким чином, кратність циркуляції складає 11 при повному заповненні вагона. Якщо подається повітря починаючи з мінімальній зовнішній температурі -35^{0}С і вище з подальшим нагріванням і нагнітанням у вагон при температурі 18^{0}С, то величина потрібної на це теплової потужності буде змінюватися, як показано на рис. 3. Розрахунок даних на рис. 3 здійснювался за співвідношенням:

$$Q_4 = \rho \cdot c_p (V_n (t_n - t_c) + V_p (t_n - t_в)) \quad (6)$$

де: ρ – щільність повітря, *кг/м*^{3};

c_p – середня ізобарна теплоємність повітря, Дж/ (кг · К);

$V_н$ – об'єм зовнішнього повітря, що подається вентиляційною системою, м^3/с;

$V_р$ – об'єм рециркуляционного повітря, м^3/с;

t_n – температура повітря, що подається, у вагон, С;

n – кількість пасажирів.

$$Vн= n*0,0033=36*0,0033=0,12 \ м^3/с$$

Зміна теплової потужності, затрачуваної на нагрівання повітря, що подається в пасажирський вагон залежно від зовнішньої температури повітря наведена на рис. 3.

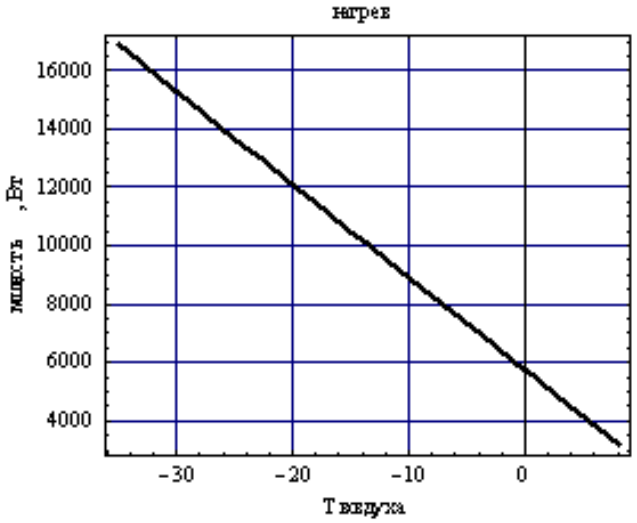

Рис. 3 Зміна теплової потужності, затрачуваної на нагрівання повітря, що подається в пасажирський вагон залежно від зовнішньої температури повітря

Значне скорочення енергетичних витрат на обігрів вагона можливо досягти, якщо поєднати для пасажирського вагону систему опалення та вентиляції. У цьому випадку вона буде мати наступний вигляд порівняно з існуючими.

Відомий спосіб подачі припливного повітря і забору рециркуляційного повітря в пасажирському вагоні із системою кондиціонування, що полягає в подачі холодного припливного повітря в режимі охолодження з верхнього рівня вагона і теплого повітря приточування в режимі обігріву з нижнього рівня вагона і забору рециркуляційного повітря з вагона. Даний спосіб реалізований в системі кліматизації вагона поїзда 1СЕ 3. У ній, коли потрібне охолоджування вагона, холодний припливне повітря подається в салон через прокладені між дахом і стелею повітроводи і перфоровані отвори в стелі, тобто зверху. Коли потрібно обігрів вагона, теплий припливне повітря подається в салон через повітроводи в стінах і підлозі і перфоровані отвори в місці стику підлоги та бокових стін і під віконними отворами, тобто знизу. Циркуляційний повітря відбирається через отвори в стелі в одному кінці вагона.

Схема циркуляції повітря в вагоні та купе є аналогічною схемі, яка представлену на рис. 4.

Однак цей спосіб і відповідно пристрій для його здійснення мають такий істотний недолік, як нерівномірне поле швидкостей циркуляції повітря по салону. Дійсно, локальний паркан рециркуляційного повітря з одного кінця вагона не дає можливості забезпечити рівномірну циркуляцію повітря з розподіленою роздачею повітря по салону. Особливо гостро цей недолік проявляється в салонних вагонах з напіввідкритими купе, де він не дає можливості забезпечити необхідні температурні умови у всіх купе.

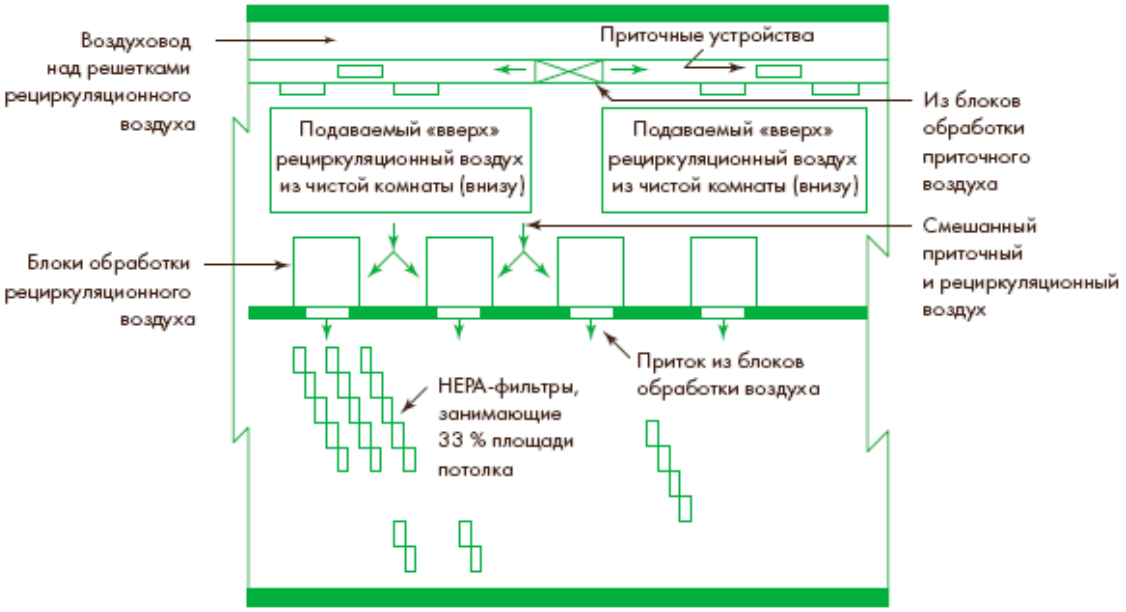

Рис.4 Схема циркуляції повітря в вагоні

Таким чином, застосування тільки двох заходів: нової теплоізоляції та модернізація системи вентиляції дозволить скоротити на 40-50% витрати на теплову енергі для пасажирського вагона.

Список використаних джерел

1. Богословский В.Н., Щеглов В.П., Разумов Н.Н. Отопление и вентиляция. – М.: Стройиздат, 1980. – 295с.

2. Боровков В.М., Аль Алавин А.А. Тепловой насос с двухступенчатым конденсатором // Промышленная энергетика. – 2007. - №8. – С. 40-43.

3. Касаткин А.Г. Основные процессы и аппараты химической технологии. – М.: Государственное научно-техническое издательство химической литературы, 1961. – 832 с.

4. Кравченко Г.М. Оценка эффективности работы водяных систем отопления // Теплоэнергетик. – 2004. - №4. – С. 72-75.

5. Лащинский А.А., Толчинский А.Р., Основы конструирования и расчета химической аппаратуры. – Л.: Машиностроение, 1970. – 752 с.

Угланов Герман Владиславович
Мітіков Юлій Олексійович
канд. техн. наук, доц., завідувач кафедри двигунобудування
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ТЕПЛОВИЙ АКУМУЛЯТОР ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА СИСТЕМИ СОНЯЧНИХ КОЛЕКТОРІВ

У наш час все більше і більше набирає обертів тенденція використання відновлюваних джерел енергії (ВДЕ). Підвищена увага до ВДЕ пов'язана зі зменшенням запасів корисних копалин, необхідних для функціонування традиційних джерел енергії, та погіршенням екологічного стану довкілля.

За допомогою ВДЕ можливо отримання екологічно чистої енергії з майже нескінченних енергоресурсів. Такими енергоресурсами є енергії сонця, вітру та біомаси. Одним з можливих способів використання енергії сонця, є перетворення цієї енергії у теплову за допомогою систем сонячних колекторів. На сьогодні існує багато конфігурацій систем сонячних колекторів. Невід'ємною частиною будь-якої системи енергозабезпечення з

сонячними колекторами, є тепловий акумулятор. За результатами аналізу літературних даних [1], було визначено найпопулярніші види теплових акумуляторів.

Теплові акумулятори – це своєрідні сховища тепла, де надлишки тепла накопичується у теплий період року, з подальшим використанням взимку для опалення та гарячого водопостачання. На сьогодні у системах сонячних колекторів найчастіше використовують три види теплових акумуляторів: з двома змійовиками; багатошаровий; комбінований.

Теплові акумулятори з двома змійовиками можна застосовувати як з сонячними колекторами, так і з будь-якими видами котлів опалення. Зазвичай мають сталевий корпус, вкритий керамічною емаллю. Функцію захисту від корозії виконує магнієвий анод, який вмонтовано усередині теплового акумулятора. Такий тепловий акумулятор потребує періодичного контролю та заміни. У такому тепловому акумуляторі є можливість встановити теплоелектричний нагрівач для додаткового підігріву води. Теплові акумулятори цього типу не мають можливості під'єднання геліосистеми до системи опалення.

Багатошаровий тепловий акумулятор типу «сорочка» не містить змійовика, тому підігрів води відбувається за рахунок теплообміну з водою, яка подається безпосередньо до його стінок. У теплових акумуляторах такого типу, поверхня, через яку проходить теплообмін, у рази більша, ніж при застосуванні змійовика, через що значно збільшується ефективність. Такі акумулятори виготовляють з нержавної сталі [2]. Теплові акумулятори такого типу підходить для будь-якої конфігурації системи сонячних колекторів.

Комбінований тепловий акумулятор типу ємність у ємності підходить для накопичення теплої води як для гарячого водопостачання, так і для системи опалення. Такий тепловий акумулятор ефективно функціонує з геліосистемами, тепловими насосами та котлами. Контейнер є комбінованим збірником ємністю зазвичай від 300 до 1000 літрів. Це буферний накопичувач теплої води з інтегрованим акумулятором для системи гарячого водопостачання ємністю 200 літрів і трубчатим теплообмінником, встановленим у нижній частині для використання зовнішнього джерела енергії [1, 3]. Теплоізоляцією служить 100 мм м'якої пінки, що покривається зовні плівкою PCV.

Як правило, усі перераховані вище теплові акумулятори розташовуються у будівлях. У світі також практикують використання ґрунтових теплових акумуляторів.

Ґрунтові теплові акумулятори – це теплові акумулятори, які частково або повністю занурені у ґрунт. Такі теплові акумулятори можуть мати будь-який вигляд, це може бути бак або теплообмінник.

Ґрунтові теплові акумулятори мають хорошу теплоізоляцію, що дозволяє їм довгий час зберігати тепло на відміну від звичайних теплових акумуляторів. За принципом дії ґрунтові теплові акумулятори майже не відрізняється від звичайних теплові акумулятори, його особливістю є те, що його занурюють під землю, де в свою чергу температура майже не змінюється [1, 3]. Таким чином, ґрунтові теплові акумулятори втрачає тепло значно повільніше ніж звичайний тепловий акумулятор. Тому теплові акумулятори такого типу роблять значно більшого об'єму. Отже, ґрунтові теплові акумулятори краще за все підходять для сезонного використання.

Таким чином, без теплового акумулятора система сонячних колекторів ефективно працювати не може. При розгляді конструкції системи енергозабезпечення вибір теплового акумулятора базується на призначення та місця розміщення даної установки. Для сезонного використання гарячого водо-постачання та опалення рекомендується використовувати ґрунтові теплові акумулятори. Використання звичайних теплових акумуляторів в зимній період буде менш ефективним.

Список використаних джерел

1. Титко Р. Відновлювальні джерела енергії (досвід Польщі для України) / Р. Титко, В. Калініченко. – Варшава-Краків-Полтава: Видавництво OWG. – 2010.

2. Страшко В. В. Совместная работа энергоактивной ограждающей конструкции и грунтового сезонного аккумулятора тепла в режиме заряда / В. В. Страшко // Научно-технический журнал „Энерготехнологии и ресурсосбережение". – К., 2009. – № 5. – С.31-37.

3. Страшко В. В. Некоторые аспекты использования водяных и водопарафиновых аккумуляторов в энергактивных зданих / В. В. Страшко // Науково-виробниче видання „Реконструкція житла". – Випуск № 10. –К., 2009. –С.164-172.

Драй Ростислав Сергеевич
Марченко Олег Леонідович
старший викладач кафедри двигунобудування
Дніпровського наіионального університету імені Олеся Гончара (м. Днепр)

СЕЛЕКТИВНІ ПОКРИТТЯ

Дана робота присвячена вивченню комбінацій різних селективних покриттів на ККД плоского геліоколектора.

Температура нагріву сонячним випромінюванням обмежується двома процесами – тепловим випромінюванням тіла, що нагрівається, і тепловіддачею в навколишнє середовище. В умовах рівноваги:

$$S \cdot \alpha \cdot P_c = \frac{S}{\varepsilon \cdot \sigma \cdot T^4 + h \cdot \Delta T}, \quad (1)$$

де: S – освітлювана поверхня;
α – поглощательная здатність тіла;
P_c – потік сонячного випромінювання;
ε – випромінювальна здатність тіла;
σ – стала Стефана-Больцмана;
T – температура тіла;
h – коефіцієнт тепловіддачі;
ΔT – різниця температур тіла та навколишнього середовища.

Якщо тимчасово не враховувати втрати енергії за рахунок тепловіддачі в навколишнє середовище (другий член в рівнянні (1)), то можна оцінити граничну температуру тіла, що нагрівається виключно випромінюванням. Для цього перетворимо (1) до виду

$$T = \sqrt[4]{\frac{P_c}{\sigma} \cdot \frac{s}{s'} \cdot \frac{\alpha}{\varepsilon}} \quad (2)$$

Якщо потік випромінювання прийняти Рс=10^3 Вт/м^2, що відповідає ясному сонячному дню, σ=5,67·10-8 Вт·м-^{2}·К$^{-4}$, а площі освітлюваної і повної поверхні рівними, то отримаємо

$$T = 365 \cdot \sqrt[4]{\frac{\alpha}{\varepsilon}}, \ (K) \quad (3)$$

З (3) видно, що навіть при нагріванні чорного тіла α = ε = 1 його температура не досягне і 373 Кº (100 º). А з урахуванням тепловтрат в навколишнє середовище за рахунок конвекції буде і того нижче.

Подальше збільшення температури теплоносія можливе або за рахунок підвищення потоку сонячного випромінювання P_c, або за рахунок відносини поглощательной до випромінювальної здатності тіла α/ε [1]. Підвищити потік сонячного випромінювання можливо застосуванням концентраторів, що значно ускладнить конструкцію геліосистеми.

Іншим способом збільшення температури об'єкта, що нагрівається випромінюванням, є фактор α / ε. Слід враховувати, що в даному випадку поглинальна і випромінювальна здатність відносяться до різних областей спектру. Так, основна частина потоку сонячного випромінювання лежить у видимій частині спектру з довжинами хвиль λ = 0,35 ÷ 1,2 мкм, а випромінювання нагрівається об'єкта лежить в інфрачервоній області з λ≥2 мкм. Тому

оптимальні умови нагріву будуть за умови поглинання енергії у видимій частині спектру і великим коефіцієнтом відбиття в інфрачервоній області. Матеріали, що володіють такими властивостями, називаються селективними (від лат. selectio – відбір) і являють, по суті, «теплову пастку».

На сьогодні відомо досить багато матеріалів, що володіють вибірковою поведінкою відносно до сонячного випромінювання. Використовуючи комбінації таких матеріалів, а також способи їх нанесення, можна значно підвищити ККД геліосистем [2]. Так, наприклад, два шари покриття «Чорний нікель» поверх гальванопокриття з нікелю на м'якої сталі показали здатність поглинання, що дорівнює 0,94, при цьому здатність випромінювання склала всього 0,07 [3], що теоретично дозволяє підвищити температуру нагрівається об'єкта майже в два рази.

Також слід зазначити, що при сучасних технологіях отримання селективних покриттів їх вартість не висока і не призводить до помітного подорожчання геліосистеми в цілому.

Список використаних джерел

1. Собельман И. И. К проблеме солнечной енергетики / И.И.Собельман // Успехи физических наук. – 1976. – Т. 120. – №. 9. – С. 85-96.

2. Габрінець В.О. Формування схемних рішень системи акліматизації споруд в робочому середовищі альтернативних джерел енергії: монографія / В. О. Габрінець, Л. В. Накашидзе, Г. І. Сокол, О. Л. Марченко, Т. В. Гільорме – Дніпро: ДНУ імені Олеся Гончара, ТОВ „АКЦЕНТ ПП”, 2016. – 150 с.

3. Селективное покрытие для солнечных коллекторов [Электрон.ресурс]. – Режим доступа: http://solarb.ru/selektivnoe-pokrytie-dlya-solnechnykh-kollektorov

3. Гурин В. Н. Разработка эффективного селективного покрытия и конструкции солнечного теплового коллектора с рекомендациями по его использованию / В. Н. Гурин, И. О. Яшков, Д. В. Гурин //Автоматизированные системы управления и приборы автоматики. – 2012. – №. 158.

Трофименко Анатолій Васильович
к.т.н., доцент кафедри двигунобудування
Головін Денис Сергійович
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

КОМБІНОВНА СИСТЕМА ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ СОНЯЧНОЇ ЕНЕРГІЇ

Реалізація розроблених сучасних енергоефективних проектів дала змогу зробити висновок, що у разі скорочення енергоспоживання на 30…50 % порівняно з чинними нормами додаткові капітальні витрати перевищують витрати на подібні традиційні будинки не більш ніж на 10 %.

Варто підкреслити, що максимізація одного з компонентів енергозбережних заходів може сприяти мінімізації втрат тепла через оболонку будівлі та, у свою чергу, до зменшення потужності опалювальної установки.

Проблема створення будинків з ефективним використанням енергії дуже актуальна для України. Щоб подолати цю проблему треба насамперед розробити загальну концепцію створення сучасного, екологічно чистого, економічного будинку з ефективним використанням енергії. Треба розробити методики і рекомендації з окремих енергозберігаючих заходів, норм проектування елементів будівельних конструкцій енергоекономічних будівель різного призначення.

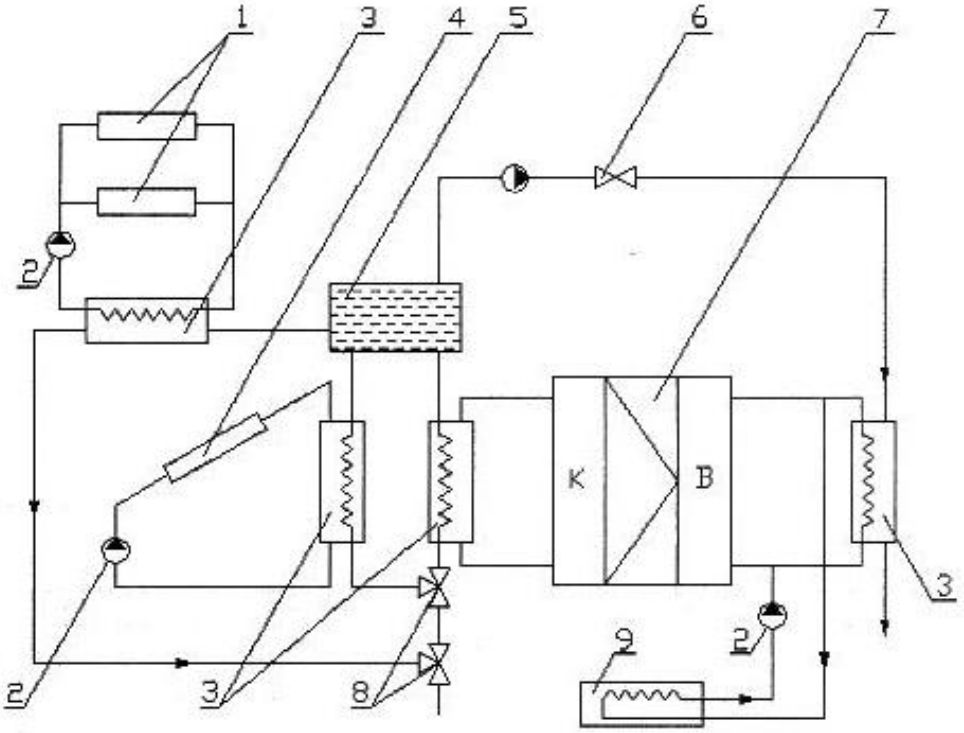

Рис. 1 Схема комплексної теплопостачальної установки

1 – система опалення; 2 – насос; 3 – теплообмінник; 4 – сонячний колектор; 5 – бак акумулятор; 6 – гаряче водопостачання; 7 – тепловий насос; 8 – трьохходовий вентиль; 9 – грунтовий теплообмінник; К – конденсатор; В – випарник

Одним з приладів, здатних зробити суттєвий внесок до економії енергії, є тепловий насос (ТН). Ефективність і економічність якого зростають при використані сонячної енергії: фотоелектричні перетворювачі для забезпечення ТН електрикою і сонячні колектори для зарядки ґрунтового акумулятора і забезпечення низькопотенціальним теплом системи теплопостачання [1].

У роботі обрана комбінована система теплопостачання на базі теплового насосу з використанням сонячної енергії (рис. 1). При стаціонарному режимі за допомогою антифризу через теплообмінник у землі відбирається лише три градуси тепла. Встановлено, що цього цілком достатньо для опалення, а при більшій різниці температур, грунт може бути замороженим і потужність такої установки різко впаде.

Влітку ця система може здійснювати кондиціювання приміщень. Температура, яку отримує антифриз з землі $+5^0$ С компресор не трансформує, а подає до приміщення для охолодження повітря. Окрім користі для споживачів, це ще є корисним для грунту. Охолонувши взимку, грунт підігрівається влітку від тепла з навколишнього середовища і тім самим зберігає енергетичний потенціал. Теплові параметри системи контролюються єдиною системою управління.

Список використаних джерел:

1. Пат. № 112923, Україна МПК F24J 3/08. Спосіб зарядки і видобування геотермального тепла з грунту / Мартинез Л. А., Трофименко А. В. Опубл. 10.11.2016. Бюл. №21.

Маташнюк Сергій Сергійович
Марченко Олег Леонідович
старший викладач кафедри двигунобудування
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

ЗМЕНШЕННЯ ЕНЕРГОСПОЖИВАННЯ БУДІВЕЛЬ ШЛЯХОМ ТЕПЛОВОЇ ІЗОЛЯЦІЇ СТІН

Численні дослідження теплових витрат приміщень показують, що через стіни будівель втрачається до 40 % теплової енергії, вікна й дах у сукупності складають до 34 % теплових втрат, підвал – 10 %, а вентиляція – 14 % [1, 2]. У зв'язку із цим постає питання зменшення тепловтрат житлових і виробничих об’єктів до мінімуму. Однією з таких можливостей є комплексна теплоізоляція будинків і споруд. Слід зазначити, що при цьому з’являється можливість вирішити одночасно кілька важливих завдань: тепло та звукоізоляція; підвищення рівня життєвого й виробничого комфорту; заощадження енергетичних ресурсів; загальне зменшення витрат на експлуатацію; розвантаження енергосистем приміщень від надмірного навантаження. При комплексному підході витрати тепла в будинках можливо зменшити в багато разів [3]. Окрім того, термін експлуатації добре утепленого будинку збільшується на десятки років.

Теплоізоляція стін буває двох видів: зовнішня та внутрішня. Слід зауважити, що внутрішня теплоізоляція стін є набагато складнішим процесом і можлива лише у випадках абсолютної неможливості виконання зовнішнього утеплення.

Внутрішня теплова ізоляція найчастіше зустрічається при будівництві будинків з текстурних матеріалів, що не потребують або навіть заперечують необхідність фасадних робіт з естетичних міркувань (камінь, цегла, брус). Перевага даного способу в тім, що будівельні роботи можна проводити протягом цілого року. Однак існує ряд суттєвих недоліків: скорочення корисного простору внаслідок «наросту» утеплювача; зовнішня сторона будівлі піддається негативному впливу факторів навколишнього середовища, що істотно зменшує термін експлуатації будинку; стіни будівлі із застосуванням внутрішньої теплоізоляції швидко охолоняють та не виконують ролі теплового акумулювання; внутрішнє утеплення не запобігає від появи «містків холоду», що утворяться на стиках стін; та головним недоліком такого способу утеплення є висока ймовірність конденсації водяних парів у прошарку між стінами та утеплювачем що призведе до можливості утворення мікроорганізмів які надзвичайно шкідливі для здоров’я людини. Запобігти негативним факторам, які мають місце при внутрішньому утепленні, можливо за допомогою спеціальних парозахисних заходів та суворого дотримання результатів інженерного розрахунку щодо точки роси в приміщенні.

Зовнішня теплова ізоляція стін є найбільш раціональним способом зменшення теплових втрат та може бути реалізована наступними способами: багатошарова конструкція; «мокрий» фасад; вентильований фасад. Багатошарове утеплення передбачає наявність мінімум трьох прошарків: зовнішній (лицювальні панелі, цегельна кладка та ін.), сам теплоізоляційний матеріал та внутрішня конструкція будівлі.

Мокрі фасади – це найбільш популярна технологія утеплення завдячує своїй назві тим, що використовує клейові, штукатурні та фарбові матеріали, які перед використанням розчиняються водою але після затвердіння перетворюються в міцну монолітну конструкцію. Для такої теплоізоляції застосовують рулонні або плитні матеріали.

Вентильовані фасади відрізняються наявністю повітряного прошарку між стіною будівлі та власне теплоізоляційним матеріалом. Така система складається з таких частин: каркас; безпосередньо утеплювач, що кріпиться до каркасу та облицювального матеріалу. Слід відзначити що прошарок повітря між каркасом та утеплювачем по суті сам є добрим теплоізоляційним матеріалом позаяк коефіцієнт теплопровідності повітря складає $\lambda_{пов.}$= 0,026 Вт/(м·К), що набагато менше теплопровідності кращих зразків теплоізоляційних матеріалів, але не слід забувати про конвекційний рух повітря у цьому прошарку та можливу вимушену конвекцію через щілини та негерметичність конструкції.

З точки зору інженерного розрахунку вентильовані фасади є найбільш складними та передбачають наявність експериментальних досліджень у той час як розрахунок мокрого або багатошарового зводиться до розрахунку термічного опору багатошарової стінки [4]. Також при розрахунках слід враховувати положення точки роси.

Список використаних джерел:

1. Габрінець В.О. Формування схемних рішень системи акліматизації споруд в робочому середовищі альтернативних джерел енергії: монографія / В. О. Габрінець, Л.В. Накашидзе, Г.І. Сокол, О.Л. Марченко, Т.В. Гільорме – Дніпро: ДНУ імені Олеся Гончара, ТОВ „АКЦЕНТ ПП”, 2016. – 150 с.

2. Зарубина Л. П. Теплоизоляция зданий и сооружений / Л.П.Зарубина. – БХВ-Петербург, 2012.

3. Гертис К. Здания XXI века – здания с нулевым потреблением энергии / К. Гертис // Энергосбережение. – 2007. – №. 3.

4. Данилевский Л. Н. Принципы проектирования и инженерное оборудование энергоэффективных жилых зданий / Л. Н.Данилевский // Минск: Бизнесофсет. – 2011.

Дудник Микита Вадимович
Марченко Олег Леонідович
старший викладач кафедри двигунобудування
Дніпровського національного університету імени Олеся Гончара (м. Дніпро)

ДВИГУН СТІРЛІНГА В СИСТЕМІ ОПАЛЕННЯ

На сьогодні у системах опалення приватних будинків широко використовується гравітаційна схема подачі теплоносія (з природною циркуляцією за рахунок вільної конвекції). Слід зазначити громіздкість, а також великий обсяг теплоносія і, як наслідок, більшу теплову інерційність подібних систем. Поступово системи такого типу витісняються системами з циркуляційними насосами (система з примусовою циркуляцією). До переваг системи можна віднести менший обсяг теплоносія і, відповідно, трубопроводи меншого діаметру [1].

Потужність циркуляційних насосів, які використовуються в сучасних котлах, становить близько 100 Вт. У більшості котлів циркуляційний насос отримує електроживлення від мережі 220 В. Це призводить до залежності роботи котла від електричної енергії, додатковими витратами при її використанні і навіть можливості аварійної ситуації при тимчасове припинення подачі електроенергії.

Можливістю відмови від використання електричного циркуляційного насоса є використання теплової енергії самого твердопаливного котла. А в якості перетворювача теплової енергії в механічну використовувати двигун Стірлінга [2, 3, 4].

Для роботи теплового двигуна необхідний перепад температур Т.

У даній роботі розглянуто дві можливих схеми включення двигуна. Перша схема передбачає розміщення нагрівача в область подачі нагрітого теплоносія, а холодильника – в область зворотної подачі теплоносія.

Максимальний ККД двигуна Стірлінга можна оцінити за формулою ККД для циклу Карно:

$$\dot{\eta}\eta = \frac{T_1 _ T_2}{T_1}$$

де: T_1 – температура нагріву тіла,

T_2 – температура холодильника,

η – ККД двигуна.

Температура подачі теплоносія в сучасних твердопаливних котлах варіюється від 343К до 363К. Температура зворотної подачі повинна бути не нижче 333К, щоб уникнути утворення конденсату. Т зазвичай встановлюється в межах 15К.

Приймемо T_1 = 353К, T_2 = 338К. тоді:

$$\dot{\eta}\eta = \frac{T_1 _ T_2}{T_1} = \frac{353 - 338}{353} = 0{,}04 = 4\%$$

Інша схема установки двигуна припускає розміщення нагрівача двигуна в область топки котла, а холодильника – в область зворотної подачі теплоносія.

Температура в топці твердопаливного котла залежить від багатьох факторів, таких як тип палива, технічні характеристики котла і т.д. Для розрахунків приймемо середню температуру T_1 = 1073К, T_2 = 338К. Тоді:

$$\dot{\eta}\eta = \frac{T_1 _ T_2}{T_1} = \frac{1073 - 338}{1073} = 0{,}68 = 68\%$$

З вищевикладеного можна зробити висновок, що друга схема включення двигуна Стірлінга в роботу твердопаливного котла є більш кращою. Також слід зазначити, що теплота, відведена від холодильника двигуна не викидається в навколишнє середовище а повертається до теплоносія системи.

Список використаних джерел:

1. Титко Р. Відновлювальні джерела енергії (досвід Польщі для України) / Р. Титко, В. Калініченко. – Варшава-Краків-Полтава: Видавництво OWG. – 2010.

2. Кукис В. С. Двигатель Стирлинга вчера, сегодня, завтра / В. С. Кукис, В. А. Романов, Ю. А. Постол // Ползуновский альманах. – 2009. – Т. 1. – №. 3. – С. 93-98.

3. Уокер Г. Двигатели Стирлинга / Г. Уокер. – М.: Машиностроение, 1985. – 408 с.

4. Габрінець В.О. Формування схемних рішень системи акліматизації споруд в робочому середовищі альтернативних джерел енергії: монографія / В.О. Габрінець, Л.В. Накашидзе, Г.І. Сокол, О.Л. Марченко, Т.В. Гільорме – Дніпро: ДНУ імені Олеся Гончара, ТОВ „АКЦЕНТ ПП”, 2016. – 150 с.

Чичило Богдан Сергійович
Накашидзе Лілія Валентинівна
к.т.н., директор НДІ енергетики
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

МАТЕРІАЛИ І ЗАСОБИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ НАДІЙНОСТІ РОБОТИ БІОГАЗОВОЇ УСТАНОВКИ

В останні роки зросла зацікавленість у виробництві біогазу. Проявляється це не лише в зростаючій кількості біогазових установок, що будуються, але і в зацікавленості все більшого

числа фермерів, підприємств і приватних господарств, які уважно спостерігають за розвитком цього сектору.

Проведено аналіз особливостей робочого процесу на різних стадіях отримання біогазу та заходів з підвищення надійності функціонування біогазової установки.

У більшості біогазових установок процеси розщеплювання протікають паралельно, вони не розділені ні територіально, не в часі. Такі технології називають одноступінчатими [1-6]. Відповідно до розглянутого технологічного процесу генерування біогазу, для субстратів зі швидким розщеплюванням, які через це мають схильність до окислення, рекомендується для гідролізу і окислення передбачити окремий резервуар, щоб з нього продукти розкладання дозовано подавати у ферментатор. Чим вище температура, тим чутливіше бактерії до її коливань, у першу чергу, якщо вони короткострокові. При систематизації літературних джерел [5-8] визначено особливості впливу температурних режимів на стабільність та надійність проведення процесу ферментації в біогазових установках Окреслено, що одноразове розміщення погано ущільненого матеріалу (з великою кількістю кисню) або велика кількість дуже холодного матеріалу, а також зупинка роботи мішалки, на декілька годин (у першу чергу в зимовий час) може викликати таку зміну температури на 1º.

Особливістю процесу отримання біогазу є наявність досить тонкої температурної грані та мінімальні температурні коливання. Тому для підвищення ефективності та надійності функціонування біогазової установки доцільнимє проведення щільної теплової ізоляції ферментатора. Для зменшення впливу навколишнього середовища доцільним є використання таких видів захисту: теплоізоляція; використання ущільнюючихі матеріалів; світлізоляція; захист зовнішньої обшивки; використання плівкових ковпаків та плівкових перекриттів; забарвлення та ін.

Для підвищення надійності функціонування біогазової установки одним з основних заходів є проведення заходів з теплоізоляції ферментатора, трубопроводу подання гарячої води, акумулятора тепла [7-9]. При цьому критерієм вибору теплоізоляційних матеріалів для проведення внутрішньої ьеплоізоляції є підвищена стійкість до субстрату, бактерій та кислот. Також матеріали, вибрані для проведення внутрішньої теплоізоляції, повинні бути стійкими до механічних ушкоджень.

Основними критеріями вибору матеріалів при проведенні зовнішньої теплоізоляції – механічна стійкість, стійкість до впливу тиску. У якості прикладу теплоізоляційного матеріалу з відповідними фізико-технічними властивостями в [6-9] розглядається мінеральна вата. Тобто мінеральна вата має доступну ціну, високий коефіцієнт теплопровідності, стійкість до високих температур і розкладання мікроорганізмами. При цьому будівельно-біологічні аспекти, які виступають не на користь мінеральних волокон при будівництві житлових будівель, для біогазових установок мають менше значення.

Список використаних джерела

1. Дубровін В. О. Біопалива (технології, машини і обладнання) / В.О. Дубровін, М.О. Корчемний, І.П. Масло, О. Шептицький та ін. – К.: ЦТІ «Енергетика і електрифікація», 2004. – 137 с.

2. Пальгунов П.П. Утилизация бытовых отходов / П.П. Пальгунов, М.В. Сумарохов. – М.: Стройиздат, 1990. – 352 с.

3. Хажмурадов М.А. Установка та технологія по утилізації біогазу / М.А. Хажмурадов // Наука та інновації. – 2006. – № 4. – С. 19.

4. Богоявленский Р.Г. Мировые тенденции в области современных технологий утилизации твердых промышленных и бытовых отходов / Р.Г. Богоявленский, В.А. Рыжов. – М.: ЭКОС, 2000. – С. 42–51.

5. Руководство по биогазу. От получения до использования / Специальное агентство возобновляемых ресурсов (FNR). 5-е издание. – Гюльцов: Германия, 2012. – 213 с.

6. Голуб Г.А. Технічне забезпечення виробництва біогазу / Г.А. Голуб, О.В. Дубровіна, Б.О. Рубан, В.О.Войтенко // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. Серія: технічні науки. – Вінниця, 2012. – Вип. 10. – С. 17–19.

7. Голуб Г. Сучасні тенденції розвитку біогазових установок / Г. Голуб, В. Войтенко, Б. Рубан, В. Єрмоленко // Техніка і технології АПК. – 2012. – № 2 (29). – С. 18–21.

8. Національна комісія регулювання електроенергетики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nerc.gov.ua/control/uk /publish/article/main?art_id=34197&cat_id=27394.

9. Сільське господарство України. Стат. зб. / За ред. Ю.М. Остапчука. – К.: Державна служба статистики України, 2011. – 370 с.

Дедов Владислав Володимирович
Накашидзе Лілія Валентинівна
к.т.н., директор НДІ енергетики
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

ПІДВИЩЕННЯ НАДІЙНОСТІ СОНЯЧНИХ БАТАРЕЙ

Енергія сонячного випромінювання використовується в промисловості і в повсякденному житті в багатьох куточках світу. Принцип роботи сонячної батареї нескладний, і це є одна з переваг даної технології, яка залучає все більше людей, до того ж екологічно чисту.

Однак як відомо сонячні батареї мають невеликий ККД, і вся інша енергія у вигляді тепла розсіюється по панелі нагріваючи її. Зростання температури негативно позначається на фотоелектричних перетворювачів викликаючи зниження продуктивності та терміну експлуатації. Тому питання гарного і дешевого охолодження сонячних панелей залишається актуальним.

На сьогодні існує різні варіанти активного охолодження, представлені в [1-3]. Негативним аспектом таких типів охолодження є зниження надійності всієї фотоелектричної установки. Ефективним варіантом охолодження є пасивна система. Але недоліком такої системи розміри присроїв та необхідність обслуговування в процесі експлуатації.

Існує спосіб охолодження сонячних елементів, висунутий дослідним центром Стенфордського університету [1], Такий спосіб має назву – радіоактивне охолодження сонячних батарей. В основу процесу охолодження за технологією, що розглядається, поладено нанесення на фооелектричну панель тонкого прошарку кварцового скла. Таке скло здатне відбивати сонячну радіацію у вигляді інфрачервоного випромінювання. Тобто інфрачервоне світло відбивається, а видиме світло проходить крізь тонкий шар кварцового скла.[1]. При цьому світлові хвилі різної довжини, по-різному взаємодіють з фотоелектричними перетворювачами: видиме світло найбільш ефективно для вивільнення електронів, а інфрачервоне випромінювання має тепловий характер [2]. Різні довжини хвиль по-різному заломлюються залежно від форми і типу матеріалу через який вони проходять [2]. Заломлення хвиль відбувається за рахунок форми скла. На поверхню фотоедектричної панелі наноситься тонкий прошарок кварцового скла, що складається з різного роду пірамідних і конусоподібних наноструктур. Завдяки цьому можливо відбиття небажаного інфрачервоного випромінювання, а видимий спектр хвиль проходить через покриття тим самим вивільняючи електрони [1].

Ще один спосіб, представлений в [3], полягає в створенні гібридної установки, що поєднує в собі сонячний колектор і фотоелектричні перетворювачі. Колектор виступає в ролі радіатора для сонячних панелей відводячи тепло по трубках, побічним продуктом є гаряча вода, яку можна використовувати для різних потреб [3]. Пласкі теплові трубки

геліоколектора мають розміри 4х400мм, знаходяться безпосередньо під фотоелектричними панелями та створюють систему, схожу з системою охолодження центрального процесора в комп'ютері. Прототип цієї системи вже встановлено на даху Будівельного Науково-дослідного Інституту (Building Research Establishment) в Уотфорді [3].

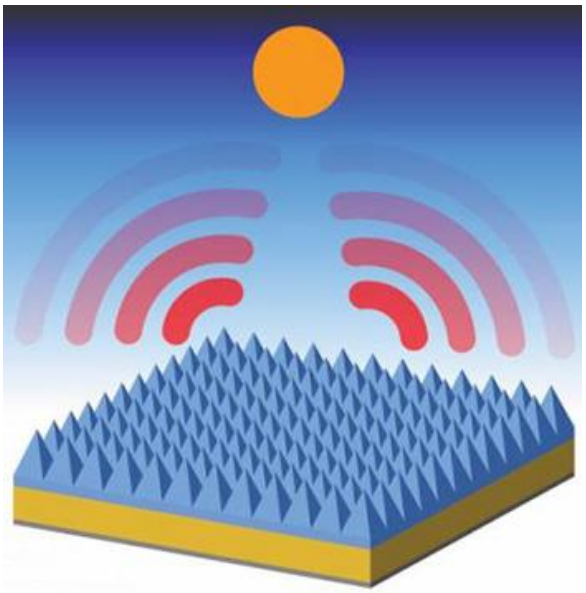

Рис.1 Ескіз сонячного елемента з радіоактивним охолодженням [2]

Охолодження сонячних батарей є важливою частиною процесу в отримання електроенергії за допомогою фотоелектричних елементів, адже підвищення температури дуже сильно, негативно впливає на ККД, який у них і так не високий, вище наведені рішення даної проблеми допомагають забезпечити панелі в процесі нагрівання від сонця більш низькими температурами в порівнянні зі звичайними фотоелектричними перетворювачами без охолодження і показують що нам є куди рухатися для рішення цієї проблеми, адже ці рішення досить прості й ефективні.

Список використанних джерел

1. Radiative cooling of solar cells [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.osapublishing.org/ optica/abstract.cfm?uri=optica-1-1-32

2. Zhu Linxiao. Radiative cooling of solar cells / Linxiao Zhu, Aaswath Raman, Ken Xingze Wang, Marc Abou Anoma and Shanhui Fan // OSA: Optica. – 2014. – Volume 1, Issue 1. – PP. 32-38.

3. Водяне охолодження сонячних панелей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://solar-news.ru/main/vodyanoe-ohlazhdenie-solnechnyh-paneley/

Серга Дмитро Сергійович
Накашидзе Лілія Валентинівна
к.т.н., с.н.с., директор НДІ енергетики
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

АТМОСФЕРНА ЕНЕРГІЯ

Одним з видів альтернативних джерел енергії є атмосферна енергія, що є екологічно чистою. Основною проблемою ефективного використання такого типу енергії є необхідність її акумулювання. Виконано систематизацію проведення акумулювання такого типу енергії.

Основною особливістю пристроїв для акумулювання атмосферної енергії є технологічність монтажу та зручність при транспортуванні.

Прикладом є акумулювальний пристрій [1], прототипом якого є блискавковідвід, який призначений для нейтралізації енергії атмосферного електричного поля. Блискавковідвід містить вертикально орієнтовану несучу конструкцію, що підноситься над рельєфом місцевості, і рознесені вздовж силових ліній поля електроди, з'єднані між собою токоотводом. Принцип роботи такого пристрою базується на теорії йонної хмари, пізніше теорії Гуї-Чепмена [2, 3].

Якби хмара миттєво виникала і зникала, то іон завжди був би в центрі іонної хмари, і це не викликало б її гальмування. Але на освіту іонної атмосфери і на її руйнування потрібен певний час – час релаксації. У цьому випадку, чим швидше рухається іон, тим більше буде асиметрія в положенні центрального іона щодо іонної атмосфери. У результаті іон буде перебувати під впливом внутрішньої різниці потенціалів, при русі буде відбуватися гальмування іона, що викликає зниження рухливості іонів і електропровідності зі збільшенням концентрації електроліту.

Неточність фізичних уявлень полягала в тому, що нехтували дискретної структурою зарядів, що утворюють заряд іонного хмари, і не враховували зміни діелектричної проникності поблизу іона [3, 4, 5]. Взагалі ж основний недолік теорії Дебая-Хюккеля полягає в тому, що електроліт розглядався з молекулярної точки зору, а розчинник – з макроскопічної, як деякої безперервної середовища, у якій розподілені іони.

На практиці швидкість йонної хмари мала. Малі швидкості руху пояснюються, по-перше, тим, що іони рухаються у в'язкому середовищі розчинника, хаотичний рух молекул якого чинить опір впорядкованого руху іонів до електродів. По-друге, на пересування іона позначається гальмівний вплив хмари іонів протилежного знака, яким оточений кожен іон в розчині. Крім того, на швидкість руху негативно впливає гідратація (сольватація) іонів. У результаті цього процесу замість окремих іонів в розчинах пересуваються комплекси йонів.

Виникнення і зникнення іонної хмари відбувається не миттєво, а потребує певного часу, яке носить назву часу релаксації. Якщо іон рухається в розчині, то попереду іона буде з'являтися нова іонна хмара, а за ним буде поступово зникати.

Відповідно до теорії Дебая-Фалькенгагена [5, 6], максимальному приросту електропровідності внаслідок явища дисперсії електропровідності відповідають певна довжина хвилі електромагнітного поля. Унаслідок цього зі збільшенням концентрації рухливість іонів, електрична провідність сильних електролітів зменшується. У силу електростатичного притягання між зарядженими іонами навколо кожного з них групуються іони з протилежним знаком, утворюючи так звану іонну атмосферу або іонну хмара. Наприклад, в розчині хлориду натрію навколо іонів натрію створюється іонна атмосфера з хлорид-іонів, а навколо хлорид-іонів групуються іони натрію. Чим більше концентрація речовини в розчині, тим щільніше іонна атмосфера і тим повільніше рух іонів. Навпаки, в розведених розчинах відстані між протилежно зарядженими іонами настільки великі і тяжіння між ними так мало, що практично зводиться до нуля. Тому електрична провідність сильних електролітів при розведенні розчинів підвищується.

Під дією електростатичних сил кожна частка в розчині набуває іонного оточення з протилежно заряджених іонів, а також гідрадну оболонку (іонну хмару) [4, 5, 6]. До певного значення товщини хмара рухається в електричному полі разом з часткою, збільшуючи при цьому радіус частинки. Ефективний заряд частинки менше її вихідного заряду внаслідок наявності противоіонів всередині іонного хмари. Завдяки цьому явищу, званому електрофоретичної ефектом.

При переміщенні під дією електричного поля частинка виходить з іонного хмари, іонна хмара позаду частки руйнується, а перед нею знову утворюється. При цьому відбувається подальше гальмування частинки, зване релаксаційним ефектом. Існує складна залежність

ефекту релаксації від товщини іонного хмари і інших чинників. Цей ефект можна не брати до уваги лише за певних умов.

Щодо практичного використання, на жаль, є тільки прототипи, та експериментальні міні станції.

Список використанних джерел

1. http://www.eco-live.com.ua/content/energiya-u-biosferi

2. Седов А.Н., Верёвкин В.Н. Способ аккумулирования атмосферной электроэнергии: патент России № 2293451 от 20.7.2004.

3. Касьянов Г.Т., Касьянова И.Г., Касьянов В.Г. Атмосферный источник электроэнергии: патент России № 120830 от 11.1.2012 3.

4. http://www.enersy.ru/energiya/skolko-v-atmosfere-elektrichestva.html

5. http://thefuture.news/renewable_energy

6. https://energy.zp.ua/ispolzovanie-perepada-temperatur-okean-atmosfera/

Довгаленко Дмитро Олександрович
керівник Solar Dnepr
м. Дніпро, Україна

ПРАКТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ РІЗНИХ ТИПІВ СОНЯЧНИХ ЕЛЕКТРОСТАНЦІЙ

Після того як люди почали використовувати сонячну енергетику в таких обсягах як сьогодні, вони поділили все сонячні електростанції на основних три види, а саме:

1. Мережева (підключення до стандартних міських електромереж);
2. Мережева з функцією резервування (гібридна) (підключення до міських електромереж, а також використання акумуляторів);
3. Повністю автономна (відсутність підключення до міських мереж, і використання акумуляторів);

Мережеві сонячні електростанції в нашому регіоні. Це такий вид СЕС, при якому споживач надлишки електроенергії передає в мережу, а при їх нестачі бере електрику в загальній електромережі. Коли споживач встановлює таку сонячну електростанцію, він в обов'язковому порядку реєструє собі «зелений» тариф.

«Зелений тариф» – економічний механізм, призначений для залучення інвестицій у технології використання поновлюваних джерел енергії. Держава гарантує, що весь обсяг виробленої електроенергії з поновлюваних джерел буде викуплений за «зеленим» тарифом. Оптовий ринок електроенергії України в особі державного підприємства «Енергоринок» зобов'язаний купувати електроенергію за встановленими відповідно до чинних законодавчих тарифами [1].

Згідно з останнім прийнятим Законом України № 514-VIII від 4-го липня 2015 р. для приватних домогосподарств, які виробляють електроенергію з сонячних електростанцій, потужність яких не перевищує 30 кВт, тариф встановлено на наступному рівні:

з 01 січня 2017 по 31 грудня 2019 р – 5 гривень 20 копійок / кВт · год;

з 01 січня 2020 по 31 грудня 2024 року – 4 гривні 68 копійок / кВт · год [2];

Однією з переваг є те, що «зелений тариф» прив'язаний до курсу EUR для приватних сонячних електростанцій, що дозволяє споживачеві бути впевненим у поверненні коштів.

Для отримання «зеленого» тарифу для приватної СЕС необхідно пройти наступні етапи оформлення необхідної документації, а саме:

- Закупівля і монтаж сонячних модулів на даху, або фасаді домогосподарств (потужністю не більше 30 кВт);
- Подача заяви-повідомлення та схеми підключення в місцеву енергокомпанію (обленерго);

● Узгодження постановником схеми підключення генеруючої установки в день отримання заяви-повідомлення;

● Надання рахунку від обленерго на оплату послуг з облаштування вузла обліку (система обліку виробітку). Протягом п'яти робочих днів з моменту оплати послуг з облаштування вузла обліку обл.енерго призводить вузол обліку в стан, придатний для вимірювання спожитої і виробленої електроенергії відповідно до схеми підключення.

● Обленерго і власник станції підписують додаткову угоду про купівлю-продаж електричної енергії, виробленої з енергії сонячного випромінювання [2].

Основні моменти роботи з обленерго: Ліцензія на виробництво електроенергії для домогосподарств потужністю до 30 кВт · пік не потрібно.

Облік електроенергії: У межах домогосподарства обл. енерго встановлює вузол обліку (лічильник), який вимірює об'єм спожитої домогосподарством електроенергії (взятої з мережі) і відпущеної в мережу (виготовленої і не спожитої). Зняття показань приладу виконується щомісяця і може контролюватися власником домогосподарства. Обленерго не пізніше 10 числа кожного місяця надає споживачеві звіт в електронній формі про показання лічильника, розмірі і напрямках перетоків спожитої і згенерованої в мережу електроенергії.

Проведення розрахунків: Щомісяця повинен виконуватися підрахунок різниці спожитої та згенерованої в електромережу енергії. Позитивна різниця оплачується споживачеві (власнику домогосподарства) на поточний рахунок за "зеленим тарифом".

Договір купівлі-продажу: Згідно з угодою між споживачем і обленерго, зобов'язується придбати по "зеленому тарифу" всю електроенергію, вироблену генеруючою установкою споживача понад кількість спожитої за місяць електроенергії.

Використання гібридних і автономних електростанцій. Гібридна сонячна станція – це комбінована установка, яка дозволяє як заряджати акумуляторні батареї і забезпечувати автономність, так і видавати надлишки виробленої електроенергії в мережу для подальшого продажу за «зеленим» тарифом. Ця станція поєднує в собі властивості мережевої та автономної сонячних електростанції і закономірно дорожче коштує.

Гібридна станція – це відмінне рішення для домогосподарств, власники яких не бажають переплачувати за традиційну електроенергію, а більш того хочуть отримувати прибуток від продажу надлишків електроенергії, виробленої сонячними панелями. У разі, якщо Ви проживаєте в місцевості, де нерідкі перебої з електропостачанням, а для Вас головне – стабільна робота електросистеми домогосподарства і Ви дбаєте про термін служби Ваших електроприладів, то гібридна сонячна станція для Вас.

Вартість на гібридну станцію вище, ніж на автономну, і тим більше на мережеву.

У разі сонячного дня і середнього споживання, вироблена електроенергії в пріоритеті подається на споживачів (електроприладів в будинок), а залишок на зарядку акумуляторів. Якщо АКБ вже повністю заряджені, то надлишки передаються в мережу на продаж.

Наприклад, похмура погода тримається тиждень поспіль при середньому споживанні. Вироблена електроенергія подається на споживачів, але цієї енергії може не вистачати через похмурої погоди, тоді недолік береться з АКБ. Якщо АКБ вже розрядилися, то необхідна енергія споживається з ще одного резервного джерела – мережі загального користування.

Також розглянемо найбільш ймовірний варіант: ясний день, але при цьому споживання мале в зв'язку з відсутністю власників (на роботі), і практично вся вироблена енергія йде на продаж в мережу. При настанні вечора і повернення господарів з роботи, електрика на споживачів подається з акумуляторів, тобто загальна міська мережа не використовується.

Таким чином, при подібній експлуатації гібридної СЕС витрати на оплату комунальних послуг міських мереж відсутні або дуже малі, а власник змішаної СЕС отримує прибуток за продаж надлишку енергії, виробленої «зеленим способом» за зеленим тарифом.

Список використаних джерел

1. Закон Украины № 1220/VI «О внесении изменений в Закон Украины «О электроэнергетике» Закон Украины № 514-VIII от 04.06.2015 года;

Парфілко Антон Дмитрович
Накашидзе Лілія Валентинівна
к.т.н., с.н.с., директор НДІ енергетики
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ ТА ЗАХИСТУ ГЕЛІОСИСТЕМ

Кожна сонячна водонагрівальна система вимагає регулювання, саме тому в систему інтегрується спеціальний системний контролер.

Контролер – це пристрій призначений для контролю температури в сонячному колекторі, у резервуарі-теплообміннику та вибору, залежно від величини цих температур, оптимального режиму роботи системи протягом доби. Ефективність роботи системи більшою мірою залежить від встановленого контролера: відповідності закладених алгоритмів для роботи геліосистеми, та надійності усіх елементів контролера [1].

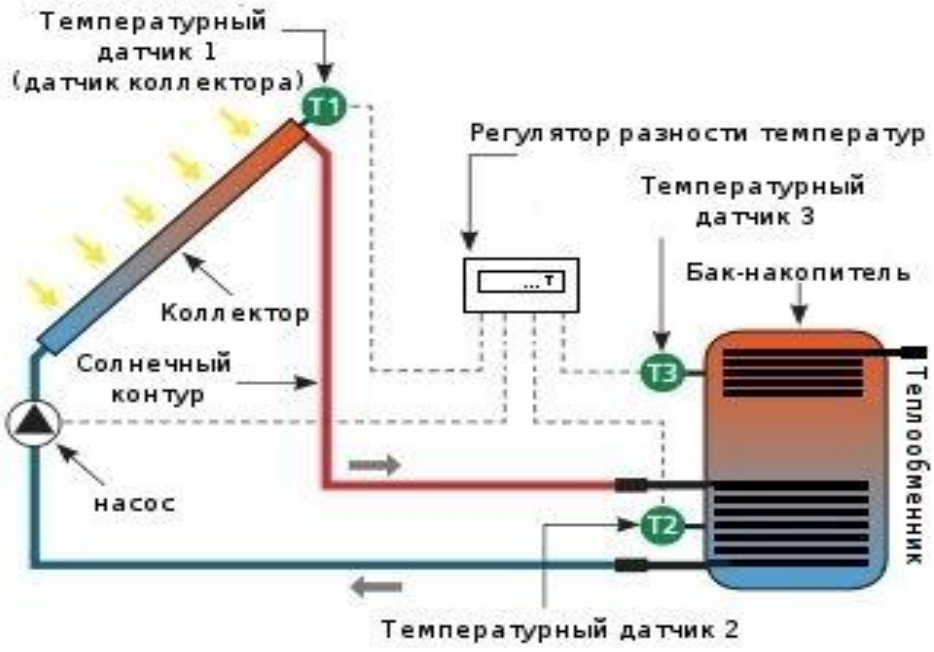

Рис.1 Структурна схема системи контролю

Система контролю складається з декількох термодатчиків і насоса (рис. 1). Один датчик знаходиться на колекторі, другий та третій – поруч з теплообмінниками в баку. У баку нагріта вода накопичується зверху, а більш холодна вода в нижній частині бака, тобто спостерігається розшарування (стратифікація) води залежно від температури. Поступово протягом світлового дня відбувається повний прогрів води в баку, при цьому відбір води для використання проводиться з верхніх, найбільш гарячих, шарів води. Вмикання або вимкнення насоса залежить від встановленої різниці температури між термодатчиками (Циркуляційний насос сонячного колектора (P1) запускається негайно коли є різниця температур між геліоколекторами (T1) і баком-акумулятором (T2). Коли різниця температур між (T1) і (T2) стає нижче різниці виключення, циркуляційний насос (P1) зупиняється). На відміну від системи з природною циркуляцією, використання насоса дозволяє посилити циркуляцію теплоносія [2].

Контролер виконує такі основні функції: індикацію температури колектора; індикацію температури в резервуарі; індикацію температури зворотного потоку теплоносія; встановлює температуру вмикання примусової циркуляції теплоносія; встановлює час вмикання та вимикання системи опалення; встановлює температури і часу додаткового підігріву;

встановлює температури «антизамерзання»; індикацію пошкодження датчиків і пристроїв [3].

Ціни на контролери для відповідних систем варіюються в залежності від якості виробу та кількості додаткових функцій. Так, для геліосистем контролер СК208С обійдеться вам 2620 грн. Тоді як для геліосистем контролер СК1188 буде коштувати 7991 грн. Нижче наведена таблиця порівняння контролерів.

Таблиця 1

Технічні характеристики контролерів

Характеристики	СК208С	СК1188
Розміри, (мм)	178x120x43	200x155x47
Точність вимірювання температури, (С)	-/+2	-/+2
Споживання, (Вт)	<3	< 3
Діапазон вимірювання температури колектора, (С)	-10…110	-20…200
Діапазон вимірювання температури бака, (С)	0…110	0…+110
Робочі температури, (С)	-10 +50	-10 +50
Клас водозахисту	IP40	IP40

Також СК1188 володіє такими перевагами як: можливість дистанційного керування (мережа Internet), запис даних на флеш-накопичувач miniCD, рециркуляцію за часом, функцію управління нагріву від твердопаливного котла та багато іншого.

Звідси можна зробити висновок, що ціна на контролер може збільшуватись через покращення термодатчиків, встановлення кольорових дисплеїв замість ЖК дисплея тощо. Але чи потрібно це власнику установки, який буде змінювати температуру разів п’ять за рік.

Список використаних джерел:

1. Тепловой контроллер SR618 C6 [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://realsolar.ru/7030.html

2. Сплит-система с вакуумными коллекторами [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.solarhome.ru/solar/solar-heat/split-sistema-s-vakuumnymi-kollektorami.htm

3. Сплит-система с вакуумными коллекторами [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.solarhome.ru/basics/solar/principle_vacuum.htm

Накашидзе Ірина Сергіївна
к.ф.н., доцент кафедри українознавства
Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту
імені академіка В. Лазаряна (м. Дніпро)

МОВНІ ПРОБЛЕМИ ТЕРМІНОЛОГІЇ ГАЛУЗІ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ

Галузь енергозбереження на сьогодні є однією із провідних та перспективних як в Україні, так і в усьому світі. Щороку з’являється багато нових наукових праць, нових підходів до вирішення нагальних потреб енергоощадності. Ці процеси на перший погляд є суто технічними, проте практичною потребою є опис технічних процесів, що у свою чергу вимагає оновлення та модернізації системи термінів на позначення об’єктів, учасників, технологій. Отже, окреслена проблема є і філологічною. Як наголошує Н. Філіппова, у мовній площині проблема енергопостачання та енергозбереження пов’язана з проблемою створення національних стандартів даної терміносистеми. «Потреба створення стандартів, навчальних тлумачних і дво-, тримовних словників теж не може викликати сумнівів» [2]. На мовний аспект технічної проблеми впливають процеси глобалізації, що пов’язаний з

процесами інтеграції науки і техніки та міжнародної співпраці. У зв'язку із цим виникає одна з нагальних проблем мовної політики будь-якої країни – унормування та стандартизація національної термінології, посилення та нормалізація перекладацької діяльності тощо. Таким чином виникає ще одна філологічна проблема – переклад термінів.

Активізація роботи з упорядкування технічної термінології розпочалась у 90-х рр. XX ст. Одним із кроків вирішення нормування української енергетичної термінології стало видання низки державних стандартів, які частково упорядковували фахові терміни з енергетики: ДСТУ 2275-93. «Енергоощадність. Нетрадиційні та поновлювані джерела енергії. Терміни та визначення»; ДСТУ 2420-94. «Енергоощадність. Терміни та визначення»; ДСТУ 2804-94. «Енергобаланс промислового підприємства. Загальні положення. Терміни та визначення»; ДСТУ 2369-94 «Котли опалювальні водогрійні. Терміни та визначення», ДСТУ 3440-96 «Системи енергетичні. Терміни та визначення»; ДСТУ 3818-98 «Енергозбереження. Вторинні енергетичні ресурси. Терміни та визначення»; ДСТУ 3896:2007 «Вітроенергетика. Вітроенергетичні установки та вітроелектричні станції. Терміни та визначення понять».

Як відомо, термінологічний стандарт укладають за таким алгоритмом:

1) систематизація понять певної галузі науки чи техніки; поділ їх на категорії (предмети, процеси, якості, величини тощо); розмежування родових та видових понять;

2) відбір усіх термінів галузі, узятої для стандартизації (терміни вибирають зі словників різних років видання, статей, підручників, періодики, рукописів та ін. джерел);

3) поділ термінів на групи: а)вузькоспеціальні терміни; б) міжгалузеві; в) загальнонаукові (загальнотехнічні); стандартизації повинні підлягати лише вузькоспеціальні терміни);

4) вибір із групи термінів-синонімів нормативного терміна (інші терміни подають також, але з позначкою «нерекомендований»);

5) підбирання еквівалентів англійською, німецькою, французькою, російською мовами з відповідних міжнародних стандартів;

6) формулювання українською мовою означення поняття;

7) рецензування стандарту фахівцем та мовознавцем.

Пункти 4 і 5 мають полегшити науковцям роботу з перекладу наукових текстів. Однак зазначені чинні державні стандарти важко знайти в Інтернеті чи навіть у бібліотеках, тому складно говорити про доступність такої інформації. Через це у наукових текстах маємо часто паралельне використання термінів, що лише поглиблює проблему. Наприклад, *відновлювана* енергетика – поновлювана енергетика.

Одна із найбільших проблем сучасності – використання кальок з російської мови. Наприклад, системно використовується термін масло як продукт технічного призначення, проте державний стандарт фіксує два українські відповідники: олива і мастило. Відповідно до цього повинні коригуватись і похідні терміни типу маслонасос, маслопровод, маслоструйный, маслофильтр тощо – їх слід перекладати відповідно як оливна помпа, оливопровід, оливоструминний, оливофільтр [1, с. 326].

У зв'язку із необхідністю публікацій іноземною мовою (чи як мінімум подачі анотації англійською мовою) також є суттєві проблеми. При перекладі з української (чи російської мови) англійською необхідно пам'ятати, що відрізняється будова речень мов, існує явище синонімії. Незважаючи на те, що багато термінів прийшло в українську термінологію саме з англійської мови, вони не є ідентичними. Саме тому, проаналізувавши ряд термінології у сучасних публікаціях та державних стандартах, робимо висновок, що найбільш складними для перекладу є термінологічні словосполучення. Наприклад, термін перетворена енергія перекладається як converted energy, а не renewed energy; акумулювання енергії – energy storage, а не energy accumulation; енергетичний баланс – energy balance, а не energetic balance; сонячні батареї – solar cells, а не solar arrays; енергоактивне огородження – energy-active fence, а не energy-active barrier тощо.

Отже, питання енергоефективності та енергозбереження тісно пов'язане з мовними

проблемами. У першу чергу потрібно унормувати та стандартизувати термінологію. У цьому напрямку вже зроблено досить багато кроків, проте ще є дуже багато прогалин, у першу чергу при перекладі термінів. Тому перспективним є укладання та видання перекладного українсько-російсько-англійського словника з енергозбереження та енергоефективності. Це полегшить роботу науковцям технічних спеціальностей та буде суттєвим кроком уперед у розвитку сучасної української термінології.

Список використаних джерел:

1. Дерпак О. Термінологія з енергетики та її відображення у вітчизняній лексикографії / О. Дерпак // Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія: Агроінженерні дослідження. – 2013. – № 17. – С. 321-329

2. Філіппова Н. Термінологічна підсистема «Енергозбереження в теплопостачанні»: когнітивний підхід до створення тримовного словника / Н. Філіппова // Проблеми української термінології: міжнар. наук. конф., 25-27 вересня 2014 р.: зб. наук. пр. – Л., 2014. – С. 10-12.

Слюсарев Володимир Владимирович
Марченко Олег Леонідович
старший викладач кафедри двигунобудування
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

ТЕРМОЕЛЕКТРИЧНИЙ ПЕРЕТВОРЮВАЧ СОНЯЧНОЇ ЕНЕРГІЇ

Термоелектрика – це унікальне фізичне явище, що дозволяє перетворювати тепловий потік в електричну енергію.

Важливість цього фізичного явища необгрунтовано занижена в силу прискореного розвитку альтернативних способів отримання електричної енергії. Однак в останні роки термоелектричні генератори все частіше застосовуються в якості основних або дублюючих джерел електроенергії. Відсутність рухомих частин забезпечує унікально високий рівень надійності і тривалу експлуатацію при мінімальному обслуговуванні. Незважаючи на очевидні переваги, термоелектрика забезпечує перетворення теплової енергії в електричну за ККД не вище 8%. Для порівняння – перетворення енергії фотоелектричними перетворювачами досягає 20%. Однак слід враховувати більш простий пристрій і дешевизну термоелектричного перетворювача в порівнянні з фотоелектричним.

Термоелектрика виникає в металах і напівпровідниках при наявності градієнта температур. На сьогодні відомі три термоелектричних ефекти: Томсона, Зеебека і Пельтьє [1].

У даній роботі розглянута можливість перетворення теплової енергії сонячного випромінювання в електричну за допомогою ефекту Зеєбека. Для збільшення потоку сонячного випромінювання, що обігрівається гарячий спай термопари, запропоновано використання концентратора сонячного випромінювання а для зменшення тепловтрат за рахунок випромінювання гарячий спай термопари запропоновано покрити селективним покриттям, що дозволить підвищити температуру процесу [2]. Запропоновані заходи дозволять підвищити ефективність перетворення сонячної енергії в електричну за допомогою ефекту Зеєбека.

.Список використаних джерел:

1. Шостаковский П. Термоэлектрические генераторы промышленного применения / П. Шостаковский // Современная электроника. – 2016. – №1. – С.2-5.

2. Собельман И. И. К проблеме солнечной енергетики / И.И. Собельман // Успехи физических наук. – 1976. – Т. 120. – №. 9. – С. 85-96.

Ляшков Олександр Юрійович
к. ф.-м. н., доцент кафедри радіоелектроники
Макаров Володимир Олегович
к. ф.-м. н., доцент кафедри радіоелектроніки
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро)

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ТА ЕЛЕКТРИЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ПОЛІМЕРНОЇ КОМПОЗИТУ НА ОСНОВІ ОКСИДУ ВОЛЬФРАМУ ДЛЯ ЗАХИСТУ СОНЯЧНИХ БАТАРЕЙ

У зв'язку із загостренням енергетичних проблем у світі все більшої актуальності набуває використання поновлюваних джерел енергії. Одним з найбільш перспективних джерел, які вже зараз знайшли широке застосування, є сонячні елементи. Для практичного використання окремі фотоелектричні елементи об'єднуються в модулі. Через невідповідність в електричних параметрах окремих елементів, а також у зв'язку з неоднорідною освітленістю можуть виникати так звані «гарячі плями» – перегріті ділянки поверхні [1]. Це може призводити до втрати потужності, а також до деградації електричних властивостей батарей.

Перспективним напрямком для вирішення даної проблеми представляється відключення перегрітих елементів з використанням матеріалів володіють позитивним температурним коефіцієнтом опору. В роботі описані електричні властивості композиту поліетилен-вольфрамоксидна варисторна кераміка має значний потенціал для застосування в зазначених вище цілях.

Вихідними компонентами були варисторна кераміка складу WO3-Na2O-MnO2-Al2O3 і поліетилен низької щільності (15803-020). Процес виготовлення зразків був, у цілому, схожий з технологією, викладеної в [2]. Синтезований механічно міцний композит містив 10 мас. % полімеру.

Вольт-амперні характеристики (ВАХ) зразків композиту, також як і самої кераміки нелінійні (рис. 1). Зростання температури призводить до розширення поліетилену, який має коефіцієнт лінійного розширення, що значно перевищує аналогічний параметр для WO3, що виникає при цьому збільшення середньої відстані між окремими частинками варисторних кераміки веде до розриву частини каналів протікання електричного струму.

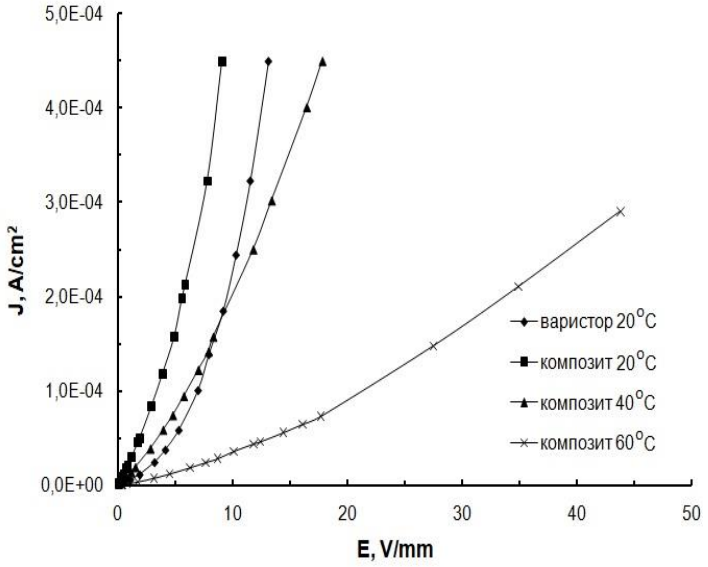

Рис. 1 Залежності густини струму від напруженості електричного поля варістора і композиту при різних температурах

Спостерігався зсув ВАХ в сторону великих напруженостей електричного поля з ростом температури. При збільшенні напруженості електричного поля значення ТКС (α) (в інтервалі температур 30-80оС) зростала від α = 0,22оС-1 (при 31,5 В / мм) до 2,58оС-1 (при 47,3 В / мм). Тобто, перехід значень робочої напруги до нелінійного ділянки ВАХ призводить до істотного зростання ТКС.

Наведені результати дозволяють зробити висновок про перспективність застосування полімерних композитів для захисту сонячних батарей.

Список використаних джерел

1. A modified bypass circuit for improved hot spot reliability of solar panels subject to partial shading / [Daliento S., Di Napoli F., Guerriero P., d'Alessandro V.] // Solar Energy. – 2016. – Т. 134. – С. 211-218.

2. Ляшков А. Ю. Варисторные композиты с положительным температурным коэффициентом сопротивления / А.Ю. Ляшков, А.С. Тонкошкур. // ЖТФ. – 2011. – Т. 81 вып. 3. – С. 112-113.

Наукове видання

«СУЧАСНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ СТАН В УКРАЇНІ ТА РОЗВИТОК СТАТИСТИКИ Й ОБЛІКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ, ЗАГОСТРЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ПРОБЛЕМ»

Збірник матеріалів

VI Міжнародної науково-практичної конференції

(16-17 квітня 2018р.)

Редактор: Гільорме Т.В.

За додержанням норм авторського права, достовірність наведених фактичних даних, посилань на джерела, імена та назви несе відповідальність автор матеріалів.

Підписано до друку 25.04.2018 р.
Формат 60х84 $^{1}/_{16}$. Папір офсетний.
Друк офсетний. Ум.-друк. арк. 16,97
Наклад 90 пр. Зам. № 87.

Видавництво і друкарня ПП «Ліра ЛТД»
49107, м. Дніпро, вул. Наукова, 5.
Свідоцтво про внесення до Держреєстру
ДК № 6042 від 26.02.2018.